Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Σχολή Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Π.Μ.Σ. στις **«Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας, Εκπαίδευσης και Πολιτισμού»**

Διπλωματική Εργασία της Μεταπτυχιακής Φοιτήτριας:

Καλογιαννίδου Ερωφίλης

Α.Μ.: 7/15

Τίτλος Μεταπτυχιακής Εργασίας:

Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα και Στρατηγική 2020: Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Επιβλέπων Καθηγητής:

Βοσκόπουλος Γεώργιος

Εξεταστής:

Μακρής Σπυρίδων

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Μάιος 2017

Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα και Στρατηγική 2020: Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω, επίσης, υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Περίληψη:

Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική δεν είναι δεσμευτική για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του ’90 και εντάθηκε μέσα στα επόμενα χρόνια. Όσον αφορά την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, στόχος της είναι η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Μέσω των Στρατηγικών και της Διαδικασίας της Μπολόνια δίνονται οι βασικές κατευθυντήριες που προτείνονται να ακολουθήσουν τα κράτη-μέλη, προσαρμοσμένες φυσικά στις δικές τους εθνικές παραδόσεις. Στην μεταπολιτευτική Ελλάδα η εκπαιδευτική πολιτική εξελίχθηκε μέσα από μεταρρυθμίσεις και πολιτικές που δεν ακολουθούσαν κάποιο σταθερό προγραμματισμό ούτε προσαρμογής στα ευρωπαϊκά δεδομένα. Η παρούσα εργασία μελετά τη μεταρρύθμιση για την Ανώτατη Εκπαίδευση κατά την υπουργία της κας Άννας Διαμαντοπούλου το 2011, σε μια περίοδο που σήμανε την αρχή της ελληνικής κρίσης σε όλα τα επίπεδα. Ο Νόμος 4009/2011 ψηφίστηκε από τα 4/5 της Βουλής προοιωνίζοντας ένα διαφορετικό μέλλον για το χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Πόσο συμβάδιζε με τα ευρωπαϊκά δεδομένα και πόσο ακολούθησε τη Στρατηγική 2020; Ποια είναι η σημασία του Νόμου για τα χρόνια που ακολούθησαν και ποιο είναι το *μετά* για την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική; Εν τέλει, ποιες είναι οι κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής, πόση κριτική χωράει και ποια κατεύθυνση να ακολουθήσουμε;

Λέξεις Κλειδιά: Εκπαιδευτική Πολιτική, Στρατηγική 2020, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Νόμος 4009/2011

Περιεχόμενα

Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα και Στρατηγική 2020: Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση 2
Περίληψη: 3
Περιεχόμενα 4
Ευχαριστίες 5
Πρόλογος 6
Εισαγωγή 8
Τι είναι εκπαιδευτική πολιτική; 11
Γιατί Τριτοβάθμια Εκπαίδευση; 15
Α' Μέρος: Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική 18
Το ευρωπαϊκό πλαίσιο πριν το 2010 22
Στρατηγική 2020 26
Β' Μέρος: Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική και Μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση .. 32
Ιστορικό Πλαίσιο και Μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση ως το 2010 33
Νόμος 3549/2007 40
Νόμος Διαμαντοπούλου 4009/2011 49
Προεκλογικές Δεσμεύσεις 49
Νόμος 4009/2011 52
Ιστορικό Πλαίσιο: Οι αντιδράσεις 63
Γ' Μέρος 72
Αντιστοίχιση ευρωπαϊκού και ελληνικού εκπαιδευτικού λόγου 72
Το προφίλ της Υπουργού 83
Το μετά 88
Προσπάθεια Κριτικής 94
Συμπεράσματα-Επίλογος 102
Βιβλιογραφία 107
Παράρτημα 118

Ευχαριστίες

Η Μεταρρύθμιση του 2011 για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων λόγω των τολμηρών πολιτικών που επιχειρήθηκαν. Στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας, Εκπαίδευσης και Πολιτισμού» επιχειρήθηκε η διερεύνηση ενός από τους πιο ενδιαφέροντες τομείς της εκπαίδευσης, αυτόν της εκπαιδευτικής πολιτικής, σε ένα θέμα που περιμένει ακόμα απαντήσεις. Σε αυτήν την εργασία θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τους λόγους που ο συγκεκριμένος νόμος είχε προκαλέσει τόσες αντιδράσεις, αλλά και *γιατί υπάρχουν νόμοι που προκαλούν τόσες αντιδράσεις.* Φταίνε τα μνημόνια; Φταίει η κρίση; Φταίει η Ευρώπη; Φταίει ο φόβος μας για την αλλαγή; Τελικά, η μελέτη της εκπαιδευτικής πολιτικής καταλήγει ένα πολυσύνθετο ζήτημα, που συνδυάζει τόσο όρους εκπαίδευσης όσο και πολιτικής, όχι μόνο όρους παιδαγωγικής αλλά και όρους της κοινωνίας, της οικονομίας, της αγοράς.

Γι' αυτό μου το εγχείρημα θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά τον κύριο Γεώργιο Βοσκόπουλο, ο οποίος ως επιβλέπων καθηγητής μου μου έδωσε τη δυνατότητα να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο ζήτημα. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τον κύριο Σπύρο Μακρή, ο οποίος ως εξεταστής καθηγητής μου, αλλά και ως απόφοιτος κι εκείνος Παιδαγωγικού Τμήματος, μου έδωσε τη δική του ενδιαφέρουσα οπτική. Με τις εύστοχες παρατηρήσεις τους συνέβαλαν αποφασιστικά στη βελτίωση της εργασίας και στην καλύτερη κατανόηση σύνθετων ζητημάτων και εννοιών. Ευχαριστώ την κυρία Μπουτσιούκη για τις ώρες συζήτησης και προοπτικής που αφιέρωσε μαζί μου. Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω και τους Δασκάλους μου από του Παιδαγωγικό για το πλούσιο γνωσιακό κεφάλαιο, και ιδιαιτέρως τον κύριο Δ. Χαραλάμπους, του οποίου η πόρτα ήταν πάντα ανοιχτή όταν ζήτησα τη βοήθειά του.

Ένα ξεχωριστό ευχαριστώ οφείλω προσωπικά και στην κυρία Άννα Διαμαντοπούλου, πρώην Επίτροπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πρώην Υπουργό Παιδείας, και φυσικά και στον κύριο Άγγελο Τόλκα, πρώην Βουλευτή του ΠΑΣΟΚ και μέλος της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων. Η ανταπόκρισή τους ήταν άμεση, και μέσα από τις απαντήσεις τους μου έδωσαν μία άλλη πλευρά του νόμου, αυτή της βιωμένης γνώσης και εργασιακής τριβής με το ζήτημα. Επίσης, ένα ευχαριστώ οφείλω και στο Βουλευτή ΠΑΣΟΚ Β' Θεσσαλονίκης, κύριο Γεώργιο Αρβανιτίδη, για τις συζητήσεις μας και την υποστήριξή του.

Ερωφίλη Καλογιαννίδου

Πρόλογος

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μια ένωση κρατών στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Η ευρωπαϊκή ενοποίηση, ωστόσο, λόγω της θεσμικής ιδιομορφίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέχει μία τελεολογική ασάφεια. Μέσα από ειρηνικές διαδικασίες και συνεργασίες μεταξύ των κρατών-μελών αναπτύσσει πολιτικές συνδιαχείρισης των προβλημάτων καθώς και κοινές στρατηγικές σε πολλούς τομείς πολιτικής.[1] Η συνεργασία, μάλιστα, σε τομείς «χαμηλής πολιτικής» κρίνεται ως ένας θετικός κύκλος ολοκλήρωσης *«εντός του οποίου η ολοκλήρωση σε ένα πεδίο δημιουργεί θεσμικά προαπαιτούμενα και συνθήκες που ευνοούν τη δυναμική διάχυση της διαδικασίας από τον έναν τομέα πολιτικής στον άλλον»*[2].

Η **εκπαίδευση** συμπεριλαμβάνεται στους τομείς χαμηλής πολιτικής, η οποία ακριβώς λόγω της δυναμικής είναι ικανή να δημιουργήσει, να προκαλέσει τα επιθυμητά αποτελέσματα μέσα στην ευρωπαϊκή κοινωνία και αγορά. Τα κράτη μέλη συνεχίζουν να έχουν την κυριαρχία της διαμόρφωσης της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, ενώ η Ένωση καθορίζει κατευθυντήριες τις οποίες τα κράτη ακολουθούν εθελούσια και βοηθάει στο έργο τους. Με λίγα λόγια, η εκπαιδευτική πολιτική βασίζεται στην αρχή της επικουρικότητας. Αυτό ορίζεται ξεκάθαρα και από τη Συνθήκη της Λισσαβόνας (Άρθρο 165):

«Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία».

Κατά τη δύση του προηγούμενου αιώνα και την αυγή του 21ου αιώνα το ενδιαφέρον για κοινή εκπαιδευτική πολιτική ανάμεσα στα κράτη-μέλη εντάθηκε, ιδιαιτέρως μετά από την έναρξη της Διαδικασίας της Μπολόνια το 1999 και της Στρατηγικής της Λισσαβόνας το 2000. Μεγάλη σημασία, σαφώς, δόθηκε στην ανάπτυξη της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως πηγής αύξησης της καινοτομίας και της έρευνας, της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και της διευρωπαϊκής συνεργασίας, ουσιαστικά ως πηγής ανάπτυξης. Από κει και πέρα αναπτύχθηκε ένας κοινός ευρωπαϊκός εκπαιδευτικός λόγος και τα κράτη προσπάθησαν να ακολουθήσουν τα νέα δεδομένα, στην εποχή της πληροφορίας και των νέων τεχνολογιών.

Η Ελλάδα, κι αυτή με τη σειρά της, προσπάθησε να προσαρμόσει την εκπαιδευτική της πολιτική στα ευρωπαϊκά προτάγματα, προσαρμόζοντας αναλόγως και το θεσμικό της πλαίσιο ώστε

[1] Βοσκόπουλος, 2013: 4
[2] Βοσκόπουλος, 2009: 145

να επιτύχει την αρμονική συνεργασία και εναρμόνιση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Μετά το 2000, όσον αφορά την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, δύο ήταν οι σημαντικές μεταρρυθμίσεις που δείχνουν την πορεία (της σκέψης) της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής: ο Νόμος Γιαννάκου 3549/2007 και ο Νόμος Διαμαντοπούλου 4009/2011, ο καθένας με τη δική του ξεχωριστή σημασία αλλά και ανάλυση σύμφωνα με το ιστορικό πλαίσιο και τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα της περιόδου.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια διερεύνησης της ελληνικής μεταρρυθμιστικής προσπάθειας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Θα ασχοληθούμε με το ζήτημα της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής και μεταρρυθμίσεων μετά τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, και συγκεκριμένα με την περίοδο υπουργίας της κας Διαμαντοπούλου, επί κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ 2009-2011. Η υπουργία της κας Διαμαντοπούλου και οι προτεινόμενες αλλαγές σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης προκάλεσαν θύελλα αντιδράσεων και κοινωνικές αναταραχές. Η εργασία θα επικεντρωθεί στις αλλαγές που αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σκοποί της παρούσας εργασίας είναι:

- **Η αντιστοίχιση του Νόμου 4009/2011 με την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και κυρίως με τη Στρατηγική 2020**. Αρχικά, μετά από μια σύντομη ιστορική αναδρομή, θα διερευνήσουμε την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, και κυρίως τις μεταρρυθμίσεις που προηγήθηκαν επί υπουργίας της κας Μαριέττας Γιαννάκου κατά την περίοδο ισχύος της Στρατηγικής της Λισαβόνας, με την οποία άλλωστε η Διαδικασία της Μπολόνια αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι. Αφού κατανοήσουμε την περίοδο έως το 2010, θα επικεντρωθούμε στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 2011 και τη σύνδεσή της με τη Στρατηγική 2020.

- **Η αποκωδικοποίηση του ελληνικού εκπαιδευτικού λόγου και αντιστοίχισή του με τον ευρωπαϊκό.** Πολύ κρίσιμο κομμάτι της αποτελεί ο *λόγος* που συνοδεύει τις μεταρρυθμίσεις που συνέβησαν. Αποκωδικοποιώντας το λόγο, μπορούμε να κατανοήσουμε κατά πόσο συνδέεται η μεταρρύθμιση με τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, πόσο μετασχηματίζεται η τριτοβάθμια εκπαίδευση αλλά και να διερευνήσουμε τη σημασία της μεταρρύθμισης αυτής μέσα στα «μνημονιακά» χρόνια. Οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση προκύπτουν μετά από κοινωνικές ανάγκες και πολιτικές σκοπιμότητες, και αυτές ακριβώς θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε.

Συνολικά οι επιμέρους στόχοι που προσπαθήσαμε να επιτύχουμε με την παρούσα έρευνα είναι:

- Να κατανοήσουμε την έννοια της εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Να αντιληφθούμε τη σημασία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο σύγχρονο διεθνοποιημένο κόσμο.
- Να κατανοήσουμε την πορεία της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μέχρι και σήμερα.

- Να κατανοήσουμε την πορεία της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μέχρι το 2010, με έμφαση στην περίοδο Υπουργίας της κας Μαριέττας Γιαννάκου.
- Να διερευνήσουμε το Νόμου 4009/2011:
  - ελέγχοντας το δύσκολο συγκείμενο της μεταρρύθμισης και τι ακολούθησε της ψήφισής του νόμου,
  - αναδεικνύοντας τα βασικά και καινοτόμα στοιχεία της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας,
  - καταγράφοντας την τύχη του Νόμου μέχρι σήμερα,
  - αντιστοιχίζοντάς τον με τις βασικές κατευθυντήριες της Στρατηγικής 2020, κατά πόσο δηλαδή ακολούθησε τις βασικές κατευθυντήριες και τις «καλές πρακτικές».

Ουσιαστικά, με την παρούσα εργασία θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε το ευρωπαϊκό πλαίσιο και τις ελληνικές πολιτικές για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μέσα σε αυτό. Στόχος της παρούσας εργασίας δεν είναι η κριτική του Νόμου 4009/2011 αλλά η αντιστοίχισή του με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες στην εκπαιδευτική πολιτική, σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια.

Σύμφωνα με την παραπάνω στοχοθεσία, δομείται και η εργασία. Στην αρχή τίθεται το θεωρητικό πλαίσιο για την εκπαιδευτική πολιτική και τη σημασία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο κυρίως μέρος ακολουθεί α) η επισκόπηση της ευρωπαϊκής πολιτικής, β) το ιστορικό των ελληνικών μεταρρυθμίσεων στην Τριτοβάθμια, εστίαση στο Νόμο Γιαννάκου 3549/2007 και ανάλυση του Νόμου 4009/2011, γ) αντιστοίχιση του ευρωπαϊκού και του ελληνικού πλαισίου και διερεύνηση του τι ακολούθησε στην ελληνική πολιτική μέχρι σήμερα. Πολύ κρίσιμη και γόνιμη θεωρήθηκε μια προσπάθεια κριτικής, η οποία ωστόσο δεν αποτελεί στόχο της εργασίας. Ακολουθούν τα τελικά συμπεράσματα.

Η έρευνα βασίστηκε τόσο σε βιβλιογραφικές πηγές όσο και σε πρωτογενείς πηγές. Η μεθοδολογία που ακολουθήσαμε ήταν:

- Βιβλιογραφική έρευνα, μέσα από βιβλία και άρθρα που αφορούν την εκπαιδευτική πολιτική και την ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης.
- Ευρωπαϊκά Κείμενα και ευρωπαϊκές εκθέσεις. Συγκεκριμένα, σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιήθηκαν:
  - η Ανακοίνωση της Επιτροπής για την κινητοποίηση του πνευματικού δυναμικού της Ευρώπης: ενδυνάμωση των πανεπιστημίων ώστε να εξασφαλισθεί η πλήρης συμβολή τους στη στρατηγική της Λισαβόνας του 2005,
  - η Ανακοίνωση της Επιτροπής για τη Στρατηγική 2020, τη Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη,

- η Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών το 2011,
- καθώς και τα σχετικά ανακοινωθέντα από τη Διαδικασία της Μπολόνια.

- Ελληνικοί νόμοι και Αιτιολογικές Εκθέσεις των νόμων:
  - ο Νόμος 4009/2011 και η Αιτιολογική του Έκθεση,
  - ο Νόμος 3549/2007 και η Αιτιολογική του Έκθεση,
  - ο Νόμος 4076/2012 και η Αιτιολογική του Έκθεση,
  - καθώς και οι λοιποί Νόμοι που αναφέρονται.
- Τα Πρακτικά των Συζητήσεων στη Βουλή πριν την ψήφιση του Νόμου 4009/2011
- Κείμενα από εφημερίδες και η σχετική αρθρογραφία που προηγήθηκε και ακολούθησε των μεταρρυθμίσεων[3].
- Σχετικά κείμενα και Εκθέσεις του Υπουργείου Παιδείας.
- Τέλος, συνέντευξη με πολιτικούς που συμμετείχαν στη μεταρρύθμιση.[4]

[3] Μετά από σχετική έρευνα και καθώς δεν κατάφερα να βρω έντυπο υλικό από τον Τύπο των αντίστοιχων εφημερίδων, επικεντρώθηκα στο διαδικτυακό υλικό. Επέλεξα κείμενα από διάφορες διαδικτυακές εφημερίδες, με κύρια την εφημερίδα «Το Βήμα» όσον αφορά τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις.

[4] Συγκεκριμένα, προσπάθησα να έρθω σε επαφή με αρκετούς ανθρώπους που συμμετείχαν στη μεταρρύθμιση. Ανταποκρίθηκαν άμεσα και ευχαριστώ θερμά την κα Άννα Διαμαντοπούλου και τον κο Άγγελο Τόλκα, Βουλευτή ΠΑΣΟΚ Ημαθίας. Ακολουθούν οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις τους στο Παράρτημα 3 και 4.

Τι είναι εκπαιδευτική πολιτική;

Η ενασχόληση με την εκπαίδευση δεν είναι κάτι εύκολο, ιδίως όταν ο/η παιδαγωγός συνειδητοποιεί το βάρος της ευθύνης που φέρει απέναντι στον/στην παιδαγωγούμενο, στο μαθητή ή τη μαθήτρια, το φοιτητή ή τη φοιτήτρια. Η ευθύνη αυτή αφορά ακριβώς το μέλλον των παιδαγωγούμενων και έχει σχέση με τους στόχους που ο/η παιδαγωγός θέτει στο μικροεπίπεδο και τι θέλει να πετύχει μέσα από την ασκούμενη διδασκαλία, εκπαίδευση ή πρακτική που πραγματοποιεί: την καλύτερη μόρφωση των παιδιών, την υλοποίηση του αναλυτικού προγράμματος, την καλύτερη συνειδητοποίηση των δυνάμεων της κοινωνίας-αγοράς-διεθνούς κοινότητας με σκοπό το μετασχηματισμό τους, τη δημιουργία καλύτερων πολιτών με τις απαραίτητες γνώσεις και προσόντα για μεγαλύτερη προσωπική επιτυχία. Ωστόσο, οι στόχοι στο μικροεπίπεδο, σε επίπεδο τάξης ή αίθουσας διδασκαλίας, εξαρτώνται άμεσα και από το μακροεπίπεδο, που δεν είναι άλλο από τις ορισμένες από την εκάστοτε εξουσία πολιτικές και στόχους της εκπαίδευσης. Βεβαίως το ερώτημα που προκύπτει είναι πώς ορίζονται οι στόχοι και οι πολιτικές στο μακροεπίπεδο. Η εκπαιδευτική πολιτική είναι αυτός ακριβώς ο κλάδος που έρχεται να συνδέσει τα δύο αυτά επίπεδα, δηλαδή την επίσημη πολιτική και τα παραγόμενα αποτελέσματα μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία.

Ως Εκπαιδευτική Πολιτική νοείται είτε το αποτέλεσμα της μαθησιακής διαδικασίας είτε το περιεχόμενο της μαθησιακής διαδικασίας είτε ως παρεμβάσεις σε ζητήματα υποδομών και διασφάλισης των προϋποθέσεων της διδασκαλίας.[5] Ως επιστημονικός κλάδος η εκπαιδευτική πολιτική μελετά την παραγωγή πολιτικών και νόμων, τους στόχους, τους σκοπούς και τις μεθόδους σε όλους τους κλάδους της εκπαίδευσης. Φυσικά, όπως γίνεται αντιληπτό, συνδέεται όχι μόνο με την Παιδαγωγική, αλλά και με άλλες επιστήμες, καθώς ο ερευνητής της εκπαιδευτικής πολιτικής, σύμφωνα με τον Πυργιωτάκη[6], *«καλείται να αντιπαρατεθεί με κείμενα πολιτικής ιστοριογραφίας, με τα νομικά κείμενα και με τις σχετικές εισηγητικές εκθέσεις, με λόγους πολιτικών, με την εκπαιδευτική πραγματικότητα αλλά και με το συμβολικό σύμπαν του Λόγου, δηλαδή τη βαθύτερη ιδεολογία που διαπνέει όλα τα παραπάνω».* Γι' αυτό και **η εκπαιδευτική πολιτική μελετάται μέσα από τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και τα κείμενα που τις συνοδεύουν.** Κι αυτό γιατί ο χαρακτήρας και οι κατευθύνσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής επηρεάζονται από το συγκείμενο, το πλαίσιο δηλαδή των κοινωνικών, πολιτικών, ιδεολογικών ή πολιτιστικών συνθηκών.[7] Σύμφωνα με τον Τερζή[8] η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση χωρίζεται σε εξωτερική και εσωτερική, δηλαδή στην

[5] Ηλιάδου-Τάχου, 2006: 21
[6] 1999: 11
[7] Ηλιάδου-Τάχου, 2006: 22
[8] 1988: 14

οργανωτική πλευρά της εκπαίδευσης και στον βαθύτερο πυρήνα της αντίστοιχα. Οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις αποδεικνύουν και την ετοιμότητα ανάπτυξης κατάλληλων μηχανισμών προσαρμογής στις γρήγορες και μεγάλες κοινωνικές μεταβολές, τη σύνδεση εκπαίδευσης και κοινωνίας, αλλά και τη δυσλειτουργικότητα ή λειτουργικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος.[9] Ωστόσο, πριν από οποιαδήποτε μεταρρύθμιση είναι αναγκαία η συνειδητοποίηση για μια απαραίτητη αλλαγή σχετικά με τους στόχους και τους σκοπούς της εκπαίδευσης. Με άλλα λόγια, οι μεταρρυθμίσεις, που χαράσσουν την εκπαιδευτική πολιτική μιας χώρας, είναι απαραίτητες όταν οι αντιλήψεις που επικρατούν σε αυτή δε συνάδουν με τους σκοπούς που επιδιώκει το υπάρχον πλαίσιο. Γι' αυτό και η εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις απαιτούν σοβαρό σχεδιασμό χωρίς εμμονή σε παλιά ή νέα στερεότυπα.[10]

Εφόσον όμως πρόκειται για *πολιτική*, γίνεται σαφές, παράλληλα, πως η εκπαιδευτική πολιτική αφορά την εκάστοτε κυβέρνηση, εξουσία ή κυρίαρχη τάξη και την ιδεολογία που τη διαπνέει. Η δύναμη, άλλωστε, που διαθέτει κάποιος να ελέγχει την εκπαιδευτική πολιτική και τη συγκρότηση του εκπαιδευτικού λόγου είναι ίσως πιο ουσιαστική από την αντίστοιχη της μετα-παραγωγικής τους διαχείρισης.[11]

Ο σύγχρονος τρόπος παραγωγής διεθνώς, τα νέα δεδομένα στην επικοινωνία και την εκπαίδευση των ανθρώπων, καθώς και τα δίκτυα που δημιουργούνται, απαιτούν έναν νέο τύπο ανθρώπου με *διαφορετικά προσόντα και γνώσεις* από αυτόν του παρελθόντος. Οι αλλαγές αυτές σε εργασιακό επίπεδο αφορούν το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου διεθνώς, με αποτέλεσμα τα παγκόσμια κελεύσματα να επηρεάζουν την εκπαιδευτική πολιτική και αναλόγως να προσαρμόζονται και οι κατά τόπους πολιτικές.[12] Άλλωστε, σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο, με μια παγκόσμια αγορά και ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίων, στον οποίον όμως τα κράτη αντιμετωπίζουν και κοινές προκλήσεις, γίνεται πλέον λόγος για **διεθνοποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής**. Υπερεθνικοί οργανισμοί και μη κυβερνητικές οργανώσεις παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής και στην παραγωγή του εκπαιδευτικού λόγου, τη στιγμή που τα κράτη συμβάλλουν στη διαμόρφωσή του ανάλογα με την ισχύ τους.[13] Συνεπώς, φαίνεται πως η εκπαιδευτική πολιτική χαράσσεται τουλάχιστον σε δύο επίπεδα, τα οποία παράλληλα αποτελούν και αλληλοσυνδεόμενα δίκτυα διαφορετικής φυσικά σπουδαιότητας και διάστασης: τα υπερεθνικά και τα εθνικά.

[9] Τερζής, 1988: 13
[10] Βενιζέλος, 2007: 41
[11] Ζμας, 2007: 4
[12] Ζμας, 2007: 18
[13] Ζμας, 2007: 8-9

Σε ένα πρώτο επίπεδο, οι υπερεθνικοί οργανισμοί καθοδηγούν και εξαρτούν διεθνώς την εκπαιδευτική πολιτική θέτοντας κελεύσματα, τα οποία κρίνονται ως αναπόφευκτα[14] και οδηγούν στην αναδόμηση των εκπαιδευτικών συστημάτων (για παράδειγμα: διευρύνεται η ανάγκη για διά βίου μάθηση, σύμφωνα με τα κελεύσματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη μέλη ακολουθούν τα κελεύσματα, αναδομούν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα και δημιουργούν προϋποθέσεις για ευκαιρίες στη διά βίου μάθηση και κατάρτιση είτε μέσα σε δημόσιες δομές είτε στον ιδιωτικό τομέα με τη δημιουργία κέντρων διά βίου μάθησης).[15] Σε ένα δεύτερο επίπεδο, τα κράτη δανείζοντα τον εκπαιδευτικό λόγο, ώστε να «μιλούν» την ίδια εκπαιδευτική γλώσσα. Έτσι έχουν εισέλθει στον εκπαιδευτικό λόγο «ηχηρές λέξεις» δίνοντας μια περισσότερο οικονομική διάσταση στο σύγχρονο λόγο (χαρακτηριστικές αποτελούν οι έννοιες της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης, όπως και της κατάρτισης, η οποία αποτελεί πλέον παιδαγωγικό όρο). Αυτός ο εκπαιδευτικός δανεισμός αποτελεί και την πεμπτουσία της άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία καθίσταται με αυτόν τον τρόπο διεθνοποιημένη. Τα κράτη, με το φόβο να μην έρθει η εθνική τους απομόνωση, αλλά και με τον παράλληλο φόβο να μη χάσουν την εθνική τους κυριαρχία σε ζητήματα εκπαίδευσης, υιοθετούν τις αναγκαίες πολιτικές. Συνεχίζουν, ωστόσο, να διατηρούν τον οργανωτικό έλεγχο των εκπαιδευτικών τους συστημάτων και γι' αυτό παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα εθνικά συστήματα παιδείας. Όμως, οι άλλοτε εθνοκεντρικοί στόχοι αποδυναμώνονται μπροστά στον ιδεολογικό προσανατολισμό που δίνεται από τους υπερεθνικούς οργανισμούς.[16]

Φυσικά, για να καταλάβουμε και να συνειδητοποιήσουμε τις αλλαγές και τις μεταρρυθμίσεις που συμβαίνουν στην εκπαίδευση τουλάχιστον σε εθνικό επίπεδο απαιτείται μια ελάχιστη κατανόηση των διεθνών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών και ο προσδιορισμός των βασικών χαρακτηριστικών του διεθνούς εκπαιδευτικού λόγου.[17]

Είναι γνωστό πως η παιδεία συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη ενός τόπου, μιας κοινωνίας, μιας χώρας, η οποία όμως πλέον έχει χάσει την απόλυτη κυριαρχία της στην άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής (όπως και σε άλλους τομείς: άσκηση νομισματικής πολιτικής, οργάνωση παραγωγής και εμπορίου, άσκηση κοινωνικής πολιτικής). Οι εξελίξεις αυτές σηματοδοτούν και την εξαφάνιση ίσως των εθνών κρατών ή των εθνικών οικονομιών, όπως τις γνωρίζαμε μέχρι σήμερα[18], δηλαδή τη συρρίκνωση της δύναμής τους στο διεθνή χώρο. Η ουσία της παγκοσμιοποίησης είναι ακριβώς ότι μπορεί να παρακάμπτει και να υπερβαίνει τα κράτη ως μονάδες διακυβέρνησης. Φορέας παγκοσμιοποίησης θεωρείται, σύμφωνα με τον Π. Κονδύλη (1998), η συνεχώς διευρυνόμενη

[14] Ζμας, 2007: 19
[15] Ζμας, 2007: 2
[16] Ζμας, 2007: 14-19
[17] Όπ.π.
[18] Γράβαρης-Παπαδάκης, 2005: 144 (από το Σήφη Μπουζάκη)

οικονομία και η πρωτοκαθεδρία της απέναντι στην πολιτική. Η οικονομία με λίγα λόγια ταυτίζεται με την πολιτική της ισχύος.[19] Τα στοιχεία αυτά μας βοηθούν να αντιληφθούμε και τους λόγους διείσδυσης οικονομικών όρων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, ειδικότερα μετά τη δεκαετία του '90. Χαρακτηριστικές έννοιες που έχουν εισχωρήσει στον εκπαιδευτικό λόγο και δείχνουν τη σχέση παραγόμενων εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και οικονομίας, όπου τα πάντα γίνονται πλέον ποσοτικοποιημένα και έχουν μετρήσιμα αποτελέσματα, είναι: *παραγωγικότητα, ανταγωνισμός, αποδοτικότητα, αποτελεσματικότητα, προσαρμογή, απασχολησιμότητα, σύγκλιση, συμπράξεις, ελκυστικότητα, εξειδίκευση.* Συνεπώς, μπορούμε να μιλάμε για την εποχή όπου στη γνώση προσδίδεται πλήρης χρησιμοθηρική διάσταση και εξαρτάται ή, πολύ περισσότερο, υποτάσσεται στις ανάγκες παραγωγής και εργασίας[20] ή (ακόμα χειρότερα) στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς και του κέρδους.

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε πως η εκπαιδευτική πολιτική χαράσσεται μέσα από τις αναγκαίες για κάθε περίοδο και για κάθε βαθμίδα της εκπαίδευσης μεταρρυθμίσεις. Αναγκαίες κρίνονται οι μεταρρυθμίσεις όταν οι σκοποί της εκπαίδευσης είναι «ξεπερασμένοι» και δεν αντιστοιχούν με τις αντιλήψεις και τις προτεραιότητες μιας χώρας ή μιας κοινωνίας. Όμως, η αναγκαιότητα μεταρρυθμίσεων και η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού λόγου δεν έγκειται ξεκάθαρα στα κράτη, τα οποία προσπαθούν να ακολουθήσουν τα σύγχρονα κελεύσματα της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και των υπερεθνικών οργανισμών, οι οποίοι κατά κύριο λόγο ελέγχουν και καθοδηγούν τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού λόγου. Συνεπώς, η εκπαιδευτική πολιτική χαράσσεται κυρίως από τους υπερεθνικούς οργανισμούς (βλ. ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκή Ένωση) και τα κράτη, καθώς αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις στη σύγχρονη διεθνή σκηνή, προσπαθούν να προσαρμοστούν σε αυτά σύμφωνα με τις εθνικές τους παραδόσεις.

[19] Γράβαρης-Παπαδάκης, 2005: 138 (από το Σήφη Μπουζάκη)
[20] Παυλίδης, 2012: 67

Γιατί Τριτοβάθμια Εκπαίδευση;

«…διότι η εκπαίδευση, ειδικότερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση με τους δεσμούς της με την έρευνα και την καινοτομία, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ατομική και κοινωνική πρόοδο, καθώς και στην παροχή ανθρώπινου δυναμικού υψηλής ειδίκευσης και πολιτών με ευελιξία που η Ευρώπη χρειάζεται για να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι επομένως εταίροι ζωτικής σημασίας για την ολοκλήρωση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προωθήσει και να διατηρήσει την ανάπτυξη».[21]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011): *«για την ενδυνάμωση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στη Στρατηγική 2020»*

Ο όρος «Τριτοβάθμια εκπαίδευση» είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται κατά κόρον στο ευρωπαϊκό λεξιλόγιο, αντί της Ανώτατης/Ανώτερης Εκπαίδευσης, όπως παλαιότερα και στην Ελλάδα, ή της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης. Αυτό συμβαίνει γιατί η «τριτοβάθμια εκπαίδευση» αποτελεί έναν όρο ομπρέλα, στην οποία συμπεριλαμβάνονται *όλα τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων πανεπιστημίων, πανεπιστημίων εφαρμοσμένων επιστημών, τεχνολογικών ιδρυμάτων, «μεγάλων σχολών» («Grandes Ecoles»), επιχειρηματικών σχολών, σχολών μηχανικής, πανεπιστημιακών ιδρυμάτων τεχνολογίας (IUT), κολλεγίων ανώτατης εκπαίδευσης, επαγγελματικών σχολών, πολυτεχνείων, ακαδημιών, κλπ.*[22] Αυτό αποτελεί και ένα από τα βασικότερα στοιχεία που προστέθηκαν κατά τη Διαδικασία της Μπολόνια και συγκεκριμένα στη Σύνοδο Κορυφής στην Πράγα το Μάιο του 2001, έκτοτε συγκαταλέγονταν και όλα τα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα στο **χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης**. Κύριος σκοπός αυτής της αλλαγής ήταν να ληφθούν υπόψη η γλωσσική πολυμορφία και οι εθνικές παραδόσεις και πρακτικές.[23] Ωστόσο, πυλώνας του πανεπιστημίου στην Ευρώπη είναι το δημόσιο πανεπιστήμιο, καθώς δεν υπάρχει ούτε άμεση ούτε έμμεση αναφορά στην ανάγκη ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων.[24]

---

[21] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011 (Εισαγωγή): http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0567&fromTab=ALL&from=EN»
[22] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011 (1η Υποσημείωση): http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0567&fromTab=ALL&from=EN»
[23] Όπ.π. ; Αποστόλη, 2006: 15-17
[24] Βενιζέλος, 2006: 77

Το άνοιγμα του χώρου της Ανώτατης Εκπαίδευσης και η εξίσωση των πανεπιστημιακών και μη ιδρυμάτων δεν έγκειται μόνο στις διαφορετικές ανά την Ένωση εκπαιδευτικές παραδόσεις. Πολύ περισσότερο, θα μπορούσαμε να πούμε, η αλλαγή αφορά τις μακροπρόθεσμες ευρωπαϊκές πολιτικές και την επίτευξη των προ-τιθέμενων στόχων, πολλώ δε μάλλον τη σημασία αυτής καθαυτής της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε ένα διεθνές και ανταγωνιστικό περιβάλλον. Η σημασία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και της αναβάθμισης αυτής υπαγορεύεται από μια σειρά παραγόντων, που αφορούν φυσικά και την εξέλιξη του ευρωπαϊκού και του διεθνούς κοινωνικο-οικονομικού τοπίου.

Πρώτον, **από την αυξανόμενη ζήτηση για εργατικό δυναμικό υψηλής εξειδίκευσης και υψηλών προσόντων**. Σύμφωνα με την Επιτροπή (2011), *ενώ το 35% του συνόλου των θέσεων εργασίας στην ΕΕ θα απαιτήσει προσόντα υψηλού επιπέδου μέχρι το 2020, επί του παρόντος μόνο το 26% του εργατικού δυναμικού διαθέτει τίτλους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.* Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποτελεί ίσως την υγιέστερη επένδυση για το μέλλον της Ένωσης, εφόσον μόνο μέσω αυτής θα μπορεί αφενός να οικοδομηθεί η Κοινωνία της Γνώσης, της Έρευνας και της Πρωτοπορίας, αφετέρου να καλλιεργηθούν στους Ευρωπαίους πολίτες οι υψηλές δεξιότητες και τα προσόντα, τα οποία θα είναι τα απαραίτητα για την κάλυψη των εξελισσόμενων αναγκών των εταιριών, των επιχειρήσεων και γενικά των τομέων υψηλής έντασης. Η ανάγκη για περισσότερη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση γίνεται ακόμα μεγαλύτερη, μάλιστα, αν ληφθεί ακόμα ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει όλες τις πολιτικές της Ένωσης: **η γήρανση του πληθυσμού**. Η γήρανση του πληθυσμού, με τις συνεχώς μειούμενες γεννήσεις, έχει ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του μελλοντικού αριθμού σπουδαστών/στριών και φοιτητών/τριών, που με τη σειρά του σημαίνει λιγότερο εξειδικευμένο προσωπικό, το οποίο δε θα αρκεί για να καλυφθούν οι ανάγκες της αγοράς.[25]

Δεύτερον, **η έρευνα και η ενίσχυση του Τριγώνου της Γνώσης: Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Έρευνα, Επιχειρήσεις**. Τα στοιχεία που συναπαρτίζουν το Τρίγωνο της Γνώσης, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση-Έρευνα-Επιχειρήσεις είναι τόσο αλληλένδετα και αλληλεξαρτώμενα. Η έρευνα είναι τόσο βαθιά συνδεδεμένη με την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, καθώς οδηγεί στη βαθύτερη γνώση και την ενίσχυση της καινοτομίας. Όμως, ταυτόχρονα, η καινοτομία σαν έννοια συνδέεται και με τις επιχειρήσεις, την αύξηση της παραγωγικότητας και την ενίσχυση του ανταγωνισμού. Η αναβάθμιση, λοιπόν, της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και η Δημιουργία Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας μπορούν να συμβάλλουν αποφασιστικά στην έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς ανάπτυξης, τον πρωταρχικό στόχο της Στρατηγικής 2020.

[25] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011 (Εισαγωγή): http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0567&fromTab=ALL&from=EN»

Τρίτον, **ο διεθνής ανταγωνισμός**. Ήδη από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας ήταν γνωστή η καθ-υστέρηση των ευρωπαϊκών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων σε σχέση με αυτά των Η.Π.Α. και της Ιαπωνίας. Όχι μόνο πολύ λίγα ευρωπαϊκά τριτοβάθμια ιδρύματα αναγνωρίζονται ως παγκόσμιας κλάσης, αλλά παράλληλα η Ευρώπη «παράγει» πολύ λιγότερους ερευνητές. Έτσι, το ποσοστό των ερευνητών επί του συνολικού εργατικού δυναμικού είναι 6 ανά 100 στην Ευρώπη, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό στις Η.Π.Α. είναι 9 και στην Ιαπωνία 11. Η σημασία άλλωστε της ενίσχυσης της έρευνας και η σύνδεσή της με την οικονομική ανάπτυξη είναι γνωστή.[26]

Η σημασία της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ο ρόλος της μπορούν να εκτιμηθούν και από την εξέλιξη της εγχώριας νομοθεσίας όσον αφορά την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, και συγκεκριμένα το άρθρο που κάθε φορά αφορά την αποστολή και το σκοπό των ΑΕΙ. Παρουσιάζει πραγματικά πολύ μεγάλο ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίο τα ΑΕΙ μέσα στα χρόνια αποκτούν ένα συνεχώς μεγαλύτερο ρόλο μέσα στην ελληνική κοινωνία και μέσα στη διεθνή κοινότητα. Πολύ μεγάλες διαφοροποιήσεις εντοπίζονται όχι μόνο μεταξύ του Νόμου 1268/1982 και του επόμενου Νόμου Πλαισίου 3549/2007, όπως είναι λογικό, αλλά και μεταξύ του τελευταίου με τον 4009/2011, μέσα σε διάστημα τεσσάρων μόλις χρόνων. Κι ενώ η σύνδεση των ΑΕΙ με τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας είναι κοινή και στις τρεις νομοθεσίες, για πρώτη φορά ως αποστολή των ΑΕΙ αναγνωρίζεται -με το νόμο 4009/2011- ότι πρέπει *να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των επαγγελματικών πεδίων,* αλλά και *να συμβάλλουν στην οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας* (Άρθρο 4, Παράγραφος 1). Θεωρούμε πως η εισαγωγή αυτή στην αποστολή των ΑΕΙ δεν είναι αμελητέα. [27]

Η άμεση σύνδεση αγοράς εργασίας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί σαφώς ένα παγκόσμιο και ευρωπαϊκό πρόταγμα, το οποίο εμφανίζεται πρώτη φορά στην ψηφίζουσα νομοθεσία. Σύμφωνα με τον Τερζή[28], *«η εκπαιδευτική πολιτική που ασκήθηκε στην Ελλάδα -με εξαίρεση ελάχιστα διαλείμματα- υπήρξε αποσπασματική και εφήμερη, δε βασιζόταν σε δεδομένα της πραγματικότητας και ήταν εμπειρικιστική στη σύλληψη και αντιφατική στην εφαρμογή της».* Με την ίδια άποψη συμφωνεί και ο Χαραλάμπους, οποίος μιλάει για συνεχείς μεταρρυθμίσεις και αντιμεταρρυθμίσεις στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική. Η εξέλιξη, λοιπόν, που συνέβη στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική μετά το 2010 θα μπορούσε να κριθεί *επιβεβλημένη* από το ευρωπαϊκό συγκείμενο, ή *εξ-αναγκαστική* λόγω των οικονομικών συνθηκών ή *πολιτικά επεξεργασμένη* με στόχο την υγιή και αναπτυξιακή προοπτική της χώρας. Λαμβάνοντας υπόψιν όμως και όλα τα παραπάνω, μάλλον μπορούμε να μιλήσουμε για την ωριμότερη φάση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, μιας ωρίμανσης που ήρθε μετά την έλευση της οικονομικής κρίσης και των πρωτόγνωρων καταστάσεων στην ελληνική κοινωνία.

---

[26] Όπ.π.
[27] Αναλυτικότερα τα σχετικά άρθρα για την αποστολή των ΑΕΙ, βλ. Παράρτημα 1
[28] 1998: 11-12

Α' Μέρος: Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική

1. *Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία. Η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρωπαϊκών επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο.*
2. *Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:*
   - *να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,*
   - *να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,*
   - *να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων,*
   - *να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών,*
   - *να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων, και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των νέων στο δημοκρατικό βίο της Ευρώπης,*
   - *να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως,*
   - *να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας την δικαιότητα και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους.*

3. *Η Ένωση και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα παιδείας και αθλητισμού, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.*
4. *Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου:*
   - *το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζουν δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζουν τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών,*
   - *το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις.*

ΤΙΤΛΟΣ XII:

ΠΑΙΔΕΙΑ, ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΝΕΟΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Άρθρο 165 (πρώην άρθρο 149 της ΣΕΚ)[29]

Στο Α' Μέρος θα αναδείξουμε τα βασικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, όπως αυτά διαμορφώνονται μέσα στα χρόνια μέσα από τη Διαδικασία της Μπολόνια και τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε περισσότερο πώς διαμορφώνεται η πολιτική της Ένωσης με την παρούσα Στρατηγική, τη Στρατηγική 2020, και πώς επηρεάζει συνεπώς την εκπαιδευτική πολιτική των χωρών.

«Όταν σχεδιάζεις για ένα χρόνο, να σπέρνεις σιτάρι. Όταν σχεδιάζεις για μια δεκαετία, να φυτεύεις δέντρα. Όταν σχεδιάζεις για μια ζωή, να καταρτίζεις και να εκπαιδεύεις ανθρώπους».[30] Τη συγκεκριμένη παροιμία χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ανακοίνωσή της για την πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής διά βίου μάθησης[31] το 2001. Η διαμόρφωση της κοινωνίας της γνώσης απαιτεί και τη μεγάλη επένδυση για εκπαίδευση όλων και περισσότερων ανθρώπων σε όλες τις ηλικίες. Η δύναμη της εκπαίδευσης πετυχαίνει, ωστόσο, ένα εύρος αποτελεσμάτων,

[29] Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008/C 115/01). *Τίτλος XII: Παιδεία, Επαγγελματική Εκπαίδευση, Νεολαία και Αθλητισμός*, Άρθρο 165 (πρώην άρθρο 149 της ΣΕΚ), στο: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2008.115.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2008:115:TOC#C_2008115EL.01004701

[30] (κινεζική παροιμία) Guanzi (περίπου 645 π.Χ.)

[31] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1451213044872&uri=CELEX:52001DC0678

αναλόγως βέβαια με τη στοχοθεσία που τίθεται. Το μεγάλο ζήτημα της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής είναι η στοχοθεσία: ποιοι είναι οι σκοποί που θέτει στη διαμόρφωση της δικής της εκπαιδευτικής πολιτικής; Και ποια είναι τα όρια, ποιες οι δυνατότητες για διαφοροποίηση από τα κράτη-μέλη μπροστά στις ευρωπαϊκές και διεθνείς δυνάμεις;

Αν κάνουμε μια ιστορική αναδρομή στις Συνθήκες, θα διαπιστώσουμε πως το νομικό πλαίσιο για κοινή ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική τέθηκε μόλις το 1993 με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ[32]. Η Συνθήκη της Ρώμης (1957) δεν κάλυπτε εκπαιδευτικά θέματα, εφόσον η ίδρυση της ΕΟΚ αποσκοπούσε στη δημιουργία της κοινής αγοράς. Γι' αυτό και η μοναδική διάταξη που αφορούσε την εκπαίδευση ήταν το άρθρο 128, σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και τη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης εντός της ευρωπαϊκής αγοράς.[33] Αυτό το άρθρο, ωστόσο, καθόρισε όλες τις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες ως τη δεκαετία του ΄90. Έτσι, μετά τη δεκαετία του '70 άρχισε σταδιακά η συνεργασία ανάμεσα στα κράτη στον εκπαιδευτικό τομέα[34] και αποκρυσταλλώθηκε με την πραγματοποίηση των πρώτων κοινοτικών προγραμμάτων, επιταχύνοντας έτσι τη δημιουργία ευρωπαϊκού χώρου εκπαίδευσης.[35] Η ψήφιση της Συνθήκης του Μάαστριχ το 1993 έφερε και την αντικατάσταση του άρθρου 128 της Συνθήκης της Ρώμης, με τα αντίστοιχα 126 και 127, που αφορούν τόσο την παιδεία όσο και την κατάρτιση υψηλού επιπέδου. Αναμφισβήτητα, αυτά τα δύο άρθρα αποτέλεσαν και τη νομική βάση για την άσκηση «επίσημης» ευρωπαϊκής πολιτικής από την ΕΕ, με μεγαλύτερο πλέον παρεμβατισμό της Ένωσης.[36] Έτσι, λοιπόν, γίνεται κατανοητό πώς σταδιακά εξελίχθηκε η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική και το ρόλο που έπαιξαν οι προηγούμενες δεκαετίες αλλά και η ήπια, υπομονετική πολιτική όλων των προηγούμενων ετών έως τη δεκαετία του '90.

Η δεκαετία του '90 ήταν ίσως η πιο κρίσιμη δεκαετία όσον αφορά την εκπαίδευση στην ΕΕ και την εκπαιδευτική της πολιτική. Χαρακτηριστικό κείμενο αποτελεί, άλλωστε, και η Λευκή Βίβλος του 1995 *«ΛΒ: Διδασκαλία και μάθηση – προς την Κοινωνία της Γνώσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1995)»*[37], η οποία αποτελεί ουσιαστικά εφαρμογή του Λευκού Βιβλίου που δημοσιοποιήθηκε το

---

[32] Ζμας, 2007: 55
[33] Πυργιωτάκης, 1999: 438; Ζμας, 1997: 72
[34] Πυργιωτάκης, 1999: 438
[35] Ζμας, 2007: 41, 46 Βέβαια, η συζήτηση για τη λειτουργία και τη δράση των προγραμμάτων είναι μεγάλη και ξεφεύγει της παρούσας έρευνας. Αρκεί να αναφέρουμε πως, σύμφωνα με το Ζμα (2007: 63-64), η Ευρώπη ακολούθησε το μοντέλο των «χρυσών χαλιναριών» κατά τη δεκαετία ιδιαιτέρως του '80 αλλά και μέχρι σήμερα, παρέχοντας οικονομική στήριξη στα εθνικά συστήματα παιδείας. Προωθήθηκαν έτσι μεταρρυθμίσεις, αλλά και εξάρτηση από τα ευρωπαϊκά κονδύλια, που έφεραν τον εξευρωπαϊσμό της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Έτσι προκύπτει το δίλημμα «εθνική εκπαιδευτική παράδοση χωρίς ευρωπαϊκά κονδύλια και εκπαιδευτική απομόνωση ή εναρμόνιση με τα ευρωπαϊκά προγράμματα, εξωστρέφεια και χρηματοδότηση;». Διαφαίνεται πώς το άρθρο 128, με τη μοναδική πρόβλεψη για επαγγελματική εκπαίδευση, επρόκειτο να καθορίσει ουσιαστικά τα εκπαιδευτικά πεπραγμένα σε όλους τους τομείς εκπαίδευσης 50 χρόνια μετά.
[36] Ζμας, 2007: 80-82
[37] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1995: *Λευκή Βίβλος (ΛΒ): Διδασκαλία και μάθηση –προς την κοινωνία της γνώσης του 1995,* στο:

1993 *«Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση»*.[38] Η Λευκή Βίβλος αποτελεί ένα πολύ σημαντικό και διαχρονικό κείμενο, που ακόμα και σήμερα παραμένει επίκαιρο λόγω των προτεινόμενων πολιτικών αλλά και των προβλέψεων (ή του καθορισμού;) των εκπαιδευτικών δεδομένων πανευρωπαϊκώς[39]. Διαφαίνονται σε αυτήν τη δεκαετία οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να μπει στο προσκήνιο των διεθνών εξελίξεων, συνειδητοποιώντας όχι μόνο την ανάγκη να καταστεί μια σημαντική και ανταγωνιστική δύναμη, αλλά και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για τις επόμενες δεκαετίες. Διαφαίνεται με λίγα λόγια πως οι αλλαγές που συμβαίνουν αυτή τη δεκαετία σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής διαμορφώνουν τις νέες τάξεις και προοιωνίζουν εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο.

Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική βασίζεται στην αρχή της επικουρικότητας, δηλαδή οι πολιτικές δεν είναι υποχρεωτικές, παρά μόνο δίνονται συστάσεις ώστε κάθε χώρα να βοηθηθεί ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητές της. Σε επίπεδο πρακτικών, αυτό σημαίνει πως **οι εθνικές κυβερνήσεις συνεχίζουν να έχουν την κύρια αρμοδιότητα εγχάραξης της εκπαιδευτικής τους πολιτικής και τα ιδρύματα των προγραμμάτων σπουδών τους**. Γι' αυτό και εφαρμόστηκαν πολιτικές, οι οποίες από τα τέλη του 20ου και τις αρχές του 21ου αιώνα ορίζουν τις βασικές κατευθυντήριες, θέτουν προτεραιότητες, προσδιορίζουν τους στόχους και υποδεικνύουν την πορεία της εγχάραξης πολιτικών για όλα τα κράτη μέλη.

Αυτό ισχύει φυσικά και για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, οι πολιτικές της οποίας εκφράζονται από τις προσπάθειες για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, μέσα από τη Διαδικασία της Μπολόνια και τις Στρατηγικές (Λισσαβόνας και 2020). Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση κατέχει σαφώς πρωταρχική θέση της στα πρώτα βήματα προς την Κοινωνία της Γνώσης, και συγκεκριμένα από τις αρχές της δεκαετίας του '90, οπότε και δημοσιεύθηκε το *Υπόμνημα της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ευρώπη*.[40]

---

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0590&qid=1448218252691&from=EL

[38] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1995: I

[39] Η Λευκή Βίβλος αποτελεί ένα κείμενο-ορόσημο για τη μετέπειτα εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης. Σε αυτήν εισάγονται έννοιες και πολιτικές, τις οποίες συναντούμε ακόμα και στα σημερινά κείμενα, τόσο τα ευρωπαϊκά όσο και τα εθνικά. Σύμφωνα με αυτήν, η διά βίου εκπαίδευση, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι συνεργασίες για τα προγράμματα σπουδών, η κινητικότητα, η εξωστρέφεια, οι δεξιότητες, η σύνδεση με την αγορά εργασίας καταλαμβάνουν ισχυρή θέση στη νέα κοινωνία της γνώσης την οποία επιθυμεί να οικοδομήσει η Ευρώπη ήδη από το 1995, εκδίδοντας το ΛΒ.

[40] Το Υπόμνημα κυκλοφόρησε το 1991. Στο Υπόμνημα αυτό τονίστηκε η ανάγκη για ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση τόσο για πολιτιστικούς όσο και για οικονομικούς λόγους. Προβλέφθηκε παράλληλα η αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών με σκοπό την ενίσχυση της κινητικότητας, η χρήση της τεχνολογίας και της πληροφορικής και η αναβάθμιση της ποιότητας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Τονίστηκε, με λίγα λόγια, ότι η αναμόρφωση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης πρέπει να συμβάλλει στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική πρόοδο και την κοινωνική συνοχή. (Σταμέλος-Βασιλόπουλος-Καβασακάλης, 2015: 117-118). Το πρωτότυπο κείμενο από την Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε:

Το ευρωπαϊκό πλαίσιο πριν το 2010

Πρωταρχικό ρόλο για την καθιέρωση ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (Ε.Χ.Α.Ε.) έπαιξε η Διαδικασία της Μπολόνια, μια προσπάθεια που ξεκίνησε από το τέλος του 20ου αιώνα και συνεχίζεται ακόμα και σήμερα. Οι διαδικασίες ξεκίνησαν το τέλος του 20ού αιώνα με το Συνέδριο της Λισαβόνας, τον Απρίλιο του 1997[41], και κυρίως με τη Διακήρυξη της Σορβόννης το 1998.[42] Όμως, το βασικότερο βήμα για την αναβάθμιση του χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και την καθιέρωση συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών Ιδρυμάτων αποτέλεσε η Διακήρυξη της Μπολόνια το 1999, στην οποία η Ένωση διατηρεί τον κεντρικό ρόλο. Η Διακήρυξη της Μπολόνια[43] υπογράφηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Μπολόνια τον Ιούνιο του 1999 και δεν αποτέλεσε νομική δέσμευση αλλά μια ουσιαστική διαδικασία για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ) ως το 2010. Σε αυτήν τέθηκαν δύο βασικοί στόχοι:

- *η προώθηση της **κινητικότητας** καθηγητικού προσωπικού, ερευνητών και φοιτητών μέσα στην Ευρώπη και*
- *η προώθηση μιας Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης ως το μόνο και συμπαγές εκπαιδευτικό σύστημα με σκοπό να αυξηθεί η **ανταγωνιστικότητα** της Ευρώπης και το μερίδιό της στην παγκόσμια αγορά ανώτατης εκπαίδευσης.*

Ως προϋπόθεση για την επίτευξη αυτών των στόχων τέθηκε στις υπογράφουσες χώρες:

- Να υιοθετήσουν γρήγορα ένα σύστημα για την αναγνώριση των πτυχίων από άλλες χώρες και την χορήγηση στους και στις αποφοίτους του **«Παραρτήματος Διπλώματος»,** ως συνοδευτικού του πτυχίου τους.
- Να υιοθετήσουν ένα σύστημα με **δύο κύκλους σπουδών, του προπτυχιακού**, με ελάχιστη διάρκεια τριών χρόνων και με πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της αγοράς

---

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.1992.336.01.0004.01.ELL&toc=OJ:C:1992:336:TOC

[41] Αποστόλη, 2006: 5-6. Τη συμφωνία υπέγραψαν την ημέρα του Συνεδρίου της Λισαβόνας το Αζερμπαϊτζάν, η Βουλγαρία, η Τσεχία, η Δανία, η Εσθονία, η Γαλλία, η Γεωργία, η Γερμανία, το Βατικανό, η Ουγγαρία, η Ισλανδία, το Καζακστάν, η Λετονία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, η Νορβηγία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Σουηδία, η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, η Ουκρανία και οι Η.Π.Α., ενώ αργότερα υπογράφηκε και από άλλες χώρες, μεταξύ των οποίων το Βέλγιο, η Ελλάδα, η Κύπρος, η Σερβία-Μαυροβούνιο, η Αλβανία, η Φινλανδία, η Λευκορωσία, η Ολλανδία, το Λιχτενστάιν, η Ελβετία, η Τουρκία, το Ηνωμένο Βασίλειο. (Αποστόλη, 2006: 38-42).

[42] Δίκτυο Ευρυδίκη 2006/07:
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/086EL.pdf

[43] Το πλήρες κείμενο της Διακήρυξης της Μπολόνια:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Bologna_Declaration1999.pdf

εργασίας, και **του μεταπτυχιακού**, με απαραίτητη προϋπόθεση να κατέχουν ήδη ένα βασικό τίτλο σπουδών.

- Να υιοθετήσουν ένα σύστημα μονάδων, για την αναγνώριση των πιστωτικών μονάδων με σκοπό να προωθηθεί η κινητικότητα των φοιτητών και φοιτητριών. Το σύστημα μονάδων ορίστηκε ως **ECTS**, δηλαδή **European Credit Transfer System**, τις οποίες μπορούν να τις αξιοποιήσουν σε οποιοδήποτε ίδρυμα.
- Να προωθήσουν την κινητικότητα διδακτικού προσωπικού και φοιτητών/τριών, με την **αναγνώριση των διδακτικών ωρών και περιόδων σπουδών** αντίστοιχα.
- Να προωθήσουν **την ευρωπαϊκή συνεργασία και να διασφαλίσουν την ποιότητα των ιδρυμάτων** με νέα και κοινά κριτήρια και μεθόδους καθιερώνοντας νέους φορείς και θεσμούς.
- Να προωθήσουν την ευρωπαϊκή διάσταση στην ανώτατη εκπαίδευση, **με την καθιέρωση διδακτικών θεμάτων με ευρωπαϊκά στοιχεία και τη θέσπιση κοινών πτυχίων και προγραμμάτων σπουδών.**[44]

Ακολούθησαν η Σύνοδος Κορυφής στην Πράγα[45] το Μάιο του 2001, η Σύνοδος του Βερολίνου[46] το Σεπτέμβριο του 2003, η Σύνοδος Κορυφής στο Μπρέγκεν[47] το Μάιο του 2005, η Σύνοδος του Λονδίνου[48] το 2007 και η Σύνοδος της Λεβέν/Λουβαίν λα Νεβ[49] το 2009. Το 2010 με τη Διακήρυξη της Βουδαπέστης-Βιέννης[50] έγινε η **επίσημη έναρξη του Ευρωπαϊκού Χώρου**

---

[44] Αποστόλη, 2006: 8-10, Δίκτυο Ευρυδίκη 2006/07

[45] Στη Σύνοδο Κορυφής της Πράγας το Μάιο του 2001 παρουσιάστηκε η έκθεση για την αξιολόγηση της πορείας των κρατών μελών, σύμφωνα με αυτά που είχαν αποφασιστεί τρία χρόνια νωρίτερα στη Μπολόνια. Αν και υπήρχαν διαφορές σχετικά με το πώς τα κράτη προσπάθησαν να επιτύχουν τους στόχους της Μπολόνια, παρατηρήθηκε πως είχαν γίνει κινήσεις από όλα τα κράτη, ιδίως στην προώθηση του συστήματος των πιστωτικών μονάδων ECTS μέσω των προγραμμάτων Erasmus και στην ενίσχυση της κινητικότητας, ενώ η ανταγωνιστικότητα και η απασχολησιμότητα είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται και να ενσωματώνονται ως έννοιες στα προγράμματα σπουδών των Ιδρυμάτων. Δυσκολίες όμως παρουσιάστηκαν στο πώς τα κράτη αντιλήφθηκαν και προώθησαν το εθνικό σύστημα «Πιστοποίησης» και τη δημιουργία δύο κύκλων σπουδών (Αποστόλη, 2006: 15-17). Ολόκληρο το ανακοινωθέν της Συνόδου της Πράγας:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Prague_Communique2001.pdf

[46] Ολόκληρο το ανακοινωθέν από τη Σύνοδο του Βερολίνου:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Berlin_Communique2003.pdf

[47] Ολόκληρο το ανακοινωθέν από τη Σύνοδο στο Μπρέγκεν:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Bergen_Communique2005.pdf

[48] Ολόκληρο το ανακοινωθέν από τη Σύνοδο του Λονδίνου:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/London_Communique2007.pdf

[49] Ολόκληρο το ανακοινωθέν της Συνόδου Λεβέν/Λουβαίν λα Νεβ:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf

[50] Το πλήρες ανακοινωθέν της Συνόδου στη Βουδαπέστη και Βιέννη:
http://www.highereducation.ac.cy/pdf/budapest-Vienna_declaration.pdf

Ανώτατης Εκπαίδευσης. Ακολούθησαν η Σύνοδος του Βουκουρεστίου[51] του 2012, η Σύνοδος στο Έρεβαν[52] στις 14-15 Μαΐου 2015, ενώ η επόμενη Σύνοδος ορίστηκε για το 2018 στη Γαλλία.

Όλα αυτά τα χρόνια σταδιακά προστέθηκαν νέοι στόχοι που αφορούσαν:

- τον **Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας (European Research Area – ERA),** ώστε οι χώρες να εντάξουν και έναν τρίτο κύκλο διδακτορικών και μεταδιδακτορικών κύκλων σπουδών,
- τη **Διά Βίου Εκπαίδευση,** ώστε τα ιδρύματα να ενισχύσουν τις προσπάθειες για την ενίσχυση και τη στήριξη της διά βίου εκπαίδευσης και των ευκαιριών για όλους[53],
- το **Πλαίσιο Προσόντων του ΕΧΕΑΕ**, με περιγραφικούς δείκτες κάθε κύκλου βασισμένους στις επιδόσεις και τις δεξιότητες,
- η απόφαση για **ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης** της εκπαίδευσης και μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων[54], καθώς και
- η **βιώσιμη ανάπτυξη** και η **οικονομική μεγέθυνση**, έννοιες που συναντούμε και στη «Στρατηγική 2020»[55].

Παράλληλα με τη Διαδικασία της Μπολόνια, το 2000 ξεκίνησε και η Στρατηγική της Λισσαβόνας. Σε αυτήν ήταν εμφανής η άμεση σύνδεση της εκπαίδευσης με την οικονομία: *Η οικονομία της Ευρώπης βασίζεται στη γνώση, με παράλληλες πρακτικές που συνδέονται με τη νεολαία και τον αθλητισμό.*[56] Το 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγκάστηκε να αναθεωρήσει μερικούς στόχους με ένα νέο ξεκίνημα για τη Στρατηγική της Λισαβόνας, και στις 20/4/2005 η Επιτροπή εξέδωσε ειδική ανακοίνωση για την Ανώτερη Εκπαίδευση[57]:

> *Τα πανεπιστήμια έχουν καίριο ρόλο για την επίτευξη των στόχων της Λισαβόνας. Κατά τα 20 επόμενα έτη, θα συμβεί μια θεμελιώδης μεταβολή στο οικονομικό μοντέλο της Ευρώπης. Η μεταποιητική βάση της Ευρώπης θα*

---

[51] Το πλήρες ανακοινωθέν της Συνόδου του Βουκουρεστίου: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/bucharest_communique_2012.pdf
[52] Το πλήρες ανακοινωθέν της Συνόδου στο Έρεβαν: http://www.ehea.info/Uploads/SubmitedFiles/5_2015/112705.pdf
[53] Αποστόλη, 2006: 23-25
[54] ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ, 2013: 46-47
[55] Αναλυτικότερα Δίκτυο Ευρυδίκη, 2012: 9.
[56] Περίληψη της Συνθήκης της Λισαβόνας για την εκπαίδευση, κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό: http://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/education_training_youth.html?root_default=SUM_1_CODED%3D15,SUM_2_CODED%3D1501&obsolete=false
[57] Επιτροπή, 2005: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52005DC0152&from=EL

συνεχίσει να συρρικνώνεται, η μελλοντική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία θα βασίζεται όλο και περισσότερο σε βιομηχανίες και υπηρεσίες έντασης γνώσης, ενώ για όλο και περισσότερες θέσεις απασχόλησης θα απαιτείται τίτλος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, που είναι οι κινητήρες του νέου μοντέλου το οποίο βασίζεται στη γνώση, δεν είναι σε θέση να προσφέρουν την πλήρη δυνητική συμβολή τους στην ανανεωμένη στρατηγική της Λισαβόνας.

Με μια πρόβλεψη για το οικονομικό μοντέλο του μέλλοντος, ορίστηκε από την πρώτη κιόλας παράγραφο της ανακοίνωσης η αναγκαιότητα της στροφής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, η οποία καλείται να παίξει καταλυτικό ρόλο στη νέα οικονομία. Η νέα οικονομία και η ανάπτυξη συνδέονται άμεσα με την ένταση της γνώσης, δίνοντας βάση στην ενίσχυση του τριγώνου της γνώσης: εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας. Όμως, η μειονεκτική θέση των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με των αντίστοιχων στις Η.Π.Α., την Ιαπωνία και την Κορέα υπέδειξε την ανάγκη για άμεση λήψη μέτρων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων. Το βασικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού έδωσε βάση στην **ελκυστικότητα, τη χρηματοδότηση** και **τη διακυβέρνηση για την καλύτερη διαχείριση**.

Οι παραπάνω όροι είναι βασικοί για τη Στρατηγικής της Λισαβόνας, εφόσον η ανάληψη δράσεων υπό αυτούς τους όρους συντελούν στην αναβάθμιση, αμεσότερη εμπορική αξιοποίηση, την εξασφάλιση ποιότητας και ανταγωνιστικότητας των ιδρυμάτων της Ανώτερης Εκπαίδευσης. Όλα είναι αλληλένδετα, εφόσον η υψηλή χρηματοδότηση μπορεί να προωθήσει και να εξασφαλίσει την αυτονόμηση των ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της καινοτομίας και της έρευνας, οπότε και της ελκυστικότητας. Η υλοποίηση των παραπάνω παρεμβάσεων απαιτούν συνδυαστικές δράσεις με πρωτοβουλίες από τα ιδρύματα, τη σύγκλιση των εθνικών πολιτικών και την ευρωπαϊκή υποστήριξη. Η χρηματοδότηση πάντως των Πανεπιστημίων τέθηκε ως πρωταρχικό θέμα, και καθώς η δωρεάν ή όχι εκπαίδευση είναι ζήτημα εθνικής πολιτικής, τα βασικά κονδύλια έπρεπε να επιδιωχθούν από τις εταιρικές σχέσεις Ιδρυμάτων και βιομηχανιών. Από την Επιτροπή προβλέφθηκε και η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση για όλους τους φοιτητές και τις φοιτήτριες με τα κατάλληλα προσόντα, με τη θέσπιση επιχορηγήσεων ή υποτροφιών.

Στρατηγική 2020

Η Στρατηγική της Λισαβόνας ως το 2010 δεν πέτυχε τους βασικούς της στόχους[58] λόγω ασάφειας των στόχων και έλλειψης πολιτικής βούλησης, προσδιόρισε όμως με μεγαλύτερη σαφήνεια τις προτεραιότητες και την ανάληψη δράσεων. Το 2010, με το πέρας της «Στρατηγικής της Λισαβόνας 2010» και αφού έχει μεσολαβήσει η ψήφιση της Συνθήκης της Λισαβόνας και η οικονομική κρίση, μπήκε σε ισχύ η «Στρατηγική 2020». Η στρατηγική αυτή συμφωνεί σε πολλά σημεία με την προηγούμενη, όμως *με πιο συγκεκριμένους και πιο ποσοτικούς στόχους.* Στην αρχική παράγραφο της ανακοίνωσης της Επιτροπής[59] φαίνεται η διαφοροποίησή της από τη Στρατηγική της Λισαβόνας σχετικά με τον κοινωνικό τομέα. Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση είναι αυτή που θα παίξει το βασικό ρόλο για την **έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς**:

> *«Η στρατηγική «Ευρώπη 2020», οι εμβληματικές πρωτοβουλίες της και οι νέες ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές θέτουν τη γνώση στο επίκεντρο των προσπαθειών της Ένωσης για την επίτευξη ανάπτυξης έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς· η πρόταση της Επιτροπής για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020 στηρίζει τη στρατηγική αυτή με σημαντική αύξηση του προϋπολογισμού που διατίθεται για επενδύσεις στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία. Αυτό διότι η εκπαίδευση, ειδικότερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση με τους δεσμούς της με την έρευνα και την καινοτομία, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ατομική και κοινωνική πρόοδο, καθώς και στην παροχή ανθρώπινου δυναμικού υψηλής ειδίκευσης και πολιτών με ευελιξία που η Ευρώπη χρειάζεται για να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι επομένως εταίροι ζωτικής σημασίας για την ολοκλήρωση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προωθήσει και να διατηρήσει την ανάπτυξη».*

Οι μεταρρυθμίσεις που προβλέπονται έχουν κύρια κατεύθυνση την έξυπνη και βιώσιμη χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς ανάπτυξη με κύριους στόχους:

- **Την αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα αυτής.** Μέχρι το 2020 το 40% των νέων ηλικίας 30-34 στην Ευρώπη θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει επιτυχώς τριτοβάθμιες ή αντίστοιχες σπουδές. Αυτό θα επιτευχθεί αφενός με την προσέλκυση ατόμων από μειονεκτούσες και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, και από ομάδες ενηλίκων

[58] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010: *Έγγραφο Εργασιών των Υπηρεσιών της Επιτροπής-Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας* http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_el.pdf
[59] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0567&fromTab=ALL&from=EN

αφετέρου με τη δυνατότητα για περισσότερη μη τυπική μάθηση, μέσα στα πλαίσια της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για περεταίρω κατάρτιση, απόκτηση εμπειρίας και προσόντων. Με άλλα λόγια, κρίνεται σημαντική η ενίσχυση του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου και η ανάπτυξη νέων τρόπων παροχής εκπαίδευσης. Αυτά φυσικά έχουν ως σκοπό την ανάπτυξη της έρευνας και την απασχόληση των ερευνητών, καθώς η έρευνα κυρίως σε ιδιωτικό επίπεδο θα ανοίξει έδαφος για τη βιομηχανία του μέλλοντος και θα απασχολήσει πολλούς πτυχιούχους ανοίγοντας θέσεις απασχόλησης.[60]

- **Τη βελτίωση της ποιότητας και της καταλληλότητας της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.** Οι βιομηχανίες, οι εργοδότες και άλλοι φορείς της αγοράς εργασίας θα μπορούν να συμμετάσχουν στην υλοποίηση των προγραμμάτων σπουδών, ώστε να υπάρχουν απόφοιτοι και απόφοιτες κατάλληλα εκπαιδευμένοι για την αγορά εργασίας. Στη βελτίωση της ποιότητας, μάλιστα, προβλέπεται και η πλήρης αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., ώστε να δίνεται δυνατότητα για εξατομικευμένη μάθηση ή εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Η αύξηση των διδακτορικών σπουδών προβλέπεται να είναι πολύ σημαντικός παράγοντας στην ανάπτυξη της έρευνας και την ανταπόκριση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.[61]

- **Την ενίσχυση της ποιότητας μέσω της κινητικότητας και της διασυνοριακής συνεργασίας,** καθώς η κινητικότητα συμβάλλει ώστε οι Ευρωπαίοι πολίτες να αυξήσουν τις επαγγελματικές, κοινωνικές και διαπολιτισμικές τους δεξιότητες και σαφώς και την απασχολησιμότητά τους. Υψίστης σημασίας κρίνεται η αναγνώριση των τίτλων σπουδών και των διπλωμάτων που αποκτήθηκαν στο εξωτερικό, η οποία, αν και ακόμα αντιμετωπίζει δυσκολίες, έχει ως σκοπό την προσέλκυση καλύτερων σπουδαστών, ερευνητών και ακαδημαϊκών από χώρες εκτός της Ε.Ε. και την ανάπτυξη νέων μορφών διασυνοριακής διαδικασίας. Η αμοιβαία αναγνώριση, εμπιστοσύνη και η κινητικότητα θα οδηγήσει και στη ποιοτική αναβάθμιση των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων.[62]

- **Την καθιέρωση αποτελεσματικών μηχανισμών διακυβέρνησης και χρηματοδότησης για την υποστήριξη της αριστείας,** με προτεραιότητα τη μεγαλύτερη δυνατή κρατική χρηματοδότηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ως επένδυση για αύξηση της επιστημονικής έρευνας. Επιπλέον, χρειάζονται αποτελεσματικότεροι μηχανισμοί ώστε να επιβραβεύουν και να αντ-αμείβουν τους ερευνητές και τις ερευνήτριες και να βοηθούν στην κινητικότητά τους και να δίνουν κίνητρα για φοίτηση σε ευρωπαϊκά ιδρύματα με τη μορφή υποτροφιών ή οικονομικής ενίσχυσης.

[60] Επιτροπή, 2011: 5-6
[61] Επιτροπή, 2011: 7-8
[62] Επιτροπή, 2011: 9-10

Μάλιστα, προβλέπονται πιο ευέλικτα συστήματα διακυβέρνησης με μεγαλύτερη αυτονομία των ιδρυμάτων, με στόχο και την υψηλότερη εξειδίκευσή τους.[63]

- **Την ενίσχυση του τριγώνου της γνώσης που απαρτίζεται από την εκπαίδευση, την έρευνα και τις επιχειρήσεις,** ώστε τα ιδρύματα να μπορούν να ενσωματώνουν τα αποτελέσματα της έρευνας και να τα αξιοποιούν σε εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες. Τα ιδρύματα θα λειτουργήσουν ως κέντρα που διασφαλίζουν την έρευνα και την καινοτομία και θα έχουν άμεση εξάρτησή τους με την αγορά εργασίας.[64]

Καταλυτικό ρόλο για την επίτευξη αυτών των στόχων θα παίξουν:

- **η διεθνής κινητικότητα των σπουδαστών, των ερευνητών και του προσωπικού,** με σκοπό την αύξηση επαγγελματικών, κοινωνικών και διαπολιτισμικών δεξιοτήτων. Στόχος αποτελεί το 20% των φοιτητών/τριών έως το 2020 να έχουν περάσει μια περίοδο πρακτικής άσκησης ή σπουδών στο εξωτερικό. Ωστόσο, η αναγνώριση των τίτλων από το εξωτερικό είναι ακόμη πολύ δύσκολη και η κινητικότητα των ερευνητών παραμένει περιορισμένη, γεγονός που υποδεικνύει πού πρέπει να δοθεί προσοχή.[65]
- **και η αυξανόμενη διεθνοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης,** με στόχο την προσέλκυση περισσότερων φοιτητών και φοιτητριών από χώρες εκτός της Ε.Ε., γεγονός που θα αυξήσει την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων έναντι των Η.Π.Α.[66]

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει πολλές δράσεις για την αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων της αριστείας, της καταλληλότητας, της κινητικότητας, της έρευνας και την ενίσχυση εν γένει των προσπαθειών για την ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μεταξύ των δράσεων συμπεριλαμβάνονται η κατάταξη των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων, η βελτίωση των όρων της κινητικότητας, η αναγνώριση της πρακτικής άσκησης, η εύρεση διαφορετικών μορφών χρηματοδότησης για τα ιδρύματα, η υπόδειξη των βασικών δεξιοτήτων για την αντιστοιχία τους με την αγορά εργασίας, η διεθνής προβολή της αριστείας, η ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων για ανταλλαγή σπουδαστών και ερευνητών, η συνεργασία με χώρες εκτός Ε.Ε. Μεγάλη βάση δίνεται στην κινητικότητα, την οποία η διαδικασία της Μπολόνια προβλέπεται να ενισχύσει κυρίως σε επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών.

[63] Επιτροπή, 2011: 11-13
[64] Επιτροπή, 2011: 10-11
[65] Επιτροπή, 2011: 15-17
[66] Επιτροπή, 2011: 18-19

Η Στρατηγική 2020 δίνει πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό, εκτός των υπολοίπων, φαίνεται και από το γεγονός ότι διασφαλίζει η ίδια ένα μεγάλο ποσοστό της χρηματοδότησης για την επίτευξη των στόχων: *«Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020 θα προσφέρει την ευκαιρία να διασφαλιστεί ότι τα μέσα και οι πολιτικές της ΕΕ -ιδιαίτερα όσον αφορά την εκπαίδευση, την έρευνα, την απασχόληση, την επιχειρηματικότητα, τη μετανάστευση και τη συνοχή- συνεργάζονται αποτελεσματικά για την υποστήριξη του εκσυγχρονισμού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης»* ενώ παρακάτω αναφέρεται πως **για την επένδυση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δημιουργεί τρεις μηχανισμούς χρηματοδότησης:**

1. **Εκπαίδευση Ευρώπη:** το ενιαίο πρόγραμμα για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία,
2. **«Ορίζοντας 2020»:** το Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Έρευνα και την Καινοτομία, και
3. **Μέσα της πολιτικής για τη συνοχή,** όπου αναφέρεται πως «η πρόταση του πολυετούς *δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2014-2020 προβλέπει τη χορήγηση τουλάχιστον 84 δισεκατομμυρίων ευρώ για το ΕΚΤ, εκ των οποίων πάνω από 40 δισεκατομμύρια ευρώ μπορεί να αναμένεται, βάσει της εμπειρίας του παρελθόντος, ότι θα διατεθούν για την εκπαίδευση και την κατάρτιση».*[67]

Εκτός των άλλων, αξίζει να αναφερθεί, πως οι στρατηγικές υποδεικνύουν μεν την πορεία πολιτικής, εμπλουτίζονται δε συνεχώς με εκθέσεις από διάφορες Επιτροπές με συστάσεις προς τα κράτη-μέλη που αφορούν την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Έκθεση της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας σχετικά με τον εκσυγχρονισμό των ευρωπαϊκών συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (12 Μαρτίου 2012).[68]
- Έκθεση της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» (19 Ιουλίου 2012).[69]
- Έκθεση της Επιτροπής Πολιτισμού και Παιδείας σχετικά με τον ανασχεδιασμό των εκπαιδευτικών συστημάτων (1 Οκτωβρίου 2013).[70]

---

[67] Επιτροπή, 2011: 20-21
[68] http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0057&format=XML&language=EL#title1
[69] http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2012-0247&format=XML&language=EL
[70] http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2013-0314&format=XML&language=EL

Τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν πως η αναβάθμιση των ευρωπαϊκών Τριτοβάθμιων Ιδρυμάτων, η δημιουργία του Ε.Χ.Α.Ε. και η καθιέρωση μιας κοινής «γλώσσας» μέσω της Διαδικασίας της Μπολόνια, αλλά και της αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας, αποτελεί για την Ευρώπη ένα ζήτημα πολυετές και επίπονο. Παράλληλα, όμως ανάγονται κάποια ουσιαστικά ζητήματα προς ανάδειξη και σχολιασμό.

Το πρώτο αφορά, όλα τα **«συν»** της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς τονίστηκε πως η δημιουργία του Ε.Χ.Α.Ε. χαρακτηρίζεται από τη συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, ιδρυμάτων, προσωπικού και φοιτητών/τριών . Το κύριο λεξιλόγιο αναφέρεται στις **συν-εργασίες** μεταξύ των χωρών, **συμ-πράξεις** πανεπιστημίων και ιδιωτικού τομέα, **σύγ-κλιση** εκπαιδευτικών συστημάτων. Μέσα από τις πολιτικές για την εκπαίδευση η Ευρώπη καταφέρνει να πετύχει ένα διττό στόχο, εφόσον από τη μία προωθεί ώστε να εφαρμοστούν **καλές πρακτικές** για όλα τα κράτη μέλη, και από την άλλη προσπαθεί να ενδυναμώσει, πέρα από την οικονομική και πολιτική, την πνευματική, κοινωνική και επιστημονική διάσταση, εξελίσσοντας σταδιακά με αυτόν τον τρόπο την **ευρωπαϊκή ολοκλήρωση**.

Από την άλλη, οι πολιτικές, σεβόμενες την πολιτισμική διαφορετικότητα και τη διαφορετικότητα των εκπαιδευτικών συστημάτων μέσα στην Ευρώπη, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, έθεσαν εξαρχής ως σκοπό τους την οργάνωση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τη σύγκλιση των ευρωπαϊκών συστημάτων, ώστε τα αποτελέσματά τους να είναι άμεσα συγκρίσιμα και μετρήσιμα. Αυτό αποδεικνύεται και από τις σχετικές διαβεβαιώσεις της Επιτροπής: *«δεν οδεύουμε προς ένα ομογενές σύστημα Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, αλλά σε 40 διαφορετικά εθνικά συστήματα που εξελίσσονται αποκρινόμενα σε κοινές αρχές» .*

Δεδομένων όμως των κοινών και μεγάλων προκλήσεων που αντιμετωπίζει η εκπαίδευση σε έναν ενοποιημένο ευρωπαϊκό χώρο, η εκπαιδευτική πολιτική των κρατών επηρεάζεται άμεσα, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που τέθηκαν μέσα στο προκαθορισμένο χρονικό περιθώριο. Η γήρανση του πληθυσμού και η απασχολησιμότητα (συνδεόμενες με τα επίπεδα δεξιοτήτων και τα υψηλά ποσοστά ανεργίας), η οικονομική ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα και η κοινωνική προστασία είναι προκλήσεις, υψηλό διακύβευμα για όλη την Ένωση , με αποτέλεσμα να γεννώνται ερωτήματα για την αυξανόμενη εμπλοκή της Επιτροπής στην άσκηση της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Θα μπορούσαμε να πούμε πως η **ομογενοποίηση** της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης με στόχο τη δημιουργία του ΕΧΑΕ και την αντιμετώπιση των προκλήσεων ως επακόλουθο κυρίως της Διαδικασίας της Μπολόνια είναι μελλοντικά αναπόφευκτη, με υπαρκτό μάλιστα τον κίνδυνο να χαθεί και η αυτονομία των ιδρυμάτων και η συγκρότηση των επιστημονικών πεδίων.

Τέλος, μέσα κυρίως από τις Στρατηγικές φαίνεται ο **οικονομικός χαρακτήρας που γενικά λαμβάνει η εκπαίδευση** μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και φυσικά η άμεση σύνδεσή της με την αγορά εργασίας. Η αναβάθμιση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης όχι μόνο συμβάλλει στην επίτευξη της Κοινωνίας της Γνώσης, αλλά κρίνεται και ως καταλυτική για την επίτευξη των προβλεπόμενων στόχων των Στρατηγικών, δηλαδή της ανάπτυξης και της αύξησης της απασχόλησης, που λειτουργούν ως μοχλοί ανάπτυξης της Ευρώπης στην παγκοσμιοποιημένη και ανταγωνιστική αγορά. Πολύ λογικά, συνεπώς, αναδύονται ερωτήματα για τη σημασία και την ουσία της Γνώσης μέσα στην αναδυόμενη ή υφιστάμενη Κοινωνία της Γνώσης και της Αγοράς. Παρ' όλα, όμως, τα ιδεολογικά ζητήματα που ανακύπτουν και τη μακρά συζήτηση που μπορεί να προκύψει, αντιλαμβανόμαστε ότι η Ευρώπη εδώ και χρόνια, αν και καθυστερημένα σε σχέση με άλλες ηπείρους, συνειδητοποίησε και προσπάθησε να διαμορφώσει το κατάλληλο έδαφος για τις μέλλουσες εργασιακές και εκπαιδευτικές συνθήκες. Αρκεί να πούμε πως πλέον, δυόμιση δεκαετίες μετά την απαρχή της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, η μη προσαρμογή στις υπάρχουσες και επιβεβλημένες ίσως συνθήκες αποτελεί μη συνειδητοποίηση της εποχής και των συνθηκών ζωής, εργασίας, εκπαίδευσης.

Β' Μέρος: Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική και Μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Στις σελίδες που ακολουθούν θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε το ελληνικό εκπαιδευτικό τοπίο υπό το πρίσμα των αλλαγών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, με σκοπό την κατανόηση του εκπαιδευτικού πεδίου στην Ελλάδα.

> *«Νόμος Πλαίσιο είναι ο νόμος που καθορίζει μόνο σε γενικό πλαίσιο τα θέματα που θα ρυθμιστούν με κανονιστικά διατάγματα, προέρχεται από την ολομέλεια της βουλής και καθορίζει τις γενικές γραμμές και κατευθύνσεις που θα ακολουθήσει η διοίκηση κατά τη ρύθμιση των θεμάτων στα οποία αναφέρεται ο νόμος».*[71]

Υπό αυτήν την έννοια, θα παρακολουθήσουμε μόνο τις βασικές νομοθεσίες, δηλαδή το Νόμο πλαίσιο 1268/1982, το Ν. 2083/1992, με περισσότερη έμφαση στο Νόμο 3549/2007. Στη συνέχεια, θα αναλύσουμε το Νόμο 4009/2011, προσπαθώντας παράλληλα να κατανοήσουμε το συγκείμενο και την «υποδοχή» του στη Βουλή και την κοινωνία. Για λόγους οικονομίας, που άλλωστε δεν αποτελούν σκοπό της παρούσας εργασίας, θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε πώς εξελίσσονται τα πολιτικά πεπραγμένα με βάση τον πολιτικό λόγο και τις μεταρρυθμίσεις, ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τη μετάβαση από το ελληνοχριστιανικό στο φιλελεύθερο και έπειτα στο νεοφιλελεύθερο, και από τη μετεμφυλιακή περίοδο στη μεταπολίτευση, και από τη μεταπολίτευση στη μετα-μεταπολίτευση.

[71] Επαμεινώνδα Σπηλιωτόπουλου (2002). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος 1*. Σελ. 70

Ιστορικό Πλαίσιο και Μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση ως το 2010

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στην Ελλάδα, όπως και η αδυναμία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος να ακολουθήσει και να ανταποκριθεί στις κοινωνικο-οικονομικές ανάγκες της εποχής ήταν πάντα ένα δύσκολο εγχείρημα και είναι ένα φαινόμενο που «καλά κρατεί» από τα τέλη ακόμα του 19ου αιώνα, όπως αποδεικνύουν φυσικά και τα ιστορικά δεδομένα. Ενδεικτικά, το 1929, επί Ελευθερίου Βενιζέλου, έγινε η πρώτη μεγάλη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση από την εποχή θεσμοθέτησης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος από τους Βαυαρούς, δηλαδή το 1834-1837.[72] Κι αυτό γιατί η μεταρρύθμιση, η οποία κατά βάση ζητούνταν από τα φιλελεύθερα στρώματα, κρίνονταν επικίνδυνη για πολλούς λόγους: υποβάθμιση της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς, που αποτελούσε τη βάση της Μεγάλης Ιδέας, η καθιέρωση της δημοτικής και η απομάκρυνση από την Ορθόδοξη Εκκλησία, απομάκρυνση από την «κιβωτό της παράδοσης». Φυσικά, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Βενιζέλου δεν υλοποιήθηκε ποτέ, κυρίως με τη σκέψη και το επιχείρημα των συντηρητικών ότι η φιλελεύθερη μεταρρύθμιση συνδέθηκε με την κομμουνιστική ιδεολογία, και συνεπώς με τη χαλάρωση του εθνικού και θρησκευτικού συναισθήματος των μαθητών.

Διαμάχες ακολούθησαν και τη μεταπολεμική και μετεμφυλιακή περίοδο, όπου η κυρίαρχη εκπαιδευτική πολιτική χαρακτηριζόταν από τον «ελληνοχριστιανικό πολιτισμό» ως κυρίαρχη ιδεολογία και συνοδευόταν ακόμα από το φόβο της μεταρρυθμιστικής πολιτικής, με τον κίνδυνο μείωσης του εθνικού και θρησκευτικού αισθήματος, της ηθικής διαπαιδαγώγησης. Ακόμα και η μεγάλη εκσυγχρονιστική προσπάθεια του ’63-’64 με Πρωθυπουργό και Υπουργό Παιδείας το Γεώργιο Παπανδρέου και Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου τον Ευάγγελο Παπανούτσο[73] δεν μπόρεσε να επιβιώσει, λόγω του ανώμαλου πολιτικού κλίματος που ακολούθησε και της επιβολής του στρατιωτικού καθεστώτος το 1967.[74] Γενικότερα, η προδικτατορική εκπαιδευτική πολιτική σημαδεύτηκε από ιδεολογικά στερεότυπα, συντήρηση και καθήλωση στις παραδόσεις, ασυνέχεια και αδυναμία καθιέρωσης σταθερών βάσεων για την ελληνική εκπαίδευση, καθώς όλες οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες έβρισκαν εμπόδια στην αναζήτηση νέας ιδεολογικής ταυτότητας και σκοπών της εκπαίδευσης.

---

[72] Χαραλάμπους, 2012: 5-6

[73] Ο Ευάγγελος Παπανούτσος αποτέλεσε έναν από τους κυριότερους εκφραστές της φιλελεύθερης εκπαιδευτικής πολιτικής, θέτοντας ήδη από τις αρχές του ’50 ως κεντρικό ζήτημα την προσαρμογή της εκπαίδευσης στις κοινωνικοοικονομικές ανάγκες της εποχής, ώστε να καταστεί μοχλός οικονομικής ανάπτυξης. Ο ίδιος αποτέλεσε «ο αρχιτέκτονας» της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας του 1963-1964, διατελώντας Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας και με μακροπρόθεσμο στόχο *«να δημιουργήσει ένα νέο τύπο Έλληνα, ένα νέο τύπο ανθρώπου… του ελεύθερου και υπεύθυνου πολίτη».* (Χαραλάμπους, 2012: 13, 18).

[74] Χαραλάμπους, 2012: 7-21

Φυσικά, ανάλογη είναι και η εικόνα όσον αφορά την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Σημειωτέον ότι μετά την Μεταπολίτευση και την πρώτη μεταρρυθμιστική προσπάθεια της περιόδου Καραμανλή, είχε περάσει μόλις μισός αιώνας από την προηγούμενη μεταρρύθμιση.[75] Βέβαια, είχαν προηγηθεί προσπάθειες κατά την περίοδο της δικτατορίας με αρκετά φιλολαϊκά μέτρα και με αύξηση του φοιτητικού πληθυσμού κατά 70.000, αύξηση στην οποία οφειλόταν και η ένταση του φοιτητικού κινήματος εκείνη την περίοδο.[76] Ωστόσο, η έναρξη της μεταπολίτευσης βρήκε τα Πανεπιστήμια με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Η έδρα ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα.
- Συγκεντρωτικό μοντέλο διοίκησης του Πανεπιστημίου.
- Ο θεσμικά περιορισμένος ρόλος, ουσιαστικά η ανυπαρξία συμμετοχικών δικαιωμάτων των φοιτητών (σε αντίθεση με το τι συνέβαινε στην πραγματικότητα) και των υπόλοιπων ενδοσυστημικών ομάδων συμφέροντος (όπως επιμελητών), εκτός από τους τακτικούς καθηγητές-εδρούχους.
- Η ιεραρχική πυραμιδικής μορφής δομή εξουσίας, καθώς και η ιδεολογική επιτήρηση και ο έλεγχος (φάκελος φοιτητή και επαναφορά πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων).
- Ανυπαρξία κεντρικής ερευνητικής πολιτικής ή νομοθετικών ρυθμίσεων-διατάξεων για την έρευνα.
- Η απουσία μέριμνας για τις ειδικές κατηγορίες (τις ευπαθείας ομάδες) και οι ελάχιστες ευκαιρίες που δίνονταν στους φοιτητές από το εξεταστικό σύστημα.
- Δωρεάν συγγράμματα, σύμφωνα με το Ν.Δ. 95/169, Φ.Ε.Κ. Α' 25, και άλλα φιλολαϊκά μέτρα, όπως η καθιέρωση του θεσμού των επίκουρων καθηγητών, η οποία διευκόλυνε την εξέλιξη των νεότερων επιστημόνων και την παραμονή τους στο πεδίο της Ανώτατης Εκπαίδευσης.[77]

Ουσιαστικά, όμως με τη μεταπολίτευση σήμανε την αλλαγή στη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας. Σηματοδοτήθηκε η έναρξη μιας νέας περιόδου και για την εκπαιδευτική πολιτική, απαλλαγμένη εν μέρει από τα στερεότυπα των προηγούμενων χρόνων και πλέον σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας, τον οποίο προσέδωσε ο τότε Πρωθυπουργός, Κωνσταντίνος Καραμανλής.[78] Ενδεικτικός, φυσικά, της ιστορικής αυτής μετάβασης είναι και ο εκπαιδευτικός και ο πολιτικός λόγος που συνοδεύει τις αλλαγές, εφόσον γίνεται λόγος για εκπαίδευση σύμφωνη με την οικονομική και κοινωνική πρόοδο, επαγγελματικό προσανατολισμό,

[75] Δαμανάκη, 2006: 120
[76] Δαμανάκη, 2006: 116-118
[77] Δαμανάκη, 2006: 117-118
[78] Χαραλάμπους, 2012: 22-44

ερευνητική δραστηριότητα, τον υψηλό προϋπολογισμό για την εκπαίδευση, τον εκσυγχρονισμό των κτηρίων και του εξοπλισμού, αναλόγως εκφρασμένα από κάθε κόμμα, αλλά κυρίως για χάραξη διακομματικής εκπαιδευτικής πολιτικής, ομοφώνως εκφραζόμενο από όλα τα κόμματα.[79] Κυριότερο ζήτημα παρέμενε το γλωσσικό και η καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας στα σχολεία, και δευτερευόντως η διάρθρωση της εκπαίδευσης (εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, δημοτική, μέση και τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση).[80] Ουσιαστικά, και μετά από τις ιστορικές συγκυρίες που προηγήθηκαν και τις αντιθέσεις του παρελθόντος, έγινε μια σημαντική προσπάθεια καθιέρωσης συνέχειας, μεταρρυθμιστικής και εκσυγχρονιστικής εκπαιδευτικής πολιτικής, αναδεικνύοντας τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Ελλάδας, χωρίς μάλιστα ακόμα να υπάρχει ουσιαστική ή τυπική ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική.

Η Ανώτατη Εκπαίδευση μπήκε ουσιαστικά στο επίκεντρο των μεταρρυθμίσεων επί κυβέρνησης Ανδρέα Παπανδρέου, μετά από τη διακήρυξη μιας σειράς μαξιμαλιστικών προθέσεων[81] και την εκλογή του το 1981. Εκτός από την ικανοποίηση του ριζοσπαστικότερου αιτήματος κατάργησης του πολυτονικού συστήματος και της τονικής απλοποίησης, σημειώθηκε συνέπεια με τις μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν αλλά και , ως ένα σημείο, με τις προεκλογικές δεσμεύσεις: Με νομοθετική ρύθμιση στις 11/11/1981, καταργήθηκαν οι εισιτήριες εξετάσεις για το Λύκειο, ρύθμιση που σήμανε τη μαζικοποίηση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και συγκεκριμένα του Λυκείου, και την ουσιαστική διεύρυνση των ευκαιριών για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, δηλαδή τη μαζικοποίηση και της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η μεταρρύθμιση θεωρήθηκε ως συνέχεια της εκσυγχρονιστικής πολιτικής, παρά ως ασυνέχεια της προηγούμενης, οι αλλαγές στην παιδεία θεωρήθηκαν ως θεμέλιο αλλαγής, οι εκπαιδευτικές επιλογές αποτελούσαν βασικές πολιτικές επιλογές, προσδόθηκε έντονος κοινωνικός χαρακτήρας στην εκπαιδευτική πολιτική και, όπως τονίζει και ο Σ. Μπουζάκης, *«η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που επεδίωξε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δε νοείται απλά ως προσαρμογή του σχολείου στις συνθήκες που αλλάζουν, αλλά και ως διαδικασίες στήριξης και επιτάχυνσης μετασχηματιστικών κοινωνικών διαδικασιών».*[82]

---

[79] Χαραλάμπους, 2012: 50-52

[80] Αναλυτικότερα βλ. Χαραλάμπους, 2012: 87-102. Δύο σημαντικοί νόμοι εκπονήθηκαν αυτήν την περίοδο, ο Ν. 309/1976 και ο Ν. 576/1977. Ωστόσο, στους δύο αυτούς Νόμους δεν υπήρχε ουσιαστική ρύθμιση για αλλαγή του τοπίου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Από τη μία, ο Νόμος 309/76 εμπόδιζε ουσιαστικά την απορρόφηση αποφοίτων του Λυκείου από την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, με αποτέλεσμα να υπάρχει αναντιστοιχία αποφοίτων και προσφερόμενων θέσεων στην Τριτοβάθμια (Χαραλάμπους, 2012: 78). Από την άλλη, με το Νόμο 576/77 τα Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής Εκπαιδεύσεως (Κ.Α.Τ.Ε.) μετονομάστηκαν σε Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως (Κ.Α.Τ.Ε.Ε.) με σκοπό την απόκτηση θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων σε τομείς που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας. Πρόσβαση στα Κ.Α.Τ.Ε.Ε. είχαν οι απόφοιτοι του Λυκείου, του τεχνικού και επαγγελματικού λυκείου, καθώς και οι απόφοιτοι εξατάξιων γυμνασίων (Χαραλάμπους, 2012: 102).

[81] Δαμανάκη, 2006: 120

[82] Χαραλάμπους, 2012: 107-111

Ο Νόμος που μεταρρύθμισε αποφασιστικά την ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ήταν ο Νόμος 1268/1982, γνωστός ως νόμος-πλαίσιο, νόμος ο οποίος άλλαξε ριζικά τις συσχετίσεις στο επίπεδο της ανώτατης εκπαίδευσης και της παιδείας, αλλά και το τοπίο στην Ανώτατη Εκπαίδευση «εκδημοκρατίζοντάς το». Διατάξεις του Ν. 1268/82 ίσχυαν ακόμα και ως το 2010.[83] Σε αυτόν το νόμο προβλεπόταν:

- Ανωτατοποίηση της εκπαίδευσης Δασκάλων και Νηπιαγωγών, με την Ίδρυση Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών σε έξι Πανεπιστήμια, εξελίξεις που σήμαναν την αναβάθμιση της εκπαίδευσης και του κύρους των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Άρθρο 46).
- Κατάργηση της καθηγητικής έδρας.
- Καθιέρωση εξαμηνιαίων αντί ετήσιων μαθημάτων.
- Καθιέρωση τεσσάρων βαθμίδων του εκπαιδευτικού προσωπικού (λέκτορες, επίκουροι καθηγητές, αναπληρωτές καθηγητές, καθηγητές).
- Ο διδακτορικός τίτλος ως προϋπόθεση για το ακαδημαϊκό προσωπικό και οι όροι εξέλιξής του.
- Η ανάδειξη του Τμήματος ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας και η οργάνωση των Τομέων (Κεφάλαιο Γ', Άρθρο 6, Παράγραφος 2).
- Νέο θεσμικό πλαίσιο για τις Μεταπτυχιακές Σπουδές (Κεφάλαιο Ζ').
- Η αντιπροσώπευση των φοιτητών, του διοικητικού προσωπικού και άλλων κατηγοριών στα διοικητικά όργανα και στην ανάδειξη των πανεπιστημιακών αρχών.[84]

Ανάλογης εμβέλειας ριζικές και κοινωνικού χαρακτήρα μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν και για τις δύο πρώτες βαθμίδες της Εκπαίδευσης με το Νόμο 1566/1985 «Δομή και Λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», ανάγοντας την εκπαιδευτική πολιτική του ΠΑ.ΣΟ.Κ. της περιόδου 1981-1985, σύμφωνα με το Χαραλάμπους[85], *«έως σήμερα στην πλέον συγκροτημένη, ολοκληρωμένη και οργανικότατα ενταγμένη στο ευρύτερο κυβερνητικό πρόγραμμα… η κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. με τις επιλογές της προσέδωσε στο*

[83] Μπουζάκης, 2011: 40 [από το άρθρο του Β. Κρεμμύδα: *Ιστορία του ελληνικού κράτους·* Οι ανατροπές, οι εμμονές, οι αντιστάσεις (1830-2010)]; Δαμανάκη, 2006: 120-121
[84] Χαραλάμπους, 2012: 113-115. Ολόκληρος ο Νόμος 1268/1982, στο: http://afroditi.uom.gr/rc/chapter1/19820100087.pdf
[85] 2012: 121

θεσμικό πλαίσιο της ελληνικής εκπαίδευσης μια σύγχρονη φυσιογνωμία, χωρίς βέβαια τα προβλήματα να εξαλείφονται».

Ο ριζοσπαστικός χαρακτήρας της μεταρρύθμισης και η νέα κατανομή εξουσίας στα Πανεπιστήμια προκάλεσε σαφώς πολλές αντιδράσεις, κατά κύριο λόγο από τους τακτικούς καθηγητές. Οι εδρούχοι καθηγητές εξέλαβαν τη μεταρρύθμιση ως «έγκλημα καθοσιώσεως», δημιουργώντας ένα κλίμα συντεχνιασμού, προκλήθηκε πρόβλημα στη λειτουργία των Πανεπιστημίων, ενώ παρέμενε δύσκολη η συνεργασία και η συναίνεση μεταξύ του κράτους και των καθηγητών. Από την άλλη, αντιδράσεις υπήρξαν και από τα κομμουνιστικά κόμματα, τα οποία ζητούσαν μεγαλύτερη ανεξαρτησία των Πανεπιστημίων, αλλά και μεγαλύτερη φοιτητική συμμετοχή και κατοχύρωση των φοιτητικών συλλόγων.[86]

Η δεκαετία του 1990, όμως, επρόκειτο να αλλάξει ριζικά το μέχρι τότε τοπίο, όχι μόνο στην Ελλάδα, όπως στην περίοδο της μεταπολίτευσης, αλλά διεθνώς. Η δεκαετία του '90 αποτελεί μια κρίσιμη δεκαετία, που μια σειρά από ιστορικές εξελίξεις καθόρισε και εξέλιξε το ιδεολογικό πλαίσιο της περιόδου: η λήξη του Ψυχρού Πολέμου σηματοδοτήθηκε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και των υπόλοιπων σοσιαλιστικών καθεστώτων, ενώ η επικράτηση των Η.Π.Α. έφερε νέες ισορροπίες διεθνώς. Παράλληλα, ο νέο-φιλελευθερισμός, με κύρια εκφράστρια τη Margaret Thatcher στη Βρετανία τη δεκαετία του 1980, αποτέλεσε την κυρίαρχη ιδεολογία και έφερε βαθιές αλλαγές σε όλη την Ευρώπη. Είναι η περίοδος, μάλιστα, αρχές της δεκαετίας του '90, κατά την οποία συνέβησαν μεγάλες αλλαγές και στην Ευρώπη: ψηφίστηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ, η Ε.Ο.Κ. μετονομάστηκε σε Ε.Ε., ψηφίστηκε η Ο.Ν.Ε. με σκοπό τη βαθύτερη -οικονομική- ένωση, ενώ άρχισε με -όχι και πολύ δειλά- βήματα να δομείται η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, με την έκδοση των πρώτων κειμένων που συνέδεαν την εκπαίδευση και την απασχόληση στην Ευρώπη. Παράλληλα, ξεκίνησε η επανάσταση και των νέων τεχνολογιών, που επρόκειτο να φέρει ριζικές αλλαγές στον τρόπο παραγωγής και εργασίας.

Παράλληλα με τις διεθνείς εξελίξεις, στην Ελλάδα το 1989 το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έχασε τις εκλογές, ενώ νικήτρια αναδείχθηκε η Νέα Δημοκρατία με Πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, φέρνοντας νεοφιλελεύθερες αλλαγές στο προσκήνιο. Το περιρρέουν ιδεολογικό πλαίσιο επηρέασε σαφώς και τον ελληνικό εκπαιδευτικό λόγο, όπως φαίνεται ενδεικτικά και στο Νόμο 2009/1992: *«εξασφάλιση προσόντων ώστε τα άτομα να εντάσσονται εύκολα στην αγορά εργασίας και να προσαρμόζονται στους μεταβαλλόμενους όρους της παραγωγικής διαδικασίας[87]».* Την εποχή αυτή επιχειρήθηκαν αλλαγές και στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, με το Νόμο 2083/1992 «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης», υπό τον τότε Υπουργό Παιδείας, Γεώργιο Σουφλιά[88],

[86] Δαμανάκη, 2006: 122-123
[87] Χαραλάμπους, 2012: 129
[88] Ολόκληρος ο νόμος 2083/1992 στο:

με τον οποίο μάλιστα ιδρύθηκε το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) (Κεφάλαιο Ι', Άρθρο 27), υπήρχαν διατάξεις για τις Μεταπτυχιακές Σπουδές (Κεφάλαιο Ε'), για τα κίνητρα χρηματοδότησης από επιχειρήσεις (Άρθρο 20), για την Αξιολόγηση των Α.Ε.Ι. (Κεφάλαιο Η', Άρθρο 24), για τη διακίνηση των φοιτητών (Κεφάλαιο Θ', Άρθρο 25), ενώ θεσμοθετήθηκε πρόγραμμα ερευνών και ανάπτυξη ερευνητικών πανεπιστημιακών ινστιτούτων (Κεφάλαιο Στ', Άρθρο 15). Στο νέο νόμο δόθηκαν στα Πανεπιστήμια ορισμένες πρωτοβουλίες οικονομικής φύσεως, χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα στην πράξη, διατηρώντας αρκετές δυσχέρειες και δυσλειτουργίες ακόμα και με τις νέες διατάξεις, η περίοδος όμως αυτή σήμανε και την αναμόρφωση του πεδίου της Ανώτατης Εκπαίδευσης που άρχισε να προσαρμόζεται στα προτάγματα υπερεθνικών οργανισμών.[89]

Ωστόσο, η Κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., η οποία επικράτησε στις εκλογές του 1993, δεν ακολούθησε το μεταρρυθμιστικό παράδειγμα της προηγούμενης κυβέρνησης, ούτε όμως συνέχισε το καθαρά κοινωνικό πρότυπο της προηγούμενης δεκαετίας, κυρίως μάλιστα μετά το θάνατο του Ανδρέα Παπανδρέου το 1996. Σαφώς, όμως, επηρεάστηκε ο εκπαιδευτικός του λόγος και τα ελληνικά πολιτικά πεπραγμένα, εφόσον ήταν και η περίοδος που είχε ήδη ανατείλει η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, μετά τη δημοσίευση από την Ευρώπη της Λευκής Βίβλου το 1995 *«για την εκπαίδευση και την κατάρτιση - Διδασκαλία και εκμάθηση - προς την κοινωνία της γνώσης»*[90] και τη σύνδεση της εκπαίδευσης με όρους της αγοράς, όπως την ανάπτυξη και την απασχόληση, μετά τη δημοσίευση της της Λευκής Βίβλου το 1993 για την *«Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση - οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα».*[91] Τα κείμενα αυτά επέδρασαν σημαντικά στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα, ενώ οι μεταρρυθμίσεις του Γεράσιμου Αρσένη με το Νόμο 2525/1997[92] *«Ενιαίο Λύκειο, Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις»*, με Πρωθυπουργό τον Κώστα Σημίτη, αποτέλεσαν την ενδεδειγμένη απάντηση σε επίπεδο εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής[93].

---

http://research.teiep.gr/rc_page_files/Documents/Nomoi_Diaxeiristikhs_eparkeias/9_NOMOS_2083_1992.pdf

[89] Αναλυτικότερα βλ. Δαμανάκη, 2006: 124-126

[90] Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση - ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΕΚΜΑΘΗΣΗ - ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ, /* COM/95/0590 ΤΕΛΙΚΟ */, στο: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1468275044391&uri=CELEX:51995DC0590

[91] Λευκό Βιβλίο- Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση - οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα, /* COM/93/700 Τελικό */, στο: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:51993DC0700&qid=1468275044391

[92] Ολόκληρο το Φ.Ε.Κ. του Νόμου 2525/1997 «Ενιαίο Λύκειο, Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις», στο: http://dide.flo.sch.gr/web/wp-content/uploads/2013/05/DIDEFlorinas_N_2525_1997_Me_Oles_Tis_Allages.pdf

[93] Σύμφωνα με το Χαραλάμπους (2012: 138): *«Βέβαια, τα νέα δεδομένα είναι τέτοια, ώστε δεν υπάρχει πια το μεταρρυθμιστικό πρότυπο του κράτους πρόνοιας, το οποίο ίσχυσε για μεγάλο χρονικό διάστημα στην Ευρώπη κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση μάλλον σημαίνει τη διαρκή ετοιμότητα του εκπαιδευτικού συστήματος να προσαρμόζεται στις ραγδαία εξελισσόμενες καταστάσεις».* Ίδια άποψη είχε και το 1997 ο Π. Κατσιλιέρης, ο εισηγητής της κυβερνητικής πλευράς κατά τη συζήτηση στη Βουλή (όπ.π.): *«Το*

Εισαγόταν η διά βίου κατάρτιση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, με έμφαση σε νέα γνωστικά αντικείμενα και στις διατμηματικές συνεργασίες, με την ευελιξία παρακολούθησης μεμονωμένων προγραμμάτων σπουδών. Επίσης, οι κάτοχοι απολυτηρίου Ενιαίου Λυκείου θα μπορούσαν από το έτος 2000/2001 να έχουν πρόσβαση άνευ εισαγωγικών εξετάσεων σε όλα τα Τμήματα των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι., τα Προγράμματα Σπουδών Επιλογής (Π.Σ.Ε.) και το Ανοικτό Πανεπιστήμιο, διάταξη που αποσυνέδεε ουσιαστικά το Λύκειο από την Τριτοβάθμια και επέτρεπε την ελεύθερη πρόσβαση[94], αλλά η καθιέρωση Εθνικού Απολυτηρίου μετέτρεπε τα Λύκεια σε εξεταστικά κέντρα.

Γενικά, όμως, η μεταρρυθμιστική περίοδος Αρσένη συγκέντρωσε τα πυρά από την αντιπολίτευση, από την κοινωνία, από τους φοιτητικούς συλλόγους και τις εκπαιδευτικές οργανώσεις, κυρίως για την κατάργηση της επετηρίδας διορισμού, την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και το Ενιαίο Λύκειο. Καταλήψεις, διαδηλώσεις, πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια χαρακτήριζαν εκείνη την περίοδο κατά τη δύση του 20ου αιώνα για μια μεταρρύθμιση που τότε δεν έγινε, προσέκρουσε σε αντιδράσεις λόγω του πλήθους και της ριζοσπαστικότητας των περισσότερων αλλαγών, όμως σήμερα μπορεί να θεωρηθεί δικαιωμένη από το πέρασμα του χρόνου.

ζητούμενο για τα εκπαιδευτικά συστήματα δεν είναι η εφάπαξ προσαρμογή σε μια νέα δεδομένη κατάσταση, αλλά η δυνατότητα διαρκούς προσαρμογής τους σε μεταβαλλόμενες συνθήκες».

[94] Χαραλάμπους, 2012: 133-134

Νόμος 3549/2007

Το 2007, κι ενώ ήδη ήταν σε ισχύ η αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας και η Μπολόνια προχωρούσε τη δημιουργία του Ε.Χ.Α.Ε., πραγματοποιήθηκε μια από τις μεγαλύτερες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με σκοπό τον εκσυγχρονισμό της, υπό την Υπουργία της κας Μαριέττας Γιαννάκου, στην Κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Μέχρι το 2007, και την πρώτη φάση της Κυβέρνησης Καραμανλή, ψηφίστηκαν πέντε νόμοι και μία Υπουργική Απόφαση που αφορούσαν την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, στα πλαίσια εναρμόνισης με τον Ε.Χ.Α.Ε.:

- ο Νόμος 3255/22.7.2004 *«Ρυθμίσεις θεμάτων όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων (Διεθνείς – Διακρατικές συνεργασίες για μεταπτυχιακές σπουδές)»,*
- ο Νόμος 3374/2005[95] *«Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων- Παράρτημα διπλώματος»,*
- ο Νόμος 3391/2005 *«Ίδρυση Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδας»* και
- ο Νόμος 3404/2005 *«Ρύθμιση θεμάτων του Πανεπιστημιακού και Τεχνολογικού Τομέα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις»,*
- ο Νόμος-πλαίσιο 3549/2007 *«Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και τη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»,* ενώ με
- την Υπουργική Απόφαση Φ5/72535/Β3 της 18ης Ιουλίου 2006, το Παράρτημα Διπλώματος ξεκίνησε να εκδίδεται υποχρεωτικά.[96]

Με το Νόμο του 2004 άνοιξε ο δρόμος για συνεργασίες στην οργάνωση και την υλοποίηση κοινών προγραμμάτων σπουδών. Από την άλλη, ο Νόμος 3374/2005 κατέστησε υποχρεωτική τη χρησιμοποίηση των ECTS για τη συσσώρευση και τη μεταφορά πιστωτικών μονάδων και εφαρμόστηκε πλήρως, όπως και το Παράρτημα Διπλώματος, ενώ συστάθηκε και η Α.ΔΙ.Π. με σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, μέσω εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης. Με το Νόμο 3391/2005 σηματοδοτήθηκε η ανταπόκριση της ελληνικής Πολιτείας στις διεθνείς πολιτικές και οικονομικές προκλήσεις, οι οποίες έχουν ως επίκεντρο τη γνώση και την έρευνα, την ικανότητα για καινοτομία, εξωστρέφεια και ανταγωνιστικότητα, όπως επίσης και το

[95] Αναλυτικά ο Νόμος 3374/2005 και η Αιτιολογική του Έκθεση στο: http://glotta.ntua.gr/posdep/NOMOI/QUALITY/d-ekped-eis.pdf
[96] Δίκτυο Ευρυδίκη, 2007: 144, στο: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/086EL.pdf

πνεύμα δημιουργικής συνεργασίας και αμοιβαιότητας μεταξύ των λαών.[97] Τέλος, ο Νόμος 3404/2005 έθεσε τη βάση εισαγωγής από τη Δευτεροβάθμια στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση[98] και προέβλεψε τη συγκρότηση κοινών Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών ελληνικών ιδρυμάτων με ιδρύματα της αλλοδαπής.[99] Οι σχετικές νομοθεσίες καταδεικνύουν την προσπάθεια που έγινε από την τότε Υπουργό για πλήρη εναρμόνιση με τη Διαδικασία της Μπολόνια, αλλά και με την Ευρωπαϊκή Ένωση Διασφάλισης της Ποιότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ENQA), όπως αποδεικνύεται και από τη σχετική έκθεση του Δικτύου Ευρυδίκη.[100]

Στις 13 Μαρτίου 2007 ψηφίστηκε -μόνο από τους βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας- ο Νόμος 3549/2007 *«Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και τη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»*[101], που είχε σκοπό την αναβάθμιση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, εφόσον αυτή δύναται να παίξει σημαντικό ρόλο *«τόσο στην πνευματική και επαγγελματική ανάπτυξη και εξέλιξη των πολιτών, όσο και στην ευημερία της κοινωνίας ως σύνολο, αφού ενδυναμώνει την κοινωνική συνοχή, την πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας».*[102] Στην Αιτιολογική Έκθεση απαριθμούνται μια σειρά νομοθετημάτων από το 1982 έως και το 2007 τα οποία δημιούργησαν ένα δαιδαλώδες θεσμικό πλαίσιο στη λειτουργία των Α.Ε.Ι., γι' αυτό και στόχος του σχεδίου νόμου είναι να θέσει το γενικό περίγραμμα με βασικούς στόχους να αναλάβουν πραγματικά τις ευθύνες τους και να τους δοθεί η δυνατότητα να ανταποκριθούν στη σύγχρονη κοινωνική τους αποστολή. Οι σημαντικότερες καινοτομίες[103], από την άλλη, που εισάγονται με τον παρόντα νόμο, είναι οι εξής:

- Η πρόβλεψη περί σύνταξης τετραετούς ακαδημαϊκού αναπτυξιακού προγράμματος από τα Α.Ε.Ι, *«που πιστεύεται*[104] *ότι θα συμβάλει σημαντικά στη στήριξη και την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών τους λειτουργιών και στη μεσοπρόθεσμη διασφάλιση της οικονομικής και διοικητικής τους αυτοτέλειας»*. Με λίγα λόγια, θα καταρτίζεται το αναπτυξιακό σχέδιο του ιδρύματος σύμφωνα με τις ερευνητικές και ακαδημαϊκές του ανάγκες, αλλά και σύμφωνα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησής του. Η χρηματοδότηση των Πανεπιστημίων εξαρτάται από τα αναπτυξιακά σχέδια

[97] ΥΠ.Ε.Π.Θ, 2007: 10
[98] Σχετικά με τη μείωση του αριθμού των εισακτέων βλ. λίγο παραπάνω.
[99] ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2007: 10
[100] Δίκτυο Ευρυδίκη, 2007: 140-143
[101] Ολόκληρος ο Νόμος 3549/2007 στην ιστοσελίδα: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/m-aei-pap.pdf
[102] Αιτιολογική Έκθεση, 2007: 1
[103] Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση, 2007: 3-4
[104] Η χρήση της λέξης *πιστεύεται* δημιουργεί α) αμφιβολίες από την πλευρά του νομοθέτη ως προς τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης καινοτομίας και β) δεν έχει υποκείμενο, *πιστεύεται* γενικά, ίσως σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία. Ο *λόγος* και στη συγκεκριμένη περίπτωση μας οδηγεί στα ίδια συμπεράσματα (όπως θα παρουσιαστούν και αργότερα στην ανάλυσή μας) σχετικά με το ποια είναι τα Υποκείμενα των δράσεων και κατά πόσο έχουν γίνει κεκτημένο οι επικείμενες μεταρρυθμίσεις, ή απλώς αποτελούν αντιγραφή ξένων μοντέλων λειτουργίας.

που τα ίδια θέτουν. Επιδιώκεται *η πλήρης οικονομική και ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση στα Α.Ε.Ι* (Άρθρο 5: Καθιέρωση τετραετούς-ακαδημαϊκού αναπτυξιακού προγραμματισμού).

- Η θέσπιση υποχρέωσης για κατάρτιση εσωτερικού κανονισμού σε κάθε Α.Ε.Ι. (Άρθρο 7: Οικονομική αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι., με την καθιέρωση συστήματος εσωτερικού δημοσιονομικού ελέγχου).

- Η ανάδειξη των οργάνων διοίκησης των Α.Ε.Ι. μέσω άμεσης και συλλογικής συμμετοχής ομάδων της ακαδημαϊκής κοινότητας στην εκλογική διαδικασία (Άρθρο 8: Εκλογή αρχών διοίκησης Α.Ε.Ι.-Τμημάτων).

- Ο επανακαθορισμός των βασικών λειτουργιών του ακαδημαϊκού ασύλου, ώστε αυτό να έχει αμιγώς ακαδημαϊκό χαρακτήρα, με άλλα λόγια με σκοπό την προάσπιση αποκλειστικά ακαδημαϊκών ελευθεριών (Άρθρο 3: Αλλαγή του καθεστώτος του ακαδημαϊκού ασύλου).

- Η κοινωνική λογοδοσία των Α.Ε.Ι. (Άρθρο 19: Κοινωνική Λογοδοσία των Α.Ε.Ι. μέσω της Έκθεσης του Υπουργείου για τη συνολική αποτίμηση της κατάστασης των Α.Ε.Ι., όσον αφορά την αποδοτικότητα της χρηματοδότησης, την ανάπτυξη προγραμματισμού και την εκτίμηση των προοπτικών).

- Η ουσιαστική στήριξη στους φοιτητές από ασθενέστερα εισοδηματικά στρώματα, καθώς και η σύνδεση των αποφοίτων με την κοινωνική πραγματικότητα (Άρθρο 12: Δημιουργία υπηρεσιών Συμβουλευτικής και στήριξης των φοιτητών σε ακαδημαϊκό και ψυχολογικό επίπεδο, ώστε να δημιουργηθούν οι βέλτιστες συνθήκες για την πρόοδό τους, Άρθρο 13: Οικονομική Ενίσχυση σε φοιτητές που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, Άρθρο 15: Δωρεάν συγγράμματα από λίστα για τους φοιτητές και κοστολόγηση των συγγραμμάτων αυτών από τους διδάσκοντες, με σκοπό τη δημοσιονομική εξυγίανση).

- Η ενίσχυση της διαφάνειας στα Α.Ε.Ι., με την εφαρμογή της αρχής της δημοσιότητας σε όλες τις δραστηριότητές τους. (Άρθρο 8, Παράγραφος 5: Ο σχετικός απολογισμός δημοσιεύεται στο διαδικτυακό τόπο του οικείου Ιδρύματος ή Τμήματος αντιστοίχως, Άρθρο 18: Υποχρέωση Δημοσιότητας και Διαφάνειας).

- Ο εξορθολογισμός των διαδικασιών για την εκλογή των μελών Δ.Ε.Π., ώστε να διασφαλίζεται όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αξιοκρατία και νομιμότητα (Άρθρο 25: Ως πυρήνας της αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. ορίζεται η διαδικασία διορισμού των μελών Δ.Ε.Π. αποκλειστικά από τους Πρυτάνεις).

Επί των άρθρων μπορούμε να εστιάσουμε στα εξής:

- Άρθρο 2: Η διάρθρωση των Α.Ε.Ι., η οποία συμπεριλαμβάνει τα ιδρύματα Πανεπιστημιακού και Τεχνολογικού Τομέα.
- Άρθρο 14: Ρύθμιση για τη διάρκεια των ετών φοίτησης, που καθιερώνεται στο ν+ν, ενώ παράλληλα οι «αιώνιοι φοιτητές» διαγράφονται από τις σχολές.
- Άρθρο 17: Δημιουργία ξενόγλωσσών προγραμμάτων σπουδών.
- Άρθρο 23: Δημιουργία ενιαίων και αυτοτελών γνωστικών αντικειμένων των μελών Δ.Ε.Π., με σκοπό τη σαφή επιστημονική εξειδίκευση του καθενός.

Την ίδια περίοδο άνοιξε και η συζήτηση για Αναθεώρηση του Άρθρου 16, με σκοπό την απάλειψη των νομικών εμποδίων για την ίδρυση μη κρατικών Πανεπιστημίων, με αποχώρηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. από τη Βουλή. Τη συζήτηση για «κατάργηση του μονοπωλίου» των κρατικών Α.Ε.Ι. πυροδότησε και μια σειρά δημοσκοπήσεων που κατέγραφαν τη δυσαρέσκεια της κοινής γνώμης απέναντι στα Α.Ε.Ι., σε ζητήματα που αφορούσαν την απορρόφηση των πτυχιούχων από την αγορά εργασίας, τη φοιτητική κινητικότητα (αλλιώς μετανάστευση), την προσέλκυση ξένων φοιτητών, την υλικοτεχνική υποδομή.[105] Κι ενώ η κοινή γνώμη φαινόταν να είναι με το μέρος της Κυβέρνησης -σύμφωνα με τις δημοσκοπήσεις-[106], η κατάσταση στην κοινωνία έδειχνε έκρυθμη. Τόσο η Αναθεώρηση του Συντάγματος, όσο και ο νόμος προκάλεσαν σφοδρές αντιδράσεις. Η περίοδος Υπουργίας της κας Γιαννάκου, από το 2005 έως και το 2007, σημαδεύτηκε από την έντονη κινητοποίηση φοιτητών και πανεπιστημιακών, σύγκρουση με την αντιπολίτευση, πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια, καταλήψεις στα Πανεπιστήμια σε όλη τη χώρα, ακόμα και με χρήση των ΜΑΤ, για την καταστολή του φοιτητικού κινήματος.[107] Για πρώτη φορά φάνηκε, μάλιστα, να δοκιμάζονται οι αντοχές της Κυβέρνησης, εφόσον *«απέναντί της έχει πλέον συγκροτηθεί ένα πολυπληθές και ισχυρό κίνημα αμφισβήτησης, που μοιάζει και πιθανώς ξεπερνά εκείνο του 1979, όταν η τότε κυβέρνηση θέλησε να επιβάλει τον περιβόητο Ν. 815»*.[108] Οι αντιδράσεις αφορούσαν τις αλλαγές για την αξιολόγηση των Πανεπιστημίων, την υπερεξειδίκευση των επιμέρους σχολών, τη ρύθμιση για τους «αιώνιους φοιτητές», αλλά και τα ζητήματα περί αντισυνταγματικότητας των άρθρων για το άσυλο και τη χρηματοδότηση των Πανεπιστημίων, με την κα Γιαννάκου να παραμένει αδιάλλακτη στα

---

[105] Λούλης, 2008: 185-187
[106] Όπ.π.
[107] Τα αποτελέσματα της μεταρρύθμισης στην κοινωνία ξεπερνούν την παρούσα έρευνα. Εκτενέστερα το χρονικό των αντιδράσεων στο: Βαρινού, 2006 (Το χρονικό των καταλήψεων), στο: http://glotta.ntua.gr/posdep/MME/Jun_2006/2006-06-10c_enet.pdf
[108] Καρακούσης Αντώνης, 10/3/2007, ΤΟ ΒΗΜΑ, *«Για πρώτη φορά δοκιμάζονται οι αντοχές της κυβέρνησης»*, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=194629&wordsinarticle

αιτήματα της αντιπολίτευσης, δηλώνοντας *«Αλίμονο αν η χώρα διοικείται και λειτουργεί με βάση τις αντιδράσεις και όχι με το Κοινοβούλιο που νομοθετεί και την κυβέρνηση που εισηγείται».*[109]

Θα μπορούσαμε να πούμε πως η κα Γιαννάκου, κρατώντας «την καυτή πατάτα» κατά την περίοδο που η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική άρχισε να γίνεται πιο παρεμβατική, προσπάθησε να κάνει τολμηρές μεταρρυθμίσεις, χωρίς να υπολογίζει το πολιτικό κόστος. Άλλωστε, η ίδια δεν εκλέχθηκε στις εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2007 ούτε Βουλευτής. Μεγάλη υπήρξε βέβαια η απουσία από την κυβέρνηση μιας γυναίκας με τόσο πλούσιο βιογραφικό, η οποία μάλιστα διετέλεσε τρεις φορές ευρωβουλευτής (1984-1990, 1999-2000 και 2009-2014 – καμία όμως ως μέλος των μορφωτικών υποθέσεων) και μέλος της Συντακτικής Συνέλευσης για το Μέλλον της Ευρώπης, ως εκπρόσωπος του Ελληνικού Κοινοβουλίου (2002-2003).[110] Με λίγα λόγια, υπήρξε καλή γνώστρια των πεπραγμένων της Ε.Ε. και βασίστηκε στα ευρωπαϊκά κείμενα για την περαίωση του νόμου, με αμφίβολο όμως το μέλλον του λόγω της επόμενης κυβέρνησης.[111] Ωστόσο, δεν μπορούμε παρά να μη διαπιστώσουμε ορισμένα στοιχεία.

Στις πρώτες σελίδες της Αιτιολογικής Έκθεσης του Σχεδίου Νόμου[112] γίνεται μια εκτενής αναφορά στις αλλαγές που καθοδηγούν τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση, καθιστώντας την Αιτιολογική Έκθεση περισσότερο *απολογητική* των αλλαγών που επίκεινται. Γίνεται ευρεία αναφορά και στους στόχους της Στρατηγικής της Λισαβόνας *για βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στη Γνώση* και φυσικά στο *Τρίγωνο της Γνώσης έρευνα-εκπαίδευση-καινοτομία*, με συνεχείς επικλήσεις στα λόγια της Επιτροπής και στους στόχους που τίθενται για την Ευρώπη του 2010. Χαρακτηριστικό αποτελεί ότι *«η Ευρωπαϊκή Επιτροπή»* εμφανίζεται τουλάχιστον 9 φορές ως *υποκείμενο* των προτάσεων -συνοδευόμενο συνήθως από ένα *πρέπει*-, συνεπώς αποτελεί υποκείμενο και των ενεργειών και των δράσεων, 8 φορές τουλάχιστον η *«Ευρώπη»* και 3 η *«Ευρωπαϊκή Ένωση»* προσδιοριστικά ή ως υποκείμενα ή του διεθνούς ανταγωνισμού σε σύγκριση με τις άλλες ηπείρους, τη στιγμή που *«η Ελλάδα»* εμφανίζεται μόλις 4 φορές, καμία όμως ως υποκείμενο της δράσης, αλλά ως συγκριτικό στατιστικό στοιχείο στα πλαίσια εναρμόνισης για τον Ε.Χ.Α.Ε.[113] Τα στοιχεία αυτά μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως ναι μεν η

---

[109] Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: ***«Αδιάλλακτη παρά τα πυρά της αντιπολίτευσης η κυρία Γιαννάκου, Τόσο το ΚΚΕ όσο και ο Συνασπισμός έχουν αποφασίσει να αποχωρήσουν από την κατ΄ άρθρον συζήτηση του νομοσχεδίου»,*** Εφημερίδα Το Βήμα, 07/03/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=194178&wordsinarticle

[110] Επίσημη ιστοσελίδα Μ. Γιαννάκου, στο: http://www.giannakou.gr/biografiko/politiki-drasi

[111] Παπαματθαίου Μάρνυ, **«Καυτή πατάτα» για τη ΝΔ η απουσία της κυρίας Γιαννάκου:** ***Μετέωρο το «στοίχημα» των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων Καραμανλή»***. Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ 18/09/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=213607&wordsinarticle

[112] Η Αιτιολογική Έκθεση του Σχεδίου Νόμου 3549/2007 στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-aei-eis.pdf

[113] Χαρακτηριστικά: «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επιστήσει την προσοχή της…», «Όπως αναφέρει η Επιτροπή…», «Όπως επισημαίνει η Επιτροπή…», «Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής…», «…κατά την Επιτροπή…», «Για να έχει η Ευρώπη μια βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία βασισμένη στη Γνώση…», «…και μόλις στο 1,96% στην Ευρωπαϊκή Ένωση», «Το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ευρώπης σχετικά με άλλες

κυβερνητική πρόθεση αποτελεί και προσπάθεια εναρμόνισης και προσαρμογής στα ευρωπαϊκά δεδομένα, ωστόσο αυτά δεν αποτελούν κεκτημένο του νομοθέτη που συνέθεσε το Νόμο, με σαφείς αδυναμίες που αναδεικνύονται, αν εξετάσουμε το νόμο σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά προτάγματα της περιόδου. Μπορούμε συγκριτικά να εστιάσουμε στα εξής:

- **Αριθμός εισακτέων:** Σύμφωνα με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας[114] *«για όλο και περισσότερες θέσεις απασχόλησης θα απαιτείται τίτλος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης»*, που σημαίνει αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων. Την ίδια στιγμή η κυβερνητική μεταρρύθμιση άφηνε εκτός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης 80.000 υποψηφίους[115], θέτοντας τη «βάση του 10» για εισαγωγή με παράλληλη μείωση του αριθμού των εισακτέων. Παράλληλα, η κυβέρνηση συνεχίζει να έχει κεντρικό ρόλο στον καθορισμό του αριθμού των εισακτέων, περιορίζοντας έτσι την αυτοτέλεια των ιδρυμάτων.

- **Ανεπαρκής χρηματοδότηση:** Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Νόμου 3549/2007 η χρηματοδότηση των ιδρυμάτων θα εξαρτάται από την αξιολόγηση που έχει προηγηθεί, αλλά και από την κατάρτιση του τετραετούς αναπτυξιακού προγραμματισμού. Αν δεν υπάρξει προγραμματισμός, αναστέλλεται η κρατική επιχορήγηση. Πουθενά όμως στο νόμο δεν ορίζεται η κρατική επιχορήγηση προς τα Α.Ε.Ι. Η αντιμετώπιση της χρηματοδότησης δε συνάδει με τα λεγόμενα της Επιτροπής (2005) σχετικά με την υψηλή χρηματοδότηση, σύμφωνα με την οποία: *«… Από την άποψη της πολιτικής, η ανεπαρκής χρηματοδότηση και η εξάρτηση από την κρατική χρηματοδότηση δεν έχουν ως μόνη συνέπεια τη σχετική φτώχεια του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι συνέπειες διαφέρουν από τη μια χώρα στην άλλη, αλλά κυμαίνονται από τα χαμηλά ποσοστά εγγραφών ως την αδυναμία κάλυψης της ζήτησης, την αδυναμία προετοιμασίας των φοιτητών για την ευρωπαϊκή αγορά εργασίας, τον υπερβολικά χαμηλό αριθμό θέσεων απασχόλησης για διδάσκοντες/ερευνητές, καθώς και τις δυσκολίες όσον αφορά την προσέλκυση και τη διατήρηση ατόμων με υψηλά προσόντα… Ωστόσο, η Επιτροπή εκτιμά ότι ακόμη και σε ένα εκσυγχρονισμένο σύστημα πανεπιστημίων, μια συνολική επένδυση ύψους περίπου 2% του ΑΕγχΠ είναι το ελάχιστο που απαιτείται για τις οικονομίες έντασης γνώσεων».*

- Ωστόσο, υπάρχει ένα «παραθυράκι» στο νόμο (Άρθρο 5, Παράγραφος 3/ε): *«Ως προς το οικονομικό σκέλος, το τετραετές ακαδημαϊκό-αναπτυξιακό πρόγραμμα κάθε Α.Ε.Ι. εξειδικεύεται… ε) στον προγραμματισμό της χρηματοδότησης από άλλες πηγές, εκτός του Κρατικού*

περιοχές του κόσμου...», «…ο τριτογενής τομέας της οικονομίας, ο οποίος αποτελεί κύρια παραγωγική δραστηριότητα της Ευρώπης», «Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την Έκθεση του ΟΟΣΑ…», «Στη διαδικασία συμμετέχουν 45 χώρες, ανάμεσα στις οποίες και η Ελλάδα…», «Αυτό συνέβη και στην Ελλάδα…» (Αιτιολογική Έκθεση, 2007: 1-3).

[114] Επιτροπή, 2005: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52005DC0152&from=EL

[115] Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Κόβονται 80.000 υποψήφιοι από το υπουργείο Παιδείας»***. ΤΟ ΒΗΜΑ, 07/03/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=194174&wordsinarticle

Προϋπολογισμού». Η εν λόγω διάταξη δίνει τη δυνατότητα προγραμματισμού για αναζήτηση εξωτερικών πηγών χρηματοδότησης, ίσως μέσω συμπράξεων με τον ιδιωτικό τομέα ή της βιομηχανίας, χωρίς να αναλύονται περαιτέρω οι δυνατότητες χρηματοδότησης ή το ενδεχόμενο μη εύρεσης άλλων πηγών, γεγονός που ενδεχομένως δε λαμβάνει υπόψιν τα λεγόμενα της Επιτροπής (2005), ότι *«η ανάπτυξη βιώσιμων εταιρικών σχέσεων με τη βιομηχανία μπορεί να εξαρτάται (αρχικά, τουλάχιστον) από την ύπαρξη φορολογικών κινήτρων».*

- «*Η Ευρώπη πρέπει να ενισχύσει τους τρεις πόλους του τριγώνου της γνώσης: εκπαίδευση, έρευνα και καινοτομία. Τα πανεπιστήμια έχουν ουσιαστική σημασία και για τους τρεις πόλους*» (Επιτροπή, 2005). Ωστόσο, ο νόμος 3549/2007 δεν προωθεί ουσιαστικά την **έρευνα**. Αν και η ίδια ορίζεται ως μια από τις αποστολές των Α.Ε.Ι. (Άρθρο 1), η ερευνητική δραστηριότητα των Α.Ε.Ι., με σκοπό την υποστήριξή της και το συντονισμό της με τα ξένα ιδρύματα, θα πρέπει να οριστεί στα τετραετή αναπτυξιακά προγράμματα των ιδρυμάτων (Άρθρο 5, Παράγραφος 2/β, ε), χωρίς να τίθενται παραπάνω στόχοι για την έρευνα και σύνδεσή της με την καινοτομία, την ανταγωνιστικότητα ή την ελκυστικότητα. Η μόνη σύνδεση με την έρευνα προκύπτει στο Άρθρο 26 (παράγραφος 6), όπου δίνεται η δυνατότητα σε ερευνητές από αναγνωρισμένα κέντρα να προσλαμβάνονται ως επισκέπτες καθηγητές ή να συμμετάσχουν στις επιτροπές για την αξιολόγηση διατριβών. Επιπλέον, δεν μπορεί να υπάρξει ουσιαστική αναβάθμιση της έρευνας όταν τα ερευνητικά εργαστήρια των ιδρυμάτων και τα ερευνητικά Ινστιτούτα λειτουργούν με διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο[116], ή ακόμα και όταν δεν υπάρχει ουσιαστική μέριμνα για την ακαδημαϊκή αναβάθμιση των Τ.Ε.Ι.[117]

- Ανάλογη μέριμνα δε γίνεται για την αύξηση της **κινητικότητας** -ως αποτέλεσμα ελκυστικότητας- των ελληνικών ιδρυμάτων, γεγονός που εντείνει την απομόνωση ως σημείο συμφόρησης των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων: *«Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη εξακολουθεί να είναι κατακερματισμένη - μεταξύ χωρών αλλά και στο εσωτερικό των ίδιων των χωρών - σε ομαδοποιήσεις μεσαίου ή μικρού μεγέθους με διαφορετικούς κανονισμούς και, φυσικά, διαφορετικές γλώσσες. Πρέπει να καταστεί "ευανάγνωστη" για τον κόσμο, εάν επιθυμεί να ανακτήσει τη θέση της ως τόπου προορισμού για τους μετακινούμενους φοιτητές - θέση που την έχασε από τις ΗΠΑ τη δεκαετία του '90. Επίσης εξακολουθεί να παραμένει απομονωμένη από τη βιομηχανία, με περιορισμένη μεταφορά γνώσεων και κινητικότητα. Το αποτέλεσμα είναι ότι υπερβολικά μεγάλος αριθμός πτυχιούχων – ακόμη και του υψηλότερου επιπέδου - δεν κατέχουν την επιχειρηματικότητα και τις δεξιότητες που ζητούνται στην αγορά εργασίας. Τα περισσότερα*

[116] Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Οι 10 αλλαγές που δεν έγιναν: Ποια καυτά ζητήματα των πανεπιστημίων δεν τόλμησε τελικά να αγγίξει η κυβέρνηση».*** Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 25/02/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=179215&wordsinarticle
[117] Όπ.π.

πανεπιστήμια εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το κράτος και δεν είναι προετοιμασμένα για παγκόσμιο ανταγωνισμό για υψηλού επιπέδου προσωπικό, γόητρο και πόρους».

- Σύμφωνα με το Άρθρο 5, η κατάρτιση του τετραετούς προγραμματισμού συντάσσεται από τη Σύγκλητο των Πανεπιστημίων ή από τη Συνέλευση των Τ.Ε.Ι. Χωρίς φυσικά να αμφισβητείται οι ικανότητες και οι γνώσεις των ακαδημαϊκών, δεν υπάρχει σχετική διάταξη στο νόμο που να συγκλίνει στη πρόταση της Επιτροπής (2005): *«Τίποτε από αυτά δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς εκτεταμένη κατάρτιση, για να έχουν τη δυνατότητα οι διαχειριστές των πανεπιστημίων να σχεδιάζουν και να διαχειρίζονται τις αλλαγές με στρατηγικό τρόπο σε μια ευρωπαϊκή/διεθνή προοπτική».* Η ευρωπαϊκή ή η διεθνής προοπτική, η οποία σαφώς δε δίνεται μέσα από το νόμο και την κατάρτιση των προγραμματισμών, σημαίνει απομονωμένα ιδρύματα, τα οποία πλέον παύουν να είναι ανταγωνιστικά, με σαφείς συνέπειες στη χρηματοδότησή τους, οπότε και στο επίπεδο σπουδών τους.

Ο νόμος, παρόλα αυτά, πέτυχε την αυτοτέλεια των ιδρυμάτων, μέσα από την κατάρτιση των προγραμματισμών και τη σύνδεση αυτών με τη χρηματοδότηση και την αξιολόγησή τους. Αυτό έρχεται και σε συνάφεια με την Αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας (Επιτροπή, 2005), σύμφωνα με την οποία: *«Το αίτημα των πανεπιστημίων για περισσότερη αυτονομία δεν σημαίνει την απομάκρυνση του κράτους: αντίθετα, στην Ευρώπη υπάρχει σχετική συναίνεση ως προς το ότι το κράτος θα πρέπει να διατηρήσει ή ακόμη και να ενισχύσει την ευθύνη του για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα πανεπιστήμια ζητούν ένα θεμελιωδώς νέο τύπο σχέσεων (ή "συμβόλαιο") με την κοινωνία, βάσει του οποίου θα είναι υπεύθυνα και θα λογοδοτούν για τα προγράμματά τους, το προσωπικό τους και τους πόρους τους, ενώ οι δημόσιες αρχές θα επικεντρώνονται στο στρατηγικό προσανατολισμό του συστήματος ως συνόλου. Η πλειονότητα των πανεπιστημίων θεωρεί ότι οι εθνικοί κανονισμοί τους δεν τους επιτρέπουν σήμερα να πραγματοποιήσουν τις μεταβολές που είναι απαραίτητες για το μέλλον τους»,* ενώ συνεχίζει: *«Σε ένα ανοικτό, ανταγωνιστικό και εξελισσόμενο περιβάλλον, η αυτονομία είναι προαπαιτούμενο για να είναι ικανά τα πανεπιστήμια να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας και να αναλαμβάνουν πλήρως την ευθύνη για τις σχετικές ενέργειές τους».*

Η περίοδος της Γιαννάκου αποτελεί σίγουρα μια τομή στην πορεία της ελληνικής εκπαιδευτικής Πολιτικής, εφόσον ουσιαστικά εισήγαγε στην Ελλάδα τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις που απαιτούνταν τότε, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Σύμφωνα με την ίδια, στον Απολογισμό της για την περίοδο της Υπουργίας της: *«Πρόκειται για ένα συνεκτικό σύνολο νομοθετικών πρωτοβουλιών και μέτρων με γνώμονα την ποιοτική αναβάθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης και τη σύγκλιση προς τα καλύτερα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά πρότυπα».*[118] Οι

[118] ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2007: 3

πρωτοβουλίες της περιόδου, όντως, οδήγησαν στην εναρμόνιση με τα πλείστα σημεία της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και της Μπολόνια, αλλά και άνοιξαν το δρόμο για πιο αποφασιστικές πλέον μεταρρυθμιστικές προσπάθειες και για αλλαγή σελίδας στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική.

Νόμος Διαμαντοπούλου 4009/2011

Προεκλογικές Δεσμεύσεις

Τον Οκτώβριο του 2009, στις αρχές ακόμη της οικονομικής κρίσης και στη δύση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, τις εκλογές κέρδισε το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με Πρωθυπουργό το Γεώργιο Ανδρέα Παπανδρέου με διευρυμένο ποσοστό επικράτησης, 43,92% και 160 έδρες, έναντι του 33,47% του δεύτερου κόμματος, της Νέας Δημοκρατίας, με 91 κερδισμένες έδρες. Στη Βουλή εντάχθηκαν, επίσης, το ΚΚΕ με ποσοστό 7,54% και 21 κερδισμένες έδρες, ο ΛΑΟΣ με 5,63% και 15 έδρες και ο ΣΥΡΙΖΑ με 4,60% και 13 έδρες.[119]

Στις απαρχές της κρίσης και χωρίς ακόμα να έχει εισέλθει η Ελλάδα στα μνημονιακά χρόνια, το κλίμα ελπίδας και αισιοδοξίας που επικρατούσε καταμαρτυρούσε και το προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ένα πρόγραμμα συγκροτημένο, αναπτυξιακό και κυρίως ελπιδοφόρο, με κεντρικό σύνθημα *«Πρώτα ο πολίτης»*,[120] και κυρίως με έξι μεγάλους εθνικούς στόχους[121]:

1. *Ανάταξη της Οικονομίας*
2. *Πράσινη Ανάπτυξη*
3. *Κοινωνικό κράτος που προσφέρει υπηρεσίες ποιότητας διασφαλίζοντας τα δικαιώματα του πολίτη*
4. *Επένδυση στην Παιδεία και τον Πολιτισμό*
5. *Πολιτικό Σύστημα και Κράτος στην υπηρεσία του πολίτη*
6. *Ισχυρή Φωνή και θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη και τον κόσμο – Αγώνας για μια Δημοκρατική και Κοινωνική Ευρώπη*

Το πρόγραμμα ήταν φιλόδοξο και έθετε πολύ υψηλούς στόχους, μεταξύ αυτών το πρόγραμμα των 100 ημερών[122] ή και του 5% του Α.Ε.Π. στην παιδεία[123], οι πολιτικές και ιστορικές συγκυρίες ωστόσο οδήγησαν σε μια σύντομη διακυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ με πολλές αναταραχές, χωρίς φυσικά να μπορέσουν να πραγματοποιηθούν οι προεκλογικές δεσμεύσεις. Αυτό που μπορούμε να κρατήσουμε, όμως, είναι οι προγραμματικές δεσμεύσεις για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση:[124]

---

[119] Οι πληροφορίες προέρχονται από την επίσημη σελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών του Οκτωβρίου του 2009. Πιο συγκεκριμένα: http://ekloges-prev.singularlogic.eu/v2009/pages/index.html
[120] Συγκεκριμένα βλ.: http://www.policy-network.net/uploads/media/17/7051.pdf
[121] Πλαίσιο Κυβερνητικού Προγράμματος, 2009: 5
[122] Όπ.π. σελ. 13
[123] Όπ.π. σελ. 54
[124] Ακολουθεί το κείμενο αυτούσιο από το Πλαίσιο Κυβερνητικού Προγράμματος του ΠΑ.ΣΟ.Κ. του 2009 (σελ. 56-58).

ΧΤΙΖΟΥΜΕ ΜΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΙ ΔΙΕΘΝΩΣ

Θέλουμε αυτοτελή και αυτοδιοικούμενα Πανεπιστήμια και ΤΕΙ, με ισχυρή κρατική χρηματοδότηση, μηχανισμούς κοινωνικής λογοδοσίας και αυτοδιαχείριση η οποία θα αποτελεί υπόδειγμα διαφάνειας με στόχο την αριστεία, την προετοιμασία των αυριανών ενεργών πολιτών, τη σύνδεση με την επαγγελματική ζωή. Επανεξέταση της χωροταξικής κατανομής των πανεπιστημίων και ΑΤΕΙ με γνώμονα τις πραγματικές ανάγκες και τη ζήτηση.

- ***Προγραμματικές συμφωνίες με την πολιτεία.*** *Θέλουμε ιδρύματα με ισχυρή, ευέλικτη, δυναμική διοίκηση που λειτουργούν με διαφανείς, δημόσια ελεγχόμενους οργανισμούς και εσωτερικούς κανονισμούς, με πολυετείς -αμοιβαία δεσμευτικές- προγραμματικές συμφωνίες με την πολιτεία όπου θα καθορίζονται οι δικοί τους στόχοι, η δική τους φυσιογνωμία, στρατηγική, δομή και λειτουργία.*
- ***Βιβλιοθήκες, συγγράμματα και διαδίκτυο.*** *Εμπλουτισμένες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, με ψηφιοποίηση των διδακτικών συγγραμμάτων, συνδεδεμένες μεταξύ τους, με την - ψηφιοποιημένη - Εθνική Βιβλιοθήκη και διεθνείς βάσεις δεδομένων και περιοδικών, με διευρυμένα ωράρια λειτουργίας που αποτελούν κέντρα μάθησης και μελέτης και να δίνουν πρόσβαση στην επιστημονική γνώση στην ευρύτερη κοινωνία. Εργαστήρια πληροφορικής και χώροι πρόσβασης στο γρήγορο διαδίκτυο.*
- ***Ανώτατη εκπαίδευση εξωστρεφής στον κόσμο.*** *Θέλουμε ανώτατη εκπαίδευση με διεθνή χαρακτήρα. Στηρίζουμε την οργάνωση κοινών προγραμμάτων με ιδρύματα του εξωτερικού, την προσφορά εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε ξένες γλώσσες και μαθημάτων ελληνικής γλώσσας για τους αλλοδαπούς φοιτητές.*
- ***Κινητικότητα στα Πανεπιστήμια.*** *Θέλουμε ιδρύματα που ενθαρρύνουν τη διεπιστημονικότητα στη μάθηση και δίνουν δυνατότητες οικοδόμησης της γνώσης στους φοιτητές, ανάπτυξης σύγχρονων δεξιοτήτων, με αυξημένη ελευθερία επιλογών. Ελευθερία μετακίνησης των φοιτητών μεταξύ διαφορετικών Τμημάτων, γνωστικών αντικειμένων και Ιδρυμάτων, με ακαδημαϊκά κριτήρια, και με δυνατότητα παρακολούθησης αναγνωρισμένων περιόδων σπουδών και στο εξωτερικό.*
- ***Αξιολόγηση και κοινωνική λογοδοσία.*** *Κάθε Πανεπιστήμιο θα αξιολογείται με βάση τους στόχους που το ίδιο έχει δημοσιοποιήσει και έχει συμφωνήσει με την Πολιτεία.*
- ***Ανώτατη εκπαίδευση για όλους.*** *Οικονομική κάλυψη φοιτητικής μέριμνας σε όσους φοιτητές το έχουν ανάγκη. Δίνουμε δυνατότητα μερικής απασχόλησής τους στα ιδρύματα που σπουδάζουν και επιτρέπουμε την δυνατότητα μερικής φοίτησης για διευκόλυνσή τους.*

Η ολοκληρωμένη πρόταση για την Παιδεία συνοδευόταν από τους επιμέρους στόχους:

- *Οικοδομούμε ένα εκπαιδευτικό σύστημα που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της νέας εποχής*
- *Δημιουργούμε ένα ανοιχτό σχολείο που βλέπει στο μέλλον*
- *Χτίζουμε μια Δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση που πρωταγωνιστεί διεθνώς*
- *Ευκαιρίες για μάθηση σε ολόκληρη τη ζωή*
- *Προωθούμε την έρευνα για να απαντήσουμε στις προκλήσεις της εποχής: Δεσμευόμαστε για μια σταδιακή αύξηση της συνολικής χρηματοδότησης της έρευνας ώστε να φτάσει το 2% του ΑΕΠ στην τετραετία.*

Μελετώντας τα παραπάνω, και λαμβάνοντας υπόψιν πως ο Πολιτισμός και ο Αθλητισμός τίθενται στην ίδια ενότητα με την Παιδεία, εύκολα μπορούμε να σκεφτούμε με πως οι προεκλογικές δεσμεύσεις για την εκπαίδευση *«Κάτι μας θυμίζουν…».* Με μια πρώτη ματιά εντοπίζονται πολλά κοινά στοιχεία τόσο με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας (2% του Α.Ε.Π. στην έρευνα, κινητικότητα), όσο και με τη Στρατηγική 2020[125] (εξωστρέφεια και διεθνοποίηση, διά βίου μάθηση, κινητικότητα, χρηματοδότηση, ευκαιρίες για όλους και για όλες)[126]. Η σταδιακή αναμόρφωση της Εκπαίδευσης και το πρόγραμμα για την Τριτοβάθμια υλοποιήθηκε με Υπουργό την Άννα Διαμαντοπούλου.

Στην επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε ακριβέστερα το Νόμο 4009/2011, ώστε να διαπιστώσουμε κατά πόσο ο Νόμος αποτελεί *υιοθέτηση καλών πρακτικών* από πλευράς της Κυβέρνησης Παπανδρέου, εν μέσω δεσμεύσεων της Μπολόνια και των κατευθυντήριων των Στρατηγικών.

---

[125] Ενδεικτικά βλ. Στρατηγικό Πλαίσιο-Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_el.htm

[126] Αξίζει να αναφέρουμε πως το 2006 ο Ευάγγελος Βενιζέλος, βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ., εξέδωσε ένα ηλεκτρονικό βιβλίο με τίτλο «Ατζέντα 16». Στο βιβλίο αποτυπώνει τη συζήτηση σχετικά με την ίδρυση κολεγίων και μη κρατικών πανεπιστημίων, ενώ στο τέλος κάνει προτάσεις για το μέλλον του ελληνικού πανεπιστημίου. Διαβάζοντας τις προτάσεις διαπιστώνουμε ότι συμφωνούν με τις προεκλογικές δεσμεύσεις του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και το νικητήριο πρόγραμμα του 2009, ενσωματώνοντας στοιχεία της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Το γεγονός αυτό μας προβληματίζει σχετικά με το πόσο ουσιαστικός ήταν ο διακομματικός διάλογος για το νόμο πλαίσιο του 2007 και δεν ενσωματώθηκαν σε προηγούμενη νομοθεσία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Βενιζέλο, δίνονται 16 προτάσεις (σελ. 97-120), μεταξύ των οποίων ξεχωρίζουμε αυτές που συναντάμε πέντε χρόνια μετά στις προεκλογικές δεσμεύσεις είτε στη μεταρρύθμιση της κυβέρνησης Παπανδρέου:

- Ρύθμιση για τους αιώνιους φοιτητές, ψηφιακά συγγράμματα, τρόπος εκλογής πρυτανικών αρχών,
- Εξωστρέφεια
- 5% του Α.Ε.Π. έως το 2010
- Αναβάθμιση των Τ.Ε.Ι.
- Διαφορετική φιλοσοφία εξετάσεων στο Λύκειο
- Δεύτερη ευκαιρία για τριτοβάθμιες σπουδές σε όλους
- Διαδικτυακό πανεπιστήμιο
- Καταγραφή δωρητών και χορηγών

Νόμος 4009/2011

Τον Αύγουστο του 2011 ψηφίστηκε ο Νόμος 4009/2011 *«Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων».* Το νομοσχέδιο κατατέθηκε στη Βουλή στις 22 Ιουλίου του 2011[127], και στις 24 Αυγούστου 2011 έγινε δεκτό από τα 4/5 των βουλευτών (πάνω από 240 βουλευτές) επί της αρχής και επί των άρθρων[128] μετά από συζήτηση, η οποία κράτησε πάνω από 12 ώρες και έφερε αρκετές τροποποιήσεις στο αρχικό κείμενο. Στις 30 Αυγούστου 2011 έγινε και η τελική ψήφιση του νομοσχεδίου, εφόσον έγινε δεκτό σε μόνη συζήτηση, κατ' αρχήν, κατ' άρθρον και στο σύνολο κατά πλειοψηφία.[129]

Η μεγάλη πλειοψηφία με την οποία ψηφίστηκε το νομοσχέδιο (ΠΑ.ΣΟ.Κ., Ν.Δ. και λοιπά) δεν είναι τυχαία. Το ισχύον πρότυπο για την Ανώτατη Εκπαίδευση θεσμοθετήθηκε με το Νόμο 1268/1982, συνεπώς δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες της σύγχρονης περιόδου, και τρεις δεκαετίες αργότερα κρίθηκε αναγκαία μια ριζική μεταρρύθμιση. Η δυναμική του εν λόγω νόμου έγκειται σε μια κρίσιμη περίοδο λόγω του μεταβατικού της χαρακτήρα και έχει σαφή στοχοθεσία *«με βάση το πολιτικό πρόταγμα των αξιών και της γνώσης για την Ελλάδα του 21ου αιώνα, για την Ελλάδα της εξωστρέφειας, της καινοτομίας, των ευκαιριών, της ποιότητας και της αριστείας… Το εθνικό διακύβευμα είναι σαφές. Διαμορφώνουμε τους όρους και τις προϋποθέσεις για να εξασφαλίσουμε μία πρωτοπόρα θέση ανάμεσα στις κοινωνίες και οικονομίες εντάσεως γνώσης».*[130] Υπήρξαν λοιπόν βασικές πολιτικές επιλογές που κατηύθυναν την αναγκαία μεταρρύθμιση:

- Η σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή και την ανάγκη επενδύσεων.
- Η διεύρυνση του αυτοδιοίκητου των Πανεπιστημίων και των Τ.Ε.Ι. και η αποτελεσματική διοίκησή τους.
- Η σύνδεση με την κοινωνία και την οικονομία και η ενίσχυση της διεθνούς παρουσίας των Ελληνικών Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι.
- Η στήριξη των φοιτητών και των φοιτητριών στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και προσόντων.

Βασικές έννοιες στις οποίες στηρίζεται η μεταρρύθμιση: *συστημική ενότητα, ορθολογική διάρθρωση, λογοδοσία, διαφάνεια και αξιολόγηση, δεσμοί συνεργασίας με την κοινωνία, αριστεία,*

---

[127] Πρακτικά της Βουλής, Παρασκευή 22 Ιουλίου 2011: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110722.pdf
[128] Πρακτικά της Βουλής, Τετάρτη 24 Αυγούστου 2011: 15807, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110824.pdf
[129] Πρακτικά της Βουλής, Τρίτη 30 Αυγούστου 2011: 15980, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110830.pdf
[130] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 1

σύμπραξη με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα, διεθνοποίηση της έρευνας, ελκυστικότητα, εκσυγχρονισμός προγραμμάτων σπουδών, ισόρροπη σχέση ανάμεσα στους σκοπούς της εκπαίδευσης.

Τα σημαντικότερα μέτρα του Νόμου:

1. **Κατάργηση του ασύλου**: Στο Άρθρο 3, που αφορά την ακαδημαϊκή ελευθερία, ορίζεται πως κατοχυρώνεται η ακαδημαϊκή ελευθερία στην έρευνα και τη διδασκαλία, καθώς και η ελεύθερη έκφραση και διακίνηση των ιδεών, όπως άλλωστε ορίζεται και από το Σύνταγμα (Άρθρο 16, Παράγραφος 1[131]), ενώ στις αξιόποινες πράξεις εφαρμόζεται η κοινή νομοθεσία. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση[132], η νομοθεσία περί ασύλου ακυρώθηκε στην πράξη και στέγασε διάφορες παρανομίες εντός των ακαδημαϊκών χώρων, με αποτέλεσμα να μην παρεμβαίνει η αστυνομία ακόμα κι όταν διαπράττονταν αυτόφωρα κακουργήματα. Γι' αυτό το λόγο, εφαρμόζεται η κοινή νομοθεσία στα Α.Ε.Ι. όπως και στην υπόλοιπη Ελληνική επικράτεια.

2. Η **Σχολή** αποτελεί πλέον τη βασική οργανωτική, διοικητική και ακαδημαϊκή μονάδα του Ιδρύματος, σύμφωνα με την αλλαγή που φέρνει το Άρθρο 7 στην εσωτερική διάρθρωση των Α.Ε.Ι. Το Άρθρο 7 είχε σκοπό να καταπολεμήσει το διοικητικό και ακαδημαϊκό κατακερματισμό, ο οποίος καθιερώθηκε από το 1982 όταν το Τμήμα αποτελούσε τη βασική διοικητική μονάδα. Με την αλλαγή αυτή επιδιώκεται η καλύτερη επικοινωνία και ο συντονισμός των επιστημονικών κλάδων, δίνεται η δυνατότητα να αναδιοργανώνονται και να ανανεώνονται τα προγράμματα σπουδών σύμφωνα με τις εξελίξεις των επιστημών και της αγοράς εργασίας, προσφέρεται πιο ευέλικτος τρόπος εκπαίδευσης και διευρύνονται οι επαγγελματικές προοπτικές των φοιτητών και των φοιτητριών. Τα Τμήματα των Σχολών από την άλλη περιορίζονται στην εφαρμογή των προγραμμάτων σπουδών και της οργάνωσης και της συνεχούς βελτίωσης της διδασκαλίας.[133]

3. Η **ίδρυση Μεταπτυχιακών Σχολών** είναι η δεύτερη σημαντική αλλαγή που φέρνει το Άρθρο 7 (παράγραφος 4). Η Σχολή Μεταπτυχιακών Σπουδών αποτελεί πλέον τη βασική διοικητική μονάδα που οργανώνει τα προγράμματα μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών, γεγονός που οδηγεί και στην καλύτερη διεπιστημονική συνεργασία και επικοινωνία των μεταπτυχιακών προγραμμάτων του ίδιου ιδρύματος και τη δημιουργία καινοτόμων διεπιστημονικών προγραμμάτων. Η αναδιαμόρφωση των μεταπτυχιακών σπουδών έχει προφανείς συνέπειες για

[131] Βουλή των Ελλήνων, Σύνταγμα της Ελλάδας, Όπως αναθεωρήθηκε με το Ψήφισμα της 27ης Μαΐου 2008 της Η' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/8c3e9046-78fb-48f4-bd82-bbba28ca1ef5/SYNTAGMA.pdf
[132] 2011: 2
[133] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 4

τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που δίνονται για την προσέλκυση φοιτητών και φοιτητριών και επιστημόνων, και συνεπώς στη διεθνοποίηση των ιδρυμάτων.[134]

4. Στο ίδιο άρθρο (παράγραφος 5) προβλέπεται και η δημιουργία διακριτής **Σχολής Διά Βίου Μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης**. Φυσικά, προφανής στόχος της εν λόγω πρόβλεψης αποτελεί η παροχή δυνατοτήτων μόρφωσης και πρόσβασης στην εκπαίδευση αφενός των πολιτών όλων των ηλικιών, αφετέρου των κατοίκων απομακρυσμένων περιοχών. *Έτσι η γνώση γίνεται πηγή δύναμης για ένα όλο και πιο αναβαθμισμένο ανθρώπινο δυναμικό*.[135] Η σημασία που δίνεται στη Διά Βίου Μάθηση και σε όλες τις εκφάνσεις αυτής, άλλωστε, δεν είναι τυχαία, εφόσον η Διά Βίου Μάθηση για την Κυβέρνηση Παπανδρέου αποτέλεσε συστατικό στοιχείο του Υπουργείου Παιδείας και αποδεικνύεται από τη μετονομασία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων σε Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.

5. **Τα Όργανα του Ιδρύματος**: Όπως ορίζεται στο Άρθρο 8, η νέα δομή διοίκησης των Πανεπιστημίων φέρνει στα ιδρύματα το συγκεντρωτισμό με τη μετατόπιση ισχύος από την ακαδημαϊκή κοινότητα στα Συμβούλια Διοίκησης, τα οποία επωμίζονται αρμοδιότητες στρατηγικού σχεδιασμού των ιδρυμάτων και ελέγχου των υπόλοιπων οργάνων. Το εν λόγω Άρθρο αποτελεί το μεγαλύτερο Άρθρο του Νόμου, καθώς καταλαμβάνει τέσσερις σελίδες (σελ. 819-822) και περιέχει 21 επιμέρους παραγράφους, γεγονός που αποδεικνύει και τη σημασία του και το εύρος αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου αλλά και την αναδιοργάνωση της διοίκησης των ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα τα όργανα του ιδρύματος:

   α. **Συμβούλια Διοίκησης**: Στο Άρθρο 8 προβλέπεται η συνολική αναδιοργάνωση του τρόπου διοίκησης και λειτουργίας της Ανώτατης Εκπαίδευσης. *«Για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης, της αποτελεσματικότητας, της εξωστρέφειας και της αριστείας των Α.Ε.Ι., σύμφωνα και με τη διεθνή τάση και εμπειρία, προτείνεται η θεσμοθέτηση σε κάθε Α.Ε.Ι. ενός οργάνου: του Συμβουλίου».*[136] Τα Συμβούλια θα είναι δεκαπενταμελή (ή ενδεκαμελή για τα μικρότερα ιδρύματα), απαρτιζόμενα από εσωτερικά και εξωτερικά μέλη, ενώ εισάγεται για πρώτη φορά η ταξινομική ψήφος, ώστε να εξασφαλιστεί η ισόρροπη εκπροσώπηση της κοινότητας του Ιδρύματος. Το βασικό στοιχείο είναι πως το Συμβούλιο *«καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις του Ιδρύματος, το στρατηγικό πλαίσιο ανάπτυξης και διαμόρφωσης του της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του, εγκρίνει τον προϋπολογισμό και εκλέγει τον πρύτανη …και, με αυτόν τον τρόπο, αποτελεί ένα αποτελεσματικό όργανο εποπτείας και λογοδοσίας σε αυτό των λοιπών*

[134] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 4
[135] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 4
[136] Στην Αιτιολογική Έκθεση (2011: 5) υπάρχει μεγάλη ανάλυση για την απαγκίστρωση από τις προηγούμενες δομές για τα Όργανα Διοίκησης, καθώς επίσης αφιερώνεται και μεγάλη ανάλυση για τη συνταγματικότητα του εν λόγω Άρθρου συνολικά αλλά και για κατά τόπους διατάξεις του.

οργάνων κάθε ιδρύματος».[137] Επιπλέον το Συμβούλιο Διοίκησης εκλέγει και τους Κοσμήτορες των Σχολών.

β. **Ο Πρύτανης**, σύμφωνα με τον ίδιο Άρθρο, αποτελεί το δεύτερο συστατικό όργανο διοίκησης και πλέον εκλέγεται από τα Συμβούλια Διοίκησης. Αποτελεί τον *ακαδημαϊκό ηγέτη* του ιδρύματος, που ωστόσο λογοδοτεί στο Συμβούλιο, ώστε να δημιουργηθεί το απαραίτητο θεσμικό αντίβαρο για την ενίσχυση της αυτοδιοίκησης των Ιδρυμάτων.[138] Η νέα θέση του Πρύτανη μέσα στα ιδρύματα, οι διοικητικές του αρμοδιότητες και η λογοδοσία στο Συμβούλιο οδηγούν στην αναδιανομή της πανεπιστημιακής εξουσίας, με αποδυνάμωση της ακαδημαϊκής ισχύος και παράλληλη ενίσχυση των Συμβουλίων, τα οποία σημειωτέον αποτελούνται και από εξω-πανεπιστημιακά μέλη.[139]

γ. **Η νέα Σύγκλητος,** με λιγότερα μέλη απ' ότι παλαιότερα, υποστηρίζει τον Πρύτανη και το Συμβούλιο Διοίκησης και επικουρεί τα υπόλοιπα δύο όργανα στη μακροπρόθεσμη χάραξη της Στρατηγικής του Ιδρύματος.[140]

6. Το Άρθρο 14 αναφέρεται στη μονάδα διασφάλισης της ποιότητας του Ιδρύματος, ακολουθώντας φυσικά το πλαίσιο κοινών αρχών και κατευθύνσεων για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης, όπως ξεκίνησε από τη Διαδικασία της Μπολόνια. Συνεπώς, η ευθύνη για τη διασφάλιση της ποιότητας ανατίθεται στα ίδια τα ιδρύματα και οι **Μονάδες Διασφάλισης της Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π.),** οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν εσωτερικό σύστημα διασφάλισης της ποιότητας, αναβαθμίζονται, *αναλαμβάνοντας ρόλο κομβικής σημασίας στην καθημερινή λειτουργία τους και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των οργάνων διοίκησής τους*. Η Αιτιολογική Έκθεση[141], κάνοντας αναφορά στο ρόλο και τις κατευθύνσεις του Ε.Χ.Α.Ε. και της Ανεξάρτητης Αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης (Α.ΔΙ.Π.)[142], ορίζει ότι οι ΜΟ.ΔΙ.Π. καθοδηγούν και υποστηρίζουν το έργο της εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης και πιστοποίησης της ποιότητάς των ιδρυμάτων, αναπτύσσουν και εφαρμόζουν πολιτικές για τη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτικών, ερευνητικών, αναπτυξιακών δραστηριοτήτων και των διοικητικών υπηρεσιών του ιδρύματος.[143] Η σημασία των αρχών διασφάλισης ποιότητας στα ιδρύματα σαφώς και είναι κρίσιμη, καθώς, σύμφωνα με το Άρθρο 73, προβλέπεται ο ρόλος των Α.ΔΙ.Π. στη χάραξη εθνικής στρατηγικής για την

[137] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 5-6
[138] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 6
[139] Χαραλάμπους, 2012: 156
[140] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 6
[141] 2011: 7
[142] Οι Α.ΔΙ.Π. και οι διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης θεσμοθετήθηκαν με το Νόμο 3374/2005, ενώ με τον παρόντα νόμο (Άρθρο 64, Παράγραφος 1) μετονομάζονται σε «Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση».
[143] Όπ.π.

Ανώτατη Εκπαίδευση και στη χρηματοδότηση των Α.Ε.Ι. Γίνεται, λοιπόν, σαφές, πως η διασφάλιση της ποιότητας στα Πανεπιστήμια, σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 73, ισοδυναμεί με την ύπαρξη των ίδιων των ιδρυμάτων, εφόσον από αυτήν εξαρτάται και η χρηματοδότησή τους.

7. **Κατάργηση της βαθμίδας του Λέκτορα**: Σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 16, καταργείται η βαθμίδα του Λέκτορα. *«Ο περιορισμός των βαθμίδων σε τρεις αποσκοπεί όχι μόνο στην εναρμόνιση με διεθνείς πρακτικές και στη διευκόλυνση της κινητικότητας του προσωπικού σε διεθνές επίπεδο, αλλά επιπλέον περιορίζει ένα εξωγενές κίνητρο που ενδεχομένως δεν ενθαρρύνει τη διαρκή παραγωγή επιστημονικού έργου υψηλής ποιότητας».* Ωστόσο, προβλέπεται μια νέα κατηγορία, οι εντεταλμένοι διδασκαλίας. Οι εντεταλμένοι διδασκαλίας συνδέονται με το ίδρυμα με σχέση ιδιωτικού δικαίου για την κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών έκτακτου χαρακτήρα των προγραμμάτων σπουδών. Ως τέτοιοι διδάσκοντες *μπορούν να εισαχθούν επιστήμονες, κάτοχοι διδακτορικού ή μη, ανάλογα με το αντικείμενο διδασκαλίας, καθώς και προσωπικότητες με αναγνωρισμένο επαγγελματικό έργο, οι οποίοι πολλές φορές έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν εξαιρετικές γνώσεις στους φοιτητές λόγω της επαγγελματικής τους εμπειρίας.*[144]

Η παρούσα διάταξη αποδεικνύει την ευελιξία του νόμου, αλλά και των ιδρυμάτων στα θέματα κάλυψης εκπαιδευτικών αναγκών. Διαφαίνεται, ωστόσο, η τάση η οποία ακολουθείται διεθνώς και σύμφωνα με αυτήν μπορούν να διδάσκουν όχι μόνο ακαδημαϊκοί αλλά και εξω-πανεπιστημιακοί, επαγγελματίες, ή ακόμα και εταιριών στα πλαίσια των «εταιρικών σχέσεων» πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, με τον κίνδυνο φυσικά να μετατραπεί ο ακαδημαϊκός χώρος σε φυσική προέκταση των επιχειρήσεων (σε συγκεκριμένα φυσικά γνωστικά αντικείμενα *ανάλογα με το αντικείμενο διδασκαλίας*).[145] Η διάταξη αυτή σε συνδυασμό με την Παράγραφο 2 του Άρθρου 57 του ίδιου Νόμου περί των Πόρων του Α.Ε.Ι. (οι πόροι των Α.Ε.Ι. μπορούν να προέρχονται -εκτός των άλλων- από χρηματοδοτήσεις από οποιαδήποτε πηγή που σχετίζεται με την επιστημονική έρευνα, την ανάπτυξη και την επιστημονική μελέτη ή από πόρους από κάθε άλλη πηγή) διαμορφώνει το πλαίσιο των συμπράξεων Τριτοβάθμιας-Εταιριών και προοιωνίζει εξελίξεις, με σκοπό την ανάπτυξη της έρευνας, της καινοτομίας, και της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών ιδρυμάτων με ένα αμοιβαίο όφελος: την είσοδο των εταιριών στα Πανεπιστήμια με σκοπό την καθοδήγηση της έρευνας και της λειτουργίας τους προς το δικό τους κέρδος από τη μία, και το όφελος από τη χρηματοδοτική ενίσχυση των Πανεπιστημίων με σκοπό την

[144] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 8

[145] Ζμας, 2007: 108-110. Χαρακτηριστική, άλλωστε, περίπτωση αποτελεί η περίπτωση του Πανεπιστημίου Clemson, αφού μετά από αίτησή του η BMW, μετά από δωρεά στο εν λόγω Πανεπιστήμιο, συνέταξε τη διδακτέα ύλη για το τμήμα μηχανολόγων με ειδίκευση στα αυτοκίνητα. (Ζμας, 2007: 110)

ενδυνάμωσή τους και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητάς τους έναντι άλλων ιδρυμάτων από την άλλη.

8. **Αξιολόγηση Καθηγητών**: Με τα άρθρα 21 και 22 επιδιώκεται να δημιουργηθεί ουσιαστική ρήξη με το παρελθόν. Τα άρθρα αφορούν την αξιολόγηση των καθηγητών με στόχο την *εμπέδωση ενός ισχυρού καθημερινού πολιτισμού και ποιότητας στη λειτουργία των Α.Ε.Ι., με την αναγνώριση και επιβράβευση των καλύτερων.* Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτών των άρθρων, προβλέπεται η επιβράβευση και η ρύθμιση διαφόρων κινήτρων (π.χ. πρόσθετες παροχές, χρηματικά βραβεία), οι οποίες φυσικά θα εξαρτώνται από κυρίως μετρήσιμα κριτήρια και διακρίσεις των καθηγητών. Με τις παρούσες διατάξεις προβλέπεται ότι θα τονωθεί η εκπαιδευτική και ερευνητική πρωτοβουλία των καθηγητών, ώστε να επιτύχουν τη συνεχή επιβράβευση.[146]

9. **Δύο θέσεις Καθηγητών**: Για πρώτη φορά, σύμφωνα με το άρθρο 26, δίνεται η δυνατότητα, σε Έλληνες ή ξένους καθηγητές με διεθνή αναγνώριση στο αντικείμενό τους να διατηρούν δύο θέσεις σε ελληνικό και ξένο Α.Ε.Ι. για θητεία πέντε ετών, με δυνατότητα ανανέωσης, χωρίς ωστόσο να έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στα συλλογικά όργανα.[147] Η παρούσα διάταξη μαρτυρά, για ακόμα μια φορά, την ευελιξία που προσδίδει ο παρών νόμος, το άνοιγα εύρους των ευκαιριών που δίνονται σε όσους και όσες διαπρέπουν, την επιβράβευσή τους, αλλά και τη δυνατότητα προσέλκυσης καθηγητών από το εξωτερικό στα ελληνικά Πανεπιστήμια και την τόνωση της κινητικότητας και απόκτησης πολύτιμων εμπειριών. Σα να ανταποκρίνεται, με άλλα λόγια, ακριβώς στο νεοφιλελεύθερο πρόταγμα, εφόσον θεσμικά ο καθένας μπορεί να εξελιχθεί και να διαπρέπει, αρκεί να το κυνηγήσει όσο περισσότερο γίνεται, όπως συμβαίνει και με τα Άρθρα 21 και 22.

10. **Οργάνωση των σπουδών σε τρεις κύκλους**: Με το άρθρο 30 ρυθμίζονται η οργάνωση των σπουδών σε τρεις κύκλος και οι πιστωτικές μονάδες, όπως άλλωστε ορίζουν οι βασικές κατευθύνσεις του Ε.Χ.Α.Ε., τα 3-2-3 έτη ανά κύκλο σπουδών (Α' Κύκλος: 180 πιστωτικές μονάδες, 60 μονάδες ανά ακαδημαϊκό έτος. Β' Κύκλος: 60-120 πιστωτικές μονάδες. Γ' Κύκλος: 60-120 πιστωτικές μονάδες και διδακτορική διατριβή). *«Η σύγκλιση της διάρθρωσης των σπουδών στην Ελλάδα με εκείνη του Ε.Χ.Α.Ε. διασφαλίζει την αναγνώριση των σπουδών στα ελληνικά Α.Ε.Ι. και διευκολύνει την ευρωπαϊκή κινητικότητα των φοιτητών, κατά τη διάρκεια των σπουδών, καθώς και τη συνέχιση των σπουδών σε επόμενο κύκλο ή την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων. Δεδομένου ότι την ευρωπαϊκή διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους ακολουθούν πλέον και οι χώρες της Ασίας, της Ωκεανίας, της Αφρικής αλλά και της Αμερικής, με*

[146] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 9-10
[147] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 10

τη σύγκλιση αυτή διασφαλίζεται η διευκόλυνση της αναγνώρισης των σπουδών στα ελληνικά Α.Ε.Ι. σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ αποτρέπεται ο κίνδυνος της εθνικής απομόνωσης των ελληνικών Α.Ε.Ι.».[148] Με λίγα λόγια, οι σπουδές διαρθρώνονται με τρόπο που προβλέπεται από τα παραδείγματα άλλων ηπείρων και ευρωπαϊκών χωρών, με κύριους στόχους τη διευκόλυνση της κινητικότητας και κυρίως τη διεθνοποίηση των ελληνικών ιδρυμάτων, αποτρέποντας τον κίνδυνο απομόνωσής τους. Η παρούσα διάταξη, με το λεξιλόγιο που τη συνοδεύει, ανταποκρίνεται πλήρως στα ευρωπαϊκά πρότυπα και κατευθύνσεις και φυσικά προσπαθεί να επιτύχει το τέταρτο σκέλος της ονομασίας του Νόμου 4009/2011 *«…και διεθνοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης».*

Στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, προβλέπεται επίσης η δυνατότητα οργάνωσης ευέλικτων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία αντιστοιχούν σε 120 πιστωτικές μονάδες *«για τη διεύρυνση των εκπαιδευτικών επιλογών των φοιτητών, τη βελτίωση των επαγγελματικών προοπτικών, τον περιορισμού του αριθμού των φοιτητών που εγκαταλείπουν τις σπουδές τους, ιδιαίτερα στα ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα, και τη βελτίωση του επιπέδου των γνώσεων, των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού».*[149]

Στο σημείο αυτό αξίζει να σχολιάσουμε την επισήμανση που δίνεται *ιδιαίτερα για τα ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα.* Ως επί το πλείστον τα ιδρύματα στην αιτιολογική έκθεση αναφέρονται συνολικά ως Α.Ε.Ι. εννοούμενα και τα Τ.Ε.Ι. Ωστόσο, η επισήμανση αυτή που δίνεται για την ευελιξία που πρέπει να υποδείξουν ειδικά τα Τ.Ε.Ι., και όχι τόσο το Α.Ε.Ι., στη διαμόρφωση ευέλικτων προγραμμάτων σπουδών μας οδηγεί στα λόγια της Επιτροπής για συνεχώς ανανεούμενες γνώσεις (οι οποίες παλιώνουν μέσα στις συνεχείς εξελίξεις της της αγοράς εργασίας) και υψηλή εξειδίκευση, η οποία αποκτάται μέσα από τη συνεχή κατάρτιση των εργαζομένων. Η διάταξη αυτή, θα μπορούσαμε να πούμε, πως ανοίγει το πεδίο για να καταστούν τα ιδρύματα κέντρα επανακατάρτισης, απόκτησης προσόντων και δεξιοτήτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες της αγοράς, με σκοπό τη βελτίωση των επαγγελματικών προοπτικών, ή αλλιώς θα λέγαμε τη ενίσχυση προσαρμοστικότητας και της απασχολησιμότητας των εργαζομένων σε έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει, αλλά παρέχει πάντα (;) τις κατάλληλες ευκαιρίες.

11. **Προγράμματα Σπουδών**: Στα ίδια πλαίσια και με παρόμοιο λεξιλόγιο που κινείται το Άρθρο 30, ακολουθεί και το Άρθρο 32, το οποίο αφορά την αναγνώριση των τίτλων σπουδών των ελληνικών ιδρυμάτων, σύμφωνα με το Πλαίσιο Προσόντων του Ε.Χ.Α.Ε. Τα συστατικά στοιχεία

[148] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 11
[149] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 11-12

των προγραμμάτων σπουδών, η αναγνώριση μαθημάτων και ακαδημαϊκών μονάδων, θα ενισχύσουν τη συνεργασία και την κινητικότητα μεταξύ των Α.Ε.Ι. και τις ανταλλαγές μεταξύ φοιτητών, σύμφωνα με τα πρότυπα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Παράλληλα, κατ' αυτόν τον τρόπο, ενισχύονται οι εκπαιδευτικές επιλογές και σημαντικών δεξιοτήτων, όπως των γλωσσικών, κρισιμότατων για τις σύγχρονες διεθνοποιημένες αγορές εργασίας.[150]

12. **Φοιτητές μερικής φοίτησης**: Η ευελιξία που παρουσιάζει ο νόμος σχετικά με τα προγράμματα σύντομης διάρκειας (Άρθρο 30, Παράγραφος 2), εμφανίζεται και στα Άρθρα 33 και 36. Τα άρθρα αφορούν τους εργαζόμενους φοιτητές, οι οποίοι/ες πλέον έχουν δικαίωμα να ζητούν να εγγράφονται ως φοιτητές μερικής φοίτησης, και ο νομοθέτης προβλέπει την υποχρέωση των ιδρυμάτων να λαμβάνουν μέτρα, με σκοπό τη διευκόλυνση των σπουδών τους.[151]

13. **Συγγράμματα**: Το Άρθρο 37 ρυθμίζει θέματα σχετικά με τα συγγράμματα και τον τρόπο διανομής τους. *«Ο τρόπος διάθεσης της επιστημονικής γνώσης, οι κρατούσες δημοσιονομικές συνθήκες και η ανάγκη μείωσης των δαπανών επιβάλλουν τον εξορθολογισμό και τη βελτιστοποίηση της κατανομής των διαθέσιμων πόρων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση».*[152] Γι' αυτό και θεσπίζεται μια σειρά μέτρων, πολλά από τα οποία αφορούν και την «ηλεκτρονική διακυβέρνηση» και τη χρήση της τεχνολογίας, την οποία προανήγγειλε η κυβέρνηση Παπανδρέου: ηλεκτρονικά συγγράμματα, βιβλία και σημειώσεις, ανάρτηση στο διαδίκτυο των παραδόσεων των μαθημάτων, υποχρεωτική διανομή του αναλυτικού προγράμματος μελέτης και διδασκαλίας από τους διδάσκοντες και ενίσχυση των βιβλιοθηκών. Τα παραπάνω στοιχεία συλλογικά μας κάνει να διερωτόμαστε πώς και αν σταδιακά μπορεί *να διασφαλιστεί η συνταγματική επιταγή για παροχή δωρεάν παιδείας,* όπως άλλωστε ορίζεται και στην αιτιολογική έκθεση.

14. Με τα άρθρα 38 και 39 ρυθμίζεται η διαδικασία κατάρτισης **Μεταπτυχιακών και Διδακτορικών Σπουδών** προκειμένου να συνδεθούν τα Α.Ε.Ι. με την αγορά εργασίας.[153]

15. **Διεθνοποίηση**: Τα άρθρα 40-46 αφορούν θέματα που σκοπό έχουν διεθνοποίηση των ελληνικών ιδρυμάτων και την προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών. Μεταξύ άλλων, θεσμοθετείται η δυνατότητα οργάνωσης διεθνών προγραμμάτων σπουδών, οργάνωση προγραμμάτων σπουδών σε άλλες γλώσσες, αξιολόγηση αυτών και η ανάπτυξη **Εθνικού Πλαισίου Προσόντων Ανώτατης Εκπαίδευσης** (Άρθρο 46), στα πλαίσια οικοδόμησης του Ε.Χ.Α.Ε.. Η εφαρμογή του συστήματος μεταφοράς και συσσώρευσης ακαδημαϊκών μονάδων (ECTS) και η έκδοση του Παραρτήματος Διπλώματος (Supplement), θα διευκολύνουν τη διεθνή

[150] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 12
[151] Όπ.π.
[152] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 12-13
[153] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 13

κινητικότητα των φοιτητών και αποφοίτων των ελληνικών Α.Ε.Ι., θα συμβάλλουν στη διεθνή διαφάνεια και ανάδειξη των σπουδών στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση, και φυσικά θα αποτελέσουν μέσο ερμηνείας για την αποσαφήνιση της σχέσης μεταξύ προσόντων συστημάτων άλλων χωρών.[154]

16. **Επώνυμες Έδρες**: Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, με το άρθρο 47, προβλέπεται η ίδρυση «επώνυμων εδρών» διδασκαλίας και έρευνας, σύμφωνα μάλιστα και με τα πρότυπα του εξωτερικού. *«Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να δωρίσει ένα ποσό προκειμένου να ιδρυθεί έδρα που θα φέρει το όνομά του σε συγκεκριμένη γνωστική περιοχή»*.[155] Η θέσπιση αυτή επιβεβαιώνει τις νέες τάσεις και τις εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης για τα αυτοδιοικούμενα ιδρύματα, αλλά και τις επιδιωκόμενες συνάψεις σχέσεων με την κοινωνία και τον επιχειρηματικό κόσμο.[156]

17. **Ηλεκτρονική Διεξαγωγή Εκλογών**: Για πρώτη φορά, επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 49, δίνεται η δυνατότητα ηλεκτρονικής διεξαγωγής εκλογών για ακόμα μεγαλύτερη συμμετοχή των φοιτητών και των φοιτητριών σε αυτές,[157] επιβεβαιώνοντας για ακόμα μια φορά την ευελιξία του νέου νόμου και την προσαρμογή του στο εύρος δυνατοτήτων που προκύπτουν από τις νέες τεχνολογίες και την «ηλεκτρονική διακυβέρνηση».

18. **Γραφείο υποστήριξης διδασκαλίας**: Για πρώτη φορά, με το άρθρο 51, προβλέπεται η ίδρυση γραφείου υποστήριξης της διδασκαλίας, ώστε να υποστηρίζονται οι διδάσκοντες και οι διδάσκουσες του ιδρύματος, κυρίως στην αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, και αναβαθμίζεται το επίπεδο της παρεχόμενης διδασκαλίας.[158]

19. **Υπηρεσίες Υποστήριξης Φοιτητών/τριών**: Με τα άρθρα 51, 52 και 53 προβλέπονται υπηρεσίες για την υποστήριξη του συνόλου των φοιτητών και των φοιτητριών, όπως συμβουλευτικές υπηρεσίες, φοιτητική μέριμνα και υγειονομική περίθαλψη, δωρεάν σίτιση ανάλογα με την ατομική και οικογενειακή οικονομική τους κατάσταση, μετακινήσεις για την πολιτιστική τους καλλιέργεια και ψυχαγωγία, υποτροφίες και βραβεία, καθώς και ανταποδοτικές υποτροφίες, με την υποχρέωση να προσφέρουν εργασία με μερική απασχόληση έως 40 ωρών μηνιαίως σε υπηρεσίες του ιδρύματος. Για πρώτη φορά μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 54, δίνεται και η δυνατότητα να λαμβάνουν άτοκα εκπαιδευτικά δάνεια.[159] Με αυτά τα μέτρα ενισχύεται σαφώς ο κοινωνικός χαρακτήρας, ενδυναμώνοντας και βοηθώντας το φοιτητή και τη φοιτήτρια οικονομικά και με άλλα μέσα και δίνοντάς τους δυνατότητες και

[154] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 13-14
[155] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 14
[156] Χαραλάμπους, 2012: 157
[157] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 14
[158] Όπ.π.
[159] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 15

ευκαιρίες να αναπτύξουν και να διευρύνουν τις δραστηριότητές τους, με την ιδιότητα του φοιτητή ή της φοιτήτριας. Τα περισσότερα φυσικά δεν είναι καινοτόμα ή νέα κοινωνικά στοιχεία προς τη στήριξη των φοιτητών και των φοιτητριών, ωστόσο δημιουργούνται ερωτήματα για το μέλλον όσον αφορά τις δωρεάν παρεχόμενες υπηρεσίες *με βάση την ατομική ή την οικογενειακή τους κατάσταση και την επίδοσή τους στις σπουδές.*

20. **Οικονομικά**: Στα άρθρα 56-63 ορίζονται οι διατάξεις σχετικά με τα οικονομικά των ιδρυμάτων, ώστε να ενισχυθεί η ευελιξία και η δυνατότητά τους για δημιουργία νέων πόρων και αποτελεσματικότερη διαχείρισή τους. *Πόροι των Α.Ε.Ι. είναι: α) η κρατική επιχορήγηση, β) οι πρόσοδοι που προέρχονται από την αξιοποίηση της περιουσίας τους, γ) χρηματοδοτήσεις από οποιαδήποτε πηγή που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα, την ανάπτυξη και την επιστημονική μελέτη, δ) δωρεές, κληρονομιές και κληροδοσίες και ε) πόροι από κάθε άλλη πηγή* (Άρθρο 56). Τα επιμέρους αναλύονται στα άρθρα[160]:

- **Χρηματοδότηση:** Τα Πανεπιστήμια επιχορηγούνται από το κράτος και η επιχορήγηση *κατανέμεται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων και δεικτών,* εξαρτάται δηλαδή από το τετραετές αναπτυξιακό πρόγραμμα που καταρτίζει το ίδρυμα (Άρθρο 63) και από την αξιολόγηση των ιδρυμάτων. Η κατανομή της χρηματοδότησης (Άρθρο 64) δεν είναι καινοφανής. Το τρίγωνο αλληλεξάρτησης *προγραμματικού σχεδιασμού-αξιολόγησης-χρηματοδότησης* προέρχεται από το Ν. 3549/2007 της Μ. Γιαννάκου, ωστόσο με τον παρόντα νόμο ο σχεδιασμός και η χρηματοδότηση *ενισχύονται και μετατρέπονται σε θεσμικό εργαλείο ανάπτυξης της πολυτυπίας και ιδιαίτερης ταυτότητας κάθε Α.Ε.Ι.*[161] Ουσιαστικά, διατηρείται ο τετραετής αναπτυξιακός προγραμματικός ως χρήσιμο εργαλείο για κάθε ίδρυμα, αλλά ενισχύεται η χρηματοδότηση όταν το ίδρυμα καταφέρει να πετύχει δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων, όπως ποιότητα και αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ερευνητική αριστεία ή διεθνοποίηση. Τα ιδρύματα, λοιπόν, επιβραβεύονται μέσα από το διαρκές κυνήγι της αριστείας και της χρηματοδότησης.

- **Έρευνα και Καινοτομία:** Με το άρθρο 58 ενισχύεται η έρευνα, εφόσον ορίζεται η δυνατότητα δημιουργίας νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) για τη διαχείριση της περιουσίας και των κονδυλίων έρευνας των Α.Ε.Ι., αλλά και για άμεση σύνδεσή τους με την κοινωνία, με τη χορήγηση υποτροφιών και βραβείων, την αποδοχή δωρεών ή κληροδοτημάτων, η προσφορά εκπαιδευτικών, κοινωνικών και ερευνητικών υπηρεσιών και διοργάνωσης προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και διά βίου μάθησης, ή η

[160] Υπενθυμίζουμε το Άρθρο 5 (Παράγραφος 3/ε) του Ν. 3549/2007, όπου οριζόταν η εύρεση χρηματοδότησης από άλλες πηγές εκτός του κρατικού προϋπολογισμού, χωρίς ωστόσο να εξειδικεύεται ποιες είναι οι άλλες πηγές. Σε αντίθεση με τον προαναφερθέντα, ο παρών νόμος ορίζει όλες τις δυνατότητες εύρεσης άλλων πηγών και δημιουργίας ξεχωριστής ταυτότητας για το κάθε ίδρυμα.
[161] Αιτιολογική Έκθεση, 2011: 17

εκτέλεση αναπτυξιακών προγραμμάτων. Με το άρθρο 60 προβλέπεται η δημιουργία γραφείου Καινοτομίας και Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας, για την εκπλήρωση των άνωθεν σκοπών.

- **Πρόγραμμα εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση:** Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 61, σχετικά με την εκπόνηση εθνικής στρατηγικής από το Υπουργείο Παιδείας. Το πρόγραμμα ουσιαστικά θέτει τις κατευθυντήριες και τους στόχους της ελληνικής τριτοβάθμιας και έρευνας, διαμορφώνει ολοκληρωμένη, συνεκτική και τεκμηριωμένη πολιτική για την ανάπτυξή τους, ενσωματώνει τις ευρωπαϊκές πολιτικές και στόχους και φυσικά υλοποιείται μέσω των προγραμματισμών των ιδρυμάτων. Η άμεση σύνδεση των στρατηγικών του κράτους και των ιδρυμάτων δημιουργεί ερωτηματικά σχετικά με την αυτοτέλεια των ιδρυμάτων και το κατά πόσο συγκεντρωτικό και ελεγχόμενο γίνεται το μοντέλο προγραμματισμού, ωστόσο ενισχύεται η καθιέρωση μεσοπρόθεσμων αναπτυξιακών, οικονομικών και ακαδημαϊκών στόχων τόσο για τα ιδρύματα όσο και για το ίδιο το κράτος στη βάση του καλού σχεδιασμού.

21. **Διασφάλιση της Ποιότητας**: Η διασφάλιση της ποιότητας κρίνεται απαραίτητη, ώστε να ιδρύματα να διατηρήσουν υψηλή ποιότητα και *έναν πολιτισμό ποιότητας στην καθημερινή τους λειτουργία*. Τα άρθρα 64-75 αποτελούν ουσιαστικά ενσωμάτωση του Ν. 3374/2005 *«Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων- Παράρτημα διπλώματος»* στον παρόντα, με ορισμένες καταργούμενες διατάξεις και με διευρυμένη αποστολή: ο στόχος της αξιολόγησης παύει να έχει αποκλειστικά συμβουλευτικό χαρακτήρα αλλά γίνεται πιο ουσιαστικός. Οι διαδικασίες αξιολόγησης πλέον μετατρέπονται σε διαδικασίες πιστοποίησης, και γι' αυτό η «Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» μετονομάζεται σε «Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Α.ΔΙ.Π.).

Ιστορικό Πλαίσιο: Οι αντιδράσεις

Το 2011 για την Ελλάδα ήταν μια περίοδος αναταραχής. Η χώρα είχε ήδη από το 2010 μπει σε τροχιά μνημονίου με συνέπεια μεγάλες οικονομικές εξελίξεις και φυσικά κοινωνικές αναταραχές. Στη Βουλή αναδύθηκαν νέα κόμματα μετά την ανεξαρτητοποίηση ορισμένων βουλευτών, η «Δημοκρατική Συμμαχία» με αρχηγό την Ντόρα Μπακογιάννη *εκ δεξιών* και η Δημοκρατική Αριστερά με αρχηγό το Φώτη Κουβέλη *εξ αριστερών.* Το καλοκαίρι του '11 σημάδεψαν μεγάλες κινητοποιήσεις χωρίς κομματικούς χρωματισμούς σε όλη την Ελλάδα, με επίκεντρο την Πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα. Από το Μάιο, και με έναυσμα από τις κινητοποιήσεις στην Ισπανία, και λόγω της πολιτικής κατάστασης στη χώρα και την ψήφιση του Μεσοπρόθεσμου προγράμματος στα τέλη Ιουνίου, συσπειρώθηκε και συντονίστηκε το λεγόμενο Κίνημα της Πλατείας ή Κίνημα των Αγανακτισμένων. Ο Ιούνιος «βάφτηκε» από μεγάλες ειρηνικές διαδηλώσεις και απεργιακές κινητοποιήσεις, αλλά και παράλληλα προπηλακισμούς βουλευτών και μεγάλα επεισόδια με την εμπλοκή των ΜΑΤ.[162] Η ιστορική περίοδος για την Κυβέρνηση ήταν δύσκολη, ενώ έπειτα ακολούθησαν και μεγάλες πολιτικές εξελίξεις: παραίτηση της Κυβέρνησης, νέος πρωθυπουργός. Τα γεγονότα αυτά σημάδεψαν ιστορικά το 2011, μια πολύ κρίσιμη χρονιά για τη χώρα για τα μετέπειτα μνημονιακά χρόνια.

Εν μέσω πολιτικών εξελίξεων και κοινωνικών αναταραχών, δημοσιεύθηκε στις αρχές Ιουλίου το περίγραμμα της «Εθνικής Στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση»[163] και το προσχέδιο του Νόμου. Οι πρυτάνεις των Πανεπιστημίων και οι Πρόεδροι των ΤΕΙ, ωστόσο, τάχθηκαν απευθείας εναντίον του νέου Νόμου-Πλαισίου, και με τη Σύνοδο των Πρυτάνεων *να καλεί την*

---

[162] **Το κίνημα της πλατείας: από την Πουέρτα δελ Σολ στο Σύνταγμα** (Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 29/5/2011)**:** http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=279640; **Γέμισαν αγανάκτηση οι πλατείες πόλεων σ' όλη την Ελλάδα** (Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 26/5/2011): http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=278585; **Μισό εκατομμύριο βούλιαξε το Σύνταγμα** (Ζούγκλα, 5/6/2011)**:** http://www.zougla.gr/page.ashx?pid=2&aid=324953&cid=4 ; **Δυο εβδομάδες κλείνουν οι Αγανακτισμένοι στο Σύνταγμα** (tvxs Ανεξάρτητη Ενημέρωση, 8/6/2011): http://tvxs.gr/news/ελλάδα/δυο-εβδομάδες-κλείνουν-οι-αγανακτισμένοι-στο-σύνταγμα ; **Νέο πανευρωπαϊκό κάλεσμα από τους «αγανακτισμένους»** (Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 19/6/2011): http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=285791; **Διήμερη απεργία κατά του Μεσοπρόθεσμου** (tvxs Ανεξάρτητη Ενημέρωση, 28/6/2011): http://tvxs.gr/news/ελλάδα/διήμερη-απεργία-κατά-του-μεσοπρόθεσμου ; **Βροντερό «όχι» από δρόμους και πλατείες: *Πεδίο μάχης το Σύνταγμα από το μεσημέρι, με τη γνωστή συνταγή…*** (Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 28/6/2011): http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=288537 ;
Πέρασε το Μεσοπρόθεσμο, ΜΑΤωσαν πάλι το Σύνταγμα (Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 29/6/2011): http://www.enet.gr/?i=news.el.politikh&id=288805 ; **Υπέρμετρη βία της ελληνικής αστυνομίας καταγγέλλει η Διεθνής Αμνηστία** (in.gr, 30/6/2011): http://news.in.gr/greece/article/?aid=1231115781 ; **Η άνοδος και η εξαφάνιση των Αγανακτισμένων** (Η Καθημερινή, Αρχείο Μόνιμες Στήλες, 25/11/2012): http://www.kathimerini.gr/732818/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-anodos-kai-h-e3afanish-twn-aganaktismenwn

[163] Αναλυτικά η «Εθνική Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση»: http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/nomos_plaisio/ethnikh_strathgikh_anwtaths.pdf

πανεπιστημιακή κοινότητα και την ελληνική νεολαία να υπερασπιστεί το δημόσιο αγαθό της Παιδείας.[164] Ο Συνταγματολόγος Κώστας Χρυσόγονος μάλιστα, έκρινε το Νόμο αντισυνταγματικό, γνωστοποιώντας προς τη Σύνοδο των Πρυτάνεων:

> *«… Εν κατακλείδι, πέρα από τα επιμέρους ζητήματα, η όλη λογική του προσχεδίου κατατείνει στην παρεμβολή περαιτέρω προσκομμάτων στην έρευνα και στον μονόπλευρο περιορισμό των ιδρυμάτων στη διδασκαλία, και μάλιστα ταχύρρυθμη. Πράγματι, το προσχέδιο κινείται στην κατεύθυνση της κατεδάφισης όσων ακαδημαϊκών χαρακτηριστικών έχουν απομείνει στα «πανεπιστήμια», στην κατεύθυνση δηλαδή της πλήρους μετατροπής τους σε κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης. Πλήττεται έτσι η ακαδημαϊκή ελευθερία στον ίδιο τον πυρήνα της, που είναι η δημιουργική σύνθεση έρευνας και διδασκαλίας.*
>
> *Επιφυλάσσομαι να επανέλθω εντός των επομένων εβδομάδων με αναλυτικότερη γνωμοδότησή μου για τα συνταγματικά ζητήματα που προκύπτουν από το προσχέδιο».*[165]

Στις 22 Ιουλίου 2011, και κατόπιν διαβουλεύσεων με την πανεπιστημιακή κοινότητα και εργασιών, κατατέθηκε στη Βουλή από την Υπουργό Παιδείας το σχέδιο νόμου για την Ανώτατη Εκπαίδευση[166]. Στις 23 Αυγούστου 2011 ξεκίνησε η συζήτηση επί του νομοσχεδίου. Η συζήτηση στη Βουλή ήταν μακρά και διεξήχθη την 23η και 24η Αυγούστου 2011. Ο νόμος τελικά ψηφίστηκε με περισσότερες από 250 ψήφους[167] και την υπερψήφισή του από πλευράς ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΛΑΟΣ,

---

[164] Παπαματθαίου Μάρνυ. **«Απέναντι» στις αλλαγές του υπουργείου τάχθηκαν οι πρυτάνεις: *Στην ανακοίνωσή τους κάνουν λόγο για Νόμο που θέλει «υποταγμένα ΑΕΙ».*** Το Βήμα, 4/7/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=409357&wordsinarticle ; Παπαματθαίου Μάρνυ. **«Οχι» και από τους προέδρους των ΤΕΙ στον νόμο-πλαίσιο.** Το Βήμα, 8/7/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=410109&wordsinarticle ; Παπαματθαίου Μάρνυ. Πανεπιστημιακοί: **«Καλούμε την υπουργό να αποσύρει το Νομοσχέδιο»: *Δηλώσεις της Πρωτοβουλίας υπέρ του δημοσίου Πανεπιστημίου*.** Το Βήμα, 22/8/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=415937&wordsinarticle

[165] Χρυσόγονος Κώστας, *Προς τη Σύνοδο των Πρυτάνεων*…, Θεσσαλονίκη 11/7/2011, στο: http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/nomos_plaisio/Chrysogonos.pdf

[166] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 22ης Ιουλίου 2011, σελ: 14159

[167] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 24ης Αυγούστου 2011, σελ. 15731-15733. Προεδρεύων: Φίλιππος Πετσάλνικος

Δημοκρατικής Συμμαχίας και Δημοκρατικής Αριστεράς.[168] Ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, Γεώργιος Α. Παπανδρέου[169], χαιρέτισε το Νόμο με βαθιά ελπίδα[170]:

> «*Κάνουμε σήμερα ένα μεγάλο βήμα, μετά από ουσιαστικό, θα έλεγα, εξονυχιστικό, δημοκρατικό διάλογο σε όλα τα επίπεδα. Είναι ένα αποφασιστικό, ένα καθοριστικό και ιστορικό θα έλεγα βήμα για το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Μία μεγάλη μεταρρύθμιση με την οποία αλλάζουμε τη λογική του συστήματος. Μία αλλαγή που θα αφήσει τη σφραγίδα της για πολλά χρόνια στην ιστορία του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας. Ας σταθούμε όλοι αντάξιοι της ευθύνης μας να αλλάξουμε αυτήν τη χώρα, στηρίζοντας αυτήν την προσπάθεια. Μία προσπάθεια που αφορά το μέλλον της χώρας, το μέλλον των νέων μας, τους οποίους πρέπει να εξοπλίσουμε με ελευθερία, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη, αναλυτική σκέψη, να μπορούν να χτίσουν την Ελλάδα στην οποία θέλουν να ζήσουν. Να σταθεί και η Ελλάδα στις δικές της και όχι σε δάνειες δυνάμεις».*

Η συναίνεση, ωστόσο, δεν ήταν συγκυριακή. Ήταν αποτέλεσμα επίπονων και μακρών προσπαθειών, όπως δήλωσε και η ίδια η Υπουργός, να μπορέσει να ενώσει συμβιβάσει τις προτάσεις όλων των κομμάτων μετά το διακομματικό διάλογο που προηγήθηκε κατά το Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2010 και Ιανουάριο του 2011. Τα κόμματα συμφώνησαν πως πρέπει να αλλάξουν: το πεπερασμένο του μέχρι τότε ισχύοντος νόμου 1268/1982, η κατάργηση του ασύλου, ο κομματισμός στα ιδρύματα και η αλλαγή του μέχρι τότε τρόπου διοίκησης, οι αιώνιοι φοιτητές και το μεγάλο κόστος των συγγραμμάτων, η ουσιαστική αξιολόγηση, η αναβάθμιση των ελληνικών πανεπιστημίων και διεθνής τους εικόνα, αλλά και η αποτυχία του παρόντος πλαισίου, το οποίο οδηγούσε πολλούς και πολλές αποφοίτους στην ανεργία.

Χαρακτηριστικά, όπως δήλωσε και ο Βουλευτής της ΝΔ, υπέρμαχος της αναγκαίας μεταρρύθμισης, Κυριάκος Μητσοτάκης[171]:

> *«Κυρία Υπουργέ, σε αντίθεση με τη συνηθισμένη πρακτική την οποία ακολούθησαν μέλη του δικού σας κόμματος, όταν εμείς εισήγαμε τολμηρές μεταρρυθμίσεις, εγώ δεν θα μπω στον πειρασμό να επικρίνω το νομοσχέδιο και*

---

[168] Παπαματθαίου Μάρνυ. **Με ευρεία πλειοψηφία ψηφίστηκε επί της αρχής ο νόμος για τα ΑΕΙ*: Για πρώτη φορά επετεύχθη μεταπολιτευτικά συναίνεση σε θέματα Ανώτατης Παιδείας.*** Το Βήμα, 24/8/2011, στο: http://www.tovima.gr/education/article/?aid=416258&wordsinarticle

[169] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 24ης Αυγούστου 2011, σελ. 15673. Ομιλητής: Παπανδρέου Γ. (Πρωθυπουργός)

[170] Η αποδοχή του νόμου με μεγάλη ελπίδα θα μπορούσε να θεωρηθεί λογική, εφόσον η υπερψήφιση του νόμου αυτού σηματοδοτεί και μια πρωτοφανή συναίνεση για τα μεταπολιτευτικά δεδομένα, αλλά και ένα τεράστιο βήμα για τη μεταπολίτευση, κλείνοντας ουσιαστικά έναν κύκλο μεταρρυθμίσεων-αντιμεταρρυθμίσεων και βαθέων συγκρούσεων.

[171] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 24ης Αυγούστου 2011, σελ. 15717. Ομιλητής: Μητσοτάκης Κ. (Ν.Δ.)

δεν θα το αντιμετωπίσω μέσα από το πρίσμα της στείρας αντιπολιτευτικής πρακτικής. Εγώ θα σας πω ευθέως ότι αυτό το νομοσχέδιο κινείται στη σωστή κατεύθυνση. Η άποψή μου είναι ότι μπορεί να βρεθεί κοινός τόπος και η Νέα Δημοκρατία πρέπει να υπερψηφίσει αυτό το νομοσχέδιο, παρά τις αδυναμίες του και παρά τα προβλήματά του, για να στείλουμε ένα ξεκάθαρο μήνυμα ότι θα πρέπει να γίνουν ουσιαστικές και δραστικές αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα πανεπιστήμια. Εγώ πιστεύω ότι αυτό το νομοσχέδιο έχει πολλά θετικά, αλλά τρία είναι τα ουσιαστικά θετικά σημεία, τα οποία κατά την άποψή μου συνηγορούν στην υπερψήφισή του και από το κόμμα μου. Θα σας τα αναφέρω. Πρώτο θετικό σημείο είναι η κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου, χωρίς περιστροφές και χωρίς αστερίσκους και υποσημειώσεις… Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο αυτού του νομοσχεδίου είναι ότι δίνει πολύ μεγαλύτερη ευελιξία στα πανεπιστήμια να ρυθμίσουν τα του οίκου τους… Και το τρίτο -δεν ξέρω αν είναι το σημαντικότερο αλλά πάντως είναι πολύ σημαντικό- έχει να κάνει με την κατάργηση της συμμετοχής των φοιτητών στην εκλογή των πρυτάνεων».

Οι αντιδράσεις ωστόσο ήταν πολλές και φάνηκαν από την αρχή της συζήτησης, προκαθορίζοντας ίσως και τη συνέχεια. Τα κόμματα της Αριστεράς (ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ) από την αρχή έδειξαν την έντονη αντίθεσή τους για το σύνολο του νόμου, ασκώντας έντονη κριτική:

«…τι σημαίνει στην πράξη αυτό το νομοσχέδιο για τους φοιτητές, τις φοιτήτριες και τις οικογένειές τους. Είναι σαφές ότι η επιδιωκόμενη αναδιάρθρωση δεν στοχεύει στα καλύτερα πτυχία αλλά στη μετατροπή της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης σε κατάρτιση και σε κατηγοριοποίηση των αποφοίτων σε αναλώσιμους και αρίστους, στην παραγωγή και στην εξαγωγή ενός φθηνού και επισφαλούς επιστημονικού εργατικού δυναμικού. Τι άλλο εξυπηρετούν όλα αυτά τα τριετή και διετή σχέδια πτυχίων; Συνολικά το νομοσχέδιο βάλλει κατά της έννοιας της πανεπιστημιακής παιδείας και της έρευνας, καθιστώντας τα ιδρύματα εκπαιδευτήρια. Μ' αυτόν τον τρόπο υποβαθμίζει τις παρεχόμενες γνώσεις και καθιστά το πανεπιστήμιο επιχείρηση με στόχο την πώληση διπλωμάτων ή πτυχίων διότι έχουν κατοχυρωμένα επαγγελματικά δικαιώματα. Έτσι ο κάθε πτυχιούχος θα γίνεται κυνηγός πτυχίων και πιστοποιητικών, κυρίως μεταπτυχιακών διπλωμάτων. Στα μεταπτυχιακά όμως θα υπάρχει και πολύ περιορισμένη πρόσβαση και δίδακτρα».[172]

[172] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 23ης Αυγούστου 2011 (πρωί), σελ. 15366. Ομιλήτρια: Διώτη Η. (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.)

Εντονότερη όμως υπήρξε η αντίδραση ειδικότερα όσον αφορά τα άρθρα 3 (Κατάργηση του Ασύλου) και 8 (Συμβούλια Διοίκησης). Από την αρχή, μάλιστα, κατατέθηκε από πλευράς ΣΥΡΙΖΑ ένσταση αντισυνταγματικότητας[173], με τον εκπρόσωπο του ΣΥΡΙΖΑ Θεόδωρο Δρίτσα[174]:

> *«Η πολιτική, λοιπόν, κυριαρχεί διά των δημοκρατικών αυτών συντεταγμένων και συνταγματικώς κατοχυρωμένων επιλογών και όλα τα άλλα υποτάσσονται εκεί. Βέβαια, οι συνθήκες έχουν αλλάξει παγκοσμίως. Και στη χώρα μας, οι δυνάμεις των αγορών θέλουν να κυβερνούν σε όλα τα επίπεδα και να καθορίζουν όλες τις θεσμικές λειτουργίες και πρωτίστως τη θεσμική λειτουργία της παιδείας. Αυτό είναι γνωστό. Για το λόγο αυτό, χρειάζεται στοιχειωδώς και απαραιτήτως συνταγματική μεταρρύθμιση. Εμείς και ο ελληνικός λαός μπορεί να εναντιωθούμε σε αυτό. Χωρίς, όμως, συνταγματική αλλαγή δεν μπορεί διά νόμων να αλλάζει αυτό το πλαίσιο. Αυτό είναι αδιανόητο.*
>
> *Από αυτήν την άποψη, η αντίρρησή μας η συνταγματική ως προς τη συνταγματικότητας πολλών και βασικών ρυθμίσεων αυτού του σχεδίου νόμου… Το άρθρο 8 παράγραφος 1 αυτού του σχεδίου νόμου, κύριε Πρόεδρε, προβλέπει τη συγκρότηση συμβουλίου του ιδρύματος με αποδοχή να συμμετέχουν τρίτοι - και μάλιστα αναγκαστικά- σε σοβαρές αποφάσεις και να μη συμμετέχουν όλοι οι διδάσκοντες στην εκλογή, μειώνεται δραματικά η συμμετοχή των φοιτητών και δεν συμμετέχει το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό που με την κρατούσα λειτουργία και άποψη μέχρι τώρα συναποτελούν αυτό που λέμε «εκπαιδευτική κοινότητα». Η αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης παραβιάζεται και από τον τρόπο εκλογής του πρύτανη, στην οποία δε συμμετέχουν εκπρόσωποι όλων των ομάδων της πανεπιστημιακής κοινότητας, όπως προ είπα…».*

Η συζήτηση που ακολούθησε εντός του Κοινοβουλίου υπήρξε έντονη, με το ΚΚΕ να στηρίζει την ένσταση αντισυνταγματικότητας και τον Πρόεδρο του ΣΥΡΙΖΑ, Αλέξη Τσίπρα, να υποστηρίζει[175]:

> *«Καταργούνται τα συλλογικά όργανα, φιμώνεται η φοιτητική συμμετοχή, αποδυναμώνεται η δημοκρατική αντιπροσωπευτικότητα, κατακερματίζονται τα γνωστικά αντικείμενα, η γνώση εκφυλίζεται σε αγοραία κατάρτιση. Τι είναι αυτό που ενισχύεται; Οι εξαρτήσεις, οι σκληρές ιεραρχίες και η αδιαφάνεια… Δεν θα μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη διότι είναι αντισυνταγματικός».*

---

[173] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 23ης Αυγούστου 2011 (πρωί), σελ. 15348. Ομιλητής: Δρίτσας Θ. (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.)
[174] Όπ. π. σελ. 15349
[175] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 23ης Αυγούστου 2011 (απόγευμα), σελ. 15674. Ομιλητής: Τσίπρας Α. (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.)

Μέσα σε φωνές και αναταραχή, μάλιστα, που προκλήθηκε στο Κοινοβούλιο, ακούστηκε από στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ πως *«ο νόμος δε θα εφαρμοσθεί»*[176], με την Υπουργό να απαντάει:

> *«Ακούγεται ότι δεν θα υπάρξει δημόσια χρηματοδότηση, δεν θα υπάρξουν συγγράμματα, θα γίνει το πανεπιστήμιο εταιρεία, δεν θα μπορούν οι φοιτητές να συμμετέχουν γιατί θα χρειάζονται δίδακτρα και άλλα. Αυτά πού υπάρχουν στο νόμο; Μπορεί να μας πει κάποιος ποιο είναι το άρθρο τάδε που λέγονται όλες αυτές οι ανοησίες, που δημιουργούν όμως μία πραγματικότητα για να πυροδοτήσουν συγκρούσεις την επόμενη μέρα με τους φοιτητές;»*[177], συνεχίζοντας πως *«Οι φοιτητές χρησιμοποιήθηκαν στο δημόσιο λόγο μόνο ως απειλή, "περιμένετε να έρθουν οι φοιτητές και θα δείτε τι θα γίνει"»*[178].

Η ένσταση αντισυνταγματικότητας τελικά απορρίφθηκε στο Κοινοβούλιο, αλλά οι αντιδράσεις συνεχίστηκαν στους δρόμους και στα Πανεπιστήμια. Η συναίνεση, όμως, που υπήρξε εντός του Κοινοβουλίου μεταξύ μιας τόσο μεγάλης μερίδας πολιτικών δε σταμάτησε τη ρήξη της Κυβέρνησης με τον ακαδημαϊκό κόσμο. Συνολικά, τα κύρια σημεία αντιπαράθεσης του ακαδημαϊκού και φοιτητικού κόσμου ήταν:

- Η κατάργηση του ασύλου, ενός κεκτημένου που κερδήθηκε με τους αγώνες χρόνων, καταπατά τις ακαδημαϊκή ελευθερία.
- Πολλά ιδρύματα ή τμήματα απειλούνται με συγχώνευση ή με κατάργηση.
- Ο ορισμός της Σχολής ως βασικής ακαδημαϊκής μονάδας υποβαθμίζει το Τμήμα ως εκπαιδευτική μονάδα ουσιαστικά καταργώντας το, κατακερματίζει τις σπουδές και τα προγράμματα σπουδών και τα επιστημονικά πεδία.

---

[176] Συγκεκριμένα, τέτοιες απόψεις ακούστηκαν από τον ειδικό αγορητή του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, κ. Ιωάννη Ζιώγα, (Πρακτικά Βουλής, πρωινή συζήτηση 23ης Αυγούστου 2011, σελ. 15353): «*Αυτό το νομοσχέδιο δεν διορθώνεται και θα κάνουμε κάθε προσπάθεια ως Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδας, όπως επίσης και θα στηρίξουμε κάθε προσπάθεια και πρωτοβουλία, ώστε αυτό να μην περάσει και αν περάσει, να μην εφαρμοστεί».*

Παρόμοια αντίδραση είχε και ο ειδικός αγορητής του ΣΥΡΙΖΑ και Αντιπρόεδρος της Βουλής, κ. Αναστάσιος Κουράκης (Πρακτικά Βουλής, πρωινή υζήτηση 23ης Αυγούστου 2011, σελ. 15360): «*Είναι σαφές ότι εμείς καταψηφίζουμε το νομοσχέδιο. Και είναι επίσης σαφές και διακηρυγμένο ότι ο ΣΥΡΙΖΑ θα συνεχίσει τον αγώνα. Το νομοσχέδιο αυτό δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη, δεν οδηγεί σε καμμία αναβάθμιση. Εμείς θα συνεχίσουμε τον αγώνα, θα συνεχίσουμε μέσα στα πανεπιστήμια, θα συνεχίσουμε το διάλογο με την κοινωνία για να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για παροχή γνώσης υψηλού επιπέδου, δωρεάν και σε αντιστοιχία με το σύγχρονο πνεύμα της εποχής. Δεν αποτελεί καμμία καινοτομία και καμμία πρόοδο. Και θα έλεγα ότι θα εγγραφεί στην ιστορία του ελληνικού πανεπιστημίου με μαύρα γράμματα».*

[177] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 23ης Αυγούστου 2011 (πρωί), σελ. 15410. Ομιλήτρια: Διαμαντοπούλου Ά. (ΠΑ.ΣΟ.Κ.)

[178] Όπ. π. σελ. 15413

- Ο νόμος φέρνει την υποβάθμιση των πανεπιστημίων, μετατρέποντας τα ιδρύματα σε *κέντρα μεταλυκειακής εκπαίδευσης*, ενώ παράλληλα μειώνεται ο χρόνος σπουδών, γεγονός που βλάπτει και τη μετέπειτα άσκηση ικανότητας επαγγέλματος.

- Ο νόμος ανοίγει τις πόρτες για την ιδιωτικοποίηση της παιδείας. Στην ουσία καταργεί το δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα της παιδείας, με το φόβο εισαγωγής διδάκτρων σε προπτυχιακό επίπεδο, με τη μη διανομή συγγραμμάτων, παρά μόνο ηλεκτρονικών συγγραμμάτων ή σημειώσεων και με την απώλεια περαιτέρω παροχών φοιτητικής μέριμνας. Εξάλλου, η χρηματοδότηση των ιδρυμάτων θα εξαρτάται και από την αξιολόγησή τους από την ανεξάρτητη αρχή, την ΑΔΙΠ.

- Επιπλέον χρηματοδότηση των ιδρυμάτων μπορεί να έρθει και από τις επώνυμες έδρες ή από τις συμπράξεις με τον επιχειρηματικό κόσμο. Αυτό θα οδηγήσει σε μείωση της κρατικής χρηματοδότησης.

- Η αξιολόγηση των καθηγητών θα γίνεται με μετρήσιμα κριτήρια και σύμφωνα με τις δημοσιεύσεις και όχι με ποιοτικά κριτήρια.

- Με τα Συμβούλια Διοίκησης παύονται οι εκλεγμένες διοικήσεις και είναι αντισυνταγματικά, καθώς καταπατούν την αυτοδιοίκηση των ιδρυμάτων. Τα μέλη ΔΕΠ δε θα συμμετέχουν ισότιμα στις πανεπιστημιακές διαδικασίες ενώ μειώνεται και η συμμετοχή των φοιτητών. *Στην ουσία, καταργείται η δημοκρατική νομιμοποίηση των οργάνων, ακυρώνεται η συμμετοχή των συνιστωσών της πανεπιστημιακής κοινότητας, στοιχεία που οδηγούν στη μετατροπή του Πανεπιστημίου σε Εταιρεία, μετακυλώντας το κόστος λειτουργίας του στην ελληνική οικογένεια.*[179]

Αντίθετη στη μεταρρύθμιση παρουσιάστηκε και η πρώην Υπουργός Μαριέττα Γιαννάκου, κρίνοντας το νόμο ως *«παρωδία εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης»*, εφόσον το μεγαλύτερο κομμάτι του νόμου είχε ήδη θεσμοθετηθεί από το Νόμο 3549/2007 και ως *«κενή περιεχομένου μεταρρύθμιση με ανομολόγητο σκοπό να μεταθέσει τις ευθύνες της πολιτείας στα Ιδρύματα»* συνεχίζοντας ότι *«οι νέοι μεταρρυθμιστές θεωρούν ότι η ανώτατη εκπαίδευση είναι χώρος ταχύρρυθμων προγραμμάτων βολέματος για όλους»*[180]. Η πρώην Υπουργός παιδείας εξέφρασε, επίσης, και τους φόβους της για μείωση της χρηματοδότησης στα Πανεπιστήμια:

---

[179] Παπαματθαίου Μάρνυ. **«Απέναντι» στις αλλαγές του υπουργείου τάχθηκαν οι πρυτάνεις: *Στην ανακοίνωσή τους κάνουν λόγο για Νόμο που θέλει «υποταγμένα ΑΕΙ».*** Το Βήμα, 4/7/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=409357&wordsinarticle

[180] Γιαννάκου, Μ. ***Παρωδία εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.*** Καθημερινή Ημερησία Πανελλαδική, σ.59 17/7/2011, στο: http://www.giannakou.gr/images/stories/PDFs/-%2017-07-11.pdf

«Σήμερα το νομοσχέδιο για τα ΑΕΙ δε συνοδεύεται από μια κοινή υπουργική απόφαση των υπουργείων Οικονομίας και Παιδείας και για διασφάλιση των πόρων και των θέσεων προσωπικού για τα ΑΕΙ. Είναι προφανές ότι λόγω της οικονομικής κρίσης απαιτείται εξορθολογισμός του σκέλους των δαπανών και περιστολές όπου πραγματικά χρειάζονται χωρίς να βλάπτουν την ποιότητα στην εκπαίδευση. Όμως η παιδεία στη χώρα μας εξακολουθεί, παρ' όλα όσα της καταμαρτυρούνται, να αποτελεί ουσιαστικό υποστηρικτικό μηχανισμό για την αναδιανομή του εισοδήματος και την κοινωνική κινητικότητα των πολιτών. Κάθε υποβάθμιση αυτού του παράγοντα αποτελεί πλήγμα εναντίον των πιο αδύναμων οικονομικά Ελλήνων».[181]

Μεγάλη πλειοψηφία πρυτάνεων και πανεπιστημιακών εξέφραζαν την αντίθεσή τους κατά του νόμου, πολλοί καθηγητές προχώρησαν σε απεργίες και στο κλείσιμο σχολών, ενώ πολλά ιδρύματα της χώρας άρχισαν να τελούν υπό κατάληψη[182]. Μάλιστα, τις κινητοποιήσεις και τις καταλήψεις στήριξαν τόσο η νεολαία του ΠΑΣΟΚ ΠΑΣΠ, με το επιχείρημα της κατάργησης της δωρεάν και δημόσιας παιδείας, όσο και της ΝΔ ΔΑΠ-ΝΔΦΚ, λόγω της συναίνεσης που έδειξαν στο κυβερνητικό νομοσχέδιο[183]. Μετά από πολυήμερες κινητοποιήσεις και τις καταλήψεις να γενικεύονται, το Υπουργείο Παιδείας προειδοποιούσε για τον κίνδυνο να χαθεί το ακαδημαϊκό εξάμηνο.[184] Παρά, ωστόσο, τις συνεχείς εκκλήσεις του Υπουργείου, η ένταση κορυφώθηκε και πολλά από τα ιδρύματα της χώρας καλούσαν τους πανεπιστημιακούς να μη συμμετάσχουν στις διαδικασίες για την ανάδειξη νέων οργάνων και ανέβαλαν τις εξεταστικές και την έναρξη των μαθημάτων.[185]

---

[181] Γιαννάκου, Μ. ***Φοβάμαι μείωση της χρηματοδότησης στα πανεπιστήμια.*** Ημερησία, σ. 41 6/8/2011, στο: http://www.giannakou.gr/images/stories/PDFs/-%2006-08-11.pdf

[182] Παπαματθαίου Μάρνυ. **Σε κλοιό καταλήψεων τα Πανεπιστήμια: *Πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο διοργανώνεται την Πέμπτη το μεσημέρι στα Προπύλαια.*** Το Βήμα, 31/8/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417162&wordsinarticle

[183] Ραβανός Άρης. **ΟΝΝΕΔ: Προετοιμάζει ανταρσία κατά ΝΔ στα ΑΕΙ και στα ΤΕΙ: *Μετά τη ΔΑΠ-ΝΔΦΚ και η νεολαία του κόμματος διαφωνεί με τη συναίνεση στον Νόμο Διαμαντοπούλου*.** Το Βήμα, 1/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=417343&wordsinarticle ; Σταυρόπουλος Λ. **Το «αντάρτικο» της ΠΑΣΠ και η «κληρονομιά» της 3ης Σεπτέμβρη: *Η φοιτητική παράταξη του ΠαΣοΚ «πήρε τ΄ όπλο της» κατά του νόμου-πλαισίου για την ανώτατη εκπαίδευση και διαμηνύει στην ηγεσία ότι «η ΠΑΣΠ ούτε καταργείται ούτε διαλύεται»*.** Το Βήμα, 11/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=418928&wordsinarticle

[184] Παπαματθαίου Μάρνυ. **Γενικές συνελεύσεις για νέες κινητοποιήσεις σε ΑΕΙ-ΤΕΙ: *Το ντόμινο καταλήψεων συνεχίζεται σε περισσότερες από 230 σχολές.*** Το Βήμα, 5/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417859&wordsinarticle ; Παπαματθαίου Μάρνυ. **Κινδυνεύει το ακαδημαϊκό εξάμηνο, προειδοποιεί το υπουργείο Παιδείας: *Με εγκύκλιο προς τα ΑΕΙ, υπενθυμίζει τις διατάξεις του νέου Νόμου-Πλαίσιο*.** Το Βήμα, 19/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/education/article/?aid=420390&wordsinarticle

[185] Παπαματθαίου Μάρνυ. **Διαμαντοπούλου κατά πρυτάνεων για τις καταλήψεις: *Είπε επίσης ότι πολλοί καθηγητές που συμφωνούν με τον νέο νόμο δεν μιλούν γιατί φοβούνται.*** Το Βήμα, 31/8/2011,

Το σκηνικό αυτό συνεχίστηκε στην Ανώτατη Εκπαίδευση και τους επόμενους μήνες, χωρίς να μπορούν να υπάρξουν συμβιβασμοί μεταξύ του Υπουργείου και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Στο μεταξύ, ο Νοέμβριος ήταν γεμάτος πολιτικές εξελίξεις, μετά την παραίτηση του Πρωθυπουργού και την ορκωμοσία ως νέου Πρωθυπουργού του Λουκά Παπαδήμου στις 11/11/2011, σε μια κυβέρνηση «εθνικής σωτηρίας» στην οποία συμμετείχαν τα κόμματα ΠΑΣΟΚ, ΝΔ και ΛΑΟΣ. Οι πολιτικές εξελίξεις και η έκρυθμη κατάσταση στην κοινωνία προδίδουν και το δύσκολο συγκείμενο, μέσα στο οποίο επιχειρήθηκε η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Το Μάρτιο του 2012 η κα Διαμαντοπούλου ανέλαβε το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας παραδίδοντας το «καυτό» Υπουργείο Παιδείας στο διακεκριμένο Έλληνα γλωσσολόγο και καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη. Μέχρι τότε, ο νόμος ακόμα δεν είχε εφαρμοστεί και σε κανένα από τα 24 Πανεπιστήμια της χώρας δεν είχε εκλεγεί το προβλεπόμενο Συμβούλιο Διοίκησης, ενώ μόνο 7 από τα 16 ΤΕΙ της χώρας είχαν εκλέξει Συμβούλια. Το Μάιο και τον Ιούνιο του 2012 η χώρα κινούνταν πάλι σε προεκλογικούς ρυθμούς με τον Υπουργό Παιδείας να δηλώνει:

> «*Η νέα Κυβέρνηση που θα προέλθει από τις επικείμενες εκλογές και η νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας πρέπει να βρει εδραιωμένο ένα κλίμα εμπιστοσύνης, συνεννόησης και συνεργασίας με τα πανεπιστήμια, ώστε να εφαρμοσθεί ο νόμος με όποιες βελτιώσεις και να επιλυθούν τα προβλήματα. Ούτε με απειλές ούτε με ανταρσία ούτε με αστυνομικές δυνάμεις μπορεί να εφαρμοσθεί ο νόμος στα πανεπιστήμια. Οι πανεπιστημιακές αρχές, αν τις εμπιστευθούμε, αν διαλεχθούμε μαζί τους και δι' αυτών με την πανεπιστημιακή κοινότητα μπορούν να επωμισθούν τις ευθύνες που τους ανήκουν για την εφαρμογή τού πανεπιστημιακού νόμου*»

και τους Πανεπιστημιακούς να είναι πλέον διατεθειμένοι να ξεκινήσουν και πάλι τις συζητήσεις με το Υπουργείο.[186]

στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417284&wordsinarticle ; Σπυρόπουλος Λάμπρος-Παπαματθαίου Μάρνυ. **Υπ. Παιδείας: Έκκληση για ανοιχτά πανεπιστήμια: ΑΠΘ προς καθηγητές: *«Μην συμμετέχετε στις διαδικασίες»*.** Το Βήμα, 2/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417578 ; Παπαματθαίου Μάρνυ. **Υπ. Παιδείας: Αν δεν σταματήσετε τις καταλήψεις, θα χάσετε το εξάμηνο: *Έστειλε νέα εγκύκλιο στα πανεπιστήμια, διαψεύδει ύποπτες συναλλαγές με σχολικά βιβλία, μειώνονται τα δίδακτρα στο ΕΑΠ.*** Το Βήμα, 18/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=420357

[186] Παπαματθαίου Μάρνυ. **Πλήρη εφαρμογή του νόμου-πλαίσιο για τα ΑΕΙ ζητεί το Μαξίμου: *Επικοινωνία Παπαδήμου-Μπαμπινιώτη μετά την απειλή του υπουργού για παραίτηση.*** Το Βήμα, 29/3/2012, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=450850

Γ' Μέρος

Στο Γ' Μέρος της παρούσας εργασίας θα προσπαθήσουμε να αντιστοιχίσουμε τη Στρατηγική 2020 με το Νόμο 4009/2011, όπως παρουσιάστηκαν νωρίτερα. Στη συνέχεια, θα παρακολουθήσουμε την πορεία του Νόμου 4009/2011 μέσα στα χρόνια, αλλά και τι ακολούθησε σε επίπεδο νομοθετημάτων ή εξαγγελιών για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση μέχρι σήμερα.

Αντιστοίχιση ευρωπαϊκού και ελληνικού εκπαιδευτικού λόγου

Στο σημείο αυτό θα πραγματοποιήσουμε και το σημαντικότερο κομμάτι της παρούσας έρευνας, που δεν είναι άλλο από την αντιστοίχιση της ελληνικής μεταρρυθμιστικής προσπάθειας του 2011 με τις βασικές κατευθυντήριες της Στρατηγικής 2020. Ακολουθεί, λοιπόν, ένας πίνακας όπου στην πρώτη στήλη παρουσιάζονται οι βασικές κατευθυντήριες της Στρατηγικής, ενώ στο δεύτερο οι αντίστοιχες διατάξεις του Νόμου 4009/2011 με τις οποίες ακολουθούνται ή όχι οι κατευθυντήριες.

Στρατηγική 2020	Νόμος 4009/2011
1. Στην Εισαγωγή της Ανακοίνωσης[187] τονίζεται η **μεγάλη σημασία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως μιας αναπτυξιακής πολιτικής:** *«...η εκπαίδευση, ειδικότερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση με τους δεσμούς της με την έρευνα και την καινοτομία, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ατομική και κοινωνική πρόοδο, καθώς και στην παροχή ανθρώπινου δυναμικού υψηλής ειδίκευσης και πολιτών με ευελιξία που η Ευρώπη χρειάζεται για να δημιουργήσει θέσεις εργασίας, οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι επομένως*	1. Η Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου Νόμου ξεκινάει ορίζοντας τη **μεγάλη σημασία της παιδείας και της ισχυρής Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως μεγάλης ελπίδας του *έθνους και της αναπτυξιακής της πολιτικής***: *«Η μεγάλη ελπίδα του έθνους και θεμέλιο ιστορικών επιτεύξεων του Ελληνικού λαού είναι η παιδεία. Η δομή, η οργάνωση σπουδών και ο διεθνής ρόλος των Α.Ε.Ι. αποτελούν τις βασικές, θεσμικές συνιστώσες για την ποιότητα και πρόοδο στην εκπαιδευτική και αναπτυξιακή φυσιογνωμία της χώρας».*

[187] Επιτροπή, 2011: 3

εταίροι ζωτικής σημασίας για την ολοκλήρωση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προωθήσει και να διατηρήσει την ανάπτυξη».	
2. Από την αρχή της Ανακοίνωσης καθορίζεται ξεκάθαρα **τι νοείται ως Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** στην ευρωπαϊκή πολιτική και ποια ιδρύματα περιλαμβάνει.	2. Στο Άρθρο 1 του Νόμου ξεκαθαρίζεται πως η Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς, τον πανεπιστημιακό και τον τεχνολογικό τομέα.
3. Η **διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους** αποτελεί για τη Στρατηγική 2020 ένα δεδομένο, εφόσον έχει τεθεί ως στόχος της Στρατηγικής της Μπολόνια από πολύ νωρίτερα.	3. Με το άρθρο 30 ορίζεται η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους για να αποφευχθεί η εθνική απομόνωση των ελληνικών Α.Ε.Ι.
4. Η **Διασφάλιση της Ποιότητας** αποτελεί για τη Στρατηγική ένα πολύ σημαντικό μέσο για την αμοιβαία εμπιστοσύνη, την ακαδημαϊκή αναγνώριση και την κινητικότητα.	4. Η Διασφάλιση της Ποιότητας στα ελληνικά Α.Ε.Ι., αν και νομοθετήθηκε με το νόμο 3374/2005, επανακαθορίζεται ώστε οι Α.ΔΙ.Π. να αποκτήσουν πιο ουσιαστικό χαρακτήρα, ώστε παράλληλα να μπορούν να πιστοποιούν δεξιότητες και προσόντα.
5. Η **χρηματοδότηση** των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εξαρτάται από την αυτονομία αυτών, και συνδέεται άρρηκτα με έννοιες όπως η αποτελεσματική διακυβέρνηση, η αριστεία, η ποιότητα, με σκοπό και την προσέλκυση άλλων πόρων πέραν της δημόσιας χρηματοδότησης. Ο μέσος όρος επένδυσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην ΕΕ είναι χαμηλός, όμως πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι οι επενδύσεις στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση	5. Η χρηματοδότηση των ιδρυμάτων έγκειται στο τρίγωνο **αναπτυξιακός προγραμματικός σχεδιασμός των ιδρυμάτων-αξιολόγηση-χρηματοδότηση**. Η χρηματοδότηση μπορεί να ενισχυθεί και από άλλους πόρους, πέραν του κράτους, ενώ επιβραβεύονται τα ιδρύματα με επιπλέον χρηματοδότηση όταν επιτυγχάνουν τους στόχους του σχεδιασμού τους ή ερευνητικούς στόχους.

αποτελούν μια ουσιαστική και βιώσιμη, «έξυπνη» πολιτική των κρατών.	
6. Η **αριστεία** αποτελεί έννοια ουσιαστικής και καθοριστικής σημασίας για τα τριτοβάθμια ιδρύματα της Ένωσης, ίσως η σημαντικότερη έννοια που αφορά όλους τους τομείς ανάπτυξης των ιδρυμάτων που συνδέεται άρρηκτα και με όλους τους επιμέρους στόχους και προσδίδει ιδιαίτερο προφίλ/φυσιογνωμία στα ιδρύματα: *Η Ευρώπη χρειάζεται ευρεία ποικιλία ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το καθένα από τα οποία πρέπει να επιδιώκει την αριστεία στο πλαίσιο της αποστολής του και των στρατηγικών προτεραιοτήτων του.*[188]	6. Η αριστεία αποτελεί έννοια κλειδί για το μέλλον των ελληνικών ιδρυμάτων, όπως τονίζεται τόσο στις προεκλογικές εξαγγελίες της κυβέρνησης όσο και στον ψηφισθέντα νόμο. Η διαφάνεια και η ποιότητα των ιδρυμάτων εξασφαλίζουν την αριστεία, η αποτελεσματική διοίκηση και η χρηματοδότηση των ιδρυμάτων συνδέεται με την αριστεία, το διδακτικό προσωπικό και οι σπουδαστές επιβραβεύονται για τα αποτελέσματά τους, ενώ η ερευνητική δραστηριότητα, η ένταση της κινητικότητας και η διεθνοποίηση είναι δείγματα αριστείας.
7. Η **επιβράβευση ιδρυμάτων, των καθηγητών και του διδακτικού προσωπικού** είναι ουσιώδης για τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας των ιδρυμάτων. Άλλωστε, σε έναν ευρωπαϊκό χώρο που επιζητάται η αριστεία, η συνεχής επιβράβευση αποτελεί σημαντικό **κίνητρο** για τη συνεχή βελτίωση και την προαγωγή της ερευνητικής και διδακτικής αριστείας, επενδύοντας με αυτόν τον τρόπο στη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη του προσωπικού τους αλλά και στην ανάπτυξη αναδυόμενων κλάδων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως *«Η μεταρρύθμιση και ο εκσυγχρονισμός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης εξαρτάται από τις ικανότητες και τα κίνητρα εκπαιδευτικών και ερευνητών… Η βελτίωση*	7. Με τα άρθρα 21 και 22 προβλέπεται μια καινοτόμος διάταξη για την αξιολόγηση των καθηγητών και του διδακτικού προσωπικού με μετρήσιμα κριτήρια. Η αναγνώριση και η επιβράβευση των καλύτερων με πρόσθετες παροχές ή με χρηματικά βραβεία αποτελεί από μόνο του κίνητρο για συνεχή βελτίωση στο κυνήγι της αναγνώρισης. Με τις παρούσες διατάξεις προβλέπεται ότι θα τονωθεί η εκπαιδευτική και ερευνητική πρωτοβουλία των καθηγητών, ώστε να επιτύχουν τη συνεχή επιβράβευση.

[188] Επιτροπή, 2011: 4

των συνθηκών εργασίας, καθώς και οι διαφανείς και δίκαιες διαδικασίες πρόσληψης, η καλύτερη αρχική και συνεχής επαγγελματικής εξέλιξη και η καλύτερη αναγνώριση και επιβράβευση της διδακτικής και ερευνητικής αριστείας είναι ουσιώδους σημασίας για να διασφαλιστεί ότι η Ευρώπη παράγει, προσελκύει και διατηρεί την υψηλή ποιότητα του ακαδημαϊκού προσωπικού που χρειάζεται».	
8. Η **διεθνοποίηση** των ιδρυμάτων αποτελεί από μόνη της μια ξεχωριστή στρατηγική για την Ένωση. Το άνοιγμα των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων προς όλον τον κόσμο θα φέρει καλύτερες συνεργασίες και διεθνή αναγνώριση, με αποτέλεσμα και την ενίσχυση της κινητικότητας, την προσέγγιση στον ευρωπαϊκό χώρο ταλέντων από όλον τον κόσμο, και φυσικά ένταση της ερευνητικής δραστηριότητας και της καινοτομίας.	8. Η διεθνοποίηση αποτελεί για το Ν. 4009/2007 έναν από τους κύριους σκοπούς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δεν είναι τυχαία άλλωστε η επιλογή εισαγωγής της έννοιας της διεθνοποίησης στον τίτλο του εν λόγω νόμου και η αφιέρωση εφτά άρθρων που αναφέρονται σε αυτήν (Άρθρα 40-46). Η έννοια της διεθνοποίησης διαχέεται και συνδέεται με πολλούς άλλους στόχους, όπως διαφάνεια, κινητικότητα, προσέλκυση σπουδαστών, αναγνώριση, αριστεία.
9. Η **κινητικότητα** συνδέεται άμεσα με τη διεθνοποίηση των ιδρυμάτων και την επίτευξη της αριστείας. Αφορά όλα τα πρόσωπα που συνθέτουν το προφίλ του ιδρύματος: διδάσκοντες, λοιπό προσωπικό, φοιτητές και φοιτήτριες. Η κινητικότητα διευκολύνει την έρευνα, συμβάλλει στη διεθνοποίηση των ιδρυμάτων με την προσέλκυση ταλέντων από όλον τον κόσμο, ενώ πρωτευούσης σημασίας κρίνεται η άρση όλων των εμποδίων για την κινητικότητα, όπως η αμοιβαία αναγνώριση προσόντων και πτυχίων.	9. Ολόκληρος ο νόμος διέπεται από την αύξηση της κινητικότητας, ήδη από τις προεκλογικές εξαγγελίες της κυβέρνησης. Οι διατάξεις του νόμου προωθούν την κινητικότητα διδασκόντων και σπουδαστών (π.χ. Άρθρα 16, 26, 30, 32, όπως και τα άρθρα που αφορούν τη διεθνοποίηση των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων). Η διάρθρωση των σπουδών σε τρεις κύκλους και η αναδιοργάνωση των προγραμμάτων σπουδών έχουν σκοπό στην αναγνώριση των διπλωμάτων, σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων, στη διεθνοποίηση, την

	προσέλκυση φοιτητών και συνεπώς στην κινητικότητα.
10. Η Ευρώπη έχει ανάγκη από αύξηση του μορφωτικού επιπέδου των πολιτών της και του αριθμού των πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τονίζεται ρητώς η ανάπτυξη νέων τρόπων παροχής εκπαίδευσης και **η προσέλκυση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ευρύτερης ομάδας της κοινωνίας.**	10. Ο νόμος δίνει σαφή ευελιξία για τη διεύρυνση του αριθμού των πτυχιούχων, αλλά και την ανάπτυξη και εξέλιξη των δυνατοτήτων, δεξιοτήτων και προσόντων τους. Χαρακτηριστικό αποτελεί το Άρθρο 7 (Παράγραφος 5), στο οποίο προβλέπεται η δημιουργία διακριτής Σχολής Διά Βίου Μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά και η ρύθμιση για τη δυνατότητα μερικής φοίτησης (Άρθρα 33, 36).
11. Αντίστοιχης σημασίας είναι και **η κοινωνική διάσταση στην εκπαίδευση,** η οποία εισήχθη ήδη από τη Διαδικασία της Μπολόνια και προωθείται και μέσα από τη Στρατηγική 2020. Η Ευρώπη χρειάζεται περισσότερους πτυχιούχους και ερευνητές, ως εκ τούτου περισσότερη γνώση, εξειδίκευση και καλύτερης ποιότητας εργαζομένους. Ως εκ τούτου, *η Ευρώπη πρέπει να προσελκύσει μια ευρύτερη ομάδα της κοινωνίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτουσών και ευάλωτων ομάδων, και να διαθέσει τους πόρους για να αντιμετωπίσει αυτή την πρόκληση.* Την αποστολή αυτή αναλαμβάνει, μάλιστα, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το οποίο επιδιώκει να αυξήσει τη συμμετοχή και την επιτυχία των υποεκπροσωπούμενων ομάδων.	11. Με το Άρθρο 7, παράγραφος 5, προβλέφθηκε η δημιουργία Σχολής Διά Βίου Μάθησης και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, με σκοπό να δοθεί η δυνατότητα μόρφωσης σε ανθρώπους όλων των ηλικιών και όλων των περιοχών, προβλέφθηκε όμως και η δυνατότητα μερικής φοίτησης, με το άρθρο 30, παράγραφος 2, αλλά και με τα άρθρα 33 και 36. Παράλληλα, στα άρθρα 51, 52 και 53 προβλέπονται υπηρεσίες για την υποστήριξη του συνόλου των φοιτητών και των φοιτητριών, όπως συμβουλευτικές υπηρεσίες, φοιτητική μέριμνα και υγειονομική περίθαλψη, δωρεάν σίτιση ανάλογα με την ατομική και οικογενειακή οικονομική τους κατάσταση, μετακινήσεις, υποτροφίες, ανταποδοτικές υποτροφίες, όπως και άτοκα εκπαιδευτικά δάνεια, στο άρθρο 54.
12. Αντίστοιχα, στην Ανακοίνωση με σαφήνεια αναφέρεται η ανάγκη για ***αύξηση***	12. Ο μετρήσιμος αυτός στόχος για την τριτοβάθμια εκπαίδευση διαφοροποιήθηκε

του αριθμού των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, επειδή λόγω της δημογραφικής γήρανσης *η ομάδα των αποφοίτων του σχολείου, από την οποία κατά παράδοση η τριτοβάθμια εκπαίδευση προσλαμβάνει σπουδαστές, συρρικνώνεται.* Ο στόχος αυτός ποσοτικοποιήθηκε: *Ως το 2020 το 40% των ατόμων ηλικίας 30-34 χρόνων θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση ή αντίστοιχες σπουδές.*	από κράτος σε κράτος, με την Ελλάδα να θέτει ως στόχο το 32% των νέων ως το 2020 να κατέχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η ελληνική κυβέρνηση, με σκοπό την επίτευξη του στόχου αυτού, πήρε μια σειρά μέτρων, τα οποία αφορούσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπως τον εκσυγχρονισμό του συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάργηση της βάσης του 10, η οποία θεσπίστηκε τα προηγούμενα χρόνια, καθώς και ψηφιακά συγγράμματα για μαθητές και μαθήτριες για την επιτυχία στις πανελλαδικές εξετάσεις.[189]
13. Η σχέση της **οικονομικής ανάπτυξης και της έντασης της απασχόλησης** με την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι άρρηκτη, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από τον τίτλο της Ανακοίνωσης *«Στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης – ένα θεματολόγιο για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης».* Η έννοια της απασχόλησης διέπει όλη την Ανακοίνωση, λόγω της κατάστασης	13. Η μεταρρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης κρίνεται αναγκαία, εφόσον λειτουργεί με γνώμονα την *ευρύτατη δυνατή αξιοποίηση της προστιθέμενης αξίας της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα,* με σκοπό τη δημιουργία της κοινωνίας της γνώσης, την ένταση της εξωστρέφειας, της καινοτομίας, των ευκαιριών, της ποιότητας και της αριστείας. Αν και στο νόμο δε γίνεται σαφής αναφορά για τη σχέση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την οικονομία και την

[189] Συγκεκριμένα, στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014 (σελ. 44 στο: https://www.espa.gr/elibrary/E9niko_Programma_Metarru9misewn_2011_14.pdf), όπως δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 2011 από την ελληνική κυβέρνηση, αναφέρεται: *«Όσον αφορά στην επίτευξη του στόχου για ποσοστό τουλάχιστον 32% της νέα γενιάς με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα ακόλουθα μέτρα θα πρέπει να αναφερθούν:*

- *Προγραμματίζεται ο εκσυγχρονισμός του συστήματος εισαγωγής των σπουδαστών στην ανώτατη εκπαίδευση. Στόχος έχει την αντικειμενική αξιολόγηση των υποψηφίων και την ορθολογικότερη κατανομή στις Σχολές και τα Τμήματα, καθώς και τη διευκόλυνση έγκαιρης ολοκλήρωσης των σπουδών τους.*
- *Δεν υπάρχει απαίτηση για την επίτευξη της βάσης στις πανελλαδικές εξετάσεις για την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με στόχο να καλύπτονται πλήρως όλες οι διαθέσιμες θέσεις στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) και στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.*
- *Αναπτύσσονται ψηφιακά συγγράμματα ως βοήθεια για τους μαθητές ώστε να επιτύχουν στην πανελλαδικές εξετάσεις και να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση».*

Φαίνεται πως η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε να ακολουθήσει μεταρρυθμίσεις «πατώντας» πάνω στις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες, όπως φανερώνει το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, αλλά και οι συνεχείς επικλήσεις στους ευρωπαϊκούς στόχους.

που επικρατεί στην Ευρώπη, και η τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί υγιή επιλογή για την έντασή της.	απασχόληση, ωστόσο ο *λόγος* που συνοδεύει το νόμο και την αιτιολογική έκθεση υιοθετεί όρους της οικονομίας και της επιχειρηματικότητας, οι οποίοι συνυποδηλώνουν το ρόλο που μπορεί να παίξει αυτή στην ανάπτυξη της χώρας.
14. Η **Έρευνα** αποτελεί ίσως τη δυναμικότερη συνιστώσα της ανάπτυξης και της καινοτομίας, καθώς *οι ερευνητές είναι αυτοί που θα προετοιμάσουν το έδαφος για τις βιομηχανίες του μέλλοντος*. Η ανάπτυξη της έρευνας προϋποθέτει περισσότερους πτυχιούχους, περισσότερους εισακτέους στα ιδρύματα, μεγάλη οικονομική υποστήριξη, αλλά και ανάπτυξη εθνικών πλαισίων προσόντων. Η ανάπτυξη της έρευνας, ουσιαστικά, και η αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων της εξαρτάται από όλα τα ζητήματα που ήδη τέθηκαν παραπάνω.	14. Σύμφωνα με την Υπουργό και τις συζητήσεις στη Βουλή, επρόκειτο *να* ακολουθήσει άλλος νόμος για την έρευνα. Παράλληλα, ωστόσο, στον ίδιο νόμο προβλεπόταν η αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων με διάφορους τρόπους, στο άρθρο 46 η θέσπιση του εθνικού πλαισίου προσόντων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση· στο άρθρο 58 ορίζονται τα νομικά πρόσωπα για τη διαχείρισης της περιουσίας και των κονδυλίων έρευνας στα ΑΕΙ, για τη διαχείριση ερευνητικών και τεχνολογικών ή αναπτυξιακών προγραμμάτων ή την παραγωγή προϊόντων. Η έρευνα είναι μια έννοια η οποία κατά κύριο λόγο συνδέεται με την καινοτομία και μαζί διέπουν όλον τον παρόντα νόμο. Παράλληλα, στον τομέα της Έρευνας και Τεχνολογίας διαμορφώθηκε και υλοποιήθηκε μια νέα πολιτική. *Συγκροτήθηκε το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας με την συμμετοχή διεθνώς καταξιωμένων Ελλήνων επιστημόνων από την Ελλάδα και το εξωτερικό με καθοριστική συμβολή στη διαμόρφωση και υλοποίηση των επιμέρους πολιτικών και δράσεων.*[190]

[190] Από το site της Υπουργού σχετικά με τον απολογισμό της ως Υπουργού Παιδείας την περίοδο 2009-2012: http://www.diamantopoulou.gr/portal/index.php/blog/2009-2012/657-657-ministry-education

15. Η ΕΕ προτείνει την καλύτερη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων των ΤΠΕ *«Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ευέλικτες και καινοτόμες προσεγγίσεις μάθησης και μεθόδων εκπαίδευσης… Ένας βασικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτό, σύμφωνα με το* ***ψηφιακό θεματολόγιο της ΕΕ,*** *είναι να αξιοποιηθούν τα μετασχηματιστικά οφέλη των ΤΠΕ και των λοιπών νέων τεχνολογιών»*	15. Η διευρυμένη χρήση των ΤΠΕ ανήκε εν γένει στις προτεραιότητες της κυβέρνησης Παπανδρέου, με τη γνωστή φράση «ηλεκτρονική διακυβέρνηση». Στοιχεία ηλεκτρονικής διακυβέρνησης παρατηρούνται, φυσικά, και στον εν λόγω νόμο, με την πρόβλεψη για την ηλεκτρονική διεξαγωγή εκλογών στο άρθρο 49 και τη διανομή των συγγραμμάτων στο άρθρο 37, όπως ηλεκτρονικά συγγράμματα, βιβλία και σημειώσεις, ανάρτηση στο διαδίκτυο των παραδόσεων των μαθημάτων ή ενίσχυση των βιβλιοθηκών. Ωστόσο, υπάρχουν αμφιβολίες αν αυτή η διάταξη οφείλεται στη διάθεση εκσυγχρονισμού των μέσων διδασκαλίας και πρόσβασης στη γνώση ή αποκλειστικά εξορθολογισμού των εξόδων. Οι οικονομικές συγκυρίες το 2011 επέβαλλαν ένα οικονομικό «συμμάζεμα», τη στιγμή που το κόστος της διανομής των συγγραμμάτων ετησίως έφτανε τα 2 δις ευρώ[191]. Αντίστοιχο μέτρο συμμαζέματος αποτελεί και η επιλογή της θεσμοθέτησης του ν+2 έτη σπουδών για φοιτητές και φοιτήτριες, στα πλαίσια της **ορθολογικής διαχείρισης των πόρων.** Εύλογος απορία, λοιπόν, αποτελεί το αν οι κρατούσες οικονομικές συνθήκες στη χώρα μας επιβάλλουν κάποια στιγμή διανομή αποκλειστικά ηλεκτρονικών συγγραμμάτων ή επιβολή διδάκτρων για τη συνέχιση των σπουδών, καταργώντας εμμέσως και σταδιακά

[191] Όπως ανέφερε η ίδια η Υπουργός (Πρακτικά Βουλής, συζήτηση 24ης Αυγούστου 2011, σελ. 15757)

	τη συνταγματική επιταγή για παροχή δωρεάν παιδείας.[192]
16. Η **χρηματοδότηση** είναι από τα βασικότερα σημεία τα οποία πρέπει να προσεχθούν κατά την υλοποίηση της Στρατηγικής 2020 για την επιτυχία της, καθώς η επένδυση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ΕΕ είναι πολύ χαμηλή, συγκριτικά με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. *Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» προβάλλει την ανάγκη προστασίας των τομέων εκπαίδευσης και έρευνας που ενισχύουν την ανάπτυξη κατά την ιεράρχηση των δημόσιων δαπανών.* Γι' αυτό και ενεργοποιήθηκαν τρεις βασικοί μηχανισμοί χρηματοδότησης: η Εκπαίδευση Ευρώπη, ο Ορίζοντας 2020 και οι χρηματοδοτήσεις από το ΕΚΤ και το ΕΤΠΑ. Προτείνεται, παράλληλα, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες *διευκόλυνση της πρόσβασης σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης δημόσιων πόρων για την προσέλκυση ιδιωτικών, καθώς και δημοσίων επενδύσεων (για παράδειγμα, προσφεύγοντας στη συγχρηματοδότηση*).	16. Πρόθεση της κυβέρνησης Παπανδρέου, σύμφωνα με τις προεκλογικές δεσμεύσεις της, ήταν η μεγάλη επένδυση στην παιδεία με χρηματοδότηση 5% και σταδιακή αύξηση της χρηματοδότησης στην έρευνα, ώστε να φτάσει το 2% επί του ΑΕΠ. Ωστόσο, αυτό δεν έγινε ούτε είναι γνωστό αν μπορούσε να είναι εφικτό. Πέραν όμως της ρητορικής ή του δυνατού για τη δύσκολη εκείνη ιστορική συγκυρία, επί του πρακτέου στο νόμο, μεταξύ των πηγών χρηματοδότησης, ορίζονταν στο άρθρο 56: *α) η κρατική επιχορήγηση, β) οι πρόσοδοι που προέρχονται από την αξιοποίηση της περιουσίας τους, γ) χρηματοδοτήσεις από οποιαδήποτε πηγή που σχετίζονται με την επιστημονική έρευνα, την ανάπτυξη και την επιστημονική μελέτη, δ) δωρεές, κληρονομιές και κληροδοσίες και ε) πόροι από κάθε άλλη πηγή*. Παράλληλα, έσοδα θα μπορούσαν να έχουν τα ιδρύματα από τις επώνυμες έδρες ή από οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα. Η χρηματοδότηση προβλεπόταν να γίνεται με βάση τον τετραετή αναπτυξιακό προγραμματισμό, με βάση το τρίγωνο

[192] Στην ειδική έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (σελ. 869 της Αιτιολογικής Έκθεσης) επισημαίνονται τα οικονομικά αποτελέσματα του του νόμου, σύμφωνα με τα οποία πέρα από τις δαπάνες, αναφέρεται και η εξοικονόμηση δαπάνης που γίνεται σύμφωνα με κάποια άρθρα (άρθρο 10, παράγραφος 1; Άρθρο 26, παρ. 3; Άρθρο 30, παρ. 2γ; άρθρο 37, παρ. 1; Άρθρο 43, παρ. 4; Άρθρο 67, παρ. 8). Η πρόβλεψη αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς στις δύσκολες οικονομικές συγκυρίες προέκυψε η ανάγκη μεγάλου οικονομικού συμμαζέματος, παρά τις εξαγγελίες της κυβέρνησης για 5% χρηματοδότηση στην παιδεία. Εξοικονόμηση χρημάτων προβλεπόταν μεταξύ άλλων από τη διάθεση ηλεκτρονικών σημειώσεων (20 εκατομ. ευρώ), επιβολή διδάκτρων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθιέρωση τριετών ή διετών προγραμμάτων σπουδών και άλλων, θέτοντας ερωτήματα στο εάν υποβαθμίζεται το παρεχόμενο περιεχόμενο των σπουδών για χάρη του εξορθολογισμού και της εξοικονόμησης χρημάτων και αν τελικά η ευελιξία στις σπουδές δίνει πτυχία αναγνωρισμένα και με αξία ή απλώς πιστοποιητικά αναλώσιμα και βασισμένα στις συνεχώς ανανεούμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας. (Βλ. Νόμος 4009/2011, σελ. 869: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/d-diaei-eis.pdf)

	αναπτυξιακός προγραμματισμός-αξιολόγηση-χρηματοδότηση, το οποίο συναντάται και στον προηγούμενο νόμο-πλαίσιο 3549/2007.
17. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες ορίζεται πως τα κράτη πρέπει να συμβάλλουν στην: *Υποστήριξη της ανάδειξης στελεχών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με στρατηγικές ικανότητες και υψηλό επαγγελματισμό και μέριμνα να διαθέτουν τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης την αυτονομία να καθορίζουν τη στρατηγική κατεύθυνσή τους, να διαχειρίζονται τις ροές εσόδων, να ανταμείβουν τις επιδόσεις για να προσελκύουν όσο το δυνατόν καλύτερο διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό, να καθορίζουν τις πολιτικές εισαγωγής των σπουδαστών και να εισάγουν νέα προγράμματα σπουδών.*	17. Πλήρης αυτοδιοίκηση ορίζεται και στο νόμο, και συγκεκριμένα στο Άρθρο 8, το οποίο φέρνει μια νέα δομή διοίκησης των Πανεπιστημίων και μετατόπιση των αρμοδιοτήτων στα Συμβούλια Διοίκησης, τα οποία επωμίζονται αρμοδιότητες στρατηγικού σχεδιασμού των ιδρυμάτων και ελέγχου των υπόλοιπων οργάνων. Σύμφωνα με το πιο επίμαχο άρθρο του Νόμου, για το οποίο γεννήθηκαν όλες οι διαμάχες εντός της ελληνικής κοινωνίας, το Συμβούλιο έχει υπερ-αρμοδιότητες και μεταξύ των άλλων *καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις του Ιδρύματος, το στρατηγικό πλαίσιο ανάπτυξης και διαμόρφωσης του της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του, εγκρίνει τον προϋπολογισμό και εκλέγει τον πρύτανη …και, με αυτόν τον τρόπο, αποτελεί ένα αποτελεσματικό όργανο εποπτείας και λογοδοσίας σε αυτό των λοιπών οργάνων κάθε ιδρύματος.*

Γίνεται αντιληπτή, λοιπόν, η προσπάθεια που έγινε ώστε να ακολουθηθεί το ευρωπαϊκό πρόταγμα για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και όχι απλώς να γίνει μια μεταρρύθμιση που θα ανατρέψει τις προηγούμενες, στα πλαίσια μεταρρύθμισης-αντιμεταρρύθμισης. Ακόμα και στο πιο επίμαχο άρθρο του Νόμου, το άρθρο 8, αναφορικά με τα Συμβούλια Διοίκησης, η Υπουργός προσπαθεί να ακολουθήσει τα ευρωπαϊκά δεδομένα, χωρίς να υπολογίζει ούτε το πολιτικό κόστος ούτε τις αντιδράσεις. Συγκεκριμένα:

> *«Σήμερα, κύριε Παυλόπουλε, υπάρχει το δίκτυο ΕΥΡΥΔΙΚΗ. Θα καταθέσω στα Πρακτικά… το τι επικρατεί στην Ευρώπη και όχι στην Αμερική. Στην Ευρώπη, λοιπόν, είκοσι δύο από τις είκοσι επτά χώρες πέρυσι τον Ιούλιο [2010] και είκοσι πέντε από τις είκοσι επτά χώρες φέτος έχουν το*

μοντέλο του Συμβουλίου της Συγκλήτου και του Πρύτανη. Προσέξτε σας παρακαλώ το νούμερο, είκοσι πέντε στις είκοσι επτά. Η τελευταία χώρα που έχει τώρα σε εξέλιξη τη μεταρρύθμιση και θέτει το θέμα του Συμβουλίου είναι η Ιταλία. Ο λόγος που υπάρχει αυτή η αλλαγή του μοντέλου πανεπιστημίων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εάν ανατρέξετε στην Ευρωπαϊκή Ένωση που γίνεται η ανάλυση του μοντέλου του πανεπιστημίου και της διοίκησής του, γίνεται σαφές ότι στη πάροδο του χρόνου φαίνεται ότι το μοντέλο στο οποίο ο πρύτανης πρέπει να συνδυάζει ακαδημαϊκή και διοικητική ικανότητα και ευθύνη, αλλάζει ως προς τον τρόπο επιλογής του. Και φαίνεται ότι η αποτύπωση του μοντέλου της ψηφοφορίας με την κλασική λογική που είχαμε, δεν υπάρχει πια σε όλες αυτές τις χώρες. Το αποτυπώνουμε; Όχι. Κάθε μία από τις χώρες έχει το δικό της μοντέλο, έχει το δικό της Σύνταγμα, έχει τη δική της ιστορία. Δεν σημαίνει όμως ότι εμείς ως χώρα δεν μπορούμε και δεν πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν μας τι γίνεται στον κόσμο».[193]

Αντίστοιχη άποψη παρουσιάζει και ο κος Τόλκας[194]:

«Ο Νόμος ακολούθησε το προεκλογικό μας πρόγραμμα [του ΠΑ.ΣΟ.Κ.] και όχι κάποια μνημονιακή υποχρέωση όπως προσπάθησαν να το προβάλλουν όλοι τότε. Ακολουθήσαμε όμως και όλες τις διεθνείς πρακτικές και προτεραιότητες. Τόσο την ατζέντα 2020 όσο και τα κείμενα με τα συμπεράσματα και τα εργαλεία του ΟΟΣΑ και του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Επίσης μελετήσαμε και αντλήσαμε καλές πρακτικές από εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών και σας θυμίζω ότι έγινε και ένας διάλογος ευρύτατος που παρόμοιός του δεν είχε ξαναγίνει με όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία της χώρας φορείς. Τέλος ήταν σε πλήρη και εντατική λειτουργία το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και η Διαρκής Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής».

[193] Πρακτικά Βουλής, συζήτηση 23ης Αυγούστου 2011 (απόγευμα), σελ. 15668. Ομιλήτρια: Διαμαντοπούλου Ά. (ΠΑ.ΣΟ.Κ.)
[194] Βλ. Παράρτημα 4, Ερώτηση 9

Το σημαντικότερο όμως είναι πως ο παρών νόμος άνοιξε νέα σελίδα για την εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας, καθώς ο ευρωπαϊκός εκπαιδευτικός λόγος έγινε κεκτημένο του νομοθέτη/της νομοθέτριας και υιοθετήθηκαν οι ευρωπαϊκές κατευθυντήριες, ώστε όχι μόνο να επιτευχθούν οι αναμενόμενοι στόχοι για την Ελλάδα του 2020, αλλά και να αποκτήσουν τα ελληνικά ιδρύματα διεθνή αέρα. Αυτό φαίνεται και από το λόγο που υιοθετείται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου. Η *Ελλάδα* είναι δυνατή να πρωτοπορήσει στον 21ο αιώνα και εμφανίζεται με φράσεις που «στολίζουν» τον ευρωπαϊκό λόγο: *Με βάση το πολιτικό πρόταγμα των αξιών και της γνώσης για την Ελλάδα του 21ου αιώνα· για την Ελλάδα της εξωστρέφειας, της καινοτομίας, των ευκαιριών, της ποιότητας και της αριστείας...* Καταλυτικό ρόλο γι' αυτήν την *Ελλάδα* θα παίξουν φυσικά τα Α.Ε.Ι. και τα Τ.Ε.Ι., τα οποία αποτελούν και τη *μεγάλη ελπίδα του έθνους* και χρησιμοποιούνται τις περισσότερες φορές ως υποκείμενα στις προτάσεις. Από την άλλη, η *Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Ένωση ή η Επιτροπή* δεν αναφέρονται καμία φορά ούτε σχετικά με τις κρατούσες ευρωπαϊκές συνθήκες στην εκπαίδευση ούτε φυσικά ως υποκείμενα των δράσεων. Μόνο αναφέρεται πως *για την κατάρτιση της [εθνικής στρατηγικής] λαμβάνονται υπόψιν οι δράσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της εθνικής και ευρωπαϊκής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση και την έρευνα.* Επίσης, 12 φορές περίπου αναφέρεται και ο *Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης*, ως το πλαίσιο με το οποίο προσπαθεί να εναρμονιστεί η Ελλάδα και τα ελληνικά ιδρύματα, για να μπορέσει να ακολουθήσει τις εξελίξεις στην *ευρωπαϊκή κινητικότητα, τα ευρωπαϊκά προγράμματα και το ευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων*. Συνεπαγωγικά, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως δεν είναι η Ευρώπη ή η Επιτροπή που επιβάλλουν πολιτικές τις οποίες αναγκάζεται η Ελλάδα να ακολουθήσει, αλλά αντιθέτως, δεδομένου του ευρωπαϊκού τοπίου και γνωρίζοντας τις ευρωπαϊκές και διεθνείς εξελίξεις, η Ελλάδα είναι αυτή που σχεδιάζει το νόμο, σύμφωνα με τον οποίον τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ γίνονται υποκείμενα δράσεων, φορείς καινοτομίας, ελκυστικότητας, ανταγωνιστικότητας και σύγκλισης και τελικά θα πρωταγωνιστήσουν.

Το προφίλ της Υπουργού

Η συνάφεια του Νόμου 4009/11 αλλά και του κυρίαρχου εκπαιδευτικού λόγου που τον συνοδεύει με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές πολιτικές και ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό λόγο δεν είναι τυχαία. Μεγάλο ρόλο, σαφώς, παίζει και η ευρωπαϊκή εμπειρία της Υπουργού, εφόσον διετέλεσε Ευρωπαία Επίτροπος στον τομέα της «Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων» από το 1999 έως το 2004. Η ίδια αποκόμισε μεγάλη και ουσιαστική εμπειρία, ενώ όπως δήλωσε και η ίδια:

> *«Τον Ιούνιο του 1999 ο Κώστας Σημίτης ανακοίνωσε ότι με επέλεξε ως την επόμενη Ελληνίδα επίτροπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τον Ιούλιο ο Ρομάνο Πρόντι*

ανακοίνωσε ότι θα μου ανέθετε το χαρτοφυλάκιο της Απασχόλησης και των Κοινωνικών Υποθέσεων. Η επιλογή ήταν τολμηρή. Ήμουν η νεότερη επίτροπος, με μικρή υπουργική θητεία και βουλευτής επαρχίας. Η πρόκληση ήταν τεράστια. Η εμπιστοσύνη του Πρωθυπουργού και η ευθύνη απέναντι στη χώρα μου, στο κόμμα μου αλλά και στο φύλο μου με γέμιζαν άγχος και φόβο (για να μην πω πανικό), αλλά και με πείσμα, πάθος και όρεξη γι' αυτή τη μεγάλη πρόκληση.

Η εμπειρία του επιτρόπου δύσκολα συγκρίνεται με άλλη πολιτική εμπειρία. Σε μια πενταετία, και λόγω του συγκεκριμένου χαρτοφυλακίου, «ταξίδεψα» στα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα 25 χωρών. Συνομίλησα και διαπραγματεύτηκα με 25 κυβερνήσεις και ήρθα σε επαφή με εργοδότες, εργαζομένους και μη κυβερνητικές οργανώσεις των κοινωνικών χώρων σε όλες αυτές τις χώρες.

Πίστεψα βαθύτατα στο ευρωπαϊκό όραμα και στην ανάγκη της ευρωπαϊκής πολιτικής ενοποίησης. Κατανόησα, θαύμασα και διδάχτηκα από τα επιτεύγματα όλων των λαών στον αγώνα τους για δημοκρατία και κοινωνική ευημερία. Αγάπησα τη χώρα μας και το λαό μας πιο βαθιά, πιο ειλικρινά, πιο αυτοκριτικά. Αναγνώρισα καθαρά τις αδυναμίες και τις υπερβολές μας. Αισθάνθηκα υπερήφανη για τις δυνάμεις και τα επιτεύγματά μας. Έμαθα να βλέπω τον κόσμο με τα μάτια της Ελλάδας και την Ελλάδα με τα μάτια του κόσμου.

Σε αυτά τα πέντε χρόνια είχα την τύχη να συμμετάσχω ενεργά σε μείζονα γεγονότα και να συμμετέχω στη διαμόρφωση σημαντικών ευρωπαϊκών πολιτικών -από την εφαρμογή του ευρώ μέχρι και το τεράστιο εγχείρημα της διεύρυνσης. Στα αρχεία μου έχω 172 επίσημες ομιλίες σε 33 χώρες και 60 άρθρα σε μεγάλες εφημερίδες 14 κρατών. Στην πλειονότητά τους αφορούν τα θέματα της απασχόλησης, της κοινωνικής πολιτικής, της φτώχειας, των διακρίσεων, των γυναικών, της βίας και βεβαίως της οικονομίας και των επιχειρήσεων.

Όλη αυτή η πενταετία ήταν για μένα μια τεράστια πρόκληση στην οποία έπρεπε να ανταποκριθώ και το προσπάθησα με όλες μου τις δυνάμεις. Ήταν όμως μια τεράστια επένδυση σε γνώση, εμπειρία, γνωριμίες και διεθνή παρουσία. Μια επένδυση που η απόδοσή της προϋποθέτει επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων, κατάθεση προτάσεων ανάλογα προσαρμοσμένων σε εθνικό επίπεδο, εκεί που κρίνεται τελικά κάθε πολιτικός. … Προσπάθησα να ενσωματώσω την

ευρωπαϊκή εμπειρία στο εθνικό γίγνεσθαι και την ελληνική πραγματικότητα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο...».[195]

Διθυραμβικά όμως είναι τα σχόλια για την Άννα Διαμαντοπούλου και από τον πρώην Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος, Πολ Νίρουπ Ράσμουσεν, ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει για την Υπουργό και τη δράση της, στον πρόλογο του βιβλίου της «Έξυπνη Ελλάδα»:

Είμαι πανευτυχής που εκδίδει το όραμά της για την Ελλάδα και την Ευρώπη. Η καθαρή της σκέψη και οι γεμάτες προκλήσεις ιδέες της τυγχάνουν ιδιαίτερου σεβασμού στην Ευρώπη. Η επιστροφή της στην ελληνική πολιτική σκηνή μετά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπήρξε μεγάλο κέρδος για την Ελλάδα, αλλά απώλεια για την Ευρώπη. Είμαστε όμως ευτυχείς που παίζει ακόμα σημαντικό ρόλο στις μεγάλες δημόσιες διαβουλεύσεις στην Ευρώπη και που οι απόψεις της επιζητούνται ακόμα από Ευρωπαίους πολιτικούς και διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Είμαι δε ιδιαίτερα χαρούμενος που δέχτηκε να προοδεύσει του έργου για την «Ευρωπαϊκή Διάσταση», μια πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος στο πλαίσιο του οδικού χάρτη για μια νέα κοινωνική Ευρώπη.

Με την Άννα Διαμαντοπούλου έχουμε την κοινή πεποίθηση ότι οι άνθρωποι αποτελούν το σημαντικότερο και πλέον καινοτόμο κεφάλαιο στον 21ο αιώνα για να συγκροτήσουμε και να βελτιώσουμε τα κοινωνικά μας συστήματα. Πρέπει να επενδύσουμε στους ανθρώπους, να βελτιώσουμε τα προσόντα, τις ικανότητες και τις δεξιότητες του καθενός στην ελληνική αγορά εργασίας, σε συνδυασμό με νέες μορφές κοινωνικής ασφάλειας και προστασίας».[196]

Ανάλογη κριτική κάνει και ο Πρόεδρος της Σοσιαλιστικής Διεθνούς και πρώην Πρωθυπουργός, Γεώργιος Α. Παπανδρέου, για το βιβλίο της Άννας Διαμαντοπούλου:

Η δουλειά αυτή δεν είναι απλώς ένα συνεκτικό σενάριο για το τι μπορούμε να κάνουμε στη χώρα μας ώστε να περάσουμε στην οικονομία της γνώσης και να δημιουργήσουμε συνθήκες ανταγωνιστικής και διατηρήσιμης ανάπτυξης. Είναι η καταγραφή μιας πολύτιμης εμπειρίας. Είναι η επεξεργασμένη μεταφορά των όσων αποκόμισε η Ελληνίδα πολιτικός συμμετέχοντας επί πέντε χρόνια στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχοντας στην ευθύνη της το ευαίσθητο χαρτοφυλάκιο της

[195] Διαμαντοπούλου, 2004: 27-28
[196] Διαμαντοπούλου, 2004: 20-21

Απασχόλησης και των Κοινωνικών Υποθέσεων. Οφείλω να το τονίσω αυτό, γιατί τούτο το βιβλίο αυτό δεν καταγράφει απλώς την εμπειρία, αλλά κυρίως μεταφέρει την τεχνογνωσία, και αυτό το καθιστά εξαιρετικά χρήσιμο… Δεν επαρκούν πια οι «απλές επιδιορθώσεις», που ορισμένοι τις φαντάζονται σαν «μεταρρυθμίσεις». Οι καιροί απαιτούν ουσιαστικές αλλαγές και τη διαμόρφωση μιας νέας σχέσης μεταξύ κράτους, αγοράς και πολίτη. Μιας σχέσης που θα στηρίζεται στη Συμμετοχή, στην Ποιότητα, στην Αλληλεγγύη, στην Εμπιστοσύνη και στην Ισότητα. Οι παράγοντες αυτοί θα μας οδηγήσουν με ασφάλεια έξω από το αδιέξοδο της απραξίας και της συρρίκνωσης».[197]

Η μεγάλη εμπειρία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η «ατζέντα των Κοινωνικών Υποθέσεων και της Απασχόλησης», η τριβή με τα ευρωπαϊκά θέματα σε μια κρίσιμη δεκαετία για την Ευρώπη, η τεχνογνωσία συνθέτουν ένα προφίλ μιας ισχυρής γυναίκας στα πολιτικά, με βαθειά γνώση των πολιτικών εξελίξεων και των προοπτικών ανάπτυξης, ιδιαιτέρως του κρίσιμου θέματος της απασχόλησης, το οποίο συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευση. Η άμεση σύνδεση εκπαίδευσης και απασχόλησης δεν είναι άγνωστη, εφόσον οι σημερινές πολιτικές για την εκπαίδευση στην Ευρώπη έχουν ως σκοπό *την ένταση της απασχολησιμότητας, της ικανότητας των πολιτών για εργασία, με την απόκτηση προσόντων και δεξιοτήτων, που θα καταστήσουν τον καθένα και την καθεμία ικανούς να προσαρμόζονται εύκολα στις συνεχώς εναλλασσόμενες συνθήκες της αγοράς αλλά και ανταγωνιστικούς στην αγορά εργασίας.*

Χαρακτηριστικό, άλλωστε, απόσπασμα από την Ανακοίνωση της Στρατηγικής 2020 σχετικά με τους στόχους που θέτει η Ένωση με ορίζοντα το 2020[198]:

«…Οι στόχοι αυτοί είναι αλληλένδετοι. Για παράδειγμα, τα καλύτερα επίπεδα εκπαίδευσης συμβάλλουν στην απασχολησιμότητα και η πρόοδος στην αύξηση των ποσοστών απασχόλησης συμβάλλει στη μείωση της φτώχειας. Η μεγαλύτερη ικανότητα για έρευνα και ανάπτυξη, καθώς και καινοτομία, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, σε συνδυασμό με την αυξημένη αποδοτικότητα των πόρων θα βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα και θα προωθήσει τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Οι επενδύσεις σε πιο καθαρές τεχνολογίες χαμηλών εκπομπών άνθρακα θα έχουν ευνοϊκή επίδραση στο περιβάλλον μας, θα συμβάλουν στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και θα δημιουργήσουν

[197] Διαμαντοπούλου, 2004: 15-16
[198] Για τη Στρατηγική 2020 *«Έξυπνη Ανάπτυξη-Μια οικονομία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία»* Βλ. Παράρτημα 2 στο παρόν κείμενο

νέες δυνατότητες για επιχειρήσεις και απασχόληση. Η επίτευξη των στόχων αυτών πρέπει να ενεργοποιήσει τη συλλογική μας προσοχή. Θα χρειαστεί ισχυρή ηγεσία, ανάληψη δεσμεύσεων και ένας αποτελεσματικός μηχανισμός λήψης αποφάσεων για να αλλάξουν στάσεις και πρακτικές στην ΕΕ ώστε να επιτευχθούν τα αποτελέσματα που συνοψίζονται στους εν λόγω στόχους».[199]

Η στενή επαφή με καίρια ευρωπαϊκά θέματα, τα οποία βεβαίως προγραμματίζονται και χτίζονται σε βάθος δεκαετιών, καθιστούν την πρώην Ευρωπαία Επίτροπο ένα σημαντικό πλεονέκτημα για τη μεταρρύθμιση. Ο νόμος αποτέλεσε σημαντικό εγχείρημα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης ή προσαρμογής στις ευρωπαϊκές πολιτικές και τις κατευθυντήριες της Ένωσης, καθώς ενσωματώθηκαν η εμπειρία της Υπουργού και οι γνώσεις της για τις προοπτικές στο χώρο της Ευρώπης, στην απασχόληση και στην εκπαίδευση. Καθ' αυτόν τον τρόπο έγινε προσπάθεια να διασφαλιστεί και να προαχθεί η θέση της Ελλάδας και των ελληνικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Τη θέση αυτή αποδεικνύει, θα μπορούσαμε να πούμε, και η δήλωση της ίδιας της κας Άννας Διαμαντοπούλου στο βιβλίο της «Έξυπνη Ελλάδα», το οποίο γράφτηκε με το τέλος της θητείας της ως Ευρωπαίας Επιτρόπου το 2004:

«Πιστεύω πως σήμερα θέλουμε την «Έξυπνη Ελλάδα», σε αντιδιαστολή με την «ξύπνια» ή «εφησυχασμένη Ελλάδα». Σήμερα πρέπει να υπερβούμε τη βραδεία και γραφειοκρατική Ελλάδα, με τους έξυπνους Έλληνες που θαυματουργούν, αλλά εκτός των ορίων της χώρας. Η «Έξυπνη Ελλάδα», οπλισμένη με μεγάλα επιτεύγματα του παρελθόντος και με διδάγματα από τα λάθη και τις αδυναμίες της, μπορεί να μπει στην παγκόσμια πρωτοπορία επενδύοντας στους ανθρώπους της και επιλέγοντας ως στόχο τα νέα μεγάλα πεδία της γνώσης και της τεχνολογίας… Η πορεία προς την «Έξυπνη Ελλάδα» [χρειάζεται]… ένα σαφή ενδιάμεσο εθνικό στόχο, αυτόν της επιτυχούς συμμετοχής της Ελλάδας στην πρωτοπορία της κοινωνίας της γνώσης μέχρι το 2020».[200]

[199] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010, στο: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EL:PDF
[200] Διαμαντοπούλου, 2004: 36-37

Το μετά

Λίγο ή πολύ, μετά την παραίτηση του πρωθυπουργού το φθινόπωρο του 2011, ακολούθησε στη χώρα πολιτικό «χάος». Για έξι μήνες στην εξουσία βρισκόταν μια μη εκλεγμένη κυβέρνηση, η οποία έφερε στη χώρα το δεύτερο μνημόνιο το Φεβρουάριο του 2012. Εν τέλει εκλογές προκηρύχθηκαν για τις 6 Μαΐου του 2012 και βρήκαν πρώτο κόμμα τη Νέα Δημοκρατία, χωρίς ωστόσο να καταφέρει να σχηματίσει κυβέρνηση.[201] Εκλογές επαναλήφθηκαν στις 17 Ιουνίου 2012 με τη Νέα Δημοκρατία να προσλαμβάνει ποσοστό 29,66%, ενώ το ΠΑΣΟΚ να δέχεται τα χαμηλότερα ποσοστά της ιστορίας του, με μόλις 12,28% και Πρόεδρο πλέον τον Ευάγγελο Βενιζέλο. Σε αυτήν την εκλογική διαδικασία ξεχώρισαν τα ανεβασμένα ποσοστά του δεύτερου κόμματος, του ΣΥΡΙΖΑ με 26,89% και 71 κερδισμένες έδρες, αλλά πολύ περισσότερο η είσοδος της Χρυσής Αυγής στη Βουλή με ποσοστό 6,92% και 18 κερδισμένες έδρες. Στη Βουλή εντάχθηκαν ακόμα οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, η ΔΗΜΑΡ και το ΚΚΕ.[202] Κυβέρνηση σχηματίστηκε μετά τη συνεργασία τριών κομμάτων, της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ και της ΔΗΜΑΡ, με πρωθυπουργό τον Αντώνη Σαμαρά. Με αυτόν τον τρόπο καταγράφτηκες ένα ίσως από τα μεγαλύτερα μεταπολιτευτικά παράδοξα στην πολιτική ζωή της χώρας, μη τη συνεργασία των δύο μεγαλύτερων και αντίθετων κομματικών πόλων που εναλλάσσονταν στην εξουσία όλα τα προηγούμενα χρόνια, με αποτέλεσμα την παραμονή τους στην εξουσία και με απώτερο σκοπό να τραβήξουν μαζί «κουπί» στις δύσκολες οικονομικές και ιστορικές για την Ελλάδα στιγμές.

Η κυβέρνηση Σαμαρά δεν άντεξε την τετραετία και οι εκλογές του Ιανουαρίου του 2015 ανέτρεψαν το μεταπολιτευτικό σκηνικό, εφόσον ανέδειξαν τη συγκυβέρνηση των αντι-μνημονιακών κομμάτων ΣΥΡΙΖΑ-Ανεξάρτητων Ελλήνων, ίσως την πιο πολλά υποσχόμενη κυβέρνηση των μνημονιακών χρόνων, με πρωθυπουργό τον Αλέξη Τσίπρα. Ωστόσο, το 2015 επρόκειτο να είναι μια από τις δραματικότερες χρονιές για την ελληνική πολιτική σκηνή και κοινωνία: τρεις εκλογικές διαδικασίας (εθνικές εκλογές Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, δημοψήφισμα Ιουνίου), κίνδυνος εξόδου της Ελλάδας από το ευρώ, κύρωση του τρίτου μνημονίου από το μέχρι πρότινος ισχυρότερα αντιμνημονιακό κόμμα, μαζικά κύματα προσφύγων στα ελληνικά νησιά.

Για την ιστορία, και μετά από τέσσερις εκλογικές διαδικασίες από το 2012 έως το 2016, άλλαξαν τρεις Πρωθυπουργοί (Παπαδήμος, Σαμαράς, Τσίπρας). Μέσα στη γενική κατάσταση της χώρας, την κοινωνία σε αναβρασμό και την οικονομία να μη βρίσκεται σε σταθερά ή σίγουρα

---

[201] Για περισσότερα στοιχεία σχετικά με τις πρώτες εκλογές του 2012 βλ. Υπουργείο Εσωτερικών: Βουλευτικές Εκλογές 2012, στο: http://ekloges-prev.singularlogic.eu/v2012a/public/index.html#{"cls":"main","params":{}}

[202] Υπουργείο Εσωτερικών: Βουλευτικές Εκλογές 2012, στο: http://ekloges-prev.singularlogic.eu/v2012b/public/#{"cls":"main","params":{}}

επίπεδα, ο χώρος της Παιδείας πέρασε και αυτός το δικό του Γολγοθά. Άλλαξαν εφτά Υπουργοί Παιδείας (Διαμαντοπούλου, Μπαμπινιώτης, Αρβανιτόπουλος, Λοβέρδος, Μπαλτάς, Φίλης, Γαβρόγλου) με το Υπουργείο Παιδείας να μετονομάζεται συνεχώς σε κάθε κυβέρνηση, αλλά και εντός της ίδιας κυβέρνησης:

- -2009: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
- Οκτώβριος 2009-Ιούνιος 2012: Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων[203] (Υπουργός Άννα Διαμαντοπούλου, Γεώργιος Μπαμπινιώτης)
- Ιούνιος 2012-Ιούνιος 2013: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού (Υπουργός Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος)
- Ιούνιος 2013-Ιανουάριος 2015: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (Υπουργός Αντρέας Λοβέρδος)
- Ιανουάριος 2015-Σεπτέμβριος 2015: Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (Υπουργός Αριστείδης Μπαλτάς)
- Σεπτέμβριος 2015-Νοέμβριος 2016: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (Υπουργός Νίκος Φίλης)
- Νοέμβριος 2016-…: (όπως πριν) Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (Υπουργός Κώστας Γαβρόγλου)[204]

Στο χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η κατάσταση πάλι παρέμεινε ρευστή. Ενημερωτικά, και μετά από όλες τις αντιδράσεις που προέκυψαν από την πανεπιστημιακή κοινότητα, μέχρι το Δεκέμβριο του 2012 είχαν στελεχωθεί τα Συμβούλια Διοίκησης όλων των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι.[205] Παρόλα αυτά, μέσα στο 2012 μεγάλη πλειοψηφία της πανεπιστημιακής κοινότητας υπέβαλε προσφυγές και ζητούσε να ακυρωθούν ως αντισυνταγματικές ρυθμίσεις του Νόμου 4009/2011 και οι υπουργικές αποφάσεις που αφορούσαν την ηλεκτρονική ψηφοφορία, την

[203] Από τα πρώτα που έπραξε το ΠΑΣΟΚ το 2009 μετά τη νίκη στις εκλογές ήταν η μετονομασία του Υπουργείου σε Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, εντάσσοντας ουσιαστικά τη Διά Βίου Μάθηση στις πρωταρχικές αρμοδιότητες του Υπουργείου. Η μετονομασία δεν είναι αμελητέα, αν σκεφτεί κανείς τη σημασία που παίζει η διά βίου μάθηση στις κοινωνίες της γνώσης, αλλά και στην ανάπτυξη (θεωρητικά τουλάχιστον) των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Υπουργείο, κατά τη θητεία της Άννας Διαμαντοπούλου, προώθησε νόμο που αφορούσε την αναβάθμιση της Διά Βίου Μάθησης, Νόμος 3879/2010 «Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις».

[204] Ας σημειωθεί ότι έγινε ανασχηματισμός της κυβέρνησης στις 4 Νοεμβρίου 2016 και άλλαξε ο Υπουργός Παιδείας, ενώ το όνομα παρέμεινε το ίδιο. Παραμένει, οπότε, άγνωστο αν συνεχιστεί το έργο του προηγούμενου Υπουργού σύμφωνα με το Διάλογο για την Παιδεία και τα πορίσματα για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

[205] Από την προσωπική ιστοσελίδα της Άννας Διαμαντοπούλου *«Η Στελέχωση των Συμβουλίων των Α.Ε.Ι.»*, στο: http://www.diamantopoulou.gr/portal/index.php/blog/item/808-η-στελέχωση-των-συμβουλίων-διοίκησης

ταξινομική ψήφο και τη διαδικασία ανάδειξης συμβουλίων διοίκησης.[206] Τελικά, το 2015 σύμφωνα με την απόφαση της ολομέλειας του ΣτΕ 519/2015 μπήκε ένα τέλος στη διαμάχη μεταξύ του Υπουργείου και των Πανεπιστημιακών εφόσον δικαιώθηκε ο νόμος και όχι οι προσφυγές των Πανεπιστημιακών: *« Οι ρυθμίσεις του άρθρου 8 ν 4009/11 κινούνται εντός των πλαισίων της αρχής της πλήρους αυτοδιοικήσεως των ΑΕΙ και δεν θίγουν το δικαίωμα των ιδρυμάτων αυτών να αποφασίζουν επί των υποθέσεών τους με δικά τους όργανα ...».*[207]

Τον Αύγουστο του 2012, επί Υπουργίας Κωνσταντίνου Αρβανιτόπουλου και με τη διαδικασία του κατεπείγοντος, ψηφίστηκε ο Νόμος 4076/2012 *«Ρυθμίσεις θεμάτων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις»*. Ο 4076/2012 δεν κατήργησε ούτε αναίρεσε τον 4009/2011, σεβόμενος την αυξημένη πλειοψηφία με την οποία υπερψηφίστηκε ο νόμος. Δεδομένων, όμως, των δυσλειτουργιών που προέκυψαν από τον προηγούμενο νόμο, προέβλεψε την ύπαρξη ενός μεταβατικού χρονικού διαστήματος, έκανε ορισμένες βελτιωτικές παρεμβάσεις και κάλυψε ορισμένα νομοθετικά κενά. Σε γενικές γραμμές, επανέφερε το Τμήμα ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα[208], διατήρησε τα Συμβούλια Διοίκησης αναπροσαρμόζοντας τις αρμοδιότητές τους (με τις περισσότερες τροποποιήσεις να αφορούν το άρθρο 8) και καθόρισε τις διαδικασίες μετονομασίας, συγχώνευσης ή κατάργησης ιδρυμάτων.[209]

Στην αυγή του 2015 με την έλευση της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ, ενός κόμματος που άσκησε έντονη κριτική και πάλεψε σκληρά το νόμο 4009/2011, αναμενόταν αλλαγές στην παιδεία.

---

[206] Μάνδρου Ιωάννα. ***«ΣτΕ: Συνταγματικό το αυτοδιοίκητο των Πανεπιστημίων: Συνταγματικό έκρινε το Συμβούλιο της Επικρατείας για το αυτοδιοίκητο των Πανεπιστημίων που ψηφίστηκε επί υπουργίας Αννας Διαμαντοπούλου, τον οποίο σύμφωνα με τις πρώτες πληροφορίες προτίθεται να καταργήσει η σημερινή κυβέρνηση»,*** ΣΚΑΪ.gr, 19/02/2015, στο: http://www.skai.gr/news/greece/article/275748/ste-sudagmatiko-to-autodioikito-ton-panepistimion-/#ixzz4RJIuOZ9z ; Καραμανώλη Εύα. ***«Συνταγματικός ο νόμος Διαμαντοπούλου, σύμφωνα με το ΣτΕ».*** Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 20/2/2015, στο: http://www.kathimerini.gr/804322/article/epikairothta/ellada/syntagmatikos-o-nomos-diamantopoyloy-symfwna-me-to-ste

[207] Από την επίσημη ιστοσελίδα του ΣτΕ (Α 519/2015 Ολ.), στο: http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/ste/pageste/epikairotita/dnve?bltId=41161&_afrLoop=5700146468868354#!%40%40%3F_afrLoop%3D5700146468868354%26bltId%3D41161%26centerWidth%3D65%2525%26leftWidth%3D0%2525%26rigthWidth%3D35%2525%26showFooter%3Dfalse%26showHeader%3Dtrue%26_adf.ctrl-state%3Dhw1iglsjg_393

[208] Η επαναφορά του Τμήματος ως βασικής ακαδημαϊκής και εκπαιδευτικής μονάδας φέρει αναγκαστικά τροποποιήσεις στη διοικητική λειτουργία του και, γενικά, σε όλες τις διατάξεις που αφορούν το Τμήμα. Για παράδειγμα, απευθείας αναιρείται το άρθρο 7 (παρ. 4), η οποία αναφέρεται στην ίδρυση σχολών μεταπτυχιακών σπουδών (από Καρύμπαλη-Τσίπτσιου: *ο Ν. 4009/2011 όπως ισχύει μετά τους νόμους ως τις 25/5/2016*, στο: http://www.fks.uoc.gr/_/pw/site/assets/files/1213/n4009.pdf).

[209] Αιτιολογική Έκθεση 4076/2012, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/R-AEI-eis.pdf ; Τροποποιήσεις του 4009/2011 επήλθαν και με το νόμο 4115/2013 *«Οργάνωση και λειτουργία Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης και Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού και άλλες διατάξεις»* επί Κωνσταντίνου Αρβανιτόπουλου, όχι όμως στο άρθρο 8. Βλ. το νόμο 4115/2013 στο: https://eklektorika.aegean.gr/sites/eklektorika.aegean.gr/files/N.%204115-2013%20(%CE%A6%CE%95%CE%9A%2024,%20%CE%91%CE%84).PDF

Ωστόσο, ο μόνος νόμος που ψηφίστηκε ήταν ο 4327/2015 *«Επείγοντα μέτρα για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις»*, ο οποίος επανέφερε τους φοιτητές/τριες που έχασαν τη φοιτητική τους ιδιότητα με το άρθρο 33. Αρμόδιος Υπουργός ήταν ο Αριστείδης Μπαλτάς.[210] Ετοιμαζόταν, παρόλα αυτά, νομοσχέδιο για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με το οποίο επρόκειτο να καταργηθεί, μεταξύ άλλων, το Άρθρο 8 και άλλες διατάξεις, ωστόσο η απόφαση του ΣτΕ σχετικά με τη συνταγματικότητα του Νόμου Διαμαντοπούλου και των τροποποιήσεών του ανέκοψε τα σχέδια της κυβέρνησης.[211]

Τα αποτελέσματα των νομοθετικών προσπαθειών μέχρι εκείνη την περίοδο αξιολογούνται θετικά από την Επιτροπή και την Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του 2015, όχι όμως και για τις κατευθύνσεις που έδωσε η επόμενη κυβέρνηση[212]:

> *«Την περίοδο 2013-2014 η Ελλάδα προέβη σε συνολική μεταρρύθμιση της διακυβέρνησης και της οργάνωσης του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο του σχεδίου Αθηνά, ολοκληρώθηκε μια διαδικασία εξυγίανσης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αναδιοργανώνοντας τον ακαδημαϊκό χάρτη της χώρας, ενώ παράλληλα αντιμετωπίστηκαν τα ζητήματα της αύξησης του αριθμού των γνωστικών πεδίων και της χωρικής διασποράς τμημάτων και σχολών…*
>
> *Το 2014 συνεχίστηκε η εφαρμογή των διατάξεων των Νόμων 4009/2011 και 4076/2012 που αφορούν τον οργανωτικό και διοικητικό εκσυγχρονισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η ελληνική Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση διενήργησε εξωτερική αξιολόγηση των πανεπιστημίων, καταρτίστηκαν νέα οργανογράμματα και εσωτερικοί κανονισμοί για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και*

---

[210] Περισσότερα σχετικά με το νόμο 4327/2015, στο: http://www.gsrt.gr/Legislation/Files/LawFiles136/FEK%2050.pdf

[211] Ας σημειωθεί ότι στον τύπο κυκλοφορούσαν ήδη από το Φεβρουάριο δημοσιεύσεις σχετικά με τις προθέσεις του Υπουργού αλλά και ολόκληρο σχέδιο νόμου, σύμφωνα με το οποίο καταργούνταν σχεδόν 10 άρθρα του νόμου Διαμαντοπούλου, με κύριο το επίμαχο άρθρο 8 αλλά και προβλεπόταν η επαναφορά του ακαδημαϊκού ασύλου. Έντονη κριτική ασκήθηκε και από τον πρώην Πρωθυπουργό, Αντώνη Σαμαρά. Τελικά το νομοσχέδιο δεν κατατέθηκε ούτε ψηφίστηκε από τη Βουλή. Για περισσότερα, βλ: Λάκασας Απόστολος. ***«Ξηλώνεται» ο νόμος Διαμαντοπούλου.*** Εφημερίδα Η Καθημερινή, 10/2/2015, στο: http://www.kathimerini.gr/802968/article/epikairothta/politikh/3hlwnetai-o-nomos-diamantopoyloy***;*** ***Αυτό είναι το τελικό νομοσχέδιο για την παιδεία.*** Ανεξάρτητη Συνεταιριστική Εφημερίδα, 17/4/2015, στο: http://www.efsyn.gr/arthro/ayto-einai-teliko-nomoshedio-gia-tin-paideia***; Σαμαράς: Το ν/σ Μπαλτά οδηγεί την Παιδεία στον βάλτο όπου βρισκόταν.*** ΣΚΑΪ.gr Πολιτική, 17/4/2015, στο: http://www.skai.gr/news/politics/article/279691/samaras-to-ns-balta-odigei-tin-paideia-ston-valto-opou-vriskotan/***;*** Λάκασας Απόστολος. ***Το νομοσχέδιο Μπαλτά τίθεται σε δημόσια διαβούλευση***. Εφημερίδα Η Καθημερινή, 22/5/2015, στο: http://www.kathimerini.gr/816313/article/epikairothta/ellada/to-nomosxedio-mpalta-ti8etai-se-dhmosia-diavoyleysh

[212] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015: 10-11

συγκροτήθηκαν συμβούλια πανεπιστημίων. Κατά την περίοδο 2013/2014 διενεργήθηκε εξωτερική αξιολόγηση στο 85% των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η εν λόγω αξιολόγηση αναμενόταν να ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2014, και τα αποτελέσματα επρόκειτο να δημοσιοποιηθούν. Στη συνέχεια, η πλειονότητα των μέχρι πρότινος συγκεντρωτικών εξουσιών και αρμοδιοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης δημοσιονομικών και ανθρώπινων πόρων, επρόκειτο να ανατεθεί de facto στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ωστόσο, ο Νόμος 4327/2015 φαίνεται να ανατρέπει ορισμένες καίριες βελτιώσεις στη διακυβέρνηση και τη λειτουργία του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων του περιορισμού των εξουσιών που διαθέτουν τα συμβούλια των πανεπιστημίων και της κατάργησης του χρονικού ορίου διατήρησης της φοιτητικής ιδιότητας (Βουλή των Ελλήνων, 2015). Η δημόσια διαβούλευση για το εν λόγω νέο πολυνομοσχέδιο για την ανώτατη εκπαίδευση ολοκληρώθηκε στις 29 Ιουνίου 2015, αλλά δεν τέθηκε υπό συζήτηση στη Βουλή.»

Αλλαγές στην Παιδεία εν γένει και στην Τριτοβάθμια συγκεκριμένα εξαγγέλθηκαν και από τη δεύτερη κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, με Υπουργό το Ν. Φίλη. Μάλιστα, τέλος του 2015 έως τον Ιούνιο του 2016 έλαβε χώρα ο εθνικός διάλογος για την Παιδεία, με σκοπό τις ριζικές τομές σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.[213] Στον εθνικό διάλογο κλήθηκαν όλοι οι πρώην Υπουργοί, Γ. Αρσένης, Μ. Γιαννάκου, Ά. Διαμαντοπούλου και Κ. Αρβανιτόπουλος, με μοναδική παρουσία αυτήν της Μ. Γιαννάκου. Οι υπόλοιποι Υπουργοί απέστειλαν Υπομνήματα, με πιο έντονο αυτό της κας Διαμαντοπούλου, λόγω της επιδιωκόμενης ανατροπής του ήδη υπάρχοντος πλαισίου.[214] Πάντως, τον Ιούνιο του 2016 ο Εθνικός Διάλογος ολοκληρώθηκε με ένα αναλυτικό σχέδιο για τον Ενιαίο Χώρο Έρευνας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, το οποίο χωρίστηκε σε οχτώ ενότητες[215]:

1. Ο ενιαίος χώρος εκπαίδευσης και έρευνας ως πεδίο εφαρμογής μιας νέας μεταρρυθμιστικής πολιτικής.

---

[213] ***Ξεκίνησε τις εργασίες της η Επιτροπή Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία.*** 28/12/2015, στο: http://www.minedu.gov.gr/grafeio-typoy/17101-28-12-17

[214] ***Η ομιλία της κ. Μαριέττας Γιαννάκου, πρώην Υπουργού Παιδείας,*** **minedu.gov.gr, 10-03-2016, στο:** http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/18638-10-03-16-omilia-giannakou-kai-ypomnimata-proin-ypourgon-ston-ethniko-dialogo-gia-tin-paideia

[215] ***Ολοκληρώθηκε σήμερα ο Εθνικός και Κοινωνικός Διάλογος για την Παιδεία.*** **07-06-2016, στο:** http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/21353-07-06-16-simera-oloklironetai-o-ethnikos-kai-koinonikos-dialogos-gia-tin-paideia

2. Η στοχευμένη και επαρκής χρηματοδότηση ως όργανο εθνικής στρατηγικής στην ανώτατη εκπαίδευση και την έρευνα.
3. Η οριζόντια κινητικότητα μελών ΔΕΠ Πανεπιστημίων, ΤΕΙ και Ερευνητικών Κέντρων .
4. Η συγκρότηση Εικονικών Ινστιτούτων (virtual institutes) ως μέθοδος δικτύωσης ακαδημαϊκών και ερευνητικών μονάδων.
5. Η ανάπτυξη ερευνητικών υποδομών και η ανοιχτή πρόσβαση ως πολλαπλασιαστές της ερευνητικής απόδοσης.
6. Η ομογενοποίηση και μετεξέλιξη του διοικητικού καθεστώτος των ΕΚ ως όρος για τη συνεκτικότητα και την ενσωμάτωσή τους στον ενιαίο χώρο εκπαίδευσης
7. Οι διαδικασίες αναβάθμισης των Πανεπιστημίων και ΤΕΙ στην πορεία διαμόρφωσης του ενιαίου χώρου.
8. Τα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Το ίδιο διάστημα ανακοινώθηκε από την κυβέρνηση και η Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση 2016-2020[216], η μελέτη της οποίας ωστόσο ξεπερνά τα όρια και τις δυνατότητες της παρούσας έρευνας. Αναφέρουμε μόνο πως όσον αφορά το όραμα για την Ανώτατη Εκπαίδευση τίθενται δύο Στρατηγικοί Στόχοι:

- ΣΣ1: Βελτίωση της ποιότητας των σπουδών και της μάθησης και ενίσχυση της πρόσβασης και του ανοιχτού χαρακτήρα της Ανώτατης Εκπαίδευσης.
- ΣΣ2: Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και του ρόλου της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας.[217]

Με μια πρώτη ματιά, οι Στόχοι καθώς και τα πορίσματα του εθνικού διαλόγου φαίνεται πως ακολουθούν τις κατευθυντήριες της Στρατηγικής 2020, σχετικά με τη βελτίωση των σπουδών, την ανοιχτή πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση αλλά και το ρόλο που αυτή μπορεί να παίξει στην ανάπτυξη της χώρας. Ακόμα και η Κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, που είχε παλέψει το νόμο Διαμαντοπούλου τότε ως Αντιπολίτευση, ακολουθεί και επικαλείται το Στρατηγικό Πλαίσιο της Ένωσης για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Μένει τώρα στο μέλλον να δούμε τα αποτελέσματα και την τελική μορφή που θα πάρει το σχέδιο νόμου που αναμένεται από το Υπουργείο.

---

[216] *Η Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 2016- 2020*: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων: http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ_ΑΕΙ_-_2016_09_10.pdf ; ***Η ανάγκη για εθνική στρατηγική στα ΑΕΙ.*** **06-06-16, στο:** http://www.minedu.gov.gr/aei-9/stratigiki-aei/21342-06-06-16-i-anagki-gia-ethniki-stratigiki-sta-aei

[217] Όπ.π. σελ. 49-50

Προσπάθεια Κριτικής

Πριν τα τελικά συμπεράσματα, θα ήταν τόσο γόνιμο όσο και χρήσιμο να επιχειρήσουμε μια κριτική προσέγγιση τόσο των ευρωπαϊκών πολιτικών εκπαίδευσης όσο και του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου. Εννοείται πως μεγάλο είναι το πλήθος των *φωνών* που στέκονται ενάντια στις ευρωπαϊκές πολιτικές, και αυτό θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε. Η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική ανάγεται βεβαίως στην πολιτική που ασκούν οι υπερεθνικοί οργανισμοί και κρίνεται ως νεοφιλελεύθερη, με τρόπο που υποτάσσει την εκπαίδευση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Αρχικά, αξίζει να σημειώσουμε πως σήμερα, βλέπουμε τη σταδιακή έκλειψη όχι του έθνους-κράτους, αλλά του κρατισμού, με άλλα λόγια της δυνατότητάς του να ελέγχει τις παγκόσμιες κινήσεις, αλλά παράλληλα και την κινητοποίηση του πληθυσμού σε ένα παγκόσμιο κέντρο κα όχι πια στο εθνικό. Στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία το οικονομικό στοιχείο, πολύ περισσότερο από το πολιτικό, παίζει τον κεντρικό και συντονιστικό ρόλο, με τρόπο που οι αξίες και η λογική της οικονομίας και της αγοράς διεισδύουν στις αξίες και τις λογικές των μη οικονομικών χώρων. Αντίστοιχα, λοιπόν, το καθεστώς της παγκόσμιας αγοράς έχει διαβρώσει και την αυτονομία, τη λογική και τις αξίες του δυτικού πανεπιστημίου. Ανεξαρτήτως, λοιπόν, από τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς που δίνουν οι εκάστοτε πολιτικές εξουσίες, όλες οι πολιτικές συγκλίνουν σε στη λογική της αγοράς και όλα -ακόμα και η εκπαίδευση- θυσιάζονται στο βωμό της παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας.[218]

Στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο και ανταγωνιστικό κόσμο, η Ευρώπη ακολουθώντας τις εξελίξεις δίνει τεράστια σημασία και επενδύει όσο τίποτα στην Ανώτατη Εκπαίδευση και Έρευνα. Από τη μία με τη Διαδικασία της Μπολόνια προσπαθεί να εκσυγχρονίσει τα τριτοβάθμια ιδρύματα, καθιστώντας τα παραγωγικότερα και ανταγωνιστικότερα, από την άλλη με τις Στρατηγικές δίνει τις κατευθύνσεις του μέλλοντος, όπου η Ανώτατη Εκπαίδευση, με την επιχειρηματικότητα και την έρευνα, θα αποτελέσει τη βάση για την καινοτομία και τη βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς. Ως εδώ καλά, εφόσον δυνητικά στη σημερινή Ευρώπη όλοι και όλες μπορούν να σπουδάσουν, να γίνουν επιστήμονες και εν συνεχεία να απασχοληθούν και να συμβάλλουν με τις γνώσεις τους στην οικονομία του μέλλοντος. Ωστόσο, τίθενται κάποια θεωρητικά ζητήματα που αναμφίβολα προκαλούν προβληματισμό για το πόσο, όντως, οι νέες τάσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση ωφελούν την κοινωνία και τον άνθρωπο.

[218] Οι ιδέες προέρχονται από το άρθρο του Νίκου Μουζέλη «Κράτος, Κοινωνία και Αγορά: στην πρώιμη και ύστερη νεωτερικότητα», στο Γράβαρης-Παπαδάκης (2005): 54-58,

Ο πρώτος μεγάλος προβληματισμός αφορά την άμεση σύνδεση του Πανεπιστημίου με την οικονομία και την αγορά εργασίας. Τα πανεπιστήμια καλούνται να συνάψουν εταιρικές σχέσεις με επιχειρήσεις και βιομηχανίες και να προσαρμόσουν τα προγράμματα σπουδών τους, με τρόπο που σαφώς διαφοροποιεί τον τρόπο παραγωγής της γνώσης.[219] *Πόσο όμως αλλάζει η έννοια και ο στόχος της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης όταν η γνώση*[220] *είναι καθαρά πραγματιστική και χάνει το σκοπό της προς διαμόρφωση του ανθρώπινης προσωπικότητας;* Το Πανεπιστήμιο φαίνεται πως γίνεται με αυτόν τον τρόπο ο μοναδικός προθάλαμος για την ένταξη στην –εξειδικευμένων απαιτήσεων- αγορά εργασίας, μια άποψη που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την *«καθαρότητα της γνώσης»,* που υποστήριζε ο αναμορφωτής της γερμανικής ανώτατης εκπαίδευσης τον 19ο αιώνα, Wilhelm von Humboldt.[221] Τα Πανεπιστήμια σταδιακά καλούνται να παρέχουν εμπορεύσιμη και χρηστική εκπαίδευση, με έναν τρόπο που η *πανεπιστημιακή γνώση* πλέον μετατρέπεται και τυπικά σε εφαρμοσμένη γνώση και λειτουργικές δεξιότητες που ζητούνται στην αγορά. Συντελείται ακριβώς η επαγγελματοποίηση/επιχειρηματικοποίηση της εκπαίδευσης όπου από την τυπική υπαγωγή μεταβαίνουμε στην άμεση υπαγωγή της εκπαίδευσης στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η *μονοδιάστατη προβολή αυτής της ωφελιμιστικής γνώσης* αποδυναμώνει τον άνθρωπο μέσα στη σύγχρονη κοινωνία, εφόσον αφενός περιορίζει τα περιθώρια για σφαιρική γνώση και τη διεύρυνση του μορφωτικού ορίζοντα, αφετέρου ελέγχει τις επιλογές του για σπουδές, με κριτήριο όχι την ικανοποίηση και τον εμπλουτισμό της προσωπικότητας, αλλά μόνο τις προοπτικές για άμεση ένταξη στην αγορά εργασίας.[222]

Συνεπώς, υποβαθμίζεται η έννοια της Γνώσης. Η άλλοτε αποστολή του πανεπιστημίου ως χώρου μετάδοσης επιστημονικών γνώσεων μεταλλάσσεται σε χώρο μετάδοσης καλύτερων γνώσεων και δεξιοτήτων για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, με αποτέλεσμα η αγορά να καθοδηγεί με αυτόν τον τρόπο και τις εκπαιδευτικές ανάγκες. Όχι μόνο, όμως, καλύτερων γνώσεων, αλλά παράλληλα και πιο ανταγωνιστικών γνώσεων στην -πλέον- ακαδημαϊκή αγορά προσφοράς πτυχίων, μεταπτυχιακών ή ευκαιριών κατάρτισης. Τα Τριτοβάθμια Ιδρύματα καλούνται να «μπουν» στο παιχνίδι του ανταγωνισμού προσφέροντας κατάρτιση-γνώσεις σε

---

[219] Παυλίδης, 2007: 17-23. «*Εδώ υπογραμμίζεται ο κίνδυνος να μετατραπεί ο ακαδημαϊκός χώρος σε λειτουργική προέκταση των επιχειρήσεων, καθώς αυτές είναι σε θέση να επιβάλλουν μονομερώς τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα εξαιτίας της οικονομικής τους ισχύος, αλλά και της υποβόσκουσας νομοθετικής αοριστίας αναφορικά με τις προϋποθέσεις και το περιεχόμενο των συμπράξεων μεταξύ πανεπιστημίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων».* Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν από τη μία αυτό της ερευνήτριας του Πανεπιστημίου του Τορόντο N. Olivieri και της εταιρίας Apotex και από την άλλη αυτό του Πανεπιστημίου του Clemson και της BMW. Αναλυτικότερα βλ. Ζμας, 2007: 109-110.

[220] Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο: *«Στο σύγχρονο κόσμο η γνώση, υπό την ευρεία έννοια του όρου, μπορεί να οριστεί ως συσσώρευση θεμελιωδών, τεχνικών γνώσεων και κοινωνικών δεξιοτήτων. Ένας ισορροπημένος συνδυασμός των γνώσεων που έχουν αποκτηθεί…δημιουργεί τη γενική και μεταφερόμενη γνώση, την πλέον ενδεδειγμένη για την απασχόληση»* (στο Γρόλλιος, 1999: 50). Η Γνώση μετατρέπεται σε *συσσώρευση γνώσεων και δεξιοτήτων,* ενδεδειγμένων για την απασχόληση.

[221] Παυλίδης, 2007: 26. Για περισσότερα σχετικά με την ιδέα του πανεπιστημίου βλ. Παυλίδης, 2007.

[222] Γρόλλιος: 199: 53; Ζμας, 2007: 118; Παυλίδης, 2012: 212-213

επίκαιρα θέματα σπουδών σε *φθηνές ή ανταγωνιστικές τιμές*. Το φαινόμενο αυτό καλύπτει ένα διττό στόχο, ο οποίος από τη μία είναι τα ιδρύματα να εξασφαλίσουν (επιπλέον) χρηματοδότηση και από την άλλη να μην απομονωθούν, αλλά να καταστούν ελκυστικά, να προσεγγίζουν όλο και περισσότερους σπουδαστές και σπουδάστριες, επομένως και ανταγωνιστικά.

Δεν είναι όμως μόνο αυτό. Στον επίσημο λόγο της Ε.Ε., όπως και των Μ.Μ.Ε. και του πολιτικού λόγο, χρησιμοποιείται ευρέως ο όρος *απασχόληση* και *απασχολησιμότητα* σε αντικατάσταση του όρου *εργασία.* Η επιλογή του όρου δεν είναι τυχαία. Η εργασία, σύμφωνα με τη φιλοσοφική της έννοια, αποτελεί μια παραγωγική δραστηριότητα για μετασχηματισμό του κόσμου και ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και, μέσα από τις σχέσεις που τη διέπουν, οδηγεί στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Ως εκ τούτου, η εργασία με σώμα και νου είναι για τον άνθρωπο μια σταθερή, μόνιμη, παραγωγική και δημιουργική δραστηριότητα. Ωστόσο, η διασφάλιση μιας μόνιμης εργασίας δεν αποτελεί πλέον αδιαπραγμάτευτο αγαθό.[223] Οι συνεχώς μεταβαλλόμενες και εξελισσόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας απαιτούν νέες μορφές γνώσεων και δεξιοτήτων, με αποτέλεσμα να αναπροσαρμόζονται συνεχώς τα εκπαιδευτικά και εργασιακά δεδομένα. Η δια βίου εκπαίδευση και η συνεχής κατάρτιση έρχονται να αναπληρώσουν το κενό αυτό που δημιουργείται ώστε να δημιουργήσουν *απασχολήσιμους, τους ευέλικτους* εργαζομένους που μπορούν εύκολα να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις και να *απασχοληθούν*, έως ότου η αγορά αποκτήσει νέες ανάγκες. Ζούμε σε μια εποχή αβέβαιης εργασίας, όπου οι εργασιακές σχέσεις συνεχώς μεταβάλλονται και ο άνθρωπος μετατρέπεται σε ένα άτομο που συνεχώς πρέπει να επανακαταρτίζεται ώστε να μπορέσει να απασχοληθεί, γεγονός που αναπόφευκτα οδηγεί στην αλλοτρίωση του ανθρώπου.[224] Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Παυλίδη (2012: 210): *«Το καθεστώς της γενικευμένης απορρύθμισης της εργασίας, της ευελιξίας των εργασιακών απασχολήσεων, σε συνάρτηση με την ανάπτυξη ενός παγκοσμιοποιημένου συστήματος παραγωγής με πρωτόγνωρες δυνατότητες ανανέωσης των επιχειρηματικών επιλογών και δράσεων, έχουν ως συνέπεια τη γενική εξάπλωση μεταξύ των εργαζομένων της ανασφάλειας και της αβεβαιότητας»* και λίγο παρακάτω συνεχίζει *«υπό το βάρος της απρόβλεπτης και απειλητικής καθημερινότητας ο άνθρωπος καταλήγει διαρκώς να δοκιμάζει κοινωνικούς ρόλους, να αλλάζει πρόσωπα και ταυτότητες, αντιμετωπίζοντας μεγάλη δυσκολία διαμόρφωσης συγκεκριμένου και συνεκτικού εαυτού»*[225]. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτό το καθεστώς της αβέβαιης εργασίας-απασχόλησης έχει τεθεί ως στόχος της Ε.Ε. συμπεραίνοντας και συμφωνώντας με την άποψη πως *«σκοπός της δεν είναι να προστατέψει τους ανθρώπους από την αγορά αλλά να τους βοηθήσει να*

[223] Ζμας, 2007: 116; Παυλίδης, 2013: 4
[224] Γρόλλιος, 1999: 52; Ζμας, 2007: 116
[225] Γίνεται λόγος για *διάβρωση του χαρακτήρα: «Ένας ευλύγιστος εαυτός, ένα κολλάζ κομματιών σε αδιάλειπτο γίγνεθαι, πάντα ανοικτό σε νέες εμπειρίες -αυτές ακριβώς είναι οι κατάλληλες ψυχολογικές συνθήκες για μια βραχυπρόθεσμη εργασιακή εμπειρία, για ευέλικτους θεσμούς και για διαρκή διακινδύνευση»* στο Παυλίδης, 2012: 211.

προσαρμοστούν στις ανάγκες της»[226]. Μπορούμε, έτσι κι αλλιώς, χαρακτηριστικά να θυμηθούμε τους στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, η οποία έθεσε το Flexicurity (Flexibility & security = Ευελιξία και Ασφάλεια), καθώς και τα χαρακτηριστικά που το διαπερνούν, για την αγορά των εργαζομένων και των επιχειρήσεων του 21ου αιώνα.

Επιπλέον, η έννοια της *αριστείας*. Στον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό λόγο η αριστεία αποτελεί βασική έννοια, τόσο για τα ιδρύματα και τους ακαδημαϊκούς όσο και την για τους μαθητές/τριες και φοιτητές φοιτήτριες. Η επιβράβευση της αριστείας αποτελεί άλλωστε ένα ισχυρό κίνητρο για την εκπαιδευτική διαδικασίας και οδηγεί στην αύξηση του ανταγωνισμού και την επίτευξη καλύτερης έρευνας και καινοτομίας. Ωστόσο, η αριστεία είναι μια έννοια που επίσης χωράει μεγάλης συζήτησης. Η μάθηση, η εξέλιξη ή η επιτυχία κάθε παιδιού εξαρτάται από ποικιλία παραγόντων, που αφορούν το οικογενειακό του περιβάλλον, το μορφωτικό κεφάλαιο των γονέων, το πολιτισμικό/κοινωνικό περιβάλλον μάθησης, αλλά και το οικονομικό κεφάλαιο των γονέων. Στην ουσία, το περιβάλλον όπου μεγαλώνει και μορφώνεται ένας άνθρωπος καθορίζει σε μεγάλο βαθμό και την εξέλιξή του. Οι πιθανότητες, συνεπώς, των παιδιών να κάνουν μακροχρόνιες σπουδές καθορίζονται από την κοινωνική τους προέλευση.[227] Τι γίνεται, λοιπόν, στην περίπτωση που ένα παιδί τυγχάνει σε ένα περιβάλλον φτώχειας ή αμόρφωτων γονέων ή κακού σχολείου ή ενός τόπου όπου δεν του παρέχονται οι κατάλληλες ευκαιρίες για περαιτέρω δραστηριότητες ή μάθηση; Η απάντηση θα μπορούσε να ήταν ότι αποτέλεσμα είναι οι περιορισμένες δυνατότητες εξέλιξης ή αριστείας, με τρόπο ουσιαστικά αναπαράγονται κοινωνικές ανισότητες μέσω του σχολείου ή των εκπαιδευτικών θεσμών. Αντιθέτως, αν το περιβάλλον ευνοεί τη μάθηση και την εξέλιξη των παιδιών, αντίστοιχα ευνοείται και η επιτυχία τους, με περισσότερες δυνατότητες εξέλιξης, αποφυγής της φτώχειας ή και κοινωνικής ανέλιξης. Ωστόσο, τα παραπάνω δεν αποτελούν απλώς φιλοσοφικές ή προσωπικές σκέψεις, αλλά αφορούν έναν ολόκληρο επιστημονικό κλάδο. Οι απαντήσεις και η μελέτη αυτών των πολύπλοκων και βαθέων ζητημάτων δίνονται μέσα από την Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, η οποία μελετά την εκπαίδευση ως κοινωνικό θεσμό.[228] Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση της Άννας Φραγκουδάκη[229], σχετικά με την αναπαραγωγή και τη νομιμοποίηση της ανισότητας μέσα στο σχολείο και το πώς αυτή συμβαίνει μέσα από τη φαινομενικά αντικειμενική αξιολόγηση και μέσα από την κυρίαρχη γνώση. Η ίδια καταλήγει πως *«…[οι φορείς εκπαιδευτικής ευθύνης] παγιδεύουν τα μέλη των λαϊκών τάξεων στη λογική της ουδέτερης αξιολόγησης και τα αναγκάζουν να εσωτερικεύσουν την αποτυχία. Τα αναγκάζουν δηλαδή να αναγνωρίζουν ότι δίκαια αποκλείονται από τα είδη της εκπαίδευσης που οδηγούν στις*

[226] Φερώνας, 2013: 19
[227] Φραγκουδάκη, 1985: 100
[228] Όπ.π. σελ. 15
[229] Σύμφωνα με τη Φραγκουδάκη (1985: 63-67) εντονότερο παρουσιάζεται το φαινόμενο της ανισότητας στην ανώτατη εκπαίδευση, σύμφωνα με έρευνες στην Αμερική και τη Γαλλία.

μακροχρόνιες σπουδές». Προς τη νομιμοποίηση και τη δικαίωση της ανισότητας μέσω του σχολικού θεσμού τείνει και ο μεγάλος Γάλλος Κοινωνιολόγος Pierre Bourdieu, ο οποίος γράφει: *«Για να ευνοούνται οι ήδη ευνοημένοι και να αδικούνται οι ήδη αδικημένοι, το σχολείο πρέπει να αγνοεί και αρκεί να αγνοεί (...) τη μορφωτική ανισότητα των μαθητών από διαφορετικές κοινωνικές τάξεις».*[230]

Συνεπώς, όταν στον επίσημο εκπαιδευτικό λόγο της Ένωσης γίνεται λόγος για αριστεία, είναι σα να επιβραβεύονται όσοι και όσες κοινωνικοποιήθηκαν σε ευνοϊκό περιβάλλον μάθησης και είναι να σα παραγνωρίζονται παράλληλα και όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την ανθρωπολογία της Ένωσης αλλά και εντός των ίδιων των κρατών: διαφορά Βορρά-Νότου, ποσοστά φτώχειας και ποσοστά ανεργίας, διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης και πλούτου των κρατών μελών. Παράλληλα, αμφισβητείται το κατά πόσο η δημόσια εκπαίδευση προσφέρει δυνατότητες για ατομική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη σε όσους και όσες προέρχονται από κατώτερα κοινωνικά στρώματα[231], αλλά και το κατά πόσο οι *πλούσιες -άλλοτε φθηνές άλλοτε ανταγωνιστικές – άλλοτε ακριβές- ευκαιρίες εκπαίδευσης* που δίνονται μέσα στην αγορά, μπορούν να απορροφηθούν εξίσου από όλους και όλες που το έχουν ανάγκη ή το προσδοκούν. Δεν μπορούμε, λοιπόν, να παραβλέπουμε τα συμπεράσματα που προκύπτουν σχετικά με την αναπαραγωγή της ανισότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η έννοια της αριστείας -υπό ορισμένες συνθήκες- έρχεται σε αντίθεση με τις προθέσεις για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, εφόσον προκύπτει ότι ακόμα και στις κοινωνίες της γνώσης και των ευκαιριών, ευνοούνται περισσότερο οι ήδη ευνοημένοι και μεγαλώνει το χάσμα με όσους και όσες δεν έχουν τις δυνατότητες να προχωρήσουν, με αποτέλεσμα να αναπαράγονται οι κοινωνικές ανισότητες.[232]

Το μέλλον των πανεπιστημίων θα έπρεπε να μας απασχολεί όλους και όλες. Η απλή προσαρμογή χωρίς αναστοχασμό στις υπάρχουσες συνθήκες αποτελεί μη συνειδητοποίηση της εποχής και των συνθηκών ζωής, εργασίας, εκπαίδευσης. Η Ευρώπη, παρά τα κοινωνικά στοιχεία που έχει προσπαθήσει να ενσωματώσει στην εκπαίδευση, ίσως δεν είναι δυνατόν να άρει τους κοινωνικούς αποκλεισμούς και να καταπολεμήσει τη φτώχεια, από τη στιγμή που προσπαθεί να εξυπηρετήσει τις ανάγκες όχι των ανθρώπων, αλλά της αγοράς εργασίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον, χωρίς να αγνοούμε τις σύγχρονες επιταγές της κοινωνίας και

---

[230] Φραγκουδάκη, 1985: 100

[231] Giroux, H. στο άρθρο: *Θεωρίες της Αναπαραγωγής και της Αντίστασης στη Νέα Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Προς μια κριτική θεωρία του σχολείου και μια αντίπαλη Παιδαγωγική,* στο: Γούναρη-Γρόλλιος, 2010: 63-64

[232] Δεν ξεχνούμε, βέβαια, την ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης, η οποία προστέθηκε στη διαδικασία της Μπολόνια μετά το 2005. Ωστόσο, το συγκεκριμένο θέμα αποτελεί ξεχωριστό αντικείμενο έρευνας και κριτικής, οπότε ξεφεύγει από τα όρια της παρούσας προσπάθειας.

οικονομίας, θεωρούμε πως τα Πανεπιστήμια *δεν μπορούν να λύσουν όλα τα προβλήματα*[233], ωστόσο μπορούν να συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στη μεταλλαγή και στη βελτίωση των συνθηκών.

Όσον αφορά το Νόμο 4009/2011, σε μεγάλο βαθμό, όπως φάνηκε νωρίτερα, διαπνέεται από κοινή λογική με την ευρωπαϊκή πολιτική και ενσωματώνει τις έννοιες της αριστείας, της απασχόλησης και της γνώσης με τον ίδιο τρόπο, όπως προηγουμένως. Ειδικότερα, όμως, θα μπορούσαμε να εστιάσουμε σε δύο στοιχεία του Νόμου.

Αρχικά, η επαναφορά της σχολής ως βασικής ακαδημαϊκής και οργανωτικής μονάδας με παράλληλη υποβάθμιση του Τμήματος, το οποίο πλέον χάνει τις διοικητικές του αρμοδιότητες και καθίσταται απλό ισοδύναμο των προγραμμάτων σπουδών.[234] Η συγκεκριμένη τροποποίηση βρίσκεται στο Άρθρο 7 και γέννησε αμφιλεγόμενες αντιδράσεις ακόμα και από στελέχη της συμπολίτευσης κατά τις συζητήσεις στη Βουλή. Πιο χαρακτηριστική ήταν η αντίδραση την οποία πρόβαλε η βουλευτής του ΠΑ.ΣΟ.Κ., κα Λούκα Κατσέλη:

> *«Τι λέει το άρθρο 7; Λέει ότι κάθε ίδρυμα αποτελείται από σχολές και η σχολή είναι η βασική διοικητική και ακαδημαϊκή μονάδα, που συντονίζει και εποπτεύει τη λειτουργία προγραμμάτων σπουδών. Το τμήμα είναι μία συνένωση καθηγητών που διδάσκουν σε ένα πρόγραμμα σπουδών. Άρα, ουσιαστικά το τμήμα καταργείται ως χώρος διαλόγου, ζύμωσης και γίνεται μία ενότητα των καθηγητών και μόνο της σχολής, που διδάσκουν σε ένα πρόγραμμα σπουδών… Πώς θα λειτουργήσει αυτή η σχολή και αυτό το τμήμα; Θα είμαστε τα σαράντα μέλη ΔΕΠ του τμήματος στα τρία προγράμματα σπουδών; Πού θα γίνει η ζύμωση και ο διάλογος μεταξύ μας, μεταξύ των φοιτητών και των καθηγητών, μεταξύ όλων των παραγόντων της εκπαιδευτικής και ακαδημαϊκής κοινότητας για το περιεχόμενο και την κατεύθυνση αυτών των προγραμμάτων; Είναι δυνατόν ο κοσμήτορας της σχολής κοινωνικών επιστημών, ο οποίος, μάλιστα, θα είναι και ένας κοσμήτορας διορισμένος από το συμβούλιο, να οργανώσει αυτό το πρόγραμμα σπουδών; Το τμήμα έχει πολλαπλό ρόλο. Δεν είναι διοικητική μονάδα. Δεν είναι μόνο εκπαιδευτική μονάδα. Είναι βασική, ακαδημαϊκή μονάδα. Είναι χώρος διαλόγου.».*[235]

---

[233] Ο Ζμας (2007: 116) αναφέρει: *«Η εμμονή της Ε.Ε. να υποβαθμίζει τη μακροοικονομική διάσταση των προβλημάτων της ανεργίας και της ετεροαπασχόλησης, θεωρώντας το πανεπιστήμιο ως κύριο υπεύθυνο για την καταπολέμησή τους, οδηγεί στην "παιδαγωγικοποίηση" της όλης προβληματικής».*

[234] Χαραλάμπους, 2012: 156

[235] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 24ης Αυγούστου 2011, σελ. 15776. Ομιλήτρια: Λούκα Κατσέλη (ΠΑ.ΣΟ.Κ.)

Η επαναφορά της Σχολής συνιστά ένα συγκεντρωτικό μοντέλο διοίκησης, το οποίο στα πλαίσια του εξορθολογισμού και του «συμμαζέματος» καταπατά τις «δημοκρατικές κατακτήσεις», τις οποίες κατάφερε να καθιερώσει ο 1268/1982.[236] Το άρθρο 7, με λίγα λόγια, πέτυχε από τη μία την κατάργηση του Τμήματος ως χώρου διαλόγου, από την άλλη την παλινόρθωση ενός ολιγαρχικού, ιεραρχικού και συγκεντρωτικού, προτύπου διοίκησης με σκοπό τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητά του.[237] Φυσικά, ας αναφέρουμε πως το Άρθρο 7 δεν άντεξε στο χρόνο και τροποποιήθηκε ένα χρόνο μετά με το Νόμο Αρβανιτόπουλου 4076/2012, επαναφέροντας το Τμήμα ως βασική ακαδημαϊκή μονάδα και τις επαναπροσδιορίζοντας τις αρμοδιότητές του.

Αντίστοιχα μεγάλη συζήτηση και αντιδράσεις προκάλεσε και το Άρθρο 37, σχετικά με τη διανομή συγγραμμάτων. Στην αιτιολογική έκθεση ορίζεται ότι η ανάγκη για εξορθολογισμό των πόρων αναγκάζει την κυβέρνηση να λάβει μια σειρά μέτρων με σκοπό τη μείωση των δαπανών. Αποτέλεσμα αυτού είναι η «ηλεκτρονική διακυβέρνηση», με λίγα λόγια ευρύτατη χρήση του διαδικτύου στη διανομή συγγραμμάτων και σημειώσεων. Σίγουρα, το παρόν κρίνεται ως ένα αποτελεσματικότατο μέτρο, τη στιγμή που μπορεί να περιορίσει δαπάνες από τη διανομή έντυπων συγγραμμάτων το κόστος των οποίων ανέρχονταν στα 2 δις, ενώ παράλληλα δε γινόταν έλεγχος για το πλήθος των φοιτητών/τριων ή την ποιότητα των συγγραμμάτων. Ωστόσο, πέρα από την ορθολογικότητα του μέτρου, σίγουρα γεννιούνται ερωτήματα για το πού οδεύει τελικά η *δημόσια και δωρεάν παιδεία.* Το σύγγραμμα αξίζει όντως να είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι του φοιτητή ή της φοιτήτριας, του/της επιστήμονα. Εύστοχα επισήμανε και η Χρυσή Αράπογλου κατά τις συζητήσεις στη Βουλή:

> *«Άρθρο 37, περί συγγράμματος. Άλλη μεγάλη συζήτηση που πρέπει να γίνει για το τι εννοούμε επιστημονικό σύγγραμμα. Θεωρώ, όμως, ότι σίγουρα δεν μπορούμε να εννοούμε ως όρο «επιστημονικό σύγγραμμα» τις έντυπες ηλεκτρονικές ακαδημαϊκές σημειώσεις. Δεν μπορεί, δηλαδή, όλες τις έννοιες να τις χαμηλώνουμε τόσο πολύ. Δεν είναι δυνατόν οι έντυπες και ηλεκτρονικές ακαδημαϊκές σημειώσεις, όπως αναφέρονται στο άρθρο, να θεωρούνται, να ορίζονται ως σύγγραμμα».*[238]

Το μέτρο αυτό μας οδηγεί στη σκέψη πως είτε με αυτόν τον τρόπο υποβαθμίζονται οι σπουδές και η αξία των πτυχίων (εφόσον υποβαθμίζεται η σημασία των συγγραμμάτων), είτε οδεύουμε σιγά-σιγά στην εποχή της δημόσιας και εν μέρει δωρεάν παιδείας, όπου φοιτητές και φοιτήτριες θα καλούνται να πληρώνουν για την παραλαβή των συγγραμμάτων τους.

---

[236] Χαραλάμπους, 2012: 158
[237] Όπ.π.
[238] Πρακτικά Βουλής, Συζήτηση 24ης Αυγούστου 2011, σελ. 15777. Ομιλήτρια: Χρυσή Αράπογλου (ΠΑ.ΣΟ.Κ.)

Σε γενικές γραμμές, μέσα από τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις και προθέσεις και σύμφωνα με την ολική εικόνα των μεταρρυθμίσεων της τότε κυβέρνησης, μπορούμε να αντλήσουμε πολλά στοιχεία για τις τάσεις της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής, πού οδεύει. Σύμφωνα, λοιπόν, με το Χαραλάμπους[239], οι τάσεις αυτές είναι σαφείς:

- Νεοφιλελεύθερες κατευθύνσεις,
- Προσαρμογή στις ανάγκες της αγοράς,
- Ισχυρές τάσεις συγκεντρωτισμού,
- Αύξηση της εξωστρέφειας και διεθνοποίηση,
- Η αριστεία ως ζητούμενο σε επίπεδο έρευνας,
- με αποτέλεσμα τη μετατροπή της εκπαίδευσης σε εκπαιδευτική αγορά.

Συνολικά, θα μπορούσαμε να διερωτηθούμε πώς μια σοσιαλιστική κυβέρνηση πρότεινε και ψήφισε τέτοιες αλλαγές στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, όταν μάλιστα ιστορικά το ίδιο κόμμα ακολούθησε άλλες κατευθύνσεις και άλλα εκπαιδευτικά παραδείγματα και, παράλληλα, δε στήριξε την προτεινόμενη μεταρρύθμιση του 2007.

[239] Χαραλάμπους, 2012: 163

Συμπεράσματα-Επίλογος

Μέχρι τώρα έχουν εξετασεί α) η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, β) η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση με έμφαση στην περίοδο υπουργίας της κας Γιαννάκου, γ) ο νόμος 4009/2011, το συγκείμενο του νόμου και ο ρόλος της αντιπολίτευσης, δ) η σχέση μεταξύ του νόμου 4009/2011 και ο ρόλος που έπαιξε το πρόσωπο της ίδιας της Υπουργού, καθώς και το τι ακολούθησε του νόμου στο ελληνικό εκπαιδευτικό τοπίο. Τέλος, επιχειρήθηκε μια γενική κριτική για βασικές έννοιες που κοσμούν τον ευρωπαϊκό -αλλά και τον ελληνικό- πολιτικό και εκπαιδευτικό λόγο, αλλά και γενικά μια κριτική για το νόμο 4009/2011.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως υπερεθνικός οργανισμός, σχεδιάζει μακροπρόθεσμες και σταθερές εκπαιδευτικές πολιτικές, λαμβάνοντας υπόψιν δυνάμεις που βρίσκονται εκτός αυτής και δεν εξαρτώνται αυτήν: την ανάγκη για υψηλή εξειδίκευση δεδομένων των αλλαγών σε εργασιακό επίπεδο, το διεθνή ανταγωνισμό, την ανάγκη ανάπτυξης των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων με σκοπό την αύξηση της έρευνας και της καινοτομίας, τη γήρανση του πληθυσμού. Με βάση όλα αυτά, και δεδομένου ότι κατέχει τη γνώση, την τεχνογνωσία αλλά και τη δυνατότητα χρηματοδότησης[240], έχει τη δύναμη να προτείνει και να καθορίζει αλλαγές στην εκπαίδευση, ώστε να μετασχηματίσει τον ευρωπαϊκό χώρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και εργασίας. Οι προτεινόμενες αλλαγές τίθενται μέσα από τη Διαδικασία της Μπολόνια και τις Στρατηγικές. Μέσα από τις επερχόμενες αλλαγές, αναδεικνύονται πολλά **«συν»** της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, καθώς γίνεται λόγος για **συν-εργασίες** μεταξύ των χωρών, **συν-πράξεις** μεταξύ πανεπιστημίων και ιδιωτικού τομέα και **σύν-κλιση** των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων. Σε αυτά τα «συν» προστίθεται ότι καλεί τα κράτη σε επαναπροσδιορισμό της εκπαίδευσης βάσει των νέων προκλήσεων των καιρών, [241] ώστε να είναι και πάντα έτοιμα στις συνεχείς μεταβολές.

---

[240] Η χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα προγράμματα ανταλλαγών και κινητικότητας για τους Ευρωπαίους φοιτητές και φοιτήτριες αξίζει ξεχωριστής ανάλυσης, που δε συνάδει με την παρούσα προσπάθεια. Ενδεικτικά μόνο, μπορούμε να πούμε, πως η χρηματοδότηση μπορεί από τη μία να λειτουργεί θετικά, καθώς δίνει τη δυνατότητα στα κράτη και τα ιδρύματα να αναπτυχθούν και να κάνουν αλλαγές, τις οποίες διαφορετικά δε θα μπορούσαν, από την άλλη όμως προκαλεί εξάρτηση από τα κράτη μέλη, τα οποία -κατά βούληση- ακολουθούν ευχάριστες ή δυσάρεστες για αυτά αλλαγές, με σκοπό να λάβουν την επιπλέον χρηματοδότηση και να «μπουν στο παιχνίδι» του ανταγωνισμού με τα υπόλοιπα ιδρύματα.

[241] Πυργιωτάκης, 1999: 441. Βέβαια, ο Πυργιωτάκης (σελ. 443) σε αυτό το σημείο διερωτάται τι συμβαίνει σε περίπτωση ανατροπής των συγκεκριμένων πολιτικών συνθηκών, ανατροπής της της ενοποίησης της Ευρώπης. Επισημαίνει πως *«Τα όρια και οι δυνατότητες της παιδείας καθορίζονται ανάλογα με την πολιτική συγκυρία. Αυτό απλά σημαίνει ότι όσο υπάρχουν συγκρουόμενα οικονομικά συμφέροντα, όσο διατηρούνται οι εθνικές και πολιτικές διεκδικήσεις, όλα αυτά θα προπορεύονται και η εκπαίδευση θα έπεται. Με αυτήν την έννοια η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης μένει μετέωρη και εξαρτημένη από τις διαθέσεις των πολιτικών και τις συγκυριακές περιστάσεις».* Σε αυτό το ερώτημα θα μπορούσαμε να απαντήσουμε πως ναι μεν η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να χτίσει έναν ευρωπαϊκό τριτοβάθμιο χώρο, αλλά από την άλλη η εξέλιξη της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ξεπερνάει τον τοπικό, εθνικό ή ευρωπαϊκό γεωγραφικό χώρο. Παράλληλα με έναν ευρωπαϊκό χώρο χτίζονται οι προϋποθέσεις επιβίωσης στα ανταγωνιστικά και διεθνοποιημένα

Οι αλλαγές, όμως, αυτές ενδεχομένως μπορούν να οδηγήσουν σε **ομογενοποίηση** των εκπαιδευτικών συστημάτων. Οι αλλαγές δεν είναι επιβεβλημένες ή εξαναγκαστικές, ωστόσο, χάριν των ευρωπαϊκών κελευσμάτων, τα κράτη-μέλη τις ακολουθούν για να μπορέσουν να επιβιώσουν του ευρωπαϊκού και διεθνούς ανταγωνισμού, χάνοντας ωστόσο -εθελούσια- σιγά σιγά κομμάτι της εθνικής τους κυριαρχίας για άσκηση ξεκάθαρης εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Για τα κράτη, λοιπόν, παρά τα σαφή μειονεκτήματα που προκύπτουν, ισχύει ότι **η μη προσαρμογή στις υπάρχουσες και επιβεβλημένες ίσως συνθήκες αποτελεί μη συνειδητοποίηση της εποχής και των συνθηκών ζωής, εργασίας, εκπαίδευσης.** Είναι, ουσιαστικά, η επιθυμία των κρατών να μη μείνουν αμέτοχα στο σχηματισμό του νέου προσώπου της Ευρώπης και των κοινωνιών.[242]

Εκτός αυτών, η παράλληλη μελέτη και σύγκριση των ευρωπαϊκών πολιτικών και των αντίστοιχων πολιτικών μας δείχνει όχι μόνο πού οδεύει η εκπαιδευτική πολιτική, αλλά και το πώς εξελίσσεται η ελληνική εκπαιδευτική σκέψη και πώς μετασχηματίζεται ο εκπαιδευτικός λόγος. Γι' αυτό και παρατηρείται ότι στον ελληνικό εκπαιδευτικό λόγο έχουν εισχωρήσει έννοιες που παλιότερα δεν υπήρχαν (για παράδειγμα κινητικότητα, διεθνοποίηση, αριστεία, επιβράβευση, διασφάλιση της ποιότητας). Αυτός ο **εκπαιδευτικός δανεισμός**, όπως επισημάναμε και νωρίτερα, συνιστά την πεμπτουσία της διεθνοποίησης της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, το πλαίσιο ή συγκείμενο της εκπαιδευτικής πολιτικής είναι το σύνολο των κοινωνικών, πολιτικών, πολιτιστικών και ιδεολογικών συνθηκών που επηρεάζει το χαρακτήρα και τις κατευθύνσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής.[243] Το 2010 ήταν σαφώς μια περίοδος έντονων κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων λόγω της κρίσης και σήμανε για την Ελλάδα την έλευση ενός νέου πλαισίου στα οικονομικά, τα εργασιακά, τα κοινωνικά εν γένει, τα οποία τροποποίησαν τη ζωή και τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των Ελλήνων. Έτσι, μετά την εκλογή του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και με Υπουργό Παιδείας την κα Άννα Διαμαντοπούλου και σύμφωνα με τις προεκλογικές δεσμεύσεις, ξεκίνησαν αναδομητικές θεσμικές αλλαγές σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Τέθηκε επί τάπητος η νέα εκπαιδευτική ατζέντα, η οποία κρίθηκε απαραίτητη να συνοδεύσει την έναρξη των αλλαγών και της περιόδου. Υιοθετήθηκε ένα άλλο εκπαιδευτικό παράδειγμα, το οποίο οδήγησε, από τις αλλεπάλληλες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις της μεταπολιτευτικής περιόδου, στην οριστική αναδόμηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι αλλαγές αυτές σηματοδοτούν σαφώς το τέλος της μεταπολιτευτικής περιόδου· ουσιαστικά πρόκειται για **το τέλος της μεταπολίτευσης και την έναρξη της μετα-μεταπολιτευτικής εκπαιδευτικής**

περιβάλλοντα. Τα κράτη και τα ιδρύματα σαφώς γνωρίζουν και τις προοπτικές αλλά και τους περιορισμούς, ωστόσο καλούνται να κερδίσουν το μέλλον και να υπερβούν τα κολλήματα του παρόντος.

[242]Πυργιωτάκης, 1999: 442.

[243] Ηλιάδου-Τάχου, 2006: 22

πολιτικής, η οποία συνάδει με την έναρξη της νεοφιλελεύθερης εκπαιδευτικής ατζέντας σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.[244]

Στο χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ψηφίστηκε ο Νόμος 4009/2011, ο οποίος υπερψηφίστηκε από τα 4/5 της Βουλής. Αν θυμηθούμε τις παλαιότερες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες της μεταπολίτευσης (Ν. 1268/1982 επί κυβέρνησης Παπανδρέου, Ν. 2083/1992 επί κυβέρνησης Μητσοτάκη, Ν. 2525/1997 επί κυβέρνησης Σημίτη και Ν. 3549/2007 επί κυβέρνησης Καραμανλή) θα διαπιστώσουμε το πλήθος των αντιδράσεων όχι μόνο από δυνάμεις της κοινωνίας, αλλά και της αντιπολίτευσης. Πλήθος αντιδράσεων από την ακαδημαϊκή κοινότητα (πανεπιστημιακοί και φοιτητές/τριες) γνώρισε και ο Ν. 4009/2011.[245] Οι αντιδράσεις όμως είναι μέρος μιας μεταρρύθμισης και δείχνουν ίσως το φόβο, ίσως την άρνηση, ίσως τη μη αναγκαιότητα ή τη μη καταλληλότητα των βαθέων αλλαγών. Ωστόσο, η υπερψήφιση του νόμου 4009/2011, παρά τις αντιδράσεις που προέκυψαν, σηματοδοτεί και μια πρωτοφανή συναίνεση για τα μεταπολιτευτικά δεδομένα, αλλά και ένα τεράστιο βήμα για την μεταπολίτευση, **κλείνοντας ουσιαστικά έναν κύκλο μεταρρυθμίσεων-αντιμεταρρυθμίσεων** και βαθέων συγκρούσεων.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, μπορούμε να μιλήσουμε για την **ωριμότερη φάση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής**, εφόσον συνδυάζει δύο πολύ σημαντικά γνωρίσματα: αφενός τις κρίσιμες και αναγκαίες μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με τα κοινωνικο-οικονομομικά δεδομένα της χώρας, αφετέρου τη συγκατάθεση πολλών δυνάμεων της ελληνικής πολιτικής σκηνής, οι οποίες υπερψήφισαν τις μεγάλες αναδομητικές αλλαγές. Κρίσιμη θεωρείται και η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής εμπειρίας της Υπουργού στα ζητήματα απασχόλησης. Γι' αυτό και ο νόμος 4009/2011 καθώς και όλη η μεταρρυθμιστική προσπάθεια για την παιδεία μετά το 2009 υπήρξε μια ουσιαστική τομή στα ελληνικά εκπαιδευτικά θέματα.

Ωστόσο, της ψήφισης του νόμου ακολούθησε μεγάλη αστάθεια. Τα τελευταία «μνημονιακά χρόνια» έως σήμερα, μετά τις συνεχείς αλλαγές κυβερνήσεων και Υπουργών Παιδείας, η κα Άννα Διαμαντοπούλου κρίνεται η μακροβιότερη Υπουργός Παιδείας 2,5 χρόνων με αντοχές μεγαλύτερες της κυβέρνησής της (Κυβέρνηση Παπανδρέου: Οκτώβριος 2009-Νοέμβριος 2011. Κυβέρνηση Παπαδήμου: Νοέμβριος 2011-Μάρτιος 2012). Ο νόμος Διαμαντοπούλου, παρά τη μεγάλη πλειοψηφία υπερψήφισής του, δεν είχε και την ανάλογη πορεία, καθώς πολλές διατάξεις του τροποποιήθηκαν από επόμενους νόμους, με κυριότερο το άρθρο 8. Οι επόμενες κυβερνήσεις δεν τόλμησαν μεγαλύτερες αλλαγές, ενώ τα όποια σχέδια μέχρι σήμερα βρίσκονται στον αέρα. Οι μέχρι τώρα ενδείξεις, κυρίως από τις κυβερνήσεις του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., είναι πρόθεση ανατροπής του νόμου

[244] Χαραλάμπους, 2012: 149-150

[245] Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαπίστωση πως όλοι οι προηγούμενοι νόμοι κατατέθηκαν και ψηφίστηκαν από τη Βουλή καλοκαίρι, εκτός από το Νόμο Γιαννάκου 3549/2007, ο οποίος κατατέθηκε άνοιξη του 2007. Η σημειολογία του καλοκαιριού είναι επίσης σημαντική, ωστόσο δεν είναι αντικείμενο της παρούσας ανάλυσης.

4009/2011 και η δημιουργία μακροπρόθεσμων σχεδιασμών, οι οποίοι όμως ακολουθούν το ευρωπαϊκό πλαίσιο και τις κατευθυντήριες. Ωστόσο, μέχρι τώρα τίποτα δεν είναι δεδομένο και η παιδεία μένει ένα ερωτηματικό. Η γενική αστάθεια στην πολιτική ζωή της χώρας καθώς και η ανισορροπία και στην παιδεία, που προκύπτει ακόμα και από τα ονόματα των Υπουργείων, αποπνέουν δυσοίωνα μηνύματα για την εξέλιξη της. Εξάλλου, η μέχρι τώρα ιστορία δείχνει πως οι τολμηρές μεταρρυθμίσεις έριξαν όποιον ή όποια βρισκόταν στη θέση του/της Υπουργού Παιδείας. Συνεπώς, όσο υπάρχει κατάλληλο πλαίσιο για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, λογικά, η επόμενη μεγάλη μεταρρύθμιση θα έρθει όταν ομαλοποιηθεί εν μέρει η κατάσταση στη χώρα και όταν υπάρξει κυβέρνηση και Υπουργός Παιδείας που δε φοβούνται το πολιτικό κόστος, αλλά συνυπολογίζουν μόνο τα πραγματικά οφέλη μιας καλής μεταρρύθμισης.

Η αναγκαιότητα έντασης των μεταρρυθμίσεων προκύπτει και από την Έκθεση της Επιτροπής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση[246], η οποία καταλήγει πως:

> *«Το ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης απαιτεί περαιτέρω εκσυγχρονισμό όσον αφορά τις επιδόσεις και τους τρόπους λειτουργίας του, ιδίως σχετικά με την παροχή βασικών δεξιοτήτων, καθώς και την ικανότητά του να προετοιμάζει τους νέους για τη μετάβαση στην αγορά εργασίας».*

Η κριτική είναι πάντα χρήσιμη και γόνιμη και μητέρα του ανα-στοχασμού, της ανα-δημιουργίας, και όχι της ανα-κύκλωσης ή ανα-παραγωγής. Ωστόσο, παρότι η κριτική κρίνεται απαραίτητη και κάθε περίπτωση και αναγκαία για να κατανοήσουμε το διαμορφούμενο πλαίσιο, δεν μπορούμε να αναζητούμε την προοπτική μόνο μέσα από το ιδεατό και την κριτική. Την προοπτική μπορεί ακριβώς να μας τη δώσει η γόνιμη κριτική του ευρωπαϊκού πλαισίου και η ανα-διαμόρφωσή του, η ανα-δημιουργία του με σκοπό την προσαρμογή του στα εθνικά δεδομένα. Συνεπώς, πέρα από την κριτική της ευρωπαϊκής και ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής χρειάζεται και ρεαλιστική προσέγγιση της πραγματικότητας, ώστε να καταστεί εφικτή η επιβίωση και η ισχυρή παρουσία των ελληνικών ιδρυμάτων στο διεθνοποιημένο και ανταγωνιστικό κόσμο. Άλλωστε, **πόσο ρηχή θα είναι η ανάλυση του ελληνικού θεσμικού πλαισίου αν δεν εξεταστεί συγκριτικά με το ευρωπαϊκό πλαίσιο, με το οποίο φυσικά είναι συναρτώμενη η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική**;

Η εκπαιδευτική πολιτική είναι ένας κρισιμότατος τομέας δράσης τόσο για την Ευρώπη όσο και για την Ελλάδα. Ακόμα κι αν φαίνεται πως στην Ελλάδα πολλές φορές έγινε πεδίο συγκρούσεων και πόλωσης μεταξύ των κομμάτων ή δυνάμεων της κοινωνίας και γεννήθηκε το

[246] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015: 20

φαινόμενο μεταρρυθμίσεων-αντιμεταρρυθμίσεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση ακολουθεί σταθερή και ήπια εκπαιδευτική πολιτική χωρίς ισχυρούς ή επιβεβλημένους παρεμβατισμούς στα κράτη και παράλληλα με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Η εποχή μας απαιτεί αποφασιστικές πολιτικές λύσεις, και μία τέτοια ήταν για την Ελλάδα ο Νόμος 4009/2011, ο οποίος ενσωματώνει καίρια και βασικά σημεία της Στρατηγικής 2020. Το μέλλον των ελληνικών πολιτικών θα κριθεί βεβαίως από την πορεία της χώρας σε αυτά τα δύσκολα μνημονιακά χρόνια, κατά τα οποία η παιδεία παραμερίζεται ή τουλάχιστον δε γίνεται χώρος «πειραματισμού» νέων μοντέλων και λύσεων. Θεωρούμε πως, παρά το μη επιβεβλημένο χαρακτήρα των ευρωπαϊκών πολιτικών, είναι χρήσιμο και ουσιαστικό για την Ελλάδα όχι απλώς να προσαρμοστεί αποδεχόμενη ξενόφερτα πλαίσια, αλλά να συμβιβάσει τις εθνικές της ανάγκες με τις ευρωπαϊκές «καλές πρακτικές» και να καταφέρει να επιβιώσει και να διεκδικήσει όσα μπορεί στην ευρωπαϊκή και διεθνή σκηνή από την ενδυνάμωση των ελληνικών τριτοβάθμιων ιδρυμάτων.[247] Σίγουρα, λοιπόν, χρειάζεται σχεδιασμός μακροπρόθεσμος, συν-αίνεση πολλών δυνάμεων της κοινωνίας, αλλά και όλων εκείνων των «συν» που θα της δώσουν τη δυνατότητα ωρίμανσης και ανάδειξης, ξεπερνώντας τις εκάστοτε μικροπολιτικές σκοπιμότητες του κάθε κόμματος εξουσίας.

Ο Νόμος Διαμαντοπούλου έθεσε τις βάσεις ώστε να λύσει πολλά προβληματικά ζητήματα των πανεπιστημίων, να τα βελτιώσει, να τα εξελίξει. Προσπάθησε με αρκετή ευελιξία σε κάποιες διατάξεις να συμβιβάσει τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προτάγματα με τις πραγματικές ελληνικές συνθήκες, με λίγα λόγια να συνδυάσει την εξέλιξη και το πέρασμα στη νέα εποχή με την ορθολογική διαχείριση των πόρων και την πάλη που προέκυψε μέσα στην κοινωνία και τα κόμματα. Αρνητικά του στοιχεία που έχρηζαν βελτιώσεις ή τροποποιήσεις σαφώς υπήρχαν. Εκτός αυτού, ανταποκρινόταν στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προτάγματα, τα οποία καλώς ή κακώς *δείχνουν το δρόμο.* Έτσι κι αλλιώς, η Στρατηγική 2020 δεν είναι ούτε εξαναγκαστική ούτε επιβεβλημένη, καταλήγει όμως μονόδρομος ακριβώς λόγω των προοπτικών στα πεδία εκπαίδευσης και εργασίας. Η Στρατηγική 2020, άλλωστε, είναι ένα συνεκτικό κείμενο αναπτυξιακών πολιτικών με κοινούς στόχους για τα κράτη μέλη, και είναι αυτά εκείνα τα οποία αποφασίζουν αν και πόσο θέλουν να τις ακολουθήσουν. Όσο η Ελλάδα αποφασίζει να μένει αμέτοχη και δεν μπαίνει στο παιχνίδι, θα βιώνει τα αποτελέσματα του διεθνούς και πανευρωπαϊκού ανταγωνισμού και την απομόνωση. Όσο γίνεται υποκείμενο δράσεων, όσο ενεργεί τόσο διαφορετικό θα είναι το όφελος για την κοινωνία και την οικονομία της.

---

[247] Σύμφωνα με τον κο Άγγελο Τόλκα (Παράρτημα 4, Ερώτηση 10): *«Η τάση ακολουθεί την Διαδικασία της Μπολόνια και δημιουργείται ένας κοινός ανταγωνισμός στον οποίον πρέπει να ανταποκρίνεσαι αλλιώς θα μείνεις εκτός εξελίξεων. Επομένως θεωρώ ότι οφείλουμε εμείς με τις δικές μας αποφάσεις και πολιτικές να προσπαθούμε να λύσουμε τα προβλήματά μας αλλά να είμαστε πάντοτε ανοιχτοί, δεκτικοί και υποψιασμένοι με το τι συμβαίνει σε διεθνές επίπεδο και με τις ευρωπαϊκές εξελίξεις».*

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία:

- Αποστόλη, Σ. (2006). *Έρευνα του ΕΛΙΑΜΕΠ για την Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση στην Ελλάδα: Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης και η Ελλάδα.* Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ στο: http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/chapter3.pdf
- Βενιζέλος, Ευ. (2006). *Ατζέντα 16: Για το Ελληνικό Πανεπιστήμιο του 21ου αιώνα. Κείμενα Παρέμβασης.* Αθήνα: Πόλις. Διαδικτυακά στη διεύθυνση: http://www.evenizelos.gr/books-studies/e-books/agenta16.html
- Βοσκόπουλος, Γ. (2009). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις και προβληματισμοί.* Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Βοσκόπουλος, Γ. (2013). Άρθρο: *Η μεταβαλλόμενη οντολογία της ενοποιητικής διαδικασίας: ιδεαλισμός, ρεαλισμός ή ουτοπία.* Ιστορικό Αρχείο εφημερίδας ΕΠΕΝΔΥΤΗ, Τόμος Β' στο: https://www.academia.edu/6285373/Η_μεταβαλλόμενη_οντολογία_της_ενοποιητικής_διαδικασίας_ιδεαλισμός_ρεαλισμός_ή_ουτοπία_σσ._30-49._Ιστορικό_Αρχείο_εφημερίδας_ΕΠΕΝΔΥΤΗ_Τόμος_Β_2013
- Γράβαρης, Δ.Ν.-Παπαδάκης, Ν. (2005). *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική: μεταξύ κράτους και αγοράς*. Αθήνα: Σαββάλας
- Γούναρη, Π.-Γρόλλιος, Γ. (2010). *Κριτική Παιδαγωγική: μια συλλογή κειμένων.* Αθήνα: Gutenberg
- Γρόλλιος, Γ. (1999). *Ιδεολογία, Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πολιτική: Λόγος και Πράξη των ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την εκπαίδευση.* Αθήνα: Gutenberg
- Δαμανάκη, Μ., Κουλαΐδης, Β., Βαρουφάκης, Γ., Καλογήρου, Γ., Παπαδάκης, Ν. (2006). *Το πραγματικό και το κεκτημένο: Το Πανεπιστήμιο σε μετάβαση.* Αθήνα: ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
- Διαμαντοπούλου, Ά. (2006). *Η Έξυπνη Ελλάδα: Σε μια Ευρώπη που αλλάζει, σε έναν κόσμο που άλλαξε.* Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη
- Ζμας, Α. (2007). *Παγκοσμιοποίηση και Εκπαιδευτική Πολιτική.* Αθήνα: ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ
- Ηλιάδου-Τάχου, Σ. (2006). *Η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους στη Μακεδονία στο πλαίσιο του μακεδονικού ζητήματος: Το παράδειγμα της Δυτικής Μακεδονίας.* Αθήνα: Gutenberg
- Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Γ.Σ.Ε.Ε. (2013). 2001-2013: *Τα βασικά μεγέθη της εκπαίδευσης, Η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μέρος Α' το ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο αναφοράς (2001-2012).* Αθήνα: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ στο: http://www.tovima.gr/files/1/2013/10/23/vivlio_ekthesis_2012-2013.pdf
- Λούλης, Γ. (2008). *Η μάχη του 2007 : η διαδρομή, η κάλπη, οι προοπτικές.* Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

- Μαυρίδης, Μ. (2007). *Κυρίαρχος Λόγος και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Τα πεδία της Πολιτικής, της Επιστήμης και της Εκπαίδευσης.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας
- Μπουζάκης, Σ. (επιμέλεια) (2011). *Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης: Όψεις και Απόψεις. Τόμος Β': Νεοελληνική Εκπαίδευση 1821-2010.* Αθήνα: Gutenberg
- Παυλίδης, Π. (2012). *Η γνώση στη διαλεκτική της κοινωνικής εξέλιξης.* Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο
- Παυλίδης, Π. (2007). *Η «ιδέα του Πανεπιστημίου» στη σύγχρονη κοινωνία της αγοράς.* Άρθρο στη «Νέα Παιδεία», τεύχος 122, (σελ. 17-39) στο: https://www.academia.edu/1910634/Η_ιδέα_του_πανεπιστημίου_στη_σύγχρονη_κοινωνία_της_αγοράς._Νέα_Παιδεία_2007_τεύχος_122
- Παυλίδης, Π. (2013). *Γνωσιολογικά Ζητήματα της Παιδείας. Πανεπιστημιακές Σημειώσεις.* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
- Πυργιωτάκης, Ι.Ε. (1999). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη.* 14η Έκδοση (2009). Αθήνα: Ελληνική Γράμματα
- Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α., Καβασακάλης, Α. (2015). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές.* Ηλεκτρονικό Βιβλίο: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα- www.kallipos.gr , στο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/226/1/00_master%20document_StamelosVasilopoulosKavasakalis_Final.pdf
- Σύνοδος Πρυτάνεων και Προέδρων Δ.Ε. των Ελληνικών Πανεπιστημίων-Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων (1992). *ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 2000. Έκθεση και Εισηγήσεις της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Υποθέσεων προς την Σύνοδο των Πρυτάνεων και Προέδρων Δ.Ε. των Ελληνικών Πανεπιστημίων. ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΩΝ ΠΡΥΤΑΝΕΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ της 10ης Οκτωβρίου 1992 σχετικά με το Υπόμνημα της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ευρώπη.* Αθήνα
- Τερζής, Ν.Π. (1988). *Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση: Πρόγραμμα και πραγματικότητα-Πράγματα και Πρόσωπα.* Θεσσαλονίκη (1993): Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη
- Φερώνας, Α. (2013). *Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020»: Ρητορική και Πραγματικότητα* στο http://eekp.gr/wp-content/uploads/2013/08/vol1_paper5.pdf
- Φραγουδάκη, Ά. (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο.* Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Χαραλάμπους, Δ.Φ. (Επιστημονική Επιμέλεια) (2007). *Μεταπολίτευση και Εκπαιδευτική Πολιτική. Παρελθόν-παρόν-μέλλον.* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Χαραλάμπους, Δ.Φ. (2012). *Μεταπολίτευση και Εκπαιδευτική Πολιτική (1974-2011).* Πανεπιστημιακές Παραδόσεις. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1995: *Λευκή Βίβλος (ΛΒ): Διδασκαλία και μάθηση – προς την κοινωνία της γνώσης του 1995* στο: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0590&qid=1448218252691&from=EL
- Περίληψη της Συνθήκης της Λισαβόνας για την εκπαίδευση, κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό, στο: http://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/education_training_youth.html?root_default=SUM_1_CODED%3D15,SUM_2_CODED%3D1501&obsolete=false
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005: *Ανακοίνωση της Επιτροπής για την κινητοποίηση του πνευματικού δυναμικού της Ευρώπης: ενδυνάμωση των πανεπιστημίων ώστε να εξασφαλισθεί η πλήρης συμβολή τους στη στρατηγική της Λισαβόνας* του 2005 (Κωδικός: 52005DC0152) στο: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52005DC0152&from=EL
- Δίκτυο Ευρυδίκη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006/07). *Δομή της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ευρώπη 2006/2007:* http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/086EL.pdf
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010: *Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής - Έγγραφο Αξιολόγησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας (SEC 2010-114) στο:* http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/lisbon_strategy_evaluation_el.pdf
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 3/3/2010: *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΥΡΩΠΗ 2020 Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη [COM(2010) 2020 τελικό]*, στο: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EL:PDF
- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011: Ανακοίνωση της Επιτροπής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών το 2011 (Κωδικός: 52011DC0567) στο:* http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL-EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0567&fromTab=ALL&from=EN.
- Ευρώπη 2020: http://ec.europa.eu/europe2020/services/faqs/index_el.htm
- Δίκτυο Ευρυδίκη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012. *Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης το 2012: Έκθεση Εφαρμογής της Διαδικασίας της Μπολόνια:* http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/138EL.pdf

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015. *Έκθεση παρακολούθησης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του 2015: Ελλάδα,* στο: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/tools/docs/2015/monitor2015-greece_el.pdf

Διαδικασία της Μπολόνια:

- Επίσημη ιστοσελίδα του Ε.Χ.Α.Ε.: http://www.ehea.info/
- Διακήρυξη της Μπολόνια: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Bologna_Declaration1999.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου της Πράγας: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Prague_Communique2001.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου του Βερολίνου: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Berlin_Communique2003.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου του Μπρέγκεν: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Bergen_Communique2005.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου του Λονδίνου: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/London_Communique2007.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου στο Λεβέν/Λουβαίν λα Νεβ: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communique_April_2009.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου της Βουδαπέστης/Βιέννης: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/budapest-Vienna_declaration.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου του Βουκουρεστίου: http://www.highereducation.ac.cy/pdf/bucharest_communique_2012.pdf
- Ανακοινωθέν της Συνόδου του Έρεβαν: http://www.ehea.info/Uploads/SubmitedFiles/5_2015/112705.pdf

Ελληνική Νομοθεσία και συνοδευτικά κείμενα:

- Νόμος 1268/1982 «Για τη Δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων». Φ.Ε.Κ. Αριθμός Φύλλου 87/ 16 Ιουλίου 1982, στο: http://afroditi.uom.gr/rc/chapter1/19820100087.pdf

- Νόμος 2083/1992. *Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης.* Φ.Ε.Κ. Αριθμός Φύλλου 159/ 21 Σεπτεμβρίου 1992:
- http://research.teiep.gr/rc_page_files/Documents/Nomoi_Diaxeiristikhs_eparkeias/9_NOMOS_2083_1992.pdf
- Νόμος 2525/1997. *«Ενιαίο Λύκειο, Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις».* Φ.Ε.Κ. Αριθμός Φύλλου 188/ 23 Σεπτεμβρίου 1997, στο: http://dide.flo.sch.gr/web/wp-content/uploads/2013/05/DIDEFlorinas_N_2525_1997_Me_Oles_Tis_Allages.pdf
- Αιτιολογική έκθεση του Νόμου 3549/2007 *«Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και τη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων».* 16 Φεβρουαρίου 2007, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/m-aei-eis.pdf
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (2007). *Το Έργο μας για την Παιδεία: Δράσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για την Αναβάθμιση της Ποιότητας της Δημόσιας Εκπαίδευσης, Μάρτιος 2004-Αύγουστος 2007/ Η Παιδεία στην Κορυφή-Παιδεία για όλους.* Ελληνική Δημοκρατία, στο: http://www.giannakou.gr/images/stories/PDFs/APOLOGISMOS-2007.pdf
- Βουλή των Ελλήνων. *Σύνταγμα της Ελλάδας, Όπως αναθεωρήθηκε με το Ψήφισμα της 27ης Μαΐου 2008 της Η' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων*, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/8c3e9046-78fb-48f4-bd82-bbba28ca1ef5/SYNTAGMA.pdf
- Ελληνική Δημοκρατία. *«Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2011-2014: Ελλάδα».* Υπουργείο Οικονομικών, Απρίλιος 2011, στο: https://www.espa.gr/elibrary/E9niko_Programma_Metarru9misewn_2011_14.pdf
- Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. *«Εθνική Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση».* Αθήνα: 12 Ιουλίου 2011, στο: http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/nomos_plaisio/ethnikh_strathgikh_anwtaths.pdf
- ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου *«Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων».* 21 Ιουλίου 2011, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/d-diaei-eis.pdf

- Βουλή των Ελλήνων (22 Αυγούστου 2011). Β΄ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΧΕΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΝΟΜΩΝ. *ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»,* στο:
- http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/7b24652e-78eb-4807-9d68-e9a5d4576eff/D-AEI-epis_1.pdf
- Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ ΙΓ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΣΥΝΟΔΟΣ Β', ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΡΠΓ', Παρασκευή 22 Ιουλίου 2011, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110722.pdf
- Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ ΙΓ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΣ Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Ρ]Δ' Τρίτη 23 Αυγούστου 2011 (πρωί): http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110823(proi).pdf
- Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ ΙΓ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΣ Β' ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Ρ]Ε' Τρίτη 23 Αυγούστου 2011 (απόγευμα): http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110823_(apog).pdf
- Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ ΙΓ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΣΥΝΟΔΟΣ Β', ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Ρ]ΣΤ', Τετάρτη 24 Αυγούστου 2011, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110824.pdf
- Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ ΙΓ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΣΥΝΟΔΟΣ Β', ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Σ', Τρίτη 30 Αυγούστου 2011, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/a08fc2dd-61a9-4a83-b09a-09f4c564609d/es20110830.pdf
- Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου 4076/2012 *«Ρυθμίσεις θεμάτων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις».* 30 Ιουλίου 2012, στο: http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/R-AEI-eis.pdf
- Νόμος 4115/2013 *«Οργάνωση και λειτουργία Ιδρύματος Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης και Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού και άλλες διατάξεις».* Φ.Ε.Κ. Αριθμός Φύλλου 24/ 30 Ιανουαρίου 2013, στο: https://eklektorika.aegean.gr/sites/eklektorika.aegean.gr/files/N.%204115-2013%20(%CE%A6%CE%95%CE%9A%2024,%20%CE%91%CE%84).PDF

- Νόμος 4327/2015 *«Επείγοντα μέτρα για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις».* Φ.Ε.Κ. Αριθμός Φύλλου 50/ 14 Μαΐου 2015, στο: http://www.gsrt.gr/Legislation/Files/LawFiles136/FEK%2050.pdf
- Καρύμπαλη-Τσίπτσιου Γ. (Καθηγήτρια Νομικής Σχολής, ΑΠΘ): 25.5.2016. *Ο Ν. 4009/2011 «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων» (ΦΕΚ Α΄ 195/6.9.2011), όπως ισχύει μετά τους Νόμους,* στο: http://www.fks.uoc.gr/_/pw/site/assets/files/1213/n4009.pdf
- Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2016. *«Η Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 2016- 2020»,* στο: http://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ_ΑΕΙ_-_2016_09_10.pdf

Αρθρογραφία και Ιστοσελίδες:

(Κατά χρονολογική Σειρά)

- Βαρινού Ε., 2006. ***«Το χρονικό των καταλήψεων».*** Ελευθεροτυπία: 10/6/2006, στο: http://glotta.ntua.gr/posdep/MME/Jun_2006/2006-06-10c_enet.pdf
- Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ: ***«Αδιάλλακτη παρά τα πυρά της αντιπολίτευσης η κυρία Γιαννάκου, Τόσο το ΚΚΕ όσο και ο Συνασπισμός έχουν αποφασίσει να αποχωρήσουν από την κατ΄ άρθρον συζήτηση του νομοσχεδίου»,*** Εφημερίδα Το Βήμα, 07/03/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=194178&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Διοικητική αυτοτέλεια αλλά με συμβόλαιο η χρηματοδότηση των ΑΕΙ».*** Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 21/02/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=192654&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Η υπουργός Παιδείας ενίσχυσε την αυτοτέλεια των ιδρυμάτων, αφήνοντας όμως ανέγγιχτο το θέμα του καθορισμού του αριθμού των εισακτέων: Οι «γκρίζες ζώνες» στον νόμο-πλαίσιο. Διατάξεις εκτιμάται ότι έχουν προβλήματα στην εφαρμογή τους και μπορεί να οδηγήσουν σε παρερμηνείες»***. Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ 22/02/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=192809&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Οι 10 αλλαγές που δεν έγιναν: Ποια καυτά ζητήματα των πανεπιστημίων δεν τόλμησε τελικά να αγγίξει η κυβέρνηση»***. Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ 25/02/2007, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=179215&wordsinarticle
- **Το κίνημα της πλατείας: από την Πουέρτα δελ Σολ στο Σύνταγμα.** Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 29/5/2011**:** http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=279640

- **Γέμισαν αγανάκτηση οι πλατείες πόλεων σ' όλη την Ελλάδα**. Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 26/5/2011: http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=278585
- **Μισό εκατομμύριο βούλιαξε το Σύνταγμα.** Ζούγκλα, 5/6/2011**:** http://www.zougla.gr/page.ashx?pid=2&aid=324953&cid=4
- **Δυο εβδομάδες κλείνουν οι Αγανακτισμένοι στο Σύνταγμα.** tvxs Ανεξάρτητη Ενημέρωση, 8/6/2011: http://tvxs.gr/news/ελλάδα/δυο-εβδομάδες-κλείνουν-οι-αγανακτισμένοι-στο-σύνταγμα
- **Νέο πανευρωπαϊκό κάλεσμα από τους «αγανακτισμένους».** Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 19/6/2011: http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=285791
- **Διήμερη απεργία κατά του Μεσοπρόθεσμου.** tvxs Ανεξάρτητη Ενημέρωση, 28/6/2011: http://tvxs.gr/news/ελλάδα/διήμερη-απεργία-κατά-του-μεσοπρόθεσμου
- **Βροντερό «όχι» από δρόμους και πλατείες:** ***Πεδίο μάχης το Σύνταγμα από το μεσημέρι, με τη γνωστή συνταγή…*** Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 28/6/2011: http://www.enet.gr/?i=news.el.ellada&id=288537
- **Πέρασε το Μεσοπρόθεσμο, ΜΑΤωσαν πάλι το Σύνταγμα.** Ελευθεροτυπία, Ηλεκτρονική Έκδοση, 29/6/2011: http://www.enet.gr/?i=news.el.politikh&id=288805
- **Υπέρμετρη βία της ελληνικής αστυνομίας καταγγέλλει η Διεθνής Αμνηστία.** in.gr, 30/6/2011: http://news.in.gr/greece/article/?aid=1231115781
- **Η άνοδος και η εξαφάνιση των Αγανακτισμένων.** Η Καθημερινή, Αρχείο Μόνιμες Στήλες, 25/11/2012: http://www.kathimerini.gr/732818/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/h-anodos-kai-h-e3afanish-twn-aganaktismenwn
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Απέναντι» στις αλλαγές του υπουργείου τάχθηκαν οι πρυτάνεις: Στην ανακοίνωσή τους κάνουν λόγο για Νόμο που θέλει «υποταγμένα ΑΕΙ».*** Εφημερίδα Το Βήμα, 4/7/2011, στο:
- http://www.tovima.gr/society/article/?aid=409357&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Όχι» και από τους προέδρους των ΤΕΙ στον νόμο-πλαίσιο. Εφημερίδα*** Το Βήμα, 8/7/2011, στο:
- http://www.tovima.gr/society/article/?aid=410109&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Πανεπιστημιακοί: «Καλούμε την υπουργό να αποσύρει το Νομοσχέδιο»: Δηλώσεις της Πρωτοβουλίας υπέρ του δημοσίου Πανεπιστημίου***. Εφημερίδα Το Βήμα, 22/8/2011, στο:
- http://www.tovima.gr/society/article/?aid=415937&wordsinarticle
- Χρυσόγονος Κώστας. ***Προς τη Σύνοδο των Πρυτάνεων…*** Θεσσαλονίκη 11/7/2011, στο: http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/nomos_plaisio/Chrysogonos.pdf

- Παπαματθαίου Μάρνυ. **Με ευρεία πλειοψηφία ψηφίστηκε επί της αρχής ο νόμος για τα ΑΕΙ*: Για πρώτη φορά επετεύχθη μεταπολιτευτικά συναίνεση σε θέματα Ανώτατης Παιδείας.*** Εφημερίδα Το Βήμα, 24/8/2011, στο:
- http://www.tovima.gr/education/article/?aid=416258&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***«Απέναντι» στις αλλαγές του υπουργείου τάχθηκαν οι πρυτάνεις: Στην ανακοίνωσή τους κάνουν λόγο για Νόμο που θέλει «υποταγμένα ΑΕΙ».*** Εφημερίδα Το Βήμα, 4/7/2011, στο:
- http://www.tovima.gr/society/article/?aid=409357&wordsinarticle
- Γιαννάκου, Μ. ***Παρωδία εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.*** Εφημερίδα Καθημερινή Ημερησία Πανελλαδική, στο: http://www.giannakou.gr/images/stories/PDFs/-%2017-07-11.pdf
- Γιαννάκου, Μ. ***Φοβάμαι μείωση της χρηματοδότησης στα πανεπιστήμια.*** Εφημερίδα Ημερησία, 6/8/2011, στο: http://www.giannakou.gr/images/stories/PDFs/-%2006-08-11.pdf
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Σε κλοιό καταλήψεων τα Πανεπιστήμια: Πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο διοργανώνεται την Πέμπτη το μεσημέρι στα Προπύλαια***. Εφημερίδα Το Βήμα, 31/8/2011, στο:
- http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417162&wordsinarticle
- Ραβανός Άρης. ***ΟΝΝΕΔ: Προετοιμάζει ανταρσία κατά ΝΔ στα ΑΕΙ και στα ΤΕΙ: Μετά τη ΔΑΠ-ΝΔΦΚ και η νεολαία του κόμματος διαφωνεί με τη συναίνεση στον Νόμο Διαμαντοπούλου***. Εφημερίδα Το Βήμα, 1/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=417343&wordsinarticle ;
- Σταυρόπουλος Λ. ***Το «αντάρτικο» της ΠΑΣΠ και η «κληρονομιά» της 3ης Σεπτέμβρη: Η φοιτητική παράταξη του ΠαΣοΚ «πήρε τ΄ όπλο της» κατά του νόμου-πλαισίου για την ανώτατη εκπαίδευση και διαμηνύει στην ηγεσία ότι «η ΠΑΣΠ ούτε καταργείται ούτε διαλύεται»***. Εφημερίδα Το Βήμα, 11/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=418928&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Γενικές συνελεύσεις για νέες κινητοποιήσεις σε ΑΕΙ-ΤΕΙ: Το ντόμινο καταλήψεων συνεχίζεται σε περισσότερες από 230 σχολές.*** Εφημερίδα Το Βήμα, 5/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417859&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Κινδυνεύει το ακαδημαϊκό εξάμηνο, προειδοποιεί το υπουργείο Παιδείας*: *Με εγκύκλιο προς τα ΑΕΙ, υπενθυμίζει τις διατάξεις του νέου Νόμου-Πλαίσιο***. Εφημερίδα Το Βήμα, 19/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/education/article/?aid=420390&wordsinarticle
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Διαμαντοπούλου κατά πρυτάνεων για τις καταλήψεις: Είπε επίσης ότι πολλοί καθηγητές που συμφωνούν με τον νέο νόμο δεν μιλούν γιατί φοβούνται.*** Εφημερίδα Το Βήμα, 31/8/2011, στο:

http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417284&wordsinarticle ;

- Σπυρόπουλος Λάμπρος-Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Υπ. Παιδείας: Έκκληση για ανοιχτά πανεπιστήμια ΑΠΘ προς καθηγητές: «Μην συμμετέχετε στις διαδικασίες»***. Εφημερίδα Το Βήμα, 2/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=417578
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Υπ. Παιδείας: Αν δεν σταματήσετε τις καταλήψεις, θα χάσετε το εξάμηνο: Έστειλε νέα εγκύκλιο στα πανεπιστήμια, διαψεύδει ύποπτες συναλλαγές με σχολικά βιβλία, μειώνονται τα δίδακτρα στο ΕΑΠ.*** Εφημερίδα Το Βήμα, 18/9/2011, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=420357
- Παπαματθαίου Μάρνυ. ***Πλήρη εφαρμογή του νόμου-πλαίσιο για τα ΑΕΙ ζητεί το Μαξίμου: Επικοινωνία Παπαδήμου-Μπαμπινιώτη μετά την απειλή του υπουργού για παραίτηση.*** Εφημερίδα Το Βήμα, 29/3/2012, στο: http://www.tovima.gr/society/article/?aid=450850
- Λάκασας Απόστολος. ***«Ξηλώνεται» ο νόμος Διαμαντοπούλου.*** Εφημερίδα Η Καθημερινή, 10/2/2015, στο: http://www.kathimerini.gr/802968/article/epikairothta/politikh/3hlwnetai-o-nomos-diamantopoyloy
- Μάνδρου Ιωάννα. ***«ΣτΕ: Συνταγματικό το αυτοδιοίκητο των Πανεπιστημίων: Συνταγματικό έκρινε το Συμβούλιο της Επικρατείας για το αυτοδιοίκητο των Πανεπιστημίων που ψηφίστηκε επί υπουργίας Αννας Διαμαντοπούλου, τον οποίο σύμφωνα με τις πρώτες πληροφορίες προτίθεται να καταργήσει η σημερινή κυβέρνηση»,*** ΣΚΑΪ.gr, 19/02/2015, στο: http://www.skai.gr/news/greece/article/275748/ste-sudagmatiko-to-autodioikito-ton-panepistimion-/#ixzz4RJIuOZ9z
- Καραμανώλη Εύα. ***«Συνταγματικός ο νόμος Διαμαντοπούλου, σύμφωνα με το ΣτΕ».*** Εφημερίδα «Η Καθημερινή», 20/2/2015, στο: http://www.kathimerini.gr/804322/article/epikairothta/ellada/syntagmatikos-o-nomos-diamantopoyloy-symfwna-me-to-ste
- ***Αυτό είναι το τελικό νομοσχέδιο για την παιδεία.*** Ανεξάρτητη Συνεταιριστική Εφημερίδα, 17/4/2015, στο: http://www.efsyn.gr/arthro/ayto-einai-teliko-nomoshedio-gia-tin-paideia
- ***Σαμαράς: Το ν/σ Μπαλτά οδηγεί την Παιδεία στον βάλτο όπου βρισκόταν.*** ΣΚΑΪ.gr Πολιτική, 17/4/2015, στο: http://www.skai.gr/news/politics/article/279691/samaras-to-ns-balta-odigei-tin-paideia-ston-valto-opou-vriskotan/
- Λάκασας Απόστολος. ***Το νομοσχέδιο Μπαλτά τίθεται σε δημόσια διαβούλευση***. Εφημερίδα Η Καθημερινή, 22/5/2015, στο: http://www.kathimerini.gr/816313/article/epikairothta/ellada/to-nomosxedio-mpalta-ti8etai-se-dhmosia-diavoyleysh

- ***Ξεκίνησε τις εργασίες της η Επιτροπή Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία.*** minedu.gov.gr, 28/12/2015, στο: http://www.minedu.gov.gr/grafeio-typoy/17101-28-12-17
- ***Η ομιλία της κ. Μαριέττας Γιαννάκου, πρώην Υπουργού Παιδείας,*** minedu.gov.gr, 10-03-2016, στο: http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/18638-10-03-16-omilia-giannakou-kai-ypomnimata-proin-ypourgon-ston-ethniko-dialogo-gia-tin-paideia
- ***Η ανάγκη για εθνική στρατηγική στα ΑΕΙ.*** minedu.gov.gr, 06-06-16, στο**:** http://www.minedu.gov.gr/aei-9/stratigiki-aei/21342-06-06-16-i-anagki-gia-ethniki-stratigiki-sta-aei
- ***Ολοκληρώθηκε σήμερα ο Εθνικός και Κοινωνικός Διάλογος για την Παιδεία,*** minedu.gov.gr, 07-06-2016, στο: http://www.minedu.gov.gr/eidiseis/21353-07-06-16-simera-oloklironetai-o-ethnikos-kai-koinonikos-dialogos-gia-tin-paideia
- Διαμαντοπούλου, Ά. (Απολογισμός) *Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων Οκτώβριος 2009 – Μάρτιος 2012,* στο: http://www.diamantopoulou.gr/portal/index.php/blog/2009-2012/657-657-ministry-education
- Επίσημη ιστοσελίδα του ΣτΕ (Α' 519/2015 Ολ.), στο: http://www.adjustice.gr/webcenter/portal/ste/pageste/epikairotita/dnve?bltId=41161&_afrLoop=5700146468868354#!%40%40%3F_afrLoop%3D5700146468868354%26bltId%3D41161%26centerWidth%3D65%2525%26leftWidth%3D0%2525%26rigthWidth%3D35%2525%26showFooter%3Dfalse%26showHeader%3Dtrue%26_adf.ctrl-state%3Dhw1iglsjg_393

Παράρτημα

Παράρτημα 1

Ακολουθούν τα σχετικά άρθρα από τους Νόμους 1268/1982, 3549/2007 και 4009/2011 σχετικά με την αποστολή και το ρόλο των ΑΕΙ. Μέσα από αυτά μπορούμε να καταλάβουμε και πώς εξελίσσεται η στοχοθεσία των Α.Ε.Ι. μέσα στα χρόνια, αλλά και πώς ωριμάζει ο εκπαιδευτικός λόγος και το ρόλο που καλούνται πλέον να παίξουν τα Α.Ε.Ι. σε σχέση με παλαιότερα.

Ν.1268/1982:

ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ[248]

Άρθρο 1: Αποστολή των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων:

1. Το κράτος έχει την υποχρέωση να παρέχει την Ανώτατη Εκπαίδευση σε κάθε Έλληνα πολίτη που το επιθυμεί, μέσα από τις διαδικασίες που ορίζονται κάθε φορά από το νόμο.
2. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) που έχουν ως αποστολή:
   - Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες.
   - Να συντείνουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία.
   - Να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου.
3. Στα πλαίσια της αποστολής τους τα Α.Ε.Ι. οφείλουν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαρκή εκπαίδευση του λαού.

[248] http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/nomos_plaisio/1982-1268.pdf

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3549:

Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων[249]

Άρθρο 1: Αποστολή των Α.Ε.Ι.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 1 του ν. 1268/1982 (ΦΕΚ 87 Α΄) αντικαθίσταται ως εξής:

2. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), που έχουν ως αποστολή:

α. Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό.

β. Να συμβάλλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και με σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης.

γ. Να ανταποκρίνονται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών, μορφωτικών και αναπτυξιακών αναγκών της κοινωνίας με προσήλωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.

δ. Να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την αναζήτηση και διάδοση νέας γνώσης και ανάδειξη νέων ερευνητών, επιδιώκοντας συνεργασίες με άλλα Α.Ε.Ι. και ερευνητικούς φορείς του εσωτερικού ή του εξωτερικού, και να συμμετέχουν στην αξιοποίηση της γνώσης και του ανθρώπινου δυναμικού για την ευημερία της χώρας και της διεθνούς κοινότητας.

ε. Να συμβάλλουν στην εμπέδωση της ισότητας των φύλων και της ισοπολιτείας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Για την εκπλήρωση της αποστολής τους τα Α.Ε.Ι. οφείλουν να διασφαλίζουν και να βελτιώνουν με κάθε πρόσφορο τρόπο την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν και να δημοσιοποιούν στο κοινωνικό σύνολο με κάθε δυνατή διαφάνεια όλες τις δραστηριότητές τους.

Άρθρο 2: Διάρθρωση των Α.Ε.Ι.

1. α) Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), κατά την έννοια του άρθρου 16 παράγραφος 5 του Συντάγματος, είναι τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: αα) τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια,

[249] http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/nomos_plaisio/AllagesNomosPlaisio-3549.pdf

τα Πολυτεχνεία και την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και ββ) τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.

β) Τα εδάφια α΄ και γ΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 1 του ν. 2916/2001 (ΦΕΚ 114 Α΄) καταργούνται.

2. Όπου στην κείμενη νομοθεσία αναφέρεται ο όρος «Πανεπιστήμια», νοούνται τα ιδρύματα του πανεπιστημιακού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης.

ΝΟΜΟΣ 4009/2011:

ΔΟΜΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ[250]

Άρθρο 1: Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης (Νομική μορφή των Α.Ε.Ι.)

1. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.). Τα Α.Ε.Ι. είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα. Η εποπτεία του κράτους ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 16 του Συντάγματος και τον παρόντα νόμο.

2. Η ανώτατη εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς:

   α) τον πανεπιστημιακό τομέα, που περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, τα οποία στο εξής αναφέρονται ως «Πανεπιστήμια» και

   β) τον τεχνολογικό τομέα, που περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.), τα οποία στο εξής αναφέρονται ως «Τ.Ε.Ι.».

3. Τα ιδρύματα των δύο τομέων της ανώτατης εκπαίδευσης λειτουργούν παράλληλα, με διακριτή φυσιογνωμία, σκοπό και αποστολή, που διαφοροποιούνται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για τα Πανεπιστήμια και τα Τ.Ε.Ι., αντίστοιχα.

---

250 http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/D-DIAEI-pap.pdf

Άρθρο 4: Αποστολή των Α.Ε.Ι.

1. Τα Α.Ε.Ι. έχουν ως αποστολή:

α) να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία, να προετοιμάζουν τους φοιτητές για την εφαρμογή της στο επαγγελματικό πεδίο και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό,

β) να προσφέρουν ανώτατη εκπαίδευση και να συμβάλουν στη δια βίου μάθηση με σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, περιλαμβανομένης και της διδασκαλίας από απόσταση, με βάση την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα στο ανώτερο επίπεδο ποιότητας κατά τα διεθνώς αναγνωρισμένα κριτήρια,

γ) να αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των φοιτητών, να μεριμνούν για την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων και να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την ανάδειξη νέων ερευνητών,

δ) να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των επαγγελματικών πεδίων, καθώς και στις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας, και να προωθούν τη διάχυση της γνώσης, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την καινοτομία, με προσήλωση στις αρχές της επιστημονικής δεοντολογίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής,

ε) να προωθούν τη συνεργασία με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ερευνητικούς φορείς στην ημεδαπή και την αλλοδαπή, την αποτελεσματική κινητικότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού, των φοιτητών και των αποφοίτων τους, συμβάλλοντας στην οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας και

στ) να συμβάλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και υπευθυνότητα και με σεβασμό στις αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης.

2. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής αποστολής των ιδρυμάτων κάθε τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης:

α) Τα Πανεπιστήμια δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην υψηλή και ολοκληρωμένη εκπαίδευση, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της επιστήμης, της τεχνολογίας και των τεχνών, καθώς και της διεθνούς επιστημονικής πρακτικής σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

β) Τα Τ.Ε.Ι. δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση υψηλής ποιότητας, στις εφαρμογές των επιστημών, της τεχνολογίας και των τεχνών, στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία. Στο πλαίσιο αυτό συνδυάζουν την ανάπτυξη του κατάλληλου θεωρητικού υποβάθρου σπουδών με υψηλού επιπέδου εργαστηριακή και πρακτική άσκηση.

3. Για την εκπλήρωση της αποστολής τους, τα ιδρύματα οργανώνονται και λειτουργούν με κανόνες και πρακτικές που διασφαλίζουν την τήρηση και προάσπιση ιδίως των αρχών:

α) της ελευθερίας στην έρευνα και τη διδασκαλία,

β) της ερευνητικής και επιστημονικής δεοντολογίας,

γ) της ποιότητας της εκπαίδευσης και των υπηρεσιών τους,

δ) της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας στη διαχείριση του προσωπικού, των πόρων και των υποδομών τους,

ε) της διαφάνειας του συνόλου των δραστηριοτήτων τους,

στ) της αμεροληψίας κατά την άσκηση του έργου τους και τη λήψη αποφάσεων,

ζ) της αξιοκρατίας στην επιλογή και εξέλιξη του προσωπικού τους και

η) της ίσης μεταχείρισης μεταξύ των φύλων και του σεβασμού κάθε διαφορετικότητας.

4. Οι ειδικότερες αρχές και κανόνες λειτουργίας, η οργάνωση, καθώς και οι επί μέρους στόχοι κάθε ιδρύματος, μέσα στο πλαίσιο που καθορίζει ο παρών νόμος, ορίζονται με τον Οργανισμό και τον Εσωτερικό Κανονισμό λειτουργίας του, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6, αντίστοιχα.

Παράρτημα 2

Εδώ παρουσιάζονται οι θέσεις της Επιτροπής για το πώς θα επιτύχει την έξυπνη ανάπτυξη μέσα από τη γνώση και την καινοτομία, σύμφωνα με τη Στρατηγική 2020, η οποία δημοσιεύθηκε στις 3/3/2010:

Έξυπνη ανάπτυξη – μια οικονομία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία

Έξυπνη ανάπτυξη σημαίνει ενίσχυση της γνώσης και της καινοτομίας ως καθοριστικών παραγόντων της μελλοντικής μας ανάπτυξης. Τούτο απαιτεί τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσής μας, την ενίσχυση των επιδόσεών μας στην έρευνα, την προώθηση της καινοτομίας και της μεταβίβασης γνώσης σε όλη την Ένωση, την πλήρη αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και τη διασφάλιση ότι οι καινοτόμες ιδέες θα καταστεί δυνατό να λάβουν τη μορφή νέων προϊόντων και υπηρεσιών που δημιουργούν ανάπτυξη, ποιοτικές θέσεις εργασίας και συμβάλουν στην αντιμετώπιση των ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κοινωνικών προκλήσεων. Αλλά, για να υπάρξει επιτυχής κατάληξη, τα προαναφερόμενα πρέπει να συνδυαστούν με την επιχειρηματικότητα, τη χρηματοδότηση και την εστίαση στις ανάγκες των χρηστών και στις ευκαιρίες που παρέχουν οι αγορές.

Η Ευρώπη πρέπει να δραστηριοποιηθεί:

– Καινοτομία: Στην Ευρώπη η δαπάνη για Ε&Α είναι χαμηλότερη του 2%, σε σύγκριση με 2,6% στις ΗΠΑ και 3,4% στην Ιαπωνία, κυρίως λόγω των χαμηλότερων επιπέδων ιδιωτικών επενδύσεων. Δεν λαμβάνονται υπόψη μόνο τα απόλυτα ποσά που δαπανώνται για Ε&Α – η Ευρώπη πρέπει να εστιάσει στις επιπτώσεις και στη σύνθεση των δαπανών για έρευνα και να βελτιώσει τους όρους για Ε&Α του ιδιωτικού τομέα στην ΕΕ. Το μικρότερο ποσοστό που διαθέτουμε σε επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας εξηγεί κατά το ήμισυ το χάσμα που μας χωρίζει από τις ΗΠΑ.

– Εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση: Το ένα τέταρτο του συνόλου των μαθητών αντιμετωπίζει δυσκολίες σε επίπεδο ανάγνωσης και ένας στους επτά νέους εγκαταλείπει την εκπαίδευση και την κατάρτιση πολύ πρόωρα. Περίπου το 50% φτάνει σε μεσαίο επίπεδο δεξιοτήτων αλλά το δυναμικό αυτό συχνά δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Λιγότερα από ένα στα τρία άτομα ηλικίας 25-34 ετών έχουν πτυχίο πανεπιστημίου σε σύγκριση με 40% στις ΗΠΑ και πάνω από 50% στην Ιαπωνία. Ένας στους επτά νέους εγκαταλείπει πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση και ένας στους τέσσερις αντιμετωπίζει δυσκολίες σε επίπεδο ανάγνωσης. Μόνο δύο ευρωπαϊκά πανεπιστήμια περιλαμβάνονται στον κατάλογο των 20 καλύτερων πανεπιστημίων του κόσμου.

– Ψηφιακή κοινωνία: η παγκόσμια ζήτηση για τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών αντιπροσωπεύει αγορά αξίας 2 000 δισεκατ. ευρώ, αλλά μόνο το ένα τέταρτο του ποσού αυτού αντιστοιχεί σε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις. Η Ευρώπη υστερεί επίσης όσον αφορά το διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας, γεγονός που επηρεάζει την ικανότητά της να καινοτομεί, ακόμη και στις αγροτικές περιοχές, και το ίδιο ισχύει και για επιγραμμική διάδοση των γνώσεων και την επιγραμμική παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Τα μέτρα στο πλαίσιο της προτεραιότητας αυτής θα ενεργοποιήσουν τις ικανότητες της Ευρώπης για καινοτομία, βελτιώνοντας τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα καθώς και την ποιότητα και την απόδοση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, και αξιοποιώντας τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη της ψηφιακής κοινωνίας. Η άσκηση των πολιτικών αυτών πρέπει να γίνεται σε περιφερειακό, εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο της ΕΕ.

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Ένωση καινοτομίας»

Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι να εστιαστεί εκ νέου η πολιτική για Ε&Α και καινοτομία στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινωνία μας, όπως η κλιματική αλλαγή, η ενεργειακή απόδοση και η αποτελεσματική χρήση των πόρων, η υγεία και οι δημογραφικές μεταβολές. Κάθε κρίκος της αλυσίδας καινοτομίας πρέπει να ενισχυθεί, από τη βασική έρευνα («blue sky») έως την εμπορία.

Σε επίπεδο ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με στόχο:

– Να ολοκληρώσει τον ευρωπαϊκό χώρο έρευνας, να αναπτύξει ένα στρατηγικό ερευνητικό πρόγραμμα εστιασμένο σε προκλήσεις όπως η ενεργειακή ασφάλεια, οι μεταφορές, η κλιματική αλλαγή και η αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων, η υγεία και η γήρανση του πληθυσμού, οι φιλικές προς το περιβάλλον μέθοδοι παραγωγής και διαχείρισης της γης, και να ενισχύσει τον κοινό προγραμματισμό με τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες.

– Να βελτιώσει τις συνθήκες-πλαίσιο για τις επιχειρήσεις στον τομέα της καινοτομίας (π.χ. δημιουργία ενιαίου ευρωπαϊκού διπλώματος ευρεσιτεχνίας και ειδικού δικαστηρίου για το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, εκσυγχρονισμός του πλαισίου των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των εμπορικών σημάτων, βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ στην προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, επιτάχυνση της δημιουργίας διαλειτουργικών προτύπων, βελτίωση της πρόσβασης σε κεφάλαια και πλήρης αξιοποίηση των πολιτικών που αφορούν τη ζήτηση, π.χ. μέσω δημοσίων συμβάσεων και έξυπνων κανονιστικών ρυθμίσεων).

– Να δρομολογήσει «ευρωπαϊκές συμπράξεις καινοτομίας» μεταξύ του επιπέδου της ΕΕ και του επιπέδου των κρατών μελών προκειμένου να επιταχυνθεί η ανάπτυξη και η χρησιμοποίηση των τεχνολογιών που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που έχουν εντοπιστεί. Το πρώτο θα περιλαμβάνει: την «οικοδόμηση της βιοοικονομίας μέχρι το 2020», τις «βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής που θα διαμορφώσουν το βιομηχανικό μέλλον της Ευρώπης» και τις «τεχνολογίες που παρέχουν τη δυνατότητα στους ηλικιωμένους να ζουν ανεξάρτητα και να έχουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία».

– Να αναθεωρήσει και να αναπτύξει περαιτέρω τον ρόλο των μέσων της ΕΕ στη στήριξη της καινοτομίας (π.χ. διαρθρωτικά ταμεία, ταμεία αγροτικής ανάπτυξης, πρόγραμμα-πλαίσιο Ε&Α, ΠΚΠ, στρατηγικό σχέδιο ενεργειακών τεχνολογιών - SET), μέσω επίσης της στενότερης συνεργασίας με την ΕΤΕ, και της απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση, ιδίως για τις ΜΜΕ, και να δημιουργηθούν καινοτόμοι μηχανισμοί παροχής κινήτρων συνδεδεμένοι με την αγορά του άνθρακα, ιδίως για όσους εξελίσσονται ταχύτερα .

– Να προωθήσει εταιρικές σχέσεις γνώσης και να ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ της εκπαίδευσης, των επιχειρήσεων, της έρευνας και καινοτομίας, χρησιμοποιώντας και το ΕΙΤ, και να προωθήσει νέες καινοτόμες επιχειρήσεις.

Στο εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

– Να μεταρρυθμίσουν τα εθνικά (και περιφερειακά) συστήματα Ε&Α και καινοτομίας προκειμένου να ενισχύσουν την αριστεία και την έξυπνη εξειδίκευση, να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων, να εφαρμόσουν κοινό προγραμματισμό και να ενισχύσουν τη διασυνοριακή συνεργασία σε τομείς με προστιθέμενη αξία για την ΕΕ, και να προσαρμόσουν ανάλογα τις εθνικές διαδικασίες χρηματοδότησης ώστε να διασφαλιστεί η διάδοση της τεχνολογίας σε ολόκληρο το έδαφος της ΕΕ.

– Να διασφαλίσουν επαρκή προσφορά πτυχιούχων από τους κλάδους των φυσικών επιστημών, των μαθηματικών και της μηχανολογίας και να εστιάσει τα προγράμματα σπουδών στην δημιουργικότητα, την καινοτομία και στην επιχειρηματικότητα.

– Να δώσουν προτεραιότητα στις δαπάνες για τη γνώση, χρησιμοποιώντας επίσης φορολογικά κίνητρα και άλλα χρηματοπιστωτικά μέσα για την προώθηση μεγαλύτερων ιδιωτικών επενδύσεων στην Ε&Α.

Εμβληματική πρωτοβουλία «Νεολαία σε κίνηση»

Στόχος της πρωτοβουλίας είναι να ενισχυθούν οι επιδόσεις και η ελκυστικότητα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ευρώπης σε διεθνές επίπεδο και να βελτιωθεί η συνολική ποιότητα σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην ΕΕ, συνδυάζοντας αριστεία και ισότητα μέσα από την προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών και των εκπαιδευομένων και τη βελτίωση της κατάστασης των νέων στον τομέα της απασχόλησης.

Στο επίπεδο της ΕΕ η Επιτροπή θα εργαστεί με σκοπό:

– Να ολοκληρώσει και να ενισχύσει τα προγράμματα της ΕΕ για την κινητικότητα, τα πανεπιστήμια και τους ερευνητές (όπως τα Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus και Marie Curie) και να τα συνδέσει με εθνικά προγράμματα και πόρους.

– Να επιταχύνει το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (προγράμματα σπουδών, διοίκηση και χρηματοδότηση) ιδίως με την αξιολόγηση των επιδόσεων των πανεπιστημίων και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων σε ένα συνολικό πλαίσιο.

– Να διερευνήσει τρόπους προώθησης της επιχειρηματικότητας μέσω προγραμμάτων κινητικότητας για νέους επαγγελματίες.

– Να προωθήσει την αναγνώριση της άτυπης και ανεπίσημης μάθησης.

– Να δρομολογήσει ένα πλαίσιο για την απασχόληση των νέων που θα παρουσιάζει τις πολιτικές που αποβλέπουν στη μείωση του ποσοστού ανεργίας στους νέους. Το πλαίσιο αυτό πρέπει να προωθεί, από κοινού με τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους, την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας μέσω μαθητείας, περιόδων άσκησης ή άλλης εργασιακής εμπειρίας, καθώς και μέσω ενός προγράμματος («Η πρώτη σας θέση εργασίας μέσω του EURES ») που αποσκοπεί στην αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης για νέους ευνοώντας την κινητικότητα στην ΕΕ.

Σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη μέλη θα πρέπει:

– Να διασφαλίσουν επαρκείς επενδύσεις σε όλα τα επίπεδα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης (από το προσχολικό ως το τριτοβάθμιο).

– Να βελτιώσουν τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα, εξετάζοντας την κάθε βαθμίδα (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, επαγγελματική και τριτοβάθμια) με ολοκληρωμένη προσέγγιση, που καλύπτει τα βασικά προσόντα και αποσκοπεί στον περιορισμό της πρόωρης αποχώρησης από το σχολείο.

– Να ενισχύσουν τη διαφάνεια και τη συνάφεια των εκπαιδευτικών συστημάτων θεσπίζοντας εθνικά πλαίσια δεξιοτήτων και προσαρμόζοντας καλύτερα τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

– Να βελτιώσουν την είσοδο των νέων στην αγορά εργασίας μέσω ολοκληρωμένης δράσης που καλύπτει π.χ. προσανατολισμό, παροχή συμβουλών, μαθητεία.

Εμβληματική πρωτοβουλία: «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη»

Ο στόχος είναι να προκύψουν διατηρήσιμα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από μια ενιαία ψηφιακή αγορά βασισμένη σε ταχεία και υπερταχεία πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε διαλειτουργική εφαρμογή, ευρυζωνική πρόσβαση για όλους μέχρι το 2013, πρόσβαση για όλους σε πολύ υψηλότερες ταχύτητες στο διαδίκτυο (30 Mbps ή μεγαλύτερες) μέχρι το 2020, και ποσοστό 50% ή μεγαλύτερο των ευρωπαϊκών νοικοκυριών με συνδρομή σε συνδέσεις του διαδικτύου άνω των 100 Mbps.

Στο επίπεδο της ΕΕ, η Επιτροπή θα εργαστεί με σκοπό:

- Να δημιουργήσει ένα σταθερό νομικό πλαίσιο το οποίο προσελκύει επενδύσεις σε μια ανοικτή και ανταγωνιστική υποδομή διαδικτύου υψηλής ταχύτητας και στις σχετικές υπηρεσίες.
- Να αναπτύξει μια αποτελεσματική πολιτική ραδιοφάσματος.
- Να διευκολύνει τη χρήση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ στην υλοποίηση του εν λόγω προγράμματος.
- Να δημιουργήσει μια πραγματική ενιαία αγορά για επιγραμμικό περιεχόμενο και υπηρεσίες (δηλαδή ασφαλείς και χωρίς σύνορα δικτυακές υπηρεσίες στην ΕΕ και αγορές ψηφιακού περιεχομένου υψηλού επιπέδου εμπιστοσύνης, ένα ισορροπημένο κανονιστικό πλαίσιο με σαφή καθεστώτα δικαιωμάτων, προώθηση πολυεδαφικών αδειών, επαρκή προστασία και αμοιβή για κατόχους δικαιωμάτων και ενεργή στήριξη για την ψηφιοποίηση της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης και για τη διαμόρφωση της παγκόσμιας διακυβέρνησης του διαδικτύου.
- Να μεταρρυθμίσει τα ταμεία έρευνας και καινοτομίας και να αυξήσει τη στήριξη στον τομέα των ΤΠΕ ούτως ώστε να ενισχυθεί η τεχνολογική ισχύς της Ευρώπης σε στρατηγικούς τομείς και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για ΜΜΕ με υψηλό αναπτυξιακό δυναμικό που θα ηγηθούν σε αναδυόμενες αγορές, και να τονωθούν οι καινοτομίες ΤΠΕ σε όλους τους επιχειρηματικούς τομείς.
- Να προωθηθεί η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η υιοθέτησή του από όλους τους ευρωπαίους πολίτες, ιδίως μέσω ενεργειών στήριξης της ψηφιακής μόρφωσης και προσπελασιμότητας.

Στο εθνικό επίπεδο τα κράτη μέλη θα πρέπει:

- Να χαράξουν επιχειρησιακές στρατηγικές διαδικτύου υψηλής ταχύτητας και να εστιάσουν τη δημόσια χρηματοδότηση, περιλαμβανομένων των διαρθρωτικών ταμείων, σε τομείς που δεν καλύπτονται από ιδιωτικές επενδύσεις.
- Να θεσπίσουν νομικό πλαίσιο για το συντονισμό των δημοσίων έργων με στόχο τη μείωση των δαπανών δημιουργίας δικτύων.
- Να προωθήσουν την ανάπτυξη και χρησιμοποίηση σύγχρονων και προσβάσιμων επιγραμμικών υπηρεσιών (π.χ. ηλεκτρονική διακυβέρνηση, επιγραμμικές υπηρεσίες υγείας, έξυπνο σπίτι, ψηφιακές δεξιότητες, ασφάλεια).

Παράρτημα 3

Συνέντευξη με την πρώην Επίτροπο Ευρωπαϊκής Ένωσης και πρώην Υπουργό Παιδείας του ΠΑ.ΣΟ.Κ., κα Άννα Διαμαντοπούλου. Ακολουθεί το πλήρες κείμενο των ερωτήσεων και των απαντήσεων:

1. **Πόσο προσπαθήσατε στο έργο σας να ακολουθήσετε τις βασικές κατευθυντήριες των ευρωπαϊκών Στρατηγικών, ώστε να επιτύχετε τους εθνικούς στόχους;**

   Όπως είναι γνωστό τα θέματα παιδείας εντάσσονται κατ' εξοχήν στις εθνικές πολιτικές των χωρών μελών και οι ευρωπαϊκές πολιτικές περιορίζονται κυρίως στα θέματα επαγγελματικής αποκατάστασης. Αυτό δεν σημαίνει ότι στην Ευρώπη και γενικά στην Δύση, τελευταία δε και σε χώρες της Άπω Ανατολής, δεν υπάρχουν κοινές πρακτικές, τόσο σε θέματα διοίκησης των ΑΕΙ, όσο και στα προγράμματα σπουδών, στο επιτελούμενο ερευνητικό έργο, στην εξέλιξη των καθηγητών, στην χρηματοδότηση και στην εν γένει λειτουργία τους. Αντίθετα στη χώρα μας, και στην πορεία των χρόνων διαμορφώθηκε μια κατάσταση στα ελληνικά ΑΕΙ που απέχει παρασάγγας από τις κοινές, και εν πολλοίς αυτονόητες αυτές πρακτικές, και αυτό κατεξοχήν οφείλεται σε πολιτικές ή κομματικές επιρροές, που απόλυτα αναρμοδίως παρενέβαιναν στον τρόπο λειτουργίας, παραβλέποντας τα επιστημονικά κριτήρια. Για τις τελικές προτάσεις ελήφθησαν υπ' όψη και η έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α και η έκθεση εμπειρογνωμόνων της ΕΕ αλλά και επιτυχείς εμπειρία όπως της Φιλανδίας.

2. **Ποια νομίζετε πως ήταν τα δυνατά και ποια τα αδύναμα σημεία του Νόμου 4009/2011; Ποια θεωρείτε πως ήταν η σημαντικότερη καινοτομία του Νόμου;**

   Κατ' αρχήν ο νόμος 4009/2011 αποτελεί ένα μέρος της συνολικής μεταρρύθμισης του εκπαιδευτικού μας συστήματος, που ξεκινούσε από το νηπιαγωγείο και έφθανε στις μεταπτυχιακές σπουδές και την δια βίου εκπαίδευση. Επιχειρήσαμε μια υπέρβαση πολλαπλών αδυναμιών και επικαλύψεων, μια προσαρμογή στην σύγχρονη ψηφιακή εποχή και αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτή παρέχει, ώστε να απλουστευθεί η πορεία προ την ανώτατη εκπαίδευση και να διευκολυνθεί η επιλογή από κάθε φοιτητή αυτού που θέλει να σπουδάσει ή και να αλλάξει κατεύθυνση στην πορεία. Αδύναμο σημείο της όλης μεταρρύθμισης ήταν ότι σε πολύ σύντομο χρόνο, άλλαζαν πάρα πολλά και επομένως προέκυπταν μεταβολές για πολλούς εμπλεκομένους συγχρόνως χωρίς να είναι σε όλους σαφές αν προσωπικά επηρεάζονται θετικά ή αρνητικά. Χωρίς σαφή κατανόηση των αλλαγών, εύκολα στάθηκαν απέναντι στην μεταρρύθμιση, όπως συμβαίνει με κάθε αλλαγή. Ειδικότερα ο νόμος 4009/2011 ανέτρεπε κατεστημένες καταστάσεις με την αντικειμενικοποίηση των κριτηρίων που αφορούσαν την επιλογή και εξέλιξη του διδακτικού προσωπικού, καθώς και την σχέση

σχολών και τμημάτων, χωρίς μακρά μεταβατική περίοδο, γεγονός που επέτρεψε μια άρνηση επί της αρχής, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη σειρά από πρόνοιες που ήταν σε όφελος του διδακτικού προσωπικού.

Δυνατά σημεία του νόμου θεωρώ την εξασφάλιση του πλήρους αυτοδιοικήτου κάθε Ιδρύματος, με περιορισμό του παρεμβατικού ρόλου του κράτους, και λειτουργία καθενός με βάση τον Οργανισμό και Κανονισμό Λειτουργίας του. Καθώς επίσης την καθιέρωση των Συμβουλίων ανοικτών στην κοινωνία για τις αναπτυξιακές επιλογές κάθε Ιδρύματος, της Συγκλήτου για τα εκπαιδευτικά θέματα και περιορισμό της μονοκρατορίας του Πρύτανη σε διοικητικό ρόλο. Δυνατό σημείο ήταν επίσης η αποσύνδεση της διοίκησης του Πανεπιστημίου από τον κομματικό εναγκαλισμό μέσω του καθοριστικού ρόλου που είχαν οι φοιτητές στις εκλογικές διαδικασίες, καθώς και την αποκατάσταση της έννοιας του ασύλου. Δυνατό σημείο ήταν και οι επιμέρους προβλέψεις, για την εξασφάλιση ενός υγιούς περιβάλλοντος για τους φοιτητές, και την επικέντρωση στις σπουδές τους, και παράλληλα την ανέλιξη των καθηγητών.

Η καινοτομία του νόμου ήταν ότι άνοιγε τα Ελληνικά ΑΕΙ στην Κοινωνία και την Οικονομία.

3. **Πριν και μετά την ψήφιση του νόμου η Ελλάδα βρισκόταν σε αναβρασμό, λόγω των κοινωνικών αναταράξεων. Κινητοποιήσεις και αντιδράσεις ξεσηκώθηκαν και από την πανεπιστημιακή κοινότητα συλλήβδην για το άρθρο 8 και τα Συμβούλια Διοίκησης, ενώ πολλοί μίλησαν πως ο νόμος ανοίγει την πόρτα προς την ιδιωτική εκπαίδευση, σχετικά με τα άρθρα που αφορούσαν τη διανομή συγγραμμάτων, τα έτη φοίτησης, τους κύκλους σπουδών. Γιατί οι πανεπιστημιακοί τάχθηκαν τόσο πολύ εναντίον ενός νόμου που θα έφερνε την αξιολόγηση, τη διεθνοποίηση των ιδρυμάτων, την ελκυστικότητα και τελικά την αναβάθμισή τους; Και τελικά, τι ισχύει απ' όλα αυτά και τι όχι;**

Είναι γεγονός ότι με την έναρξη του σχολικού έτους, αμέσως μετά την ψήφιση του Ν.4009 τον Σεπτέμβρη του 2011, υπήρξαν καταλήψεις σε διάφορες σχολές από φοιτητές και άλλους, που αντιδρούσαν εξαρχής στο νόμο αυτό. Δεν τους σταμάτησε καν το γεγονός ότι ο νόμος ψηφίστηκε με πρωτοφανή πλειοψηφία των 4/5 της Βουλής. Όμως είναι επίσης γεγονός ότι κινητοποιήθηκε άμεσα και η σιωπηλή πλειοψηφία των φοιτητών, οι οποίοι με την μαζική συμμετοχή τους στις συνελεύσεις των σχολών τους σταμάτησαν τις καταλήψεις και η χρονιά κύλησε εξαιρετικά ομαλά. Οι αντιδρώντες στον νόμο, είναι επίσης γεγονός ότι επικεντρώθηκαν στο νέο θεσμό των Συμβουλίων, αμφισβητώντας και παρερμηνεύοντας τον ρόλο τους. Όμως ακόμη πιο εντυπωσιακή είναι η συμμετοχή των καθηγητών στην εκλογή των Συμβουλίων που έφθασε και το 85% και μάλιστα σε μεγάλα Ιδρύματα. Δεν είναι λοιπόν οι Πανεπιστημιακοί που τάχθηκαν εναντίον του νόμου, αλλά δυναμικές μειοψηφίες με συγκεκριμένη πολιτική κατεύθυνση, που έβαλαν μια διάσταση δήθεν ιδιωτικοποίησης των

δημόσιων ΑΕΙ, όταν ο νόμος επιδιώκει ακριβώς το αντίθετο. Δηλαδή την ισχυροποίηση του δημόσιου Πανεπιστημίου, ώστε να αντέχει σε κάθε ανταγωνισμό. Η επιχειρηματολογία τους εξαντλείται στο ότι στα Συμβούλια μπορούν να συμμετέχουν μειοψηφικά, και άτομα με επιστημονική ή επαγγελματική ή κοινωνική καταξίωση πέραν των Πανεπιστημιακών, παρότι αυτοί επιλέγονται από τους Καθηγητές του κάθε Ιδρύματος. Βαφτίζουν το επιχειρούμενο άνοιγμα στην κοινωνία, ως ιδιωτικοποίηση και επιμένουν στην εσωστρέφεια. Να σημειώσουμε επίσης ότι με το πρόγραμμα Εύδοξος, έργο του αείμνηστου καθηγητή Βασίλη Παπάζογλου, για πρώτη φορά το 2011 και εγκαίρως διανεμήθηκαν τα συγγράμματα, και περιορίστηκε δραστικά η σπατάλη λόγω κακοδιαχείρισης. Επίσης με την πρόβλεψη ολοκλήρωσης των σπουδών σε ν+2 χρόνια, ως μέτρο περιορισμού των αιώνιων φοιτητών, ασκήθηκε μια εύλογη πίεση σε φοιτητές, που συνέβαλε στην επίσπευση της ολοκλήρωσης των σπουδών τους με πολύ θετικά αποτελέσματα. Αν διαβάσει κανείς προσεκτικά τον νόμο θα δει τις δυνατότητες που παρέχει για διευκόλυνση των φοιτητών. Από μέτρα για την κινητικότητα και αλλαγή κατεύθυνσης , τον Συνήγορο του Φοιτητή μέχρι φοιτητικά δάνεια και συμμετοχή τους σε κάθε τι που τους αφορά άμεσα. Σε αυτά ελάχιστες αλλαγές έχουν υπάρξει στο νόμο, όμως με πολιτική απόφαση αποτρέπεται η εφαρμογή τους.

4. **Πώς θα κρίνατε την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική και την πολιτική απασχόλησης; Πόσο, πιστεύετε, η πρώτη εξαρτάται/ υπακούει στις ανάγκες και τις επιταγές της αγοράς εργασίας;**

Υπάρχουν μεγάλες διαφοράς από χώρα σε χώρα. Σε γενικές γραμμές όμως το Αγγλοσαξονικό μοντέλο είναι πιο ανοιχτό στην οικονομία και την αγορά εργασίας, το Γερμανικό έχει θετικά αποτελέσματα στην τεχνική εκπαίδευση και κατάρτιση, το Φιλανδικό είναι εξαιρετικά αποκεντρωμένο ... Η κάθε χώρα πρέπει να κάνει επιλογές με βάση τα δικά της χαρακτηριστικά αλλά και την ανάγκη να ανταποκρίνεται στο μέλλον.

5. **Πόσο υποχρεωμένη είναι μια χώρα να ακολουθεί τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες στην εκπαίδευση, παρ' όλο που δεν είναι δεσμευτικές και πόσο ελεύθερη είναι κάθε χώρα να χαράξει τη δική της πολιτική στην εκπαίδευση;**

Η εκπαιδευτική πολιτική είναι κατ' εξοχήν εθνική υπόθεση κάθε κράτους μέλους, και δεν είναι τυχαίο ότι ακόμη και στην εποχή των μνημονίων, επί υπουργίας μου δεν είχαμε καμία σχέση ή έλεγχο από την τρόικα, σε αντίθεση βέβαια με το που οδηγηθήκαν τα πράγματα στην συνέχεια, με δραστικές πλέον παρεμβάσεις των θεσμών ακόμη και στο νομοθετικό έργο του Υπουργείου. Όμως κάθε εκπαιδευτική πολιτική θέλει χρόνο για να φανούν τα αποτελέσματα και να αξιολογηθεί αντικειμενικά. Σήμερα, το 2016, θα μπορούσαμε να έχουμε μια επαρκή αξιολόγηση της μεταρρύθμισης του 2009-2011, να δούμε αδυναμίες και να προχωρήσουμε σε αλλαγές και βελτιωτικές κινήσεις. Αντ' αυτού, επιλέχθηκε η εκ των προτέρων απόρριψη

συγκεκριμένων ρυθμίσεων. Όμως μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν αντέχει σε αποσπασματικές ρυθμίσεις, με τροπολογίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα: Η Κυβέρνηση απεφάσισε την δραστική αλλαγή των ολοήμερων σχολείων καταργώντας τα παράλληλα μαθήματα, που προβλεπόντουσαν για εκείνες τις ώρες. Έτσι περιόρισε την διδασκαλία αγγλικών και πληροφορικής. Όμως αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τα παιδιά να μην είναι πλέον έτοιμα να δώσουν δωρεάν εξετάσεις για πτυχίο αγγλικών και γνώσης της πληροφορικής στην τρίτη Γυμνασίου, όπως προβλεπόταν.

6. **Διατελέσατε Επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ένα από τα κρίσιμα χαρτοφυλάκια, αυτό της «Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων», σε μια από τις πιο κρίσιμες δεκαετίες, αυτήν της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προσωπικά θεωρώ αυτήν την εμπειρία εξαιρετικά πολύτιμη που προσφέρει γνώσεις και δυνατότητες δράσης όσο λίγες εμπειρίες. Είναι ουσιαστικά ένα σημαντικό γνωσιακό και πολιτικό κεφάλαιο. Πόσο συνέβαλε αυτή η εμπειρία σας στην ενασχόλησή σας με την ελληνική εκπαιδευτική ατζέντα και πώς;**

Είχα την τύχη να χειρισθώ ως αρμόδια Επίτροπος την Κοινωνική Ατζέντα, την οποία και εισηγήθηκα στην Λισσαβόνα. Επίσης συμμετείχα σε μια περίοδο κατά την οποία έγινε η μεγάλη Διεύρυνση και η εισαγωγή του Ευρώ. Ήταν πράγματι μια σημαντική εμπειρία και ήταν σαφές από τότε, πόσο μάλλον σήμερα, ότι ζούμε σε μια αξιοποιημένη παγκόσμια οικονομία στην εποχή της γνώσης και των δεξιοτήτων, στοιχεία απολύτως απαραίτητα, για μια αξιοπρεπή και επαρκώς αμειβόμενη εργασία για τον κάθε πολίτη χωριστά. Αυτό το στοιχείο, είναι που προσδιορίζει και τον προσανατολισμό ενός εκπαιδευτικού συστήματος, χωρίς φυσικά να αρνείται κανείς την σημασία μιας ανώτερης γενικής μόρφωσης.

Παράρτημα 4

Συνέντευξη με τον πρώην Βουλευτή του ΠΑ.ΣΟ.Κ., Άγγελο Τόλκα. Ακολουθεί το πλήρες κείμενο των ερωτήσεων και των απαντήσεων:

7. **Ποια ήταν η εμπειρία σας ως βουλευτή και η εμπειρία σας σχετικά με τα θέματα παιδείας;**

   Εκλέχτηκα Βουλευτής Ημαθίας τον Οκτώβριο του 2009 και μεταξύ άλλων συμμετείχα στη Διαρκή επιτροπή μορφωτικών υποθέσεων. Συμμετείχα στη διαμόρφωση των περισσότερων νομοθετημάτων για θέματα παιδείας καθώς και σε όλες τις συζητήσεις σε επιτροπές και ολομέλεια. Το καλοκαίρι του 2011 είχα την τύχη να εισηγηθώ το νέο Νομοσχέδιο για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση που κατέθεσε η τότε υπουργός παιδείας κα Διαμαντοπούλου Άννα.

8. **Ποια είναι η σημασία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον;**

   Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ειδικά για την χώρα μας μπορεί να γίνει ο φορέας που θα ενισχύσει την ανάγκη για διεθνοποίηση της κοινωνίας, της ακαδημαϊκής γνώσης και της οικονομίας. Σήμερα αυτό το χρειαζόμαστε περισσότερο από ποτέ. Και αυτό προσπαθούσε να κάνει ο Ν. 4009 με την εισαγωγή του Συμβουλίου Διοίκησης αλλά και από τις προσπάθειες που έγιναν να στελεχωθούν τα συμβούλια από ακαδημαϊκούς που είχαν κατά μεγάλη πλειοψηφία εμπειρίες από πανεπιστήμια του εξωτερικού ή διδάσκουν μόνιμα στο εξωτερικό.

   Δυστυχώς στην Ελλάδα επικρατεί η άποψη ότι η παγκοσμιοποίηση είναι κακή και πρέπει να την αποφύγουμε. Αυτό είναι μια επιλογή αναχωρητισμού και στρουθοκαμηλισμού απέναντι σε μια πραγματικότητα. Μέσω της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μπορούν να δοθούν οι απαντήσεις στις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, την οποίαν δεν πρέπει να την φοβόμαστε αλλά να βρίσκουμε λύσεις στα προβλήματα που αυτή μπορεί να δημιουργεί.

9. **Λίγα λόγια για το Νόμο 4009/2011. Ποιοι οι στόχοι και ποιο το «όραμά» του;**

   Οι στόχοι του Νόμου 4009 ήταν η βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των ΑΕΙ, η ενίσχυση των σπουδών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η εξασφάλιση του διεθνούς χαρακτήρα και της διεθνούς παρουσίας των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, η σύνδεση των ΑΕΙ με την ανάπτυξη και την αγορά εργασίας.

10. Τι προέβλεπε και προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων;

Οι πυλώνες του Ν. 4009 οριοθετούνται σε γενικές γραμμές ως εξής: Ουσιαστική αυτοτέλεια των Ανωτάτων Ιδρυμάτων, εισαγωγή της αξιολόγησης και της κοινωνικής λογοδοσίας, διεθνοποίηση και εξωστρέφεια της ακαδημαϊκής διαδικασίας, σύνδεση των Πανεπιστημίων και των ΤΕΙ με την κοινωνία και την οικονομία, πρόοδος μετρήσιμη και στοχοθεσία στην Τεχνολογία, στην Έρευνα, στην κοινωνία της γνώσης. Όπως καταλαβαίνετε όλες οι παραπάνω αλλαγές εισάγονταν για πρώτη φορά με τόση ένταση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και διατάραζαν ισορροπίες και συστήματα που είχαν παγιωθεί για δεκαετίες.

11. Οι βασικές αντιδράσεις υπήρξαν κυρίως για το Άρθρο 8 του Νόμου, για το οποίο κατατέθηκε και πρόταση αντισυνταγματικότητας από πλευράς ΣΥΡΙΖΑ. Το άρθρο 8 αφορούσε το αυτοδιοίκητο των Πανεπιστημίων και τα Συμβούλια Διοίκησης. Θεωρείτε ότι όλες οι αντιδράσεις που προκλήθηκαν ξεκίνησαν από την ακαδημαϊκή κοινότητα καθώς θίγονταν τα συμφέροντά τους; Ή απλώς δείχνουν το φόβο απέναντι σε οποιαδήποτε μεταρρύθμιση;

Και οι δύο λόγοι είναι σημαντικοί. Από τη μια συμφέροντα που ξαφνικά διαταράσσονται και από την άλλην αρνητική στάση σε κάθε μεταρρύθμιση μέσα σε ένα κλίμα που είχε καλλιεργηθεί η σκληρή αντίδραση σε οτιδήποτε θεωρούνταν μεταρρύθμιση. Θυμηθείτε επίσης τις βίαιες αντιδράσεις του ΣΥΡΙΖΑ σε κάθε αλλαγή στην εκπαίδευση. Τα στελέχη του καλούσαν σε ανυπακοή γονείς, εκπαιδευτικούς και μαθητές και δημιουργούσαν ένα εκρηκτικό κλίμα σε ολόκληρη την κοινωνία. Ενώ οι εστίες πολιτικής επιρροής του ΣΥΡΙΖΑ στα πανεπιστήμια είχαν γίνει πρωτοπόροι κάθε αντίδρασης ενάντια στα Συμβούλια Ιδρύματος. Θυμηθείτε συμπεριφορές του πρώην πρύτανη του ΕΚΠΑ που διετέλεσε μετά Υφυπουργός Παιδείας επί κου Φίλη. Επίσης, στην ίδια περίοδο, με σειρά νομοθετημάτων ουσιαστικά απαξίωσαν τα Συμβούλια Ιδρυμάτων.

12. Όταν ψηφίστηκε ο Νόμος, η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα ήταν έκρυθμη. Αγανακτισμένοι, ΜΑΤ, συγκεντρώσεις σε όλη την Ελλάδα, και ακολούθησε και η παραίτηση Παπανδρέου. Ποιο ρόλο έπαιξε το συγκείμενο; Πιστεύετε ότι ήταν η κατάλληλη η περίοδος για να ψηφιστεί ο Νόμος, και μάλιστα εν μέσω καλοκαιριού; Ή απλώς η ψήφισή του πυροδότησε ακόμα περισσότερο την κατάσταση;

Οι μεγάλες αντιδράσεις οργανώθηκαν για άλλους λόγους λίγο αργότερα τον Οκτώβριο του 2011 με αφορμή την Στρατιωτική παρέλαση στη Θεσσαλονίκη. Ο Νόμος 4009 ψηφίστηκε καλοκαίρι του 2011 βέβαια μέσα σε ένα κλίμα πολιτικής αστάθειας και σφοδρής πολιτικής

σύγκρουσης. Προσωπικά θεωρώ ότι ήταν μια από τις μεγάλες και απαραίτητες μεταρρυθμίσεις εκείνης της περιόδου που δυστυχώς παρόμοιες δεν έχουμε δει έως σήμερα. Δεν μπορείς να αναβάλλεις συνεχώς αποφάσεις που πρέπει να λάβεις με την επίκληση μιας καλύτερης περιόδου που δεν θα βρεθεί ποτέ. Η ηγεσία του Σύριζα κατάφερε να καλλιεργήσει μια συνολική απαξίωση σε όλες τις πρωτοβουλίες. Κυρίως θα έλεγα ότι ο 4009 αποτέλεσε ένα ακόμη όπλο στη φαρέτρα άγονης, άδικης και καταστροφικής αντιπολίτευσης.

13. Το 2007 το ΠΑΣΟΚ δε στήριξε τη μεταρρύθμιση Γιαννάκου, σε αντίθεση με τη ΝΔ το 2011. Σήμανε την αλλαγή-μετάβαση σε μια νέα περίοδο μετά τη μεταπολίτευση, τη μετά-μεταπολίτευση, ή έτυχε ως μιας συγκυριακής στήριξης λόγω της σημασίας του νόμου;

Η Παιδεία είναι ένας ευαίσθητος εθνικός χώρος που πρέπει να αποδείξουμε ότι μπορούμε να χτίζουμε όλοι μαζί. Θυμίζω εδώ την απόφαση ευθύνης του ΠΑΣΟΚ να συμμετέχει ως αντιπολίτευση το 2007 στο διάλογο που είχε οργανώσει η τότε κυβέρνηση, σε μια περίοδο πολύ μεγάλης πόλωσης και σύγκρουσης. Διαχωρίσαμε το χώρο της Παιδείας. Συμμετείχαμε, προτείναμε, συναποφασίζαμε, παίρναμε μέρος στις ευθύνες των αποφάσεων. Γι' αυτό και στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είχαμε τότε καταλήξει σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Στην τριτοβάθμια υπήρχαν σαφείς και κυρίαρχες διαφορές μεταξύ των δύο κομμάτων και τελικά ήταν το 2011 που αυτές οι διαφορές κάμφθηκαν και η ΝΔ τότε στήριξε το Νόμο 4009 και για πρώτη φορά επιτεύχθηκε τέτοια μεγάλη κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Το γεγονός από μόνο του ήταν μια μεγάλη αλλαγή στην πολιτική πρακτική και ευθύνη.

14. Ο Νόμος τελικά δεν εφαρμόστηκε. Καταργήθηκε διάταξη διάταξη από τις επόμενες κυβερνήσεις μέχρι σήμερα και επανήλθε το προηγούμενο βασικό πλαίσιο λειτουργίας. Γιατί δεν εφαρμόστηκε παρά την υπερψήφισή του και μάλιστα παρά την τότε αυξημένη πλειοψηφία του;

Καταρχήν να πούμε ότι στο Νόμο υπήρχαν ατέλειες και επίσης επιλογές που θα μπορούσαν να βελτιωθούν. Νομίζω ότι ο Νόμος θα έπρεπε τακτικά να αξιολογείται και όπου ήταν δυσλειτουργικός να βελτιώνεται και να διορθώνεται κι όχι να «ξηλώνεται». Η προσωπική μου άποψη είναι ότι οι επόμενες κυβερνήσεις υπέκυψαν στις πιέσεις όσων ζητούσαν να μην εφαρμοστεί ο νόμος όπως περιέγραψα παραπάνω αλλά και σε μια αντίληψη που εμπεδώνεται πια συνολικά στην κοινωνία μας. Την αντίληψη της μικρότερης δυνατής προσπάθειας, ενός ανταγωνισμού προς τα κάτω και όχι προς την βελτιστοποίηση.

15. **Ο Νόμος ακολούθησε ξεκάθαρα το προεκλογικό πρόγραμμα και δεσμεύσεις του ΠΑΣΟΚ για την Παιδεία το 2009. Το ίδιο το πρόγραμμα πόσο βασίστηκε στην ευρωπαϊκή ατζέντα «Στρατηγική 2020»;**

Ο Νόμος ακολούθησε το προεκλογικό μας πρόγραμμα και όχι κάποια μνημονιακή υποχρέωση όπως προσπάθησαν να το προβάλλουν όλοι τότε. Ακολουθήσαμε όμως και όλες τις διεθνείς πρακτικές και προτεραιότητες. Τόσο την ατζέντα 2020 όσο και τα κείμενα με τα συμπεράσματα και τα εργαλεία του ΟΟΣΑ και του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Επίσης μελετήσαμε και αντλήσαμε καλές πρακτικές από εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών και σας θυμίζω ότι έγινε και ένας διάλογος ευρύτατος που παρόμοιός του δεν είχε ξαναγίνει με όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία της χώρας φορείς. Τέλος ήταν σε πλήρη και εντατική λειτουργία το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής και η Διαρκής Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής.

16. **Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική: Εκφράζεται μέσα από τη Διαδικασία της Μπολόνια και τις Στρατηγικές. Η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική δεν είναι δεσμευτική, βασίζεται στην αρχή της επικουρικότητας και δίνει κατευθυντήριες. Ωστόσο τίθενται κοινοί στόχοι. Μπορεί να ξεφύγει οποιαδήποτε εθνική πολιτική ή αποτελεί μονόδρομο;**

Είναι όπως το περιγράφετε. Φυσικά και κάθε κράτος μέλος μπορεί και διαμορφώνει την εκπαιδευτική πολιτική του. Η τάση ακολουθεί την Διαδικασία της Μπολόνια και δημιουργείται ένας κοινός ανταγωνισμός στον οποίον πρέπει να ανταποκρίνεσαι αλλιώς θα μείνεις εκτός εξελίξεων. Επομένως θεωρώ ότι οφείλουμε εμείς με τις δικές μας αποφάσεις και πολιτικές να προσπαθούμε να λύσουμε τα προβλήματά μας αλλά να είμαστε πάντοτε ανοιχτοί, δεκτικοί και υποψιασμένοι με το τι συμβαίνει σε διεθνές επίπεδο και με τις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

17. **Διεθνοποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Η Τριτοβάθμια εξυπηρετεί συγκεκριμένους στόχους στην κοινωνία της Γνώσης, μορφωμένους πολίτες που μπορούν να καλύψουν καλύτερα τις οικονομικές ανάγκες και να συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης, της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας. Ο Νόμος 4009/2011 είχε πολλά στοιχεία για τη διεθνοποίηση, την οποία βεβαίως ενσωμάτωσε και στον τίτλο. Πόσο τελικά όμως καταφέρνει να συμμετάσχει η Ελλάδα ως «παίχτης» σε αυτό το «παιχνίδι»;**

-- παρόμοια με την ερώτηση 2 –

18. Πώς κρίνετε εσείς το Νόμο 4009/2011 σύμφωνα με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές εξελίξεις, αλλά και σύμφωνα με τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας;

Το 2009 ο Νόμος ήταν μια πραγματική τομή στα εκπαιδευτικά πράγματα και κυρίως στην Τριτοβάθμια. Εισήγαγε όλες τις βασικές έννοιες και πολιτικές που σε άλλες χώρες έχουν μια παράδοση. Διασύνδεση Γνώσης με την Οικονομία, Αξιολόγηση, Διεθνοποίηση και Ανοιχτότητα των Ιδρυμάτων, επανακαθορισμό και ενίσχυση της ιδιότητας του φοιτητή και του καθηγητή. Κρίνω ότι για το 2009 ήταν ένα σημαντικό βήμα το οποίο όπως με ευθύνη των επόμενων κυβερνήσεων δεν προχώρησε. Σήμερα χρειάζεται πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια αλλά και πολύ πιο ριζικές αλλαγές για να αποφύγουμε την αδράνεια που πάει να παγιωθεί και την απαξίωση της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σήμερα τα εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών έχουν προχωρήσει πάρα πολύ και αλλάζουν κλασικές και βαθιά ριζωμένες έννοιες και εκπαιδευτικές επιλογές. Δυστυχώς δεν μπορούμε να τα παρακολουθήσουμε αλλά χρειάζεται όσο ποτέ άλλοτε. Τονίζω ότι οι χώρες οι οποίες πέτυχαν την οικονομική τους μεγέθυνση ήταν αυτές που επένδυσαν στην Παιδεία πχ Ιαπωνία, Φινλανδία, Εσθονία.

19. Πώς κρίνετε τις σημερινές αλλαγές στην παιδεία από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ;

Σήμερα η κυβέρνηση – μέχρι την αλλαγή του υπουργού Φίλη – οδηγεί την παιδεία σε συνολική απορρύθμιση κυρίως λόγω ιδεολογημάτων και παραδοσιακής πολιτικής της αφήγησης. Βλέπει εχθρικά ό,τι έχει να κάνει με αξιολόγηση, με συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού φορέα, με την ποιότητα, με την μέγιστη δυνατή προσπάθεια. Όλα αντικαθίστανται από ένα «δε βαριέσαι βρε αδερφέ…». Μάλιστα είχε πολυδιαφημίσει ότι τα σχολεία το 2016 άνοιξαν στην ώρα τους. Πράγματι άνοιξαν αλλά συνέκριναν με το προηγούμενο έτος που ο τότε Υπουργός της Κυβέρνησης ΣυριζΑνελ κος Μπαλτάς είχε οδηγήσει σε πλήρη αποδιοργάνωση όλα τα σχολεία που δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν από τα κενά.

20. Λίγα λόγια για την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική και (αντί)μεταρρυθμίσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Μέσα από την εκπαίδευση θα μπορέσουμε να επανασχεδιάσουμε τη χώρα, την παραγωγή, την ανάπτυξη, την ακαδημαϊκή ολοκλήρωση κάθε νέου Έλληνα.

Προτεραιότητά είναι το δημόσιο σχολείο και όχι ένα εκπαιδευτικό σύστημα σχεδιασμένο ώστε να ευνοούνται οι λίγοι και να αποτυγχάνουν οι πολλοί.

Οι παγκόσμιες εξελίξεις και η κρίση των τελευταίων ετών έχουν δημιουργήσει ανακατατάξεις στην αγορά εργασίας. Μειώνεται η ζήτηση για εργασία ανειδίκευτων εργατών ενώ αυξάνεται η απαίτηση για εργαζόμενους υψηλών προσόντων. Χρειαζόμαστε, λοιπόν, την πιο καλά εκπαιδευμένη γενιά για την αναστροφή της πορείας μας, για το αύριο της χώρας, για ένα νέο μοντέλο με κοινωνικές παροχές υψηλής ποιότητας.

Αυτό σηματοδοτεί τις προτεραιότητες που σήμερα καλείται να ιεραρχήσει η εκπαίδευση στην Ελλάδα. Κι αυτό είναι ο σκληρός πυρήνας της εκπαίδευσης. Να προετοιμάζει τον μαθητή και τη μαθήτρια, τους νέους και τις νέες αλλά και ολόκληρη την κοινωνία να διεκδικήσει και να δημιουργήσει μια καλύτερη ζωή, ένα καλύτερο αύριο.

Είναι αυτονόητη η σημασία να εφοδιάσουμε τους μαθητές με επαρκείς δεξιότητες και γνώσεις, τέτοιες που θα τους βοηθήσει αργότερα να ανταπεξέλθουν στην αγορά εργασίας και να σταθούν στη ζωή με τις δικές τους δυνάμεις,. Η γνώση δίνει στους ανθρώπους τη δυνατότητα να αναπτύξουν και να καθορίσουν τη ζωή τους. Γι' αυτό η εκπαίδευση δεν πρέπει ποτέ να καταστεί προνόμιο των λίγων και ισχυρών. Εάν η Ελλάδα επιθυμεί να προσφέρει ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες σε όλους, τότε είναι απαραίτητο να αναπτύξει μια υψηλής ποιότητας παιδεία.

Και αυτή η παιδεία πρέπει να στηριχθεί από όλους.